

InterConf
Scientific Publishing Center

June 6-8,
2020

SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL CRISES

Proceedings of the 4th
International Scientific and
Practical Conference

TOKYO, JAPAN

6-8.05.2020

InterConf
Scientific Publishing Center

SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL CRISES

Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference

TOKYO, JAPAN

6-8.06.2020

TOKYO
2020

UDC 001.1

S 40 Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (June 6-8, 2020). Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2020. 286 p.

ISBN 978-4-272-00922-0

EDITOR

Polina Vuitsik
 PhD in Economics
 Jagiellonian University, Poland
 @ p.vuitsik.prof@gmail.com

COORDINATOR

Mariia Granko
 Coordination Director in Ukraine
 Scientific Publishing Center InterConf
 @ info@interconf.top

EDITORIAL BOARD

Mark Alexandr Wagner (DSc. in Psychology)
 University of Vienna, Austria
 @ mw6002832@gmail.com;

Dan Goltsman (Doctoral student)
 Riga Stradiņš University, Republic of Latvia;

Katherine Richard (DSc in Law),
 Hasselt University, Kingdom of Belgium
 @ katherine.richard@protonmail.com;

Richard Brouillet (LL.B.),
 University of Ottawa, Canada;

Stanyslav Novak (DSc in Engineering)
 University of Warsaw, Poland
 @ novaks657@gmail.com;

Yasser Rahrovani (PhD in Engineering)
 Ivey School of Business, The University of Western
 Ontario, Canada;

Elise Bant (LL.D.),
 The University of Sydney, Australia;

Anna Svoboda (Doctoral student)
 University of Economics, Czech Republic
 @ annasvobodaprague@yahoo.com;

Dr. Albená Yaneva (DSc. in Sociology and Antropology),
 Manchester School of Architecture, UK;

Vera Gorak (PhD in Economics)
 Karlovarská Krajská Nemocnice, Czech Republic
 @ veragorak.assist@gmail.com;

Dmytro Marchenko (PhD in Engineering)
 Mykolayiv National Agrarian University
 (MNAU), Ukraine;

Kanako Tanaka (PhD in Engineering),
 Japan Science and Technology Agency, Japan;

George McGrown (PhD in Finance)
 University of Florida, USA
 @ mcgown.geor@gmail.com;

Alexander Schieler (PhD in Sociology),
 Transilvania University of Brasov, Romania

If you have any questions or concerns, please contact a coordinator Mariia Granko.

The recommended citation:

Surname N. Title of article or abstract. *Scientific Horizon in the Context of Social Crises*: Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference (June 6-8, 2020), Tokyo, Japan: Otsuki Press, 2020. pp. 21-27. URL: [https://interconf.top/...](https://interconf.top/)

PhD students, teachers, scientists, research workers of higher educational institutions, research institutes and industrial enterprises are invited to participate in the conference. The conference provides an interdisciplinary forum for researchers, practitioners and scholars to present and discuss the most recent innovations and developments in modern science. The aim of conference is to enable academics, researchers, practitioners and college students to publish their research findings, ideas, developments, and innovations.

©2020 Otsuki Press
 ©2020 Scientific Publishing Center InterConf
 ©2020 Authors of the abstracts

contact e-mail: japan@interconf.top
 webpage: www.interconf.top

TABLE OF CONTENTS

REGIONAL ECONOMY		
Бендер Э.Д.	АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИЙ В СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО И ЗЕМЕЛЬНЫЕ РЕСУРСЫ	7
INTERNATIONAL ECONOMICS AND INTERNATIONAL RELATIONS		
Гайнишова Е. Кирхмаер Й. Сидак М.	ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ЭФФЕКТИВНОЙ И БЕЗОПАСНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕВРОПЕЙСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКА	12
Ларіна Д.Є.	ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЛІГИ АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ	20
MANAGEMENT		
Danylenko V.	ESSENCE AND TYPES OF LOGISTICS CHANNELS	26
MARKETING, ADVERTISING AND PR		
Свадеба В.В.	НОВІТНІ МЕТОДИ СТРАХОВОГО МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ КРИЗИ	29
FINANCE AND CREDIT		
Дудко К.В.	ФИНАНСИРОВАНИЕ В ОБЛАСТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ РАСПРОСТРАНЕНИЯ КОРОНОВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ (COVID-19)	33
ACCOUNTING AND AUDITING		
Людвенко Д.В.	БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТВАРИННИЦТВА У ФОРМУВАННІ КРЕАТИВНОЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ВИМОГУ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	37
PEDAGOGY AND EDUCATION		
Antipova Zh.I. Shurkhal L.A. Chitidze L.M.	STUDENTS' MOTIVATIONAL ATTITUDE TO PHYSICAL EDUCATION IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.	42
Razikova L.T.	FEATURES OF TEACHING RUSSIAN IN MEDICAL INSTITUTE	48
Антонець Н.Б.	ОЛЕКСАНДРІВСЬКА ШКОЛА-ХУТІР ДЛЯ ГЛУХОНІМИХ ЯК ПРЕДМЕТ УВАГИ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ	52
Багно Ю.М. Сергійчук О.М. Ткаченко Л.В. Хмельницька О.С.	ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗВО	55
Глонти Х.И. Васадзе Н.Я.	ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ	60

Ибраймов А.Е.	МЕХАНИЗМ ОРГАНИЗАЦИИ МОДУЛЬНО-НАКОПИТЕЛЬНЫХ ДИСТАНЦИОННЫХ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ	65
Олешкевич К.И.	СИТУАЦИОННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПО НАПРАВЛЕНИЮ «ПРОДЮСИРОВАНИЕ И ПОСТАНОВКА ШОУ-ПРОГРАММ»	70
Павлович Д.А.	ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ВРЕМЕННОГО ТРУДОУСТРОЙСТВА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В ЛЕТНИЙ ПЕРИОД	76
Шостак Е.И. Кузьмичева Н.А. Михайлова И.В. Воронкова И.П.	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ КУРСА ХИМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН	81
PHILOSOPHY AND COGNITION		
Мелякова Ю.В. Ключева О.С.	ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ	85
Тюкмаева А.М.	ИНФОРМАЦИОННАЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТЬ В СИСТЕМЕ МАССОВОЙ КОММУНИКАЦИИ	94
POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION		
Yurchenko A.	IMLEMENTING ANTI-CORRUPTION REFORM IN UKRAINE	101
PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY		
Сорока О.М.	НАДІЙНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОРЯКА	104
PHILOLOGY AND LINGUISTIC		
Khadzhy A.Y. Yarushevska D.V.	ENGLISH-SPEAKING MUSICIAN SLANG	108
Запущляк І.М.	АД'ЕКТИВНІ КОМПАРАТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	111
Рогова Ю.В. Ратько Т.В.	ПРОГРАММА «ISPRING QUIZMAKER» КАК СРЕДСТВО АВТОНОМНОГО ОБУЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНСКОМУ ЯЗЫКУ	115
LITERARY STUDIES		
Гудована Н.Ю.	ІСТОРИОСОФСЬКІ ІДЕЇ У ПОВІСТІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА «СПОВІДЬ ДЖУРИ САМОЙЛОВИЧА»	122
LAW AND INTERNATIONAL LAW		
Dulaková Denisa Jakúbeková	RECODIFICATION OF PRIVATE LAW IN THE SLOVAK REPUBLIC AND ITS PERSPECTIVES	126
Shevchuk V. M.	GENESIS, TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS CRIMINALISTIC TACTICS	134

Новосьолова Г.Г. Паламарчук Д.В. Лихошвай А.В.	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РОБОТОДАВЦІВ З ВИНИ ЇХ ПРАЦІВНИКІВ	145
Січковська І.В.	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ	155
Шептовицька А.А.	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ	161

ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY

Лисенко О.В.	ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЧНОГО В ПОЧУТТЯХ ІВАНА ТА МАРІЧКИ В КІНОСТРІЧЦІ С. ПАРАДЖАНОВА «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» ЧЕРЕЗ СИМВОЛИ ПРИРОДИ	165
--------------	---	-----

MEDICINE AND PHARMACY

Abdikaziyeva A.E.	METHODS OF INTERVENTIONAL TREATMENT OF PAIN SYNDROME IN DEGENERATIVE-DYSTROPHIC CHANGES OF THE SPINE	175
Ахматова Ю.А. Ахматов А. Нажимов Ш.Р. Сирожова Н.А.	ХРОНИЧЕСКИЙ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНЫЙ НЕФРИТ (ХТИН) У ДЕТЕЙ НА ФОНЕ УРАТУРИИ: КЛИНИКО-ЛАБОРАТОРНАЯ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА	183
Богдан Н.В. Лаврук М.П. Соловей В.М.	ВПЛИВ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЖІНКИ НА ПЕРЕБІГ ВАГІТНОСТІ	187
Габорець О.А. Мироненко О.В. Пишногуб М.В.	МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я	191
Мавлянова З.Ф. Хусинова Ш.А.	КЛИНИКО-ЛАБОРАТОРНЫЕ МАРКЕРЫ НУТРИТИВНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ У ДЕТЕЙ С ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ	197
Федорова О.А. Варуха К.В. Мазна Н.О. Лиман М.О.	ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ АРСЕНАЛУ ДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАЦЕНТ В СУДОВО-МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ	201
Хакимова С.З. Мамурова И.Н.	ОСОБЕННОСТИ АНАМНЕСТИЧЕСКИХ И КЛИНИКО-ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ДАННЫХ У БОЛЬНЫХ С НЕЙРОБРУЦЕЛЛЁЗОМ	207
Хусинова Ш.А. Нармухамедова Н.А.	РОЛЬ СКРИНИНГА В РАБОТЕ ВРАЧЕЙ ОБЩЕЙ ПРАКТИКИ	219

NATURE MANAGEMENT, RESOURCE SAVING AND ECOLOGY

Кривошеева А.Е.	КЛАССИФИКАЦИЯ ВИДОВ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ, ПРИЧИНЯЕМОГО НЕДРАМ ПРИ ОСВОЕНИИ ГЕОРЕСУРСОВ	223
-----------------	---	-----

Подус Д.Е.	ВЛИЯНИЕ АТОМНЫХ ЭЛЕКТРОСТАНЦИЙ (АЭС) НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ И СПЕЦИФИКА ГЕО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ ИХ ВОЗДЕЙСТВИЯ	231
------------	--	-----

AGROTECHNOLOGIES AND AGRICULTURAL INDUSTRY

Мельник В.О.	АСПЕКТИ ВІДБОРУ ПРОБ У ЯБЛУНЕВОМУ САДУ ДЛЯ АНАЛІЗУ	238
--------------	--	-----

RADIO ENGINEERING, ELECTRONICS AND ELECTRICAL ENGINEERING

Eshquvatov H. E. Tulametov M. A. Haydarov A. A. Usarov R. R.	ESTIMATION OF S4 INDEX AND TOTAL ELECTRON CONTENT OVER MAIDANTAL GPS STATION ON APRIL 4, 2020	245
---	---	-----

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

Hlushenkov D.M. Chernonos M.M.	APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE HEALTH CARE SYSTEM	250
Prokopchuk D.V.	PRACTICAL APPLICATIONS OF GRAPH ALGORITHMS	252
Tisheninova V.O.	SOCIAL CRISIS AND ITS IMPACT ON INFORMATION TECHNOLOGIES	254
Trypilka A.V.	WHICH IS THE MOST IMPORTANT AND NEW TECHNOLOGY FOR SOLVING PROBLEMS OF THE WORLD?	256
Калачова В.В. Дзевєрін І.Г. Крук Б.М. Закіров З.З. Третяк Д.В.	МОДЕЛЮВАННЯ ІєРАРХІЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ	259
Кузнецов О.Л. Карлов В.Д. Коломійцев О.В. Третяк В.Ф. Карлов А.Д.	МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОПТИМАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОХИЛОЇ ДАЛЬНОСТІ ДО ОБ'ЄКТУ В КОГЕРЕНТНО-ІМПУЛЬСНІЙ РАДІОЛОКАЦІЙНІЙ СТАНЦІЇ	267

ARCHITECTURE, CONSTRUCTION AND DESIGN

Хом'як Л.В. Лукашук Б.Ю.	ЕСТЕТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНИЙ ПІДХІД МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА В ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	277
-----------------------------	---	-----

MILITARY AFFAIRS AND NATIONAL SECURITY

Денисюк В.І. Шваб А.Г. Микитюк І.В.	ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	279
---	--	-----

REGIONAL ECONOMY

UDC 330.322

Бендер Э.Д.

студентка 3 курса

Таврическая академия КФУ имени В.И. Вернадского

**АНАЛИЗ ИНВЕСТИЦИЙ В СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО И ЗЕМЕЛЬНЫЕ
РЕСУРСЫ**

Аннотация. В статье представлены основные результаты исследования динамики инвестиций в аграрном секторе экономики. Исследовано распределение инвестиционных ресурсов с использованием методов статистического анализа.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный процесс, распределение инвестиционных ресурсов, инвестиционная активность, аграрная сфера, методы статистического анализа.

Полученные прямые иностранные инвестиции должны быть направлены на инновационное развитие всех отраслей экономики в Украине, особенно сельского хозяйства, поскольку каждый третий доллар, который поступает в страну, генерируется за счет экспорта сельскохозяйственной продукции, каждый пятый украинец работает в сельском хозяйстве и этой области делает значительный вклад в ВВП.

Прямые иностранные инвестиции в сельское хозяйство, охота и предоставление связанных с ними услуг в период 2017-2019 гг.

В 2019 году капитальные инвестиции в экономику Украины составили около 584,5 млрд., из которых 54,6 млрд. грн. (10% от общих инвестиций) привлекли в сельское хозяйство, охота и предоставление связанных с ними услуг.

По сравнению с инвестициями в экономику Украины приведены в таблице 1.

**Анализ прямых иностранных инвестиций в сельское хозяйство Украины
в 2017-2019 гг. (Млрд.грн.)**

Название	2017	2018	2019	Отклонения 2019-2017
Прямые капитальные инвестиции в экономику Украины, всего, из них:	448,5	578,7	584,5	136,0
Сельское хозяйство, охота и предоставление связанных с ними услуг	63,4	65,1	54,6	-8,8

Несмотря на увеличение в 2019 году общего объема инвестиций на 11%, капитальные вложения в агросектор уменьшились на 10300000000 грн или 15,8% по сравнению с 2018 годом.

По данным экспертов, сельское хозяйство занимает третье место среди лидеров по привлечению капитальных инвестиций среди отраслей украинской экономики, уступая промышленности и строительству.

На развитие сельского хозяйства, охоты и предоставление связанных с ними услуг направлено 98,5% капитальных инвестиций в аграрный сектор экономики государства. При этом вложения в лесное хозяйство выросли на 38,5%, а в рыбное хозяйство - на 5,4%.

Уменьшение капитальных инвестиций в 2019 году вызвано двумя ключевыми факторами: ревальвацией гривны и ожиданиям открытия рынка земли.

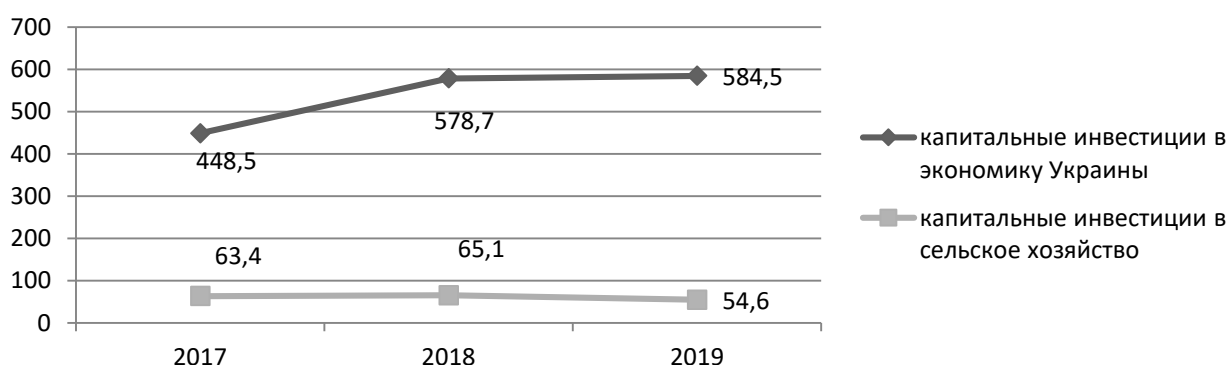

Рис.1. Динамика капитальных инвестиций в экономику Украины и сельское хозяйство в 2017-2019 гг. (млрд. грн.)

Растущий мировой спрос на сельскохозяйственную продукцию следует использовать как стимул для инвестиций и инновационного развития сельского хозяйства в Украине. Усиление экономики и ее конкурентных преимуществ на мировых рынках будет способствовать оптимизации функционирования сельскохозяйственных предприятий Украины.

Поэтому необходимо направлять капитальные вложения на обновление парка тракторов и комбайнов. При недостаточном количестве тракторов, комбайнов и сельскохозяйственных машин сельскохозяйственные предприятия приходится покупать их за рубежом, но, как правило, они не новые, но уже используются, что снижает их цены. Собственное производство сельскохозяйственной техники в Украине увеличивается с каждым годом.

Результаты деятельности сельскохозяйственных предприятий напрямую зависят от состояния их основных фондов, значительная часть которых используется на приобретение и реконструкцию существующих объектов. Инвестиции следует использовать прежде всего для развития материально-технической базы сельскохозяйственных предприятий, поскольку их основные средства имеют тенденцию к износу, а срок их использования во многих сельскохозяйственных предприятиях превышает 15 лет, а их количество постоянно уменьшается. Поэтому необходимо направлять капитальные вложения на обновление парка тракторов и комбайнов. При недостаточном количестве тракторов, комбайнов и сельскохозяйственных машин сельскохозяйственные предприятия приходится покупать их за рубежом, но, как правило, они не новые, но уже используются, что снижает их цены. Собственное производство сельскохозяйственной техники в Украине увеличивается с каждым годом.

Как следствие, экономика Украины перестает нести убытки и становится более независимой от экономик других стран. Также важно стимулировать сельскохозяйственные предприятия в закупке такого оборудования. Это, безусловно, уменьшит затраты на производство продукции растениеводства и создаст больше рабочих мест в секторе, что стимулирует развитие экономики страны.

Без адекватного обеспечения техническими ресурсами вести успешный бизнес в аграрной сфере невозможно. Поэтому приобретение оборудования и техники - это дорогая, но необходимая часть обработки земли.

По данным Департамента инженерно-технического обеспечения и сельскохозяйственного машиностроения Министерства сельского хозяйства Украины, минимальное ежегодное обновление парка тракторов и сельскохозяйственной техники для удовлетворения технологических потребностей аграрного сектора оценивается в 35 млрд. грн., в том числе около 40 тыс. единиц тракторов (15 млрд. долл. США) и почти 7 тыс. зерноуборочных комбайнов (10,5 млрд. долл. США долларов). Парк машин и тракторов морально и технически изношен, и его нынешнее обеспечение составляет лишь 60-65 процентов технологических нужд. Эксплуатация устаревшей техники приводит к частым простоям за ремонт и настройку. Следовательно, это приводит к задержкам сезонных полевых работ, нарушений технологических требований к сельскохозяйственным культурам, что отрицательно сказывается на качестве урожая и увеличивает потери.

Сельскохозяйственные предприятия имеют меньше ресурсов для приобретения техники. Средняя цена за технику увеличивается, а в свою очередь количество купленной техники уменьшается иногда в два раза. Это можно объяснить снижением покупательской способности предприятий и ростом цен на этот вид оборудования с учетом валютных курсов на момент приобретения. Например, если в 2011 году курс доллара к гривне составлял 8 гривен за 1 доллар США, в 2019 году курс рос до 27 гривен за 1 доллар США.

Инвестиции в техническое обеспечение растениеводства являются необходимыми и привлекательными. Во-первых, как основа выращивания растений зерновые и масличные культуры всегда пользуются спросом на внутреннем и внешнем рынках. Во-вторых, объемы инвестиций являются умеренными по сравнению с другими инвестициями в сельское хозяйство. В начале достаточно вкладывать в отрасль в среднем от 1 до 2 тыс. долларов США за 1 га. Средний срок окупаемости инвестиций составляет 2-4 года.

Есть некоторые риски, которые препятствуют инвестициям в растениеводство. Преимущественно это касается возможного вмешательства правительства в регулирование экспорта. Такие действия могут привести к снижению цен на внутреннем рынке и затруднить реализацию сельскохозяйственной продукции.

Кроме того, существуют риски, которые зависят от государственного регулирования рынка земли в Украине. Правительство планирует снять мораторий на продажу земель сельскохозяйственного назначения, отсутствие эффективной законодательной базы и согласованных действий институтов отрасли воспринимаются инвесторами как дополнительные риски.

Инвестиции в сельскохозяйственные предприятия являются основой для внедрения современных технологий производства и переработки продукции растениеводства и животноводства. В последние годы объемы инвестиций для решения проблем сельского хозяйства были недостаточными, однако возможности их роста зависят не только от состояния сельского хозяйства, но и от общего инвестиционного среды – макроэкономической стабильности в стране, борьбе с коррупцией, защита прав инвесторов. Со своей стороны, государство должно сформировать активную инвестиционную политику, которая будет стимулировать инвестиционные процессы путем создания благоприятного инвестиционного климата.

Рост инвестиций, в свою очередь, обеспечит инновации в конкурентном производстве.

Список источников:

1. Журнал «Компаньон». Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.companion.ua>.
2. Зеленська М.О. Підходи до формування та структуризації потенціалу підприємства [Електронний ресурс] /М.О. Зеленська. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc.../38.pdf
3. Ильшева, Н.И., Крылов С.И. Анализ финансового состояния как основа целевого прогнозирования финансовых потоков организации // Экономический анализ: теория и практика. – 2007. - №8. – С. 11-15.
4. <http://ukrstat.gov.ua>

UDC 341.9

Гайнишова Е.

доктор права, доктор философии,
кафедра коммерческого и хозяйственного права юридического факультета, Университет
Коменского в г. Братислава, Словакия

Кирхмаер Й.

доктор прав, доктор философии,
Высшая школа экономики и менеджмента публичной сферы в г. Братислава Словакия

Сидак М.

доктор юридических наук, профессор
Высшая школа экономики и менеджмента публичной сферы г. Братислава Словакия

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ЭФФЕКТИВНОЙ И БЕЗОПАСНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЕВРОПЕЙСКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКА

***Аннотация.** Надлежащая, безопасная и эффективная деятельность центрального банка зависит от многих внутренних и внешних факторов. Новые тенденции, вызовы и угрозы влияют на эффективную и безопасную деятельность ЕЦБ, поэтому полностью меняется концепция деятельности ЦБ и de lege lata института монетарной политики. Целью научного исследования: 1) детерминация экономических и правовых аспектов эффективной и безопасной деятельности ЕЦБ, с рефлексией инновации и анализа современных тенденций de lege lata для обеспечения устойчивого развития ЕС, 2) подготовка выводов и de lege ferenda по совершенствованию деятельности национальных центральных банков.*

***Ключевые слова:** Европейский центральный банк, эффективность, безопасность, деятельность.*

I. Введение в проблематику, постановка целей и задач

Надлежащая, безопасная и эффективная деятельность центрального банка (далее - ЦБ) зависит от многих внутренних и внешних факторов, а именно: кризисов, пандемий, правового регулирования, главной цели и задач ЕЦБ, подбора принципов, компетенций, инструментов и механизмов монетарной политики, эффективной работы исполнительной власти и т.д.

Целью данного комплексного научного исследования является определить аспекты *ex lege* безопасной и эффективной деятельности Европейского центрального банка (далее – ЕЦБ) с рефлексией на инновации и анализом современных тенденций *de elege lata* для обеспечения устойчивого развития Европейского Союза, а также подготовка предложений *de lege ferenda* по улучшению безопасной и эффективной деятельности ЦБ. Проблематику частично анализировали проф. Воронова, проф. Заверуха, проф. МакЛачлен, проф. Шор, проф. Мамойка и др. [1, 2; 3; 4; 5].

II. Анализ *de lege lata* деятельности ЕЦБ

Главной целью ЕЦБ является поддержание ценовой стабильности. Заметим, что Договор о функционировании Европейского Союза не закрепил *terminus technicus* «ценовая стабильность», поэтому Совет гувернеров (председателей) ЕЦБ закрепил квантитативное определение понятия «ценовая стабильность», которое дефинируется как годовой рост гармонизированного индекса потребительских цен Евросистемы менее 2 % в среднесрочном периоде и в этой корреляции вводит новое понятие – «гармонизированный индекс потребительских цен» (англ. The Harmonised Indices of Consumer Prices- HICP), который выступает единственным ключевым показателем ценовой стабильности в Евросистеме, как один с пяти критериев конвергенции. Формула определения указанного индекса ценовой стабильности для стран-членов Евросистемы одинакова для правильного и единого определения показателя ценовой стабильности. Над составлением формулы и ее компонентов, которые лежат в основе определения уровня потребительских цен, работают Европейская

Комиссия, ЕЦБ, Евростат, статистические органы стран Евросистемы. Определяя цель ЕЦБ, ставилась в основу ее достижения в среднесрочной перспективе, поскольку монетарная политика может влиять на ценовую стабильность с временным отступлением. Монетарная политика в рыночных отношениях должна быть предсказуемой и прозрачной, и ни в коем случае не должна влиять на ценовую стабильность в краткосрочном плане [5; 6; 7; 8].

Основными задачами ЕЦБ являются:

- 1) определять, осуществлять и управлять монетарной политикой ЕС;
- 2) обеспечить ценовую стабильность в рамках деятельности Европейской системы центральных банков и Евросистемы;
- 3) поддерживать экономическую политику ЕС;
- 4) предоставлять необходимую информацию (заключения, справки и т.д.) компетентным органам ЕС или государств-членов ЕС;
- 5) предоставлять консультации уполномоченным органам при принятии нормативных актов на уровне ЕС или на уровне государств-членов ЕС;
- 6) принимать нормативно-правовые акты;
- 7) обеспечивать надлежащее и бесперебойное функционирование платежных систем;
- 8) осуществлять банковский надзор;
- 9) определять процентные ставки, стоимость евро и проводить девизные интервенции;
- 10) проводит мониторинг финансовых рисков: сюда входит оценка рисков обеспеченности инвестирования из собственных фондов ЕЦБ и при осуществлении кредитных операций и т.д. [1; 4; 10; 11].

Для достижения целей и выполнения определенных задач, в соответствии с принципом построения открытой рыночной экономики со свободной и добросовестной конкуренции, Европейскому центральному банку предоставлены следующие полномочия:

- 1) нормотворческие;

- 2) консультативные;
- 3) осуществление монетарной политики;
- 4) надзор за деятельностью кредитных и финансовых институтов [12; 13].

Следует отметить, что ЕЦБ самостоятельно принимает решение о выборе инструментов, механизмов и способов для достижения основной цели, и выполнения задач.

При осуществлении монетарной политики деятельность ЕЦБ базируется на следующих принципах:

- 1) эффективности;
- 2) ответственности;
- 3) прозрачности и открытости;
- 4) ориентации на среднесрочные цели;
- 5) непрерывности;
- 6) независимости [14; 15].

Европейское финансовое законодательство закрепило принципов единой монетарной политики [16; 17; 18]:

- 1) с целью поднятия уровня прозрачности и доверия к политике ЕЦБ - общественная доступность и публичность цели политики ЕЦБ и ЕСЦБ;
- 2) возможность общественности дать оценку правильности и компетентности действий, осуществляемых ЕЦБ;
- 3) использование всей возможной информации и практики национальных центральных банков государств-членов ЕС для достижения цели ЕСЦБ;
- 4) мониторинг монетарных инструментов, и т.д.

III. Экономические и правовые аспекты безопасной деятельности ЕЦБ (и национальных центральных банков)

К аспектам безопасной и эффективной деятельности ЕЦБ (и национальных ЦБ) относятся:

- 1) коллегиальное принятие решений Советом гувернеров стран Евросистемы о реализации монетарной политики;

2) коллегиальное принятие решений Советом гувернеров ЕЦБ о осуществлении надзора за кредитными институтами в рамках Банковского Союза ЕС;

3) надлежащее, эффективное и постоянное функционирование платежной системы TARGET-2 ECB (в соответствии с программой SEPA);

4) соблюдение требований ликвидности;

5) соблюдение требований поместной ангажированности;

6) надлежащих анализ хеджирования;

7) соблюдение требований и запретов квалифицированной участия;

8) соблюдение требований к собственному капиталу;

9) соблюдение норм международных бухгалтерских стандартов;

10) обеспечение рыночного подхода к размещению кредитных ресурсов банками;

11) правдивая и объективная финансовая информация от кредитной и финансовой институтки для надлежащего проведения досмотра над финансовыми рынками;

12) эффективное срабатывания резервов ЕЦБ национальных Центральная банков;

13) деятельность на поддержке участников финансового рынка ЕС в их усилиях по выявлению рисков и уменьшению их воздействия на климатические изменения;

14) derogовать лимиты ответственности НЦБ (до 2 млн. евро) за нарушение безналичных расчетов с размером убытков;

15) четко придерживаться принципов независимости центрального банка от исполнительной ветви публичной власти;

16) осуществлять синергический анализ монетарной политики, макропруденциальной политики и банковского надзора;

17) повышение взаимодействия монетарных институций с фискальными и т.д. [11; 12; 19; 20].

IV. Выводы

Анализируя вышесказанное, авторы пришли к следующим выводам и разработали de lege ferenda:

1) осуществляя монетарную политику НЦБ должны использовать (по опыту ЕЦБ) две стратегии:

а) стратегию, ориентированную на управление количества (объема) денежной массы в обращении;

б) стратегию, направленную на содержание установленного уровня инфляции (ценовой стабильности);

2) имплементировать в национальное законодательство принципы осуществления монетарной политики, по опыту ЕЦБ:

а) эффективности;

б) ответственности;

в) прозрачности и открытости;

г) ориентации на среднесрочные цели;

д) непрерывности; е) независимости;

3) ограничения прав и свобод субъектов финансового рынка должны реализовываться в соответствии с принципами ЕС: пропорциональности, обоснованных ожиданий, правовой уверенности и здоровой хозяйственной конкуренции;

4) ЕЦБ и НЦБ должны анализировать и учитывать все вышеуказанные аспекты эффективной и безопасной деятельности.

Список источников:

1. Zilioli Ch. Law of the European Central Bank / Ch. Zilioli, M. Selmayr. – Hart Publishing UK. – 2001. – 225 p.
2. Tuma Z. Několik poznámek k finanční stabilitě / Z. Tuma // Bankovníctví. Číslo 1. 2005. – S. 16-17.
3. Финансове право (за законодавством України): Навч. посіб. Для юридичних вузів та факультетів / [заред. Л.К. Воронової, Д.А. Бекерської]. – К.: Вентурі, 1995. – 271 с.

4. Латковська Т.А. Фінансово-правові питання формування центральних та державних банків в Україні, країнах центрально-європейської та англосаксонської систем права: Монографія / Т.А. Латковська. – Одеса: Юрид. л-ра, 2007. – 280 с.
5. Заверуха І.Б. Банківське право: Посібник для студентів. / І.Б. Заверуха, – Львів: Астролябія, 2002. – 222 с.
6. Tomášek M. Teoretické problémy ústavního principu nezávislosti centrální banky / M. Tomášek // Acta Universitatis Carolinae: Iuridica, Č. 1 (2002), – S. 7-41.
7. European monetary integration / [edited by Hans-Werner Sinn, Mika Widgrun, and Marko Kethenberger]. – Cambridge, Mass: MIT Press, 2004. – 176 p.
8. Bakeš M. *Finančné právo na Slovensku a v Čechách* / M. Bakeš a kol. - Bratislava: Eurounion, 2007. - 334 s.
9. Peter Lukáčka, Peter Kubolek *Corporate social responsibility and responsible public procurement in Central Europe and Slovakia*. In: *Comparative European Research 2019* [elektronický dokument] : Proceedings/Research Track of the 12th Biannual CER Comparative European Research : č. 2. - : 1. vyd. ISBN 978-1-9993071-5-8. - Londýn: Sciemcee Publishing, 2019. - S. 85-88 [online]
2. Peter Lukáčka, Peter Kubolek: *Contractual terms and conditions in the context of the public procurement principles and legal competence of the public procurement office in Slovakia*. In : Bratislava law review. - Roč. 2, č. 2 (2018), s. 119-126
3. Sidak, M.: *Finansovo-pravoverehuljuvannjabankivskyhvidnosyn v Jevropejs'komuSojuzi ta krajinachschidnojiJevropy: porivnjaľnyjanaliz*. Užhorod: Lira, 2010. - 397 s.
4. Sidak, M., Slezáková, A. et al. *Regulácia a dohľad nad činnosťou subjektov finančného trhu*. Bratislava: WoltersKluwer. 2014. 240 s.
5. Kurilovská, L.Šišulák, S. : *Trestnoprávne aspekty eliminácie šedej ekonomiky*. In: Bratislavské právnické fórum 2015 [elektronický zdroj]. - Bratislava: Univerzita Komenského, Právnická fakulta, 2015. - ISBN 978-80-7160-411-2. - S. 1235-1245 [CD-ROM]
6. Skaloš Martin, Turošík Michal : *Ľudské práva v podmienkach Slovenskej republiky*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, 2018. - 190 s.
7. Mária Uramová, ZdisławMajkut, Michal Turošík : *Economic and legal issues and challenges of the labour market and individual well-being*. In : Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum , 2016. - gr., obr., tab., CD-ROM

8. Lysina, T., Zelenáková, M., Podhorec, I., Mamojka, M., ml., Kubinec, M: Akciová spoločnosť: § 154-220g. In: Obchodný zákonník, 1. zv: veľký komentár. - Žilina: Eurokódex, 2016. - S. 590-922. - ISBN 978-80-8155-065-2
9. Helmut Siller, Ľuboš Cibák: Betriebswirtschaftliche Aspekte von Gesundheitundbetrieblichem Gesundheitsmanagement / 2014. In: Handbuch Betriebliches Gesundheitsmanagement: Unternehmenserfolgdurch Gesundheits-undLeistungscontrolling. - 1. vyd. - Stuttgart: Schäffer-PoeschelVerlag, 2014. - ISBN 978-3-7910-3208-5, S. 151-194.
10. Die Modernisierung des Dienstleistungsunternehmens Polizei / JürgenStierle, Helmut Siller, Ľuboš Cibák, KatjaGlasmachers, 2014. In: Kriminalistik 10/2014. - ISSN 0023-4699, Roč. 68, č. 10(2014), S. 586-594.
11. Finančná kontrola / Michal Oláh, Ľubomír Šidelský, Ľuboš Cibák. - 1. vydanie. - Bratislava: WoltersKluwer, 2018. - ISBN 978-80-8168-870-6.
12. Korruptionundihregesamtwirtschaftliche Bedeutung / Von Helmut Siller, Ľuboš Cibák, 2016. In: Kriminalistik. - ISSN 0023-4699, roč. 70, č. 1 (2016), s. 50-55.

Ларіна Дар'я Євгенівна

студентка ОС “Магістр”, спеціальності “Економіка”

Маріупольський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ІНТЕНСИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЛІГИ АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ

***Анотація.** У статті проводиться дослідження динаміки рівня інтенсивності зовнішньоторговельної співпраці України з країнами Арабської Ліги, що є одним з найбільш перспективних векторів національної політики у сфері зовнішньої торгівлі. Крім того, було здійснено аналіз впливу зовнішньоторговельних чинників на стан активності зовнішньоторговельних відносин між зазначеними країнами. Також були запропоновані відповідні дії щодо підвищення ефективності торговельного українсько-арабського співробітництва.*

***Ключові слова:** індекс інтенсивності торгівлі, українсько-арабські відносини, зовнішньоторговельне співробітництво.*

На сучасному етапі розвитку світових глобалізаційно-інтеграційних процесів актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору є дослідження і наукове обґрунтування перспективних напрямків зовнішньоекономічних зв'язків, зокрема у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами. Україна має реальну можливість розвивати співробітництво з арабськими країнами, ринки яких представляють не меншу привабливість порівняно з ринком Європейського Союзу чи СНД. Згідно з цим, зовнішньоторговельна співпраця національної економіки з країнами Арабської Ліги дає широкі можливості для збуту вітчизняних товарів та втілення масштабних проєктів за різними галузями господарської діяльності.

Так, аналізуючи динаміку обсягів експортної та імпортої діяльності України з блоком країн Арабської Ліги (Північна Африка та Близький Схід) слід відзначити, що протягом 2005-2019 рр. спостерігалось превалювання експорту товарів над їх імпортом, що дає змогу стверджувати про позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Найбільші значення обсягів експорту та імпорту між Україною та Арабською Лігою можна спостерігати у 2012 р. – 9277,7 млн. дол. та 617,1 млн. дол. відповідно. Після чого, відбулося стрімке падіння як експорту так й імпорту аж до 2016 р. на 78,7% (або в 1,8 разів) та на 57,9% (або у 1,6 разів) відповідно. У період 2017-2019 рр. показники обсягів експорту та імпорту зросли і у 2019 р. становили 6705 млн. дол. та 612,8 млн. дол. відповідно, рис.1.

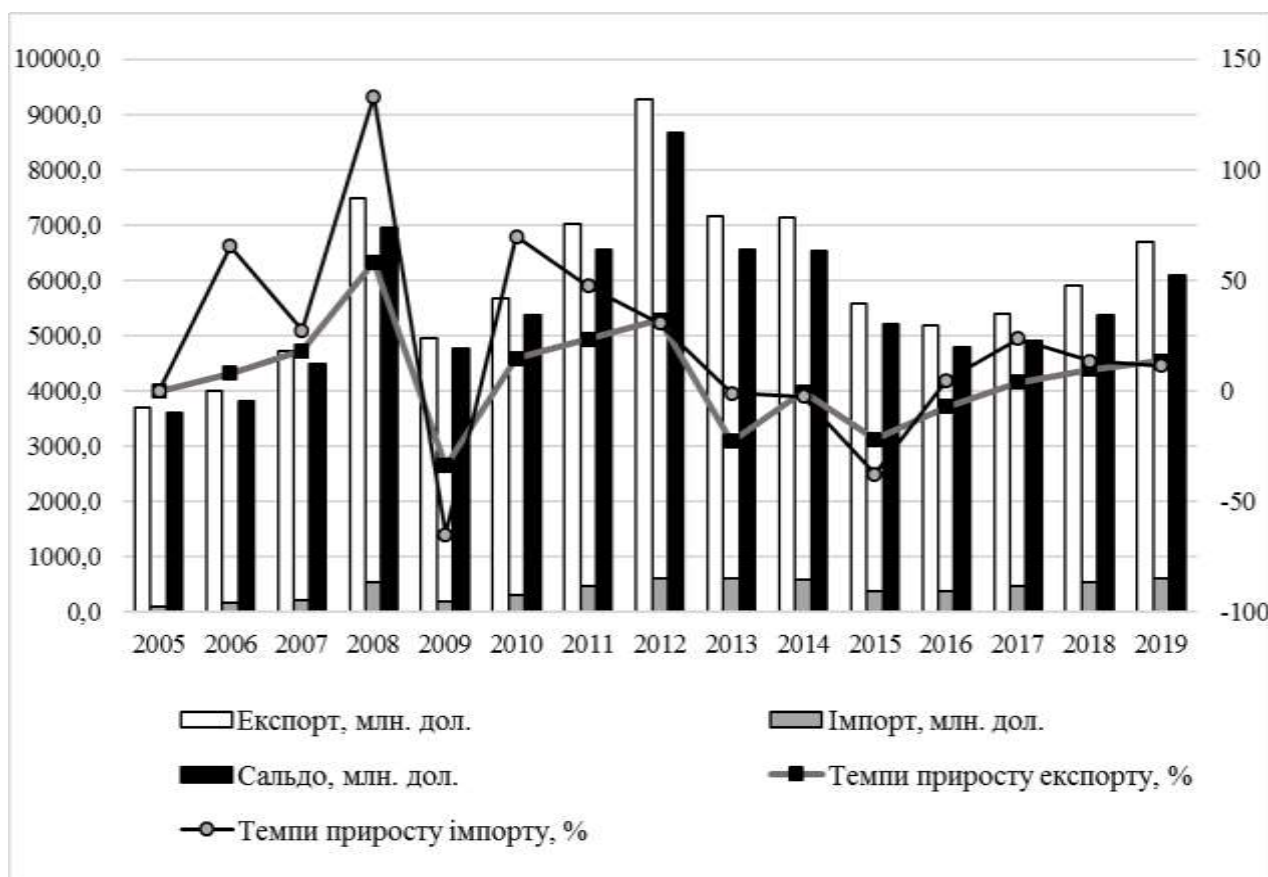

Рис. 1. Динаміка обсягів експорту, імпорту і сальдо товарів України з країнами Арабської Ліги (ліва шкала, млн. дол.) та їх темпи приросту (права шкала, %) за 2005-2019 рр.

Розглядаючи географічну структуру зовнішньоторговельного обороту (ЗТО) товарів України з країнами Арабської Ліги за 2019 р., можна виділити наступних головних торговельних партнерів: Єгипет (2,14 % у загальній структурі ЗТО України), Саудівську Аравію (0,83% у загальній структурі ЗТО України), ОАЕ (0,6% у загальній структурі ЗТО України), Алжир (0,54% у загальній структурі ЗТО України) та Ірак (0,53% у загальній структурі ЗТО України).

Наступним кроком дослідження зовнішньоторговельних відносин України з Лігою арабських держав є розрахунок індексу інтенсивності зовнішньої торгівлі за формулою:

$$T_{ij} = \frac{\frac{x_{ij}}{X_i}}{\frac{x_{wi}}{X_w}}, \quad (1)$$

де x_{ij} – це обсяги експорту і-ої країни в країну j (у нашому випадку регіон);

X_i – це загальний обсяг експорту країни j ;

x_{wi} – це обсяги світового експорту в країну (регіон) j або імпорт країни (регіону) j ;

X_w – це загальні обсяги світового експорту.

Згідно з цим, даний індекс показує, чи є обсяги торгівлі між двома країнами (або країною та регіоном) більше / менше, ніж можна було б очікувати, виходячи з їх місця в світовій торгівлі.

Отже, динаміка індексу інтенсивності торгівлі (ІІТ) України з Арабським регіоном за 2005-2013 рр. має тенденцію до спаду – у порівнянні з 2005 р. значення ІІТ зменшилось у 1,5 рази, а вже у період 2014-2018 рр. відбулося стрімке зростання рівня інтенсивності торгівлі у 1,2 рази, табл. 1.

Динаміка рівня інтенсивності зовнішньої торгівлі України з провідними країнами
Арабської Ліги (2005-2018 рр.)

Роки	Індекс інтенсивності торгівлі України з країнами Арабської Ліги	Індекс інтенсивності торгівлі з Єгиптом	Індекс інтенсивності торгівлі з Саудівською Аравією	Індекс інтенсивності торгівлі з ОАЕ	Індекс інтенсивності торгівлі з Алжиром
2005	4,00	9,05	2,49	1,31	8,19
2006	3,58	6,98	3,57	1,37	6,35
2007	2,79	6,12	2,33	1,30	4,88
2008	3,12	8,58	2,91	1,27	2,29
2009	3,36	7,78	2,32	1,06	2,34
2010	2,90	7,69	2,83	0,64	1,11
2011	2,83	7,24	2,30	0,44	1,43
2012	3,25	12,72	2,66	0,57	1,77
2013	2,71	13,04	1,77	0,65	0,62
2014	3,20	14,60	2,49	0,63	1,40
2015	3,16	13,20	1,89	0,59	2,44
2016	3,14	14,38	2,27	0,53	2,37
2017	3,33	12,63	2,03	0,74	5,37
2018	3,27	9,22	1,83	0,87	3,77

розраховано автором за [1]

Аналізуючи інтенсивність торговельної співпраці України з її ключовими країнами-партнерами Арабської Ліги слід зазначити, що найбільший рівень інтенсивності торгівлі можна спостерігати за такими країнами як Єгипет (у 2018 р. ІТТ складав 9,22 або 922%) та Алжир (у 2018 р. ІТТ складав 3,77 або 377%). Незважаючи на достатньо високий рівень інтенсивності торгівлі України з Єгиптом та Алжиром, протягом аналізованого періоду можна спостерігати спадну динаміку цього індикатора – значення ІТТ знизилось у 1,4 рази (у порівнянні з 2012 р.) та у 2,2 рази відповідно. Така ж сама тенденція спостерігалась й в інтенсивності співробітництва України з Саудівською Аравією та ОАЕ: значення індексу інтенсивності за 2005-2018 рр. впало у 1,4 разів та 1,5 рази відповідно.

Надалі пропонується виявлення впливу зовнішньоторговельних чинників на рівень інтенсивності торгівлі України з країнами Арабської Ліги, використовуючи інструментарій кореляційно-регресійного аналізу. Так, за результативну ознаку (Y) буде прийнято індекс інтенсивності торгівлі між Україною та регіоном, а за факторні ознаки – експортну квоту, % (X_1), імпорتنу квоту, % (X_2), індекс покриття експортом імпорту (X_3), індекс умов торгівлі (X_4), індекси диверсифікації експорту та імпорту товарів, % (X_5) та (X_6) відповідно. Крім того, для характеристики щільності взаємозв'язку між ознаками визначимо коефіцієнти кореляції Пірсона (r_{xy}) та детермінації (R^2), табл.2.

Таблиця 2

Результати кореляційно-регресійного аналізу взаємозв'язку рівня інтенсивності торгівлі України з країнами Арабської Ліги та основних зовнішньоторговельних чинників (на основі динаміки змін за 2005-2018 рр.)

Регіон	Рівняння регресії	Коефіцієнт кореляції Пірсона	Коефіцієнт детермінації
Індекс інтенсивності зовнішньої торгівлі України з країнами Арабської Ліги	$Y = -48,1 - 1,6X_1 + 1,3X_2 + 0,7X_3 - 0,02X_4 - 0,02X_5 - 0,1X_6$	0,87	0,8

Таким чином, за результатами отриманої моделі множинної регресії можна зробити наступні висновки:

- 76% усіх змін індексу інтенсивності торгівлі викликане впливом на нього усіх зазначених вище факторів, а решта 24% - іншими неврахованими чинниками. Так як коефіцієнт детермінації майже дорівнює 0,8; то можна зробити припущення про середню адекватність моделі;
- коефіцієнт кореляції Пірсона дорівнює 0,87, що говорить про високий зв'язок між факторними (X_1 - X_6) та результативною ознакою (Y);
- при збільшенні експортної та імпоротної квоти на 1% рівень інтенсивності торгівлі України з країнами Арабської Ліги впаде на 1,6% та

зросте на 1,3% відповідно; при збільшенні індексу покриття експортом імпорту на 1% індекс інтенсивності збільшиться на 0,7%; у разі зростання індексу умов торгівлі на 1% рівень інтенсивності торгівлі знизиться на 0,02%; із збільшенням індексу диверсифікації експорту та імпорту товарів на 1 %, то відбудеться падіння рівня інтенсивності торгівлі на 0,02% та 0,1% відповідно.

У зв'язку з цим, пропонується запровадження наступних заходів щодо покращення зовнішньоторговельної співпраці України з країнами Арабського регіону:

- удосконалення урядом національної митної політики;
- зміцнення співпраці в авіабудівній та космічній галузі, що є однією з перспективних галузей але, не достатньо розвиненою;
- створення сприятливого правового поля для здійснення ефективної зовнішньоекономічної діяльності України;
- державне стимулювання розвитку підприємництва в галузі (за рахунок полегшення доступу до фінансів);
- вжиття заходів щодо детінізації виробництва та збуту продукції;
- активне запровадження заходів стосовно “екологізації” національного виробництва продукції;
- посилення двосторонньої співпраці в енергетичній галузі, яка має особливо велике стратегічне значення для України [2];
- залучення іноземних контрагентів до модернізації та розбудови інфраструктури, налагодження оптимальних логістичних систем та ін.

Підбиваючи підсумок слід зазначити, що виконання національним урядом запропонованих дій як на державному, так і на місцевому рівні сприятиме ефективному розвитку зовнішньоторговельної співпраці України з Лігою арабських держав в умовах протікання глобалізаційних процесів.

Список джерел:

1. Державна служба статистики України (2020). Вилучено з: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Перспективи співпраці України з країнами Близького Сходу (2013). Вилучено з: <https://studfile.net/preview/8125606/page:6/>.

MANAGEMENT

UDC 339.137.2

Valerii Danylenko

PhD (Economics), Senior Lecturer, Agrologistics and SCM Department
 Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Ukraine

ESSENCE AND TYPES OF LOGISTICS CHANNELS

Material (goods, cargo) flows arise from various sources. These sources can be suppliers of raw materials, a manufacturing company (finished products), or a distribution center (goods). In all cases, the final destination of the material flow is a consumer, which, in turn, may be a manufacturer.

The supplier and consumer of the material flow are two micro logistics systems connected by a logistics channel. A logistics channel is a partially ordered set of intermediaries that bring the material flow from a producer to consumers.

The set of intermediaries is partially limited until the choice of specific participants in the process of promoting the material flow from the company to the consumer is made [1]. After this choice is made, the logistics channel is transformed into a logistics chain. The types of logistics channels are shown in Figure 1.

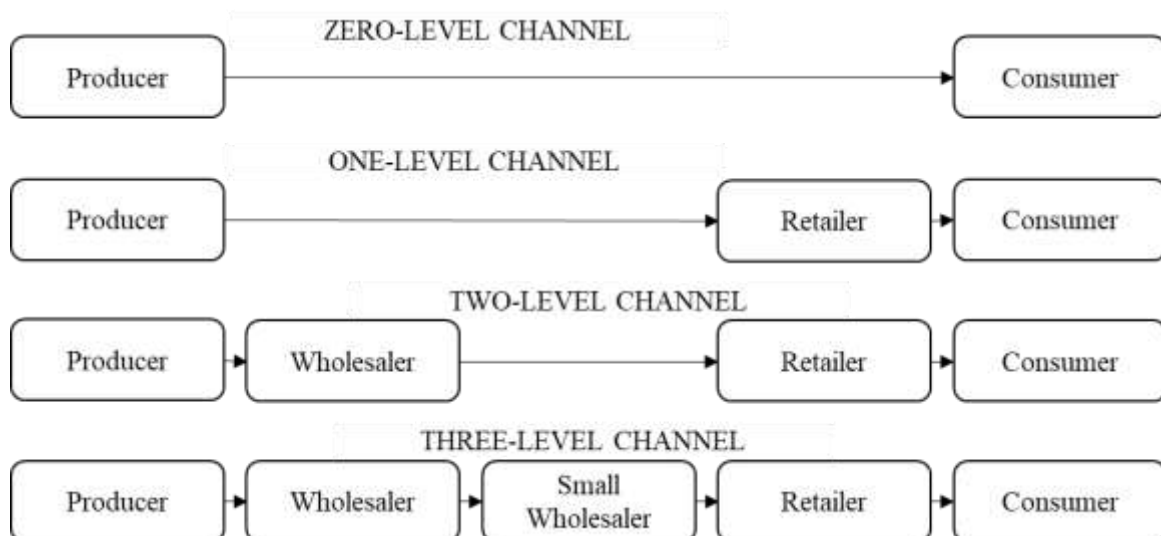

Figure 1. Types of logistics channels

The types of logistics channels presented are usually divided into two categories: direct and echeloned channels. Direct logistics channels are characterized by managing the movement of material flows without the participation of intermediary entities. They are usually established between manufacturers and institutional consumers who seek full control of logistics and marketing programs and usually have limited target markets [2]. The advantage of direct logistics channels and chains is the ability to implement more concentrated and timely actions to correct flow processes. They allow you to quickly adapt to the requirements of consumers and control the entire process of managing material flows.

Echeloned logistics channels are characterized by the movement of material flows from producers to consumers through intermediaries. These channels consist only of echeloned chains that include links of trade and transport companies, which help to transform material flows depending on the nature of sales of commodities. In this case, the influence of producers on the management of material flows is limited, and contacts with consumers are often weakened to the level of conditionality [3].

Layered logistics systems have their advantages. The assistance of intermediary trade and transport entities that play an active role in promoting material flow in logistics channels can be rather significant. But intermediary trade and transport organizations operating on the market are very heterogeneous in their status, logistics capacity, policies, etc.

Making a fundamental decision to sell products through a commercial intermediary and refusing to work directly with a consumer is the choice of a logistics channel, and concluding a contract with an intermediary, carrier or insurer is the establishment of a logistics chain.

The possibility of choosing a logistics channel by a production company is a significant reserve for improving the efficiency of the macro logistics system. When choosing a logistics channel, the form of goods movement (transit or warehousing) is selected.

The logistics channels through which goods are delivered to commercial intermediaries in the retail network can be different. For example, a product can be delivered directly from a manufacturer to a retail business. The initial price of the product, in this case, will be the lowest, since intermediaries will be excluded from the chain of goods movement and the price of the product will increase only by the cost of delivery. However, shipments can be made in large batches, which does not allow retail businesses to form a deep range [4].

A deep assortment is formed by the wholesaler, which is located in a place where consumers are concentrated. This intermediary provides the highest level of service to retailers. The distribution channel through two wholesalers (at the place of production and at the place of consumption) provides the best logistics service to the consumer, but the price of the product will be the highest. Thus, within the framework of manufacturer`s sales activities, the choice of a logistics channel, the formation of a logistics chain, and the determination of the feasibility of using wholesale intermediaries are carried out (currently, large retail chains can purchase goods directly from the manufacturer).

References:

1. Hong, Z., & Danylenko, V. (2020). INVENTORY MANAGEMENT AS A COMPANY LOGISTICS CONSTITUENT. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*, 20-21.
2. Даниленко, В. В. (2020). УПРАВЛІННЯ ПЛАНУВАННЯМ ОЦІНКИ ПОТРЕБ ПРИ РОЗРОБЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ. *Вчені записки Університету «КРОК»*, (1 (57)), 105-111.
3. Даниленко, В. В., & Даниленко, В. В. (2019). Огляд деяких особливостей міжнародних стандартів фінансової звітності з погляду процесу їх упровадження в українську облікову політику. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 6(23), 674-679.
4. Даниленко, В. (2020). СТОХАСТИЧНИЙ ГРАНИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИКІВ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА. *Матеріали конференцій МЦНД*, 65-66.

MARKETING, ADVERTISING AND PR

UDC 339.138

Свадеба Віта Вікторівна,

студентка 3-го курсу

Ужгородський національний університет, Україна

**НОВІТНІ МЕТОДИ СТРАХОВОГО МАРКЕТИНГУ
В УМОВАХ КРИЗИ**

Світова криза, внаслідок пандемії Covid-19, вплинула на діяльність всіх сфер економіки, включно зі страховою діяльністю. Виникла потреба не лише у продовженні продажу страхових продуктів, а й у виживанні страхових компаній взагалі. Пристосування до нових умов ведення страхової діяльності потребує також і змін щодо засад страхового маркетингу шляхом врахування всіх наявних тенденцій на свою користь. Тому для страхового маркетолога дана криза стає не лише важким випробуванням, але й можливістю розкрити весь свій потенціал.

Вважається, що маркетинг у страхуванні – це політика страховика, яка має на меті заміну частини купівельної здатності суспільства на ефективний пошук пропозицій щодо конкретних страхових послуг у результаті чого можуть бути досягнуті максимальні соціально-економічні вигоди як для самого страховика, так і для страхувальника.

Страховий маркетинг є досить універсальним через те, що спрямований на всіх учасників соціально-економічного процесу, їх різноманітні групи та об'єднання, тобто, у сферу дії попадають як окремі особи, так і підприємства із всіх галузей економіки та держава [1].

Правильно продумана маркетингова політика страхових компаній сприяє підвищенню рівня страхової культури населення, а це може позитивно впливати на розвиток однієї їх перспективних сфер підприємницької діяльності. Зазвичай,

прийнято вважати, що маркетингова політика страховика виконує такі основні завдання, як, наприклад [2]:

- 1) Проведення маркетингових досліджень, сегментацію та позиціонування щодо їх результатів;
- 2) Утворення конкурентних цін та страхові продукти;
- 3) Формування нових чи адаптація існуючих страхових продуктів та послуг з урахування сучасних вимог ринку;
- 4) Утворення ефективної системи збуту страхових продуктів та управління сформованою системою;
- 5) Здійснення заходів щодо просування страхових продуктів;
- 6) проведення комунікаційної PR-політики.

Неприйняття чи нерозуміння специфіки кризових умов страхового ринку призводить до помилок в маркетинговій політиці страховика. За такого підходу продажі страхового продукту падають, а сама компанія може негативно сприйматися в суспільстві. Серед поширених помилок страхового маркетингу в умовах кризи слід назвати:

- 1) Використання каналів продажу страхових продуктів, які на період кризи втратили свою актуальність. В даний період вже неможливо проводити особисті зустрічі з потенційними страхувальниками.
- 2) Фінансування неефективних маркетингових заходів. Реклама на вулиці перестала бути такою ефективною, бо люди все більше часу тепер вдома.
- 3) Тимчасово припинити всі заходи страхового маркетингу та взаємодію з цільовою аудиторією. Припинення маркетингової діяльності та взаємодії страхувальниками несе загрозу не лише зменшення продажів страхових продуктів, але і втрати наявної частки на страховому ринку.
- 4) Використання можливостей короткострокової вигоди зі шкодою для довгострокової діяльності страховика. Підвищення цін на страхові продукти в умовах паніки й кризи призведуть до погіршення репутації страховика в майбутньому.

5) Видавати прагматичні дії страховика за альтруїстичні. Інформування маркетологом цільової аудиторії про благодійні вчинки страховика щодо сприяння подоланню пандемії Covid-19, які насправді були здійснені на платних засадах.

Враховуючи можливі помилки страхового маркетолога під час даної кризи, а також наявний горизонт можливостей для досягнення цілей страховика, на наш погляд, можна здійснити сукупність наступних заходів страховиком спрямованих на його успішне виживання й розвиток, а саме:

1) Посилення значення бренду страховика. Хай взаємодія з компанією приносить відчуття радості у клієнтів, що зробить процес співпраці значно легшим та зручнішим, а згадуючи про щось безпечне – люди в першу чергу подумують саме про конкретну страхову компанію.

2) Реальне здійснення благодійної діяльності – найкращий PR в період кризи. Страховики, які зараз мають спроможність, самостійно чи в партнерстві з кимось, профінансувати медичну чи будь-яку іншу допомогу – не будуть забуті страхувальниками та засобами масової інформації.

3) Перерозподіл маркетингового бюджету страховика. Страховий маркетолог повинен здійснити дослідження страхового ринку та його цільової аудиторії, а на основі отриманих даних – заморозити використання тимчасово неефективних маркетингових каналів, зменшити кількість пропозицій, що вже неактуальні, страхових продуктів, продумати заходи по захисту наявної частки страхового ринку та використанню можливостей залучення нових клієнтів у збанкрутувавших конкурентів й партнерів.

4) Підтримка безперервної взаємодії з колишніми, наявними та потенційними страхувальниками. Навіть просте інформування про зміни у вашій страховій компанії щодо нових умов, про те, як компанія переживає цей період, як вона може допомогти пережити його страхувальнику – матиме позитивний ефект.

5) Зростання взаємодії через мобільні додатки та соцмережі. В умовах самоізоляції більшість людей змушені переважно знаходитися вдома, що часто значить із смартфоном в соцмережах, а це можна використати. Спілкування через акаунти страхової компанії в соцмережах, де можна поділитися хорошими новинами, показувати зміни внаслідок дистанційної роботи співробітників та дати волю креативним рішенням щодо контенту. При цьому варто почати просування в соцмережах та через інші інтернет-канали – продажі страхових продуктів через брендові мобільні додатки.

Отже, страховий маркетолог компетентний в цих поширених помилках та характерних можливостях наявної кризи – зможе обернути все на свою користь або принаймні мінімізувати свої втрати та забезпечити собі успіх у довгостроковій перспективі.

Список джерел:

1. Петренко О. М. Страхова справа. – К.: – “Факт”, 2006. – 145с.
2. Долгошея Н.О. Страхування в запитаннях та відповідях: навч. посібник/ Н. О. Долгошея - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 318 с.

FINANCE AND CREDIT

UDC 336.71

Дудко Ксения Валериевна

Южно-Российский гуманитарный институт, Российская Федерация

ФИНАНСИРОВАНИЕ В ОБЛАСТИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ РАСПРОСТРАНЕНИЯ КОРОНАВИРУСНОЙ ИНФЕКЦИИ (COVID-19)

Аннотация. Образ жизни глобального сообщества претерпел значительные изменения в условиях распространения коронавирусной инфекции (COVID-19). Вспышка COVID-19 уже успела нанести значительный социальный и экономический ущерб без преувеличения всем странам мира. В связи с этим в настоящее время на национальном и наднациональном масштабах правительства большинства государств развернули мероприятия, направленные на поддержку пострадавших отраслей экономики, для снижения негативных последствий разворачивающегося кризиса и преодоления его в целом.

Ключевые слова: устойчивое развитие, финансирование, банковский сектор, COVID-19.

Недавняя пандемия COVID-19 беспрецедентна тем, как она повлияла на все аспекты жизни общества. Силы всех государств сейчас направлены на мобилизацию ресурсов в государственном и частном секторах для преодоления кризиса, вызванного коронавирусом, что привело к тому, что социальные вопросы по праву занимают важное место в повестке дня по финансированию в области устойчивого развития (устойчивое финансирование).

Воздействие вируса носит системный характер и Цели Организации Объединенных Наций в области устойчивого развития (ЦУР) с их широким

охватом вопросов от неравенства и образования до климатических действий и биоразнообразия обеспечивают надежную дорожную карту для переориентации устойчивого финансирования на несколько ЦУР, ценность которых никогда не была более важной.

Центральная политическая проблема состоит в необходимости добиться быстрого прогресса в смягчении рисков в условиях глубокой неопределенности и сделать общество и экономику более устойчивыми. Банковский сектор в данном процессе должен сыграть ключевую роль.

Предыдущие кризисы, такие как финансовый кризис 2008 года, оказали давление на рынки капитала и макроэкономику в целом. Микро и малый бизнес также пострадали, но быстро восстановились; влияние на них относительно невелико.

С COVID-19 ситуация обстоит принципиально иным образом. Кис Вендрик утверждает, что пандемия обнажает структурные недостатки в современной глобальной социально-экономической системе [1]. Этот кризис поразил самых уязвимых людей, оказавших наибольшее негативное влияние на их здоровье и экономическое положение. Неопределенное время сохраняются дополнительные побочные эффекты, такие как волатильность курсов местной валюты, падение цен на нефть и рост цен на основные потребности, такие как продукты питания. На развивающихся рынках микро- и малые предприятия являются двигателем экономики. В совокупности они составляют большую часть занятости. Если их не поддержать, экономические побочные эффекты COVID-19 будут иметь разрушительные и долгосрочные последствия, выходящие далеко за рамки непосредственного медицинского воздействия вируса.

Преодолеть текущий кризис способами и мерами, которые использовались при предыдущих экономических кризисах не получится [2].

Последствия COVID-19 требуют инвестиций и механизмов немедленного реагирования для поддержки общества. Инвесторы и эмитенты знают о важной

роли, которую они могут сыграть в направлении финансирования для поддержки этих усилий.

В настоящее время социальные облигации, которые занимаются социальными ЦУР, становятся все более важными в борьбе с воздействием вируса. Несколько банков развития уже активизировали выпуск социальных облигаций. Так, Северный инвестиционный банк выпустил первый «Response Bond», который финансирует системы здравоохранения, чтобы смягчить социальные последствия кризиса. Европейский инвестиционный банк выпустил облигацию по устойчивому развитию на 1 млрд. евро для поддержки европейских компаний, медицинских вмешательств и экономики в целом в областях, непосредственно связанных с борьбой против COVID-19 [3].

Социальные ЦУР позволят создать целевую основу для устойчивого финансирования. Социальные облигации могут быть использованы для борьбы с коронавирусом не только путем финансирования острых потребностей, таких как неотложная медицинская техника, но и путем поддержки функций обеспечения устойчивости в различных формах, например путем финансирования НИОКР, которые могут привести к созданию вакцины для COVID-19. Они также могут учитывать волновой эффект, который COVID-19 оказывает на другие отрасли и сообщества в целом, например, предоставление долгосрочной экономической поддержки, которая может изменить ситуацию между предприятиями, заявляющими о банкротстве, или возможностью остаться на плаву в ближайшие недели и месяцы. Помогая предотвратить несостоятельность бизнеса и даже более высокий уровень безработицы, социальные облигации обеспечат устойчивую социальную и экономическую ценность.

Кризис, в конечном счете, требует более широкого подхода к устойчивому финансированию для поддержки новых, устойчивых бизнес-моделей. Устойчивое финансирование поддержит экономику в целом, сосредоточившись на социальных вопросах.

Эксперты утверждают, что пандемия и нынешняя экономическая ситуация показали, что экономика не устойчива к большим экзогенным шокам [4]. Данные обстоятельства привели общество к «перекрестку», где необходимо сделать выбор между исправлением нашей нынешней экономической системы или ее преобразованием в более устойчивую и инклюзивную систему.

Как также подчеркивается в документе «Радикальная повестка дня для экономических преобразований», выпущенном менеджментом Триодос банка в качестве документа, транслирующего видение банка на текущую мировую ситуацию [5], пришло время измениться и изменится в сторону устойчивого развития.

Следует выйти за рамки экономического роста как священного грааля экономического прогресса. Целесообразно сбалансировать социальные, экологические и экономические ценности, чтобы гарантировать благосостояние общества и устойчивую экономику

Список источников:

1. Kees Vendrik. Reset the economy, find a new balance between social, ecological and economic values [Электронный ресурс]. Электрон. дан. М.: 2020. Режим доступа: <https://www.triodos.com/articles/2020/reset-the-economy-find-a-new-balance-between-social-ecological-and-economic-values>, свободный. Загл. с экрана.
2. Triodos Investment Management. Towards a more sustainable, less vulnerable economy [Электронный ресурс]. Электрон. дан. М.: 2020. Режим доступа: <https://www.triodos-im.com/articles/2020/interview-2020---william-de-vries>, свободный. Загл. с экрана.
3. Constance Chalchat. How Covid-19 is refocussing sustainable finance [Электронный ресурс]. Электрон. дан. М.: 2020. Режим доступа: <https://www.businessgreen.com/opinion/4013994/covid-19-refocussing-sustainable-finance>, свободный. Загл. с экрана.
4. Hans Stegeman & Joeri de Wilde. Economic outlook update - A glimpse of sustainable recovery [Электронный ресурс]. Электрон. дан. М.: 2020. Режим доступа: <https://www.triodos-im.com/articles/2020/economic-outlook---a-glimpse-at-sustainable-recovery>, свободный. Загл. с экрана.
5. A radical agenda for economic transformation [Электронный ресурс]. Электрон. дан. М.: 2020. Режим доступа: <https://www.triodos-im.com/articles/2020/turning-the-page---a-radical-agenda-for-economic-transformation>, свободный. Загл. с экрана.

ACCOUNTING AND AUDITING

UDC 657.1:33

Людвенко Дмитро Віталійович

кандидат економічних наук, доцент, докторант

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТВАРИННИЦТВА У ФОРМУВАННІ
КРЕАТИВНОЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ НА ВИМОГУ ПОЛІТИКИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Тільки зараз, у зв'язку з вимогами часу й управління, контролю, прийняття управлінських рішень на сільськогосподарських підприємствах, в Україні застосовуються деякі завдання політики сталого розвитку. Однак, місце обліку в них неоднозначна. Ми вважаємо, що це пов'язано з відсутністю позитивних наслідків аграрної реформи, а саме: формування ринку землі в країні; розпаювання майна господарств; запровадження завдань ООН на вимогу світової спільноти тощо.

Відсутність необхідної грошової та матеріально-технічної бази в галузі тваринництва призвела її до повного занепаду. Залежність від іноземних партнерів на ринку м'ясо-молочної продукції призвело майже до знищення молочної галузі в Україні. Не краща ситуація і на м'ясному напрямку. Втручання держави повинно бути негайним, щоб не втратити власного вітчизняного товаровиробника та не втратити власну продовольчу безпеку сьогодні. У свою чергу, зменшення поголів'я худоби в країні прямо призводить до погіршення родючості сільськогосподарських угідь.

Світова пандемія короно вірусу COVID-19 показала, як людство не готове до глобальних катастроф. Пандемія посилила світову продовольчу та енергетичної кризу в суспільстві та змусила шукати новий еквівалент економічного росту і добробуту. Директор Всесвітньої продовольчої програми ООН Девід Бізлі, наголосив, що кількість людей яка зіткнулися з гострою

нестачею їжі внаслідок економічних наслідків пандемії коронавірусу, у 2020 році може збільшитися удвічі (зараз це близько 135 млн. осіб) та може призвести до голоду "біблійних масштабів". [2].

Прогноз експертів Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) і Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) зазначає, що світове виробництво м'яса всіх видів в 2025 році виросте на 16% в порівнянні із середнім об'ємом виробництва в 2013-15 років. У 2013-15 роках у світі превалювало виробництво свинини – близько 117 млн. т (у забійній вазі), м'яса птиці вироблялося близько 110,3 млн. т, а м'яса ВРХ – 69 млн. т. У 2025 році структура споживання зміниться з урахуванням зміни споживчих смаків. Так, популярну наразі свинину посуне м'ясо птиці з орієнтовним обсягом виробництва близько 131,3 млн. т, виробництво свинини ж в свою чергу зросте до 131 млн. т, а м'яса ВРХ– до 77,8 млн. т. Найбільше зростання виробництва прогнозується серед групи країн, що розвиваються [1].

Відомо, що ринок продукції тваринництва є низьким за внутрішнім рівнем споживання, з недостатньо розвинутою інфраструктурою та нестабільною ціновою політикою. На нашу думку, з цим завданнями, за допомогою державних інститутів та освітніх практиків-професіоналів в даній галузі, під силу бухгалтерському обліку. Інформація, яка подана в бухгалтерських звітах повинна відображати дійсний стан в сільському господарстві і не мати викривлених фактів. Це допоможе оперативно реагувати органам влади та приймати неупереджені, вдалі, вірні управлінські рішення, що забезпечать благополуччя населення в державі.

На нашу думку, вище перераховані завдання повинна вирішати креативна аграрна економіка. Вважаємо, що це основний сектор економіки України в майбутньому, який заснований на концепції сталого розвитку, постулатів фізичної економії, де здійснюється усвідомлення нової місії сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання. Основою, даної економіки, буде власний креативний клас підприємців,

економістів (менеджерів, бухгалтерів, фінансистів), власників аграрного бізнесу, які в сучасних умовах господарювання віддають перевагу моральному та духовному розвитку свої організації. Вони мають нестандартні рішення тактичних та стратегічних завдань, творче мислення, яке не суперечить здоровому глузду, ставлять на перше місце пріоритетні питання та завдання громади на території якої здійснюють господарську діяльність.

Таблиця 1.

Визначення мети та результату креативної аграрної економіки в сучасних економічних умовах господарювання*

КРЕАТИВНА АГРАРНА ЕКОНОМІКА	
МЕТА	РЕЗУЛЬТАТ
приємний інвестиційний клімат в сільське господарство	можливість створити іншу або навіть нову економічну модель в сільському господарстві
зупинити відтік молоді та робочої сили з сільської місцевості та пошук шляхів мотивації	побудувати особливі соціальні відношення між сільською територіальною громадою та аграрним підприємством
створення відповідних умов привабливості зросту соціальної сфери серед аграріїв та її модернізації до світових стандартів	культуру ведення сільськогосподарської діяльності за новітніми технологіями на вимогу сталого розвитку

**Авторське бачення*

Окреме та особливе місце буде займати бухгалтер зайнятий в сільському господарстві. Ми бачимо його, як є інтелектуальний капітал креативної аграрної економіки, який існує та працює в сучасних умовах господарювання. На нашу думку, це людина чи група людей, яка має творчий підхід до ведення галузевого обліку, впевнено комбінує та рухається між національними та міжнародними стандартами обліку. Досвід та сучасні технології надають оптимальний вибір для зручних положень ведення галузевого обліку на вимогу сталого розвитку згідно зміни місії бізнесу та обраної стратегії та облікової політики.

У свою чергу, сільськогосподарське підприємство в умовах функціонування креативної аграрної економіки повинно утворювати не тільки прибуток а й загальносуспільні блага, яке виникає раніше у результаті функціонування вільного ринку чи державного апарату. Мається на увазі, що керівник чи власник підприємства повинен використовувати соціальні

взаємовідносини, а не механізм ринкового ціноутворення та дериктивного управління, в якості основного інструмента для розподілу ресурсів. Вважаємо дане припущення досить важливим в умовах нових економічних відносинах господарювання при політики децентралізації та ведення аграрного бізнесу на території об'єднаних територіальних громадах села.

Підтвердження знаходимо у дослідженнях американського професора, економіста та соціолога Ричарда Флорида, який у результаті аналізу політичного та економічного розвитку американського суспільства дійшов до висновку, що його основою є креативна економіка в останні роки. Основою суспільства США є креативний клас чи представники творчих професій. Креативність по Флориді, – «створення на базі знань практичних нових форм», а основа розвитку креативної економіки – це принцип 3-х «Т»: «технологія, талант та толерантність» [3].

Подальші дослідження показують, що креативна економіка тісно пов'язана з розвитком тимчасової економіки, характерними рисами якої є домінування інформаційного виробництва, витіснення ієрархій горизонтальними економічними мережами, достаток нематеріальних благ і скорочення функції капіталу. Оскільки галузі креативної економіки в основному пов'язані з виробництвом інформаційного контенту, найбільш оптимальним середовищем для них є горизонтальні мережі, що забезпечують свободу обміну креативними продуктами та інформацією в рамках глобального суспільства. Погодьтесь, ці усі явища відбуваються під час зміни курсу України до централізації влади, що є унікальною можливістю змінити порядок речей та становище країни в цілому. Курс на інтеграцію в капіталістичне середовище Європи та світу вимагає рішучих дій. Тому це ще додатковий козир креативної аграрної економіки України яка може стати зразковою та змінити як правила гри для нашої країни, так і її місце на світовій політичній, економічній, соціальній та правовій арені.

Отже, зазначені підходи, на наш погляд, дієва та ефективна реалізація можлива лише за умови застосування комплексної програми розвитку

бухгалтерського обліку та запровадження креативної аграрної економіки в національний сектор. Так, така програма є – Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України, яка була затверджена, ще у 2009 році. Вважаємо, що саме результатом запровадження креативної аграрної економіки та Концепції стане побудова цілісної системи управління бухгалтерським обліком в галузях, зорганізованої за принципом вертикалі управління, інтегрованої в систему державного регулювання обліку та звітності в Україні та сформуванням суспільної думку не тільки в нашій країні а й у всьому світі.

Список джерел:

1. Глобальні тренди у світовій торгівлі м'ясом. *UCAB: Український клуб аграрного бізнесу*. 21.07.2017. веб-сайт. URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/globalni_trendi_u_svitoviy_torgivli_myasom# (дата звернення: 20.04.2020)
2. ООН прогнозує голод "біблійних масштабів" через пандемію. *РБК – УКРАЇНА*. 22.04.2020. веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/oon-prognoziruet-golod-bibleyskih-masshtabov-1587549035.html> (дата звернення: 20.04.2020)
3. Флорида Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее. (Перевод с англ.) *Классика-XXI*, Москва. 2005. 430 с.

PEDAGOGY AND EDUCATION

UDC: 796.015.68-047.44-057.875

Antipova Zhanna Igorevna

ORCID ID: 0000-0002-3052-0862

senior lecturer in physical education

National University of "law Academy Odessa", Ukraine

Shurkhal Lyudmila Aleksandrovna

senior lecturer in physical education

National University of "law Academy Odessa", Ukraine

Chitidze Lyudmila Mikhailovna

Head of FV, teacher of the 1st category

Odessa Financial and Economic College KNTEU, Ukraine

STUDENTS' MOTIVATIONAL ATTITUDE TO PHYSICAL EDUCATION IN A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.

***Abstract.** In the article the problem of the motivational attitude of students to physical culture and sports in educational institutions of higher education. Studied methods of formation of motivation and attitudes to physical culture and sports. Discusses the strengthening of students' health, prevention of various diseases by means of employment by improving physical activity.*

***Keywords:** physical culture, sports, students, health, healthy lifestyle, motivation, law school.*

The main condition of physical culture and sports in higher legal education is motivation. Motivation (motivation) – a psycho-physiological process that controls the behavior that defines the direction, the organization, activity, stability, and expressed in the ability of a young person to actively meet their needs. Motivation to physical

activity is a specific condition of the individual, aimed at achieving the optimum level of physical fitness and health. The formation of students' interest in physical culture and sport is not a one and a long and multistage process. It begins with hygiene knowledge and skills acquired in childhood. Formed, in his youth, psychophysiological knowledge in physical education and a steady habit of intense sports. To maintain the interest of students in the classes of physical culture and sports are used satisfaction during the classes. Strong motivational factor in the classroom is the ability to maintain and improve their health, prevention of diseases [1, c.34]. Today, the influence of the various forms of motor activity of students is considered in two related areas.

1. The formation of a healthy lifestyle and reduce the likelihood of diseases, including professional.
2. The therapeutic effect of exercise for many types of diseases.

Students' desire to follow a healthy lifestyle largely depends on the surrounding conditions of life and properly organized process training [2, p.157]. Components of a healthy lifestyle are not only a rejection of bad habits, proper nutrition, adherence of the day, but mandatory exercise, supporting, and improve the health of the student. That physical activity affects health, said the ancient Greek philosopher Aristotle: "Movement is life and life is movement!". The therapeutic effects of physical exercise today are also relevant and be applicable to various diseases. Limitation of motion, passive way of life, inaction is detrimental to the health of the young person.

Goal. To analyze the process of formation of interest to lessons of physical culture and sports among students. To consider ways of increasing motivation for physical activity. Suggest ways and means of improving motivation.

Classes in physical culture and sport while training at the law school, tireless sector university part of forming the cultural identity of the student. Regular classes in physical culture and sport contribute to the optimization of his physical and mental condition [2, p.157]. It should be noted that a significant role in shaping students' interest in physical education classes play on the personal qualities of the teacher.

Especially appreciated his interest in the work, attitude toward work, emotion, and the novelty of the forms and methods of training for Viacheslav education. A particularly important problem while training in a higher educational institution is rising gradual reduction of motivation to employment by physical training and sports. The study of this problem today is a hot topic for many authors looking for ways to improve the health of students, positively influencing learning in higher education. The authors argue that improving health and successful learning is possible only by increasing the efficiency of all organs and systems of the body, which is achieved by motivated and systematic physical training [3, p.6]. And to raise the motivation of motive activity of students an opportunity sustained interest in systematic physical culture and sports. Such interest can be expanded by the use of innovative, efficient organizational forms of conducting employments on physical education. In sports rational use of large and medium physical load leads to high sports performance that can also provide a stable interest of students in the classroom. High sporting achievements contribute to the affirmation of the student's personality, evoke positive emotions, and the desire to achieve upshot in study and preparation for professional activity [4.p.3].

Today, the form of physical education classes at the academy can be called routine classes using new, innovative technologies; independent studies of various types of motor activity; classes in the selected sport with mandatory participation in sports events of the institution and, as a result, in competitions of a higher level. Use in scheduled classes rhythmic gymnastics, fitness, yoga, circuit training in the gym, martial arts, martial arts, competitive techniques in sports greatly increases the students' interest in physical activity. Training and participation in competitions in sports included in the program of the games of Academy of legal contributes to the promotion of a healthy lifestyle, an increase of sports skill of participants. Prizes in competition contribute to the achievement of the authority of the participants, increase the mass and activity of students.

With students of special medical groups use special methods of training, breathing exercises, Nordic walking, yoga, these methods contribute to the maintenance of their health and to involve active sports Academy (to the best of their abilities). The preservation of the health of the students of the main and special medical group, the student-athletes is the important-the the main task of physical education in higher education institutions. Learning the correct attitude towards their health, as a value, you can call an important goal of higher education, standing on the same level with the occupational training of student.

To determine the relationship to their health was a righteous anonymous survey of students of the judicial administrative department of the law Academy. Synthesis of information and summarizing the results allowed to conclude that the students refer to their health as an important value of physical education and sport is considered necessary for the preservation of health and the successful mastery of relevant skills; motivation for training is increased only on the basis of their sporting successes and achievements. Students were asked to arrange the priority of the motives of physical exercises. The result showed that the motivational attitude of girls and boys.

QUESTIONS:	G I R L S	B O Y S
1.The promotion of health.	1	2
2.Achieving harmony of the body.	2	4
3. Getting pleasure from physical activity.	3	3
4. Increase in physical fitness.	4	1

On the basis of their students' answers we can conclude that for boys classes must wear a developmental orientation, and for the girls - being. Differences in the dominance of the motives determine the focus of lessons for physical education in higher education. In questioning "Motivation for physical culture" was proposed to

position 7 values in hierarchical order: health, leisure, wealth, creativity, family, career, community calling.

LIFE VALUES:	G I R L S	B O Y S
1. Health.	1. Health.	1. Health.
2. Stay	2. Family	2. Mat. values
3. Mat. values	3. Mat. values	3. Family
4. Creativity	4. Creativity	4. Career
5. Family	5. Career	5. Creativity
6. Career	6. Common.recognition	6. Common.recognition
7. Common.recognition	7. Stay	7. Stay

Comparative analysis of these answers showed that young men and women in the first place put in his assessment of "health" it says that they are "responsible" about their health. On the second place among the girls, the family, and the boys – "tangible assets". This response suggests that the students in their responses are of the opinion the public: "man is the main breadwinner, a female homemaker". And boys and girls decided that "public recognition" and "rest" in the rating system on the 6th and 7th place, and after "families" and "wealth" all the students think about "career" and "creativity".

Conclusion: Obtained data allow us to conclude that for the formation of motivation it is necessary to identify the needs, goals, and motivations for students to take an active and conscious physical activity. Well-organized work on the formation of motivation to employment by physical culture and sports will be the basis for promoting student health. Health and physical fitness motivated students will help them to socialize, to adapt to the conditions of modern life, get a professional legal profession and, on this basis, to provide a profile recognition, performance, and creative activity.

Список источников:

1. Vinokurov A. A., Mikhalev, A. B. Value orientations of modern students /Actual problems of development of personality in ontogenesis. Proceedings of the III All-Russian scientific-practical conference of students and graduate students. Yakutsk, NEFU them. M. K. Amosov, April 4, 2014. – Kirov: MCNIP, 2014.-S.33-36
2. Morozova L. V., Zagradka O. V. Problems of the motivation of students to employments by physical culture and sports: Hendry approach //Management consultation.–2014.-№8 (68). – 157s.
3. Bulantseva V. V. formation of a motivating physical training of students // sport: Integrating science and practice. – 2009. – No. 2. - S. 6.
4. Sizova N. In. Motivation the willingness of students to physical education and sports //Scientific-methodical email. magazine Concept - 2019. - No. 4 (April). – P. 1-8.

UDC 796

Razikova Lola Tuychiyevna

Samarkand State Medical Institute, Uzbekistan

FEATURES OF TEACHING RUSSIAN IN MEDICAL INSTITUTE

Russian language training in a medical university has its own specifics. Among the factors complicating the learning process are the following:

- a) the discipline "Russian language" is not major subject that often causes a decrease in the level of motivation of students to learn the Russian language;
- b) a limited number of hours devoted to language learning creates difficulties for the teacher in the distribution of teaching materials, in the use of the necessary methods and techniques, in determining goals and formulation of specific educational tasks;
- c) vocational guidance of lexical material is complicated loose general vocabulary of students, lack of knowledge of which affects the implementation of certain speech tasks.

I.M. Berman, in turn, highlights such learning features Russian language at a medical university, like:

- a) the practical orientation of training. Russian language training in a medical university is distinguished by a clear practical orientation and objectivity. Students master the language, first of all, as a means for more information on your specialty;
- b) the continuity of the training. As a continuation of schooling, a university course is based on knowledge, skills, acquired by students at school;
- c) a high degree of generalization. A high-quality peculiarity of teaching at a medical university is that the acquired knowledge of the language on the basis of generalizations is formed into a directed functional system;
- g) increasing the proportion of independent work [2, p. 48-51].

These aspects of the specifics of learning complicate the process of learning to speak, including tasks related to abstracting foreign texts, which, in turn, is considered one of the most difficult conditional-speech tasks in a non-linguistic university.

Difficulties in learning Russian speaking are heterogeneous and, as a rule, are associated with problems:

- a) organizational nature: lack of training time necessary for the formation of skills in dialogical and monological speech;
- b) educational in nature: lack of activity, independence, interest, attention, commitment of students;
- c) psycholinguistic nature [6, p. 227].

In this regard, the teacher, proceeding with the planning of the pedagogical process, must first of all:

- 1) clearly determine which training method is appropriate to use in these conditions, given its basic principles and provisions;
- 2) ensure the conformity of the selected educational material to the goals and learning objectives;
- 3) determine the nature, sequence and interdependence of the techniques that will be used in training [2, p. sixteen].

Features of student training to perform speech and conditional speech tasks. The above difficulties often arise when performing speech and conditional speech tasks. In particular, medical students Universities “traditionally” have difficulty precisely with abstracting texts, as well as in performing assignments of a debatable nature, requiring students to actively produce foreign language speech. In other words, students must be able to demonstrate not only prepared, but also unprepared spoken Russian.

According to B.A. Lapidus, in terms of preparedness or unpreparedness it is advisable to distinguish not two, but three types of statements:

- a) impromptu, or unprepared, statements;
- b) memorized statements when the original text is reproduced learners almost by heart;
- c) unlearned prepared statements when the student is in advance thinks over the structure and content of his speech, but forms concrete proposals at the time of speaking (such statements can be seen in speakers and lecturers who do not read the full written text, but improvise in accordance with the situation) [5, p. 20-21].

In this regard, in practice, a number of methodological miscalculations arise on the part of teachers, offering students to memorize foreign language cues, phrases, fragments from texts and dialogues by heart.

Offering students to memorize certain passages of text by heart, supporters of this type of exercise seem to hope that certain fragments (words or phrases) will be used by students in the future. However, this position is erroneous. Indeed, in a natural situation, every act of speech is the production of some new content. It corresponds to a given communication situation under given environmental conditions and is never exactly repeated. In this sense, speech the fragment that was used in “his” communication situation is unlikely whether he can find application in other circumstances [1, p. 62].

Teaching techniques in the formation of creative skills.

The author of this article has developed an algorithm of methodological techniques used in the formation of creative skills that are responsible for the emergence and activation of divergent thinking in solving a learning problem. The algorithm includes a creative setup, process stage, stage of consciousness creation and access to retelling text.

The creative attitude that a teacher gives by explaining convergent-divergent differentiation consists in separating convergent (logical) and divergent (creative) thinking. The procedural phase involves the use of creatively oriented training tasks. Stage of creativity consciousness provides an independent formulation by students of a creative task and its extraordinary solution. Thus, the student, before proceeding to abstract the text, must receive a creative attitude (teacher's explanation of the need for convergent-divergent differentiation), go through the procedural stage (fulfillment of creative tasks in order to form creative skills of mental activity and divergent perception) and the stage of creativity of consciousness (independent formulation of a creative task and its implementation), and only after that he proceeds to prepare a retelling of the text.

The presented algorithm is actively used by students in practice, although it still does not have a methodological justification and widespread use in foreign language

classes at a non-linguistic university, where the preparation for this task is either chaotic in accordance with the principle of “who can do it,” or students memorize text fragments highlighted by the teacher. In the first case, the student, left to himself, does not have a clearly defined methodological attitude on the part of the teacher, in the second case, the attitude given by the teacher is dysfunctional and false character, since the reproduction of memorized text fragments cannot be called a genuine retelling, this is just a verbatim quote.

Referencing is a more complex speech reproduction, requiring the use of oral speech statements and independently constructed grammatical constructions, as well as introductory lexical material in the oral transmission of the text content. In this regard, memorization for the purpose of subsequent citation is important not to be confused with genuine retelling, i.e. with integrated speech reproduction.

Such a division is conceptual in nature, since the determination of the essence of the retelling as a task affects the determination of preparation for it, which, in turn, leads to a negative result of its implementation. The key role is played by the teacher’s methodological setting, which is a basic indicator of the quality of the assignment.

References:

1. Alkhazishvili A. A. *Osnovy ovladenija ustnoj inostrannoj rech’ju* [Conception of foreign spoken language acquiring]. Moscow, 1988.
2. Berman I. M. *Metodika obuchenija anglijskomu jazyku* Pedagogy and Psychology of Education. 2020. No. 1.
3. Bukovsky S. L. *Uchebnoe posobie po anglijskomu jazyku s uprazhnenijami po razvitiyu kreativnogo myshlenija/* Textbook on English with creative-thinking development exercises. Part 1. Study guide for students. Moscow, 2012.
4. Lapidus B.A. *Intensifikacija processa obuchenija inojazychnoj ustnoj rechi* Intensification of foreign spoken language education process (ways and methods). Moscow, 1970.
5. *Metodika obuchenija inostrannomu jazyku* Foreign language teaching method. Textbook and practical work for academic bachelor. O.I. Trubizina (ed.). Moscow, 2019

UDC 376-056.263 (091) (477.64-22)

Антонець Наталія Борисівна

ORCID ID: 0000-0002-7772-9364

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

ОЛЕКСАНДРІВСЬКА ШКОЛА-ХУТІР ДЛЯ ГЛУХОНІМИХ ЯК ПРЕДМЕТ УВАГИ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Серед сучасних трансформацій в освіті, що відбуваються в Україні, одне з пріоритетних місць займає докорінне реформування навчання та соціалізації дітей з особливими потребами. Значні зміни у цій царині сприяють підвищенню інтересу до відповідного історичного досвіду. У цьому зв'язку звертає на себе увагу діяльність школи-хутора (училища-хутора) для глухонімих, яка у 1903– 1911 рр. функціонувала на околиці Олександрівська (нині – місто Запоріжжя), та персоналія безпосереднього організатора цього закладу освіти Ф. Мовчановського.

Варто зазначити, що сучасні українські сурдопедагоги не оминають увагою своєрідне дитяче містечко (С. Кульбіда, В. Сакун, В. Шевченко). Так, у своїй монографії "Польський дворянин Фелікс Мовчановський: життя та діяльність" (2017) В. Шевченко розглядає історію заснування, функціонування та знищення школи-хутора у контексті загальної діяльності цієї непересічної особистості на посаді міського голови Олександрівська. Особливо цінним у цьому дослідженні є використання документів Державного архіву Запорізької області, що суттєво конкретизують виклад матеріалу [1]. Також з точки зору унаочнення теми надзвичайно цікавою є публікація В. Сакуна, яка присвячена фонду Музею історії Українського товариства глухих, де зберігається колекція (біля 70 одиниць) поштових листівок із фотографіями цього закладу освіти. Автор

умовно поділяє листівки на три групи: 1) із зображенням навчальних та допоміжних будівель ("Будинок дитячого садка", "Школа для невстигаючих", "Їдальня", "Бібліотека"); 2) із зображенням навчально-виховного процесу ("Урок чистописання. 1-й рік навчання", "Вихованці дитячого садка під час прогулянки", "Клас в'язання. Глухоніма за в'язальною машиною"); 3) із зображенням промислових та господарських об'єктів ("Електрична друкарня", "Гребля, шлюз і водозлив на ставку") [2].

Однією з перших публікацій про діяльність Олександрівської школи-хутора, яка адресувалася широкому освітянському загалу, стала стаття В. Морозюка в журналі "Радянська педагогіка" за 1991 р. [3]. Цю лінію публікацій, що виводили тему поза контекст спеціальної педагогіки у поле загального історико-педагогічного процесу, зокрема, продовжили статті Н. Антонець [4-5].

Оскільки основою фінансового забезпечення школи-хутора були добродійні пожертвування, заклад став предметом уваги істориків, котрі досліджують благодійництво в Україні. Зокрема, це стосується статей К. Петрової, в яких аналізується комплекс публікацій на сторінках газети "Александровские новости", що висвітлює тему благодійності у місті на початку ХХ ст. [6], та на матеріалах Державного архіву Запорізької області простежується перебіг фінансових проблем закладу [7]. До цієї ж групи історіографічної бази відносимо дослідження К. Недрею проблематики попечительства над школою-хутором з боку посадових осіб, зокрема на прикладі Катеринославського губернського предводителя дворянства князя М. Урусова [8].

Окрему групу публікацій складають матеріали, що мають краєзнавчий характер. Їх автори з повагою згадують ім'я організатора школи-хутора Фелікса Мовчановського, а також вболівають за сучасний стан території, на якій колись розташовувався навчальний заклад (І. Єгорова, В. Морозюк, В. Перепадя, О. Синельникова, Н. Соловйова).

Список джерел:

1. Шевченко, В. (2017). *Польський дворянин Фелікс Мовчановський: життя та діяльність*. Запоріжжя: Дике Поле.
2. Сакун, В. (2017, лютий 15). Унікальна книжечка Володимира Скурчинського. *Наше життя*. Взято із <https://ourlife.in.ua/na-zlobu-dnya/s-redaktsionnoi-pochty/2444-unikalna-knizhechka-volodimira-skurchinskogo.html>
3. Морозюк, В. К. (1991). Наша духовна спадщина. *Радянська школа*, 6, 31–35.
4. Антоненко Н. Б. (2010). Олександрівська школа-хутір глухонімих як унікальне явище педагогічної практики (1903–1917). В О. В. Сухомлинська, & В. С. Курило (Ред.), *Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (кінець XIX – XX століття)* (с. 122–136). Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ ім. Т. Шевченка".
5. Антоненко Н. Б. (2011). Добродійність в історичній ретроспективі (Олександрівська школа-хутір глухонімих). *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 8, 8–14.
6. Петрова К. (2011). "Александровские новости" як джерело з історії благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії початку XX ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*, 22, 254–263. Взято із: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72271/26-Petrova.pdf?sequence=1>
7. Петрова К. А. (2011). Благодійництво у діяльності училища-хутору глухонімих у м. Олександрівську Катеринославської губернії на початку XX століття. *Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки*, 8, 202–210. Взято із: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/970/21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Недря К. М. (2015). Благодійна допомога глухонімих у Катеринославській губернії та князь М. П. Урусов. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 44, Т. 1, 94 – 98. Взято із: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/17.pdf

UDC 378-044.

Багно Юлія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», Україна

Сергійчук Олена Миколаївна

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», Україна

Ткаченко Лариса Василівна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», Україна

Хмельницька Олена Сергіївна

кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», Україна

**ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО
НАВЧАННЯ У ЗВО**

Анотація. У статті розглядається використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі не лише як засоби навчання, що вдосконалює процес викладання та інструмент пізнання навколишньої дійсності і самопізнання, а в першу чергу умову розвитку особистості студента в процесі комунікації, управління освітнім процесом, контролю і корегування результатів навчальної діяльності.

Ключові слова. Дистанційне навчання, підготовка майбутніх учителів, освітній процес.

Виклики сьогодення зумовили потребу у вдосконаленні існуючих форм та технологій навчання та контролю знань майбутніх фахівців. Особливо гостро ця проблема постає в системі вищої педагогічної освіти, адже майбутній педагог має бути інтелектуально розвинутим та соціально активним, здатним адаптувати учнів до соціального середовища та співіснування в соціумі. У зв'язку з цим у педагогічній спільноті виникають запитання, як це реалізувати після запровадження карантину в Україні та організації освітнього процесу засобами дистанційного навчання. Система освіти потребує нових підходів до підготовки задіяних у технічній сфері майбутніх спеціалістів, які володіють теоретичними знаннями з фаху і практичними вміннями.

Педагогічна теорія та освітня практика має значні напрацювання з проблеми підготовки майбутніх учителів, формування їхньої педагогічної майстерності, професійної компетентності педагога, модернізації педагогічної освіти (В. Андрущенко, І. Богданова, О. Гузій, М. Євтух, Е. Карпова, Л. Кондрашова, О. Пехота, В. Радул та ін.); теоретичних основ дистанційного навчання (О. Андреев, В. Биков, Н. Морзе, Є. Полат та ін.); дистанційного навчання у вищій школі (В. Кашицина, З. Сейдаметової, Є. Смирнової-Трибульської та ін.). Проте проблема адаптації учнів до соціального середовища та співіснування в соціумі засобами дистанційного навчання є мало дослідженою.

На думку О. Безрук соціальна адаптація має два рівні реалізації:

1. Зовнішній. Індивід займає відносно стабільне місце в соціальній структурі соціуму, налагоджує канали взаємодії з оточуючими, бере участь у виробництві й розподілі економічних, політичних, культурних, фінансових та інших ресурсів; дії індивіда отримують соціальне схвалення.

2. Внутрішній. Індивід відчуває задоволення від власної діяльності, свого оточення, наповнює сенсом (в його баченні) своє життя, поділяє цінності, які

сформовані суспільством; він внутрішньо підготовлений до трансформацій, його ментальні структури здатні приймати оперативні рішення і прогнозувати розвиток наявних ситуацій.

Становлення, формування та розвиток особистості залежить від основних факторів, умов формування дитини та здатностей до самовираження, самоствердження, само актуалізації.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» має значний досвід упровадження й використання дистанційного навчання, зокрема організації самостійної роботи студентів, а саме використання моделі кореспондентського навчання, яка базується на використанні мережі Інтернет. Сучасні події в державі та світі викликали потребу перегляду та модернізації в організації дистанційного навчання. Саме тому колективом ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі розглядається не лише як засоби навчання, що вдосконалює процес викладання та інструмент пізнання навколишньої дійсності і самопізнання, а в першу чергу умову розвитку особистості студента в процесі комунікації, управління освітнім процесом, контролю і корегування результатів навчальної діяльності.

Щоб підвищити ефективність навчального процесу в умовах дистанційного навчання викладачі використовують різні платформи MOODLE, Microsoft Teams, ZOOM та інші. Зокрема Microsoft Teams та ZOOM дають можливість на безпосереднє спілкування учасникам групи в он-лайн, що дозволяє студентам краще засвоїти матеріал, застосовувати набуті знання у нових ситуаціях. У таких умовах в студента виникає мотив, суть якого полягає в тому, щоб успішно себе презентувати. Відповідно до мотиву формується й мета пізнати систему дій, потрібну для успішної самопрезентації. Така організація роботи вимагає від викладача ретельної підготовки до проведення заняття (лекції, лабораторної роботи, практичного заняття, семінару) та підбору методів, прийомів, способів роботи з аудиторією.

За таких умов створено середовище не лише для групової роботи, а й для індивідуалізації освіти: опрацювання та осмислення представленого навчального матеріалу; розширення та поглиблення теоретичних основ навчальних курсів; поглиблення фундаментальних знань, всебічне й ґрунтовне вивчення предметної галузі, формування знань, необхідних для пояснення причинно-наслідкових зв'язків досліджуваних процесів і явищ, пізнання законів розвитку світу; комплексний характер вивчення реальності; можливість вивчення виробничих ситуацій, в результаті чого посилюється зв'язок теорії з практикою, а навчання набуває практичної значущості; включення до змісту навчальних дисциплін знань про власну діяльність, оскільки студентам потрібно не тільки передати певні предметні знання, а й передбачає методичну підготовку майбутнього педагога.

Засобами індивідуалізації освіти обрано складання індивідуальних проєктів в електронному варіанті; пошук навчальних матеріалів у системі Інтернет; підготовка презентацій; створення пакетів дидактичних матеріалів; зорієнтовані на закріплення теоретичного матеріалу шляхом розв'язання творчих індивідуальних педагогічних задач; виконання творчих завдань; написання і оприлюднення рефератів; створення проєктів; написання есе; курсових робіт та інше). Відповідно методами та технологіями розвитку особистості майбутнього педагога та підвищення його творчого потенціалу найбільш доцільними вважаємо метод ситуації успіху; навчальні ситуації; диспути; діалоги; ігрові методи, метод проєктів, навчання у співробітництві.

Відтак, у практиці використовували вправи для вивчення матеріалу, формування умінь та навичок: підготовчі (сприяли підготовці студентів до застосування нових знань на практиці), пробні та тренувальні (призначені для виконання дій за зразком); вправи для закріплення нового матеріалу: творчі (з використанням матеріалу наближеного до реальних життєвих ситуацій).

При цьому всі вправи зорієнтовані на:

– набуття навичок використання теоретичного матеріалу для аналізу практичних проблем;

- формування навичок оцінювання ситуації, вибір та організацію пошуку основної інформації;
- вироблення вмінь формулювати питання і запити;
- вироблення умінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації плану дії;
- формування вмінь самостійно приймати рішення в умовах невизначеності;
- формування навичок та прийомів всебічного аналізу ситуацій, прогнозування способів розвитку ситуацій;
- формування вмінь та навичок конструктивної критики.

Проблема підготовки майбутніх учителів до адаптації учнів до соціального середовища та співіснування в соціумі засобами дистанційного навчання вимагає дотримання таких важливих загальнопедагогічних принципів організації навчання: науковості (відповідність змісту останнім даним системи наук, що складають професійну підготовку майбутнього вчителя), систематичність і послідовність (цілісна система знань про особливості адаптації до соціального середовища та співіснування в соціумі), наступність і перспективність (опора на засвоєні раніше знання), доступність (урахування індивідуальних особливостей), наочність (яскраві, виразні приклади, використання засобів навчання), свідомості (активність студента), колективного характеру навчання і виховання (використання колективних, групових та індивідуальних форм роботи). У відповідності до цих принципів відбирається та конструюється зміст навчальної дисципліни та необхідні найбільш ефективні способи педагогічної взаємодії викладача та студентів в умовах дистанційного навчання.

Список літератури:

1. Безрук О. О. Адаптація у контексті соціальної мобільності в сучасному суспільстві: теоретичний аспект. *Вісник Міжнародного слов'янського університету. Соціологічні науки*. 2012. Т. 15, № 1-2. С. 47–53.
2. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості. *Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології* : кол. моногр. Київ: МАУП, 2005. 126 с..

UDC 796.1

Глонти Хатуна Ильинична

Консультант-учитель Национального центра квалификаций учителей
Программа «Обучай для Грузии», Тбилиси, Грузия.

Васадзе Нина Яковлевна

Консультант-учитель Национального центра квалификаций учителей
Программа «Обучай для Грузии», Грузия, Тбилиси

ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.

***Аннотация.** «Цифровая революция» сыграла важнейшую роль в обучении иностранных языков, и в настоящее время, основное внимание уделяется областям знаний, в результате которых человек приобретает навыки и знания, необходимые для эффективного общения. И преподаватель эффективно должен комбинировать и использовать соответствующую методологию и стратегию.*

***Ключевые слова:** ИКТ; уровни языка; учебные порталы; медики; дистанционное обучение, Евросоюз, Обучай для Грузии.*

Современное преподавание иностранных языков отличается от традиционного метода обучения. Если раньше обучение было безрезультатным, во главе стоял доминант-учитель (Face to face), то сейчас современное обучение иностранных языков основано на применении комплексных коммуникативных навыков в практике.

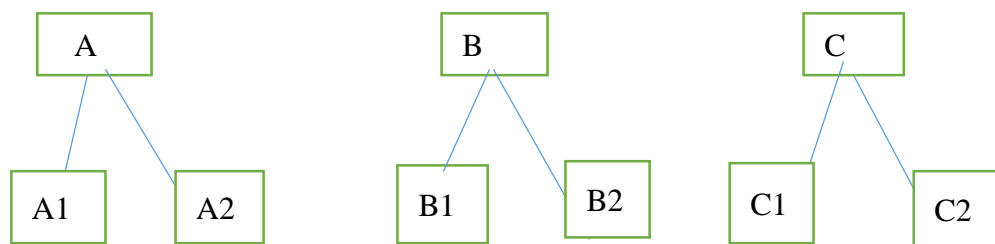
Грузия-государство, входящее в состав Евросоюза и по языковому пространству и культурному аспекту член разнообразного пространства. Без изучения иностранных языков невозможно интегрироваться в этой среде и реализовать полностью свои возможности.

Как мы знаем, департаментом образования языковой политики ЕС создана единая европейская рамка рекомендаций по изучению языков:

А-элементарное владение языком,

В-самостоятельное владение языком,

С-свободное владение языком. Эти уровни делятся на:

При изучении иностранных языков на каждом уровне употребляются информационно-коммуникационные технологии, которые важнейшую роль играют в достижении цели по трём направлениям: устная речь (слушание/слушать-смотреть и речь), говорение (чтение и письмо), письменность. [1, с.2-4].

Изучение иностранного языка-это трудный и сложный процесс,который зависит от понимания и опыта,необходимо обогатить , упростить методы обучения,создать для обучающихся естественную и удобную сферу.Современные информационные и коммуникационные технологии применяются в учебном процессе во время: объяснения нового материала,пройденной темы,итоговых работ и.т.д. Современный урок иностранного языка включают следующие принципы:интеграция иностранного языка, дифференция и воспроизведение иностранной культуры,быта,обычаев,применение аутентичного текста,повышение уровня меди. Применение медиа-средств в образовательном процессе помогает педагогу разнообразить стратегии и методы обучения, повысить мотивацию, ориентироваться на результаты. Различают несколько медиа- средств: писменные, аудио, аудиовизуальные, электронные. В процессе обучения можно употребить: CD и DVD диски, подкасты, фильмы, аутентичные

телепередачи, песни, прогноз погоды и т.д.

При помощи интернета, возможно изучение иностранных языков. Учебные порталы позволяют управлять процессами обучения.

Средствами ИКТ, которое употребляется в учебном процессе являются:

- Учебные порталы (Moodle, Exselearning, Blackboard и т.д.
- CD и DVD диски;
- электронные учебники;
- программы Skype, Youtube, Gmail и т.д.

Компоненты современной электронной учебной платформы:

- ✚ авторские механизмы для создания контента (Authoring Tools);
- ✚ системы управления сайтом (Content Management Systems);
- ✚ интерактивная доска со звуком и изображением (Whiteboard,

виртуальная классная комната);

- ✚ коммуникационные связи (Mail, Chat, Forum, Internettelefon, Blogs);
- ✚ система управления индивида (Learner Management System);
- ✚ презентационные системы (Presentation Systems);
- ✚ система обработки текстов (Text Processing Systems). [2, с.187-188]

Учебные платформы есть платные и бесплатные. например, Moodle-бесплатная система управления обучения с открытым исходным кодом, написанная на PHP и распространяемая в рамках общедоступной GNU.

А смешанное обучение-это подход к образованию, который сочетает в себе онлайн-учебные возможности для интерактивного взаимодействия с традиционными методическими приёмами в изучении иностранных языков. Обучение, основанное на учебной платформе, означает программу обучения, установленную на разных серверах, которая передаётся при помощи интернета, обеспечивает любые учебные материалы. При изучении языков, многие прибегают к интернету. В интернете много учебных курсов, аутентичных материалов.

В своей педагогической практике, с целью неформального обучения, с помощью movie maker редактирую, загружаю короткометражные фильмы на youtube. Это активность помогает мне разнообразить, повысить интерес, ориентироваться на результаты обучения иностранного языка.

В 2017-ом году государственной программой <<Обучай для Грузии>>, в режиме пилотирования, было внедрено дистанционное изучение английского языка в высокогорных районах. А с 2019-ого года, ученики уже дистанционно обучаются русскому и немецкому языку. ДО иностранных языков осуществляется в виртуальной классной комнате с помощью программ: Skype for business, Office365, Microsoft Teams, Microsoft classroom. И обучение основано на интерактивном методе. Учебные занятия осуществляются с использованием чат-технологий. Все участники имеют одновременный доступ к чату. Дистанционное обучение в преподавании включают: групповую связь, обмен мгновенными сообщениями, отправка файлов, демонстрацию экрана и т.д. Дистанционное обучение повышает качество обучения за счёт применения современных технологий, помогает интенсифицировать и сделать обучение индивидуальным.

В связи с коронавирусом дистанционное обучение стало единственным выходом для современного общества. Грузинское правительство предоставило для дистанционного обучения программы Microsoft. Педагоги активно используют Teams, в которой интегрированы несколько программ: Outlook, Edu class Notebook OneNote и др. А грузинскими студентами создана платформа Feed, в которой можно проводить уроки и вебинары, загрузить и скачать учебные материалы.

Сделаем вывод, информационно-коммуникационные технологии развивают способность изучения языка, повышают интерес и мотивацию, развивают аналитическое мышление и навыки говорения, слушания. Важно отметить, что обучение на базе ИКТ открывает новые горизонты перед педагогом и при этом эволюция ИКТ возможностей заключается не в росте

программного обеспечения, а в грамотном методическом дизайне динамичного контента и структуры курса на базе информационно-коммуникативных технологий.» [3, с.239]

Библиографические ссылки:

1. Новый Национальный учебный план.2018-2024. <http://ncp.ge/ge/home> С.2-4.
2. Шавердашвили Е. Основы обучения иностранных языков/Е. Шавердашвили/ IIASTATEUNIVERSIT PRESS. -2014. -С. 187-188
3. Нужа.И.В.Смирнова.Н.В.ИКТ в обучении иностранному языку: от традиционного учебника в виртуальной обучающей среде. Сборник научных трудов VII международной научно-практической конференций.Т.2. М: Издательство МГУ, 2012.С-187-188. <https://publications.hse.ru/chapters/71634614>
4. Гочиташвили.К.Информационн-комуникационные технологии в процессе обучения иностранных языков. Тбилисский Государственный Университет.№2 20-12.С-20-46. <http://www.multilingualeducation.org/>

UDC 796

Ибраймов Аскар Есбосынович

доктор философии по педагогическим наукам,

старший прокурор отдела электронного образования

Академия Генеральной прокуратуры Республика Узбекистан

**МЕХАНИЗМ ОРГАНИЗАЦИИ МОДУЛЬНО-НАКОПИТЕЛЬНЫХ
ДИСТАНЦИОННЫХ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ**

Аннотация. В статье освещен механизм организации модульно-накопительных дистанционных курсов повышения квалификации, ориентированных на адресное удовлетворение профессиональных потребностей сотрудников соответствующей отрасли, а также индивидуализацию и дифференциацию образовательного процесса.

Ключевые слова: дистанционное повышение квалификации, модульно-накопительная система, профессиональная потребность, диагностика, спрос и предложение.

В настоящее время предусматривается прохождение большинством сотрудников, осуществляющих деятельность в определенной области, 144 часовых курсов повышения квалификации не менее одного раза в три года. Из чего следует, сотрудник, который может осуществлять деятельность в определенной области в среднем 35-40 лет, за всю свою профессиональную деятельность должен пройти курсы повышения квалификации 11-13 раз.

Насколько бы качественно ни организовались курсы повышения квалификации на основе данной системы, все же знания, навыки и умения сотрудников не могут полностью соответствовать времени. Причина заключается в том, что ранее полученные раз в три года прочные знания могли удовлетворить потребности сотрудников, теперь такой подход не соответствует требованиям времени. Поскольку начиная со второй половины XX века, в

результате перехода от индустриального к периоду информационных технологий усиливается потребность в усвоении информации в соответствующих областях, объемы которой очень быстро меняются. В свою очередь, данное состояние дел диктует необходимость занятия сотрудниками непрерывной творческой деятельностью, исследованиями и развивать критическое мышление, не ограничиваясь овладением знаниями в рамках тем, предусмотренных периодическими курсами повышения квалификации, и создание условий для этого является актуальной задачей сегодняшнего дня.

В периодической, т.е. в системе при которой курсы повышения квалификации проходят раз в три года, учебный процесс чаще организуется на основе единой программы. Подобное повышение квалификации не лишена недостатков, как например:

- отсутствие или не достаточный учет опыта работы, уровня мастерства, знаний и других особенностей слушателей;
- разработка учебных планов преподавателями и не принятие во внимание профессиональных потребностей, проблем, личных интересов слушателей;
- отсутствие дифференциации при формировании групп опыта, потенциала слушателей и других факторов;
- не достаточность интеграции: повышение квалификации – наука – научные исследования – практика;
- отсутствие направленности на установление и восполнение пробелов в профессиональных знаниях слушателей курсов повышения квалификации;
- отсутствие методов формирования мотивации к непрерывному повышению уровня профессиональной компетентности на протяжении всей деятельности сотрудников.

Не достаточное удовлетворение профессиональных потребностей слушателей при повышении квалификации, не достаточная ориентация на достижение конкретных результатов, направленных на совершенствование профессиональной деятельности – это проблемы образовательной системы,

ждущие своего решения. Именно поэтому необходимо кардинально пересмотреть организацию периодических курсов повышения квалификации с целью решения указанных выше проблем, полного удовлетворения профессиональных интересов, потребностей сотрудников, индивидуализировать повышение квалификации на уровне мировых стандартов, внедрить его новые передовые формы с высоким уровнем адаптивности.

В целях частичного решения выше названных проблем и претворения перспективных идей особое значение приобретает внедрение модульно-накопительных дистанционных курсов повышения квалификации.

Модульно-накопительная система предполагает непрерывное прохождение сотрудником краткосрочных учебных курсов в ходе профессиональной деятельности и накопление их результатов.

Основной целью её как адаптивной системы является, в первую очередь, оперативное реагирование на профессиональную потребность в повышении квалификации, достижение конкретных адресных результатов [1, 2].

В процессе проведенных исследований был разработан механизм, позволяющий адресное удовлетворение профессиональных потребностей сотрудников, индивидуализировать и дифференцировать повышение квалификации через организацию дистанционного повышения квалификации на основе модульно-накопительной системы (рис. 1).

Данный механизм предполагает разделение рассчитанной на 144 часа учебной программы периодического повышения квалификации, организуемой раз в три года, на несколько модулей и организацию их усвоения непрерывно в течение трех лет. Результаты пройденных курсов накапливаются и учебную программу, рассчитанную на 144 часа слушатели усваивают в полном объеме в течение трех лет.

Важным аспектом данного механизма является формирование учебных программ тремя способами.

МЕХАНИЗМ ОРГАНИЗАЦИИ МОДУЛЬНО-НАКОПИТЕЛЬНЫХ ДИСТАНЦИОННЫХ КУРСОВ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

Сбор сведений осуществляется, во-первых, на основе изучения профессиональных потребностей, проблем и интересов сотрудников; во-вторых, на основе диагностики уровня знаний и умений сотрудников; в-третьих, на основе спроса и предложений, возникших в результате современных изменений. Данные сведения подвергаются анализу соответствующими специалистами, и через содержательную оптимизацию и вариацию формируются учебные программы краткосрочных модулей. На основе сформированных учебных программ разрабатывается интерактивный учебный материал и в удобное для слушателей время организуются курсы в дистанционной форме.

Таким образом, применение модульно-накопительной системы при дистанционном повышении квалификации создает широкие возможности для

адресного удовлетворения профессиональных потребностей сотрудников, индивидуализации и дифференциации повышения квалификации.

Список источников:

1. Кузнецов В.М. Реализация модульно-накопительной системы в повышении квалификации педагогов-краеведов / Вестник ЮУрГУ, № 38, 2011. 84-89 ст.
2. Чичерина Н.В., Зайцевская А.А. Модульно-накопительная система повышения квалификации сотрудников университета / Высшее образование в России. №6, 2016. 35-41 ст.

UDC 378.147.31

Олешкевич Кирилл Игоревич

Кандидат педагогических наук, доцент кафедры культурно-досуговой деятельности
Московский государственный институт культуры, Москва

СИТУАЦИОННОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ КАК ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПО НАПРАВЛЕНИЮ «ПРОДЮСИРОВАНИЕ И ПОСТАНОВКА ШОУ-ПРОГРАММ»

Аннотация. В статье рассматриваются текущее состояние и перспективы развития инновационных методов обучения студентов по направлению «Продюсирование и постановка шоу-программа» в ВУЗах культуры на примере ситуационного моделирования. Приводится обобщение современного материала по рассматриваемой методике. Опираясь на собственный педагогический опыт, автор статьи анализирует разнообразные формы метода ситуационного моделирования и эффективность его применения в обучении студентов ВУЗов культуры.

Ключевые слова: ситуационное моделирование, методы обучения, продюсирование, шоу-программа, инновационные методы обучения, инновации, педагогические технологии, включенное обучение, педагогика высшей школы

В современном быстроразвивающемся обществе актуальность инновационных методов обучения студентов по направлению «Продюсирование и постановка шоу-программ» стала неотъемлемой частью образовательного процесса. Необходимость в быстром «погружении» студентов в профессиональную деятельность порождает новые методы и формы преподавания. Чтобы овладеть практическими навыками будущей профессии, обучающиеся используют традиционные методы обучения, включающее в себя семинары, мастер-классы, кейсы, эссе, деловые игры, а также прохождения производственной практики в учреждениях потенциальных работодателей. Совокупность всех форм обучения позволяет охватить основной пласт

теоретического материала, а также дать начальные практические навыки профессиональной деятельности, но для моделирования реальных ситуаций, с которыми придется каждый рабочий день сталкиваться выпускнику, этих методов уже недостаточно.

В настоящее время в процессе обучения студентов по направлению «Продюсирование и постановка шоу-программ» возникает серьезная задача в овладении креативных практических навыков профессии. Таких как режиссура, сценография, сценическая пластика, продюсерское мастерство, музыкальный промоушн и др. Проработать эмпирический опыт таких навыков возможно только непосредственно на практике и под руководством опытного педагога-наставника. В связи с сокращением учебных часов на практические и индивидуальные занятия, остро встает вопрос о необходимости внедрения инновационных методов обучения для восполнения потенциальных пробелов в образовании студентов данного направления. В случае не нахождения путей решения проблемы в сложившейся ситуации, мы рискуем получить недостаточно сформированные компетенции выпускников по основным профессиональным категориям.

За последние годы образовательный процесс претерпел существенные изменения. Так теперь при организации учебного процесса существует необходимость в четком понимании новых Федеральных государственных образовательных стандартов. Основная особенность которых является к ориентации на компетентность. Для более глубокого развития профессиональных компетенций будущего специалиста необходимо использовать весь доступный набор инновационных форм и методов обучения. Инновационные методы обучения все больше прибегают к активному, игровому и интерактивному взаимодействию с реципиентом. При такой форме обучения студент выступает не только объектом, но и субъектом учебного процесса. Таким образом образовательный процесс выстраивается в отличную от привычной формы обучения: не от теории к практике, а от эмпирического опыта к его теоретическому осмыслению.

На мой взгляд, для восполнения практического опыта студентов необходимо использовать в обучении метод ситуационного моделирования. В основе ситуационного моделирования находится замена реальной изучаемой ситуации моделью, которая с точностью описывает действующую систему. Такая модель с точностью описывает функционирование реальной той или иной системы. Важная особенность такого метода состоит в том, что можно «проиграть» множество ситуаций и их варианты развития. При этом результаты будут определяться естественным характером процессов. По этим данным можно сформировать правдоподобную статистику и реальный опыт действия в работе модели.

Ситуационное моделирование можно использовать во время обучения студентов по направлению «Продюсирование и постановка шоу-программ», когда нет возможности получить опыт на реальных проектах; стоит необходимость смоделировать поведение системы во времени; можно проследить функционирование выстроенного проекта до его реального воплощения. Таким образом ситуационное моделирование позволяет воспроизвести поведение исследуемой системы на основе результатов анализа наиболее существенных взаимосвязей между ее элементами. То есть, мы можем создать симулятор исследуемой предметной области и проводить с ней разнообразные эксперименты.

Все ситуационные технологии принято разделять на игровые и неигровые формы. Во время неигровых форм используется метод анализа конкретных ситуаций. Существует четыре вида ситуаций:

- Ситуация-проблема (перед студентами ставится задача найти причину возникшей ситуации и предложить пути ее решения);
- Ситуация-оценка (студентам необходимо дать профессиональную оценку на принятые решения в описанной ситуации);
- Ситуация-иллюстрация (студенты анализируют результаты, которые являются следствием тех или иных принятых решений в отношении описанной ситуации);

- Ситуация-упражнение (студенты решают конкретные задачи по аналогии с предыдущими заданиями).

Игровые формы ситуационного моделирования включают в себя следующие виды практических занятий:

- Стажировка с назначением должностной роли. Во время проработки ситуации, студент под контролем педагога выполняет определенные действия (профессиональная роль) в реальных практических условиях. Такая модель обеспечивает максимальное приближение образовательного процесса к реальной деятельности;
- Имитационный тренинг. В данном случае студент погружается в обстановку профессиональной деятельности с воссозданием рабочей обстановки или отработки при помощи технических средств;
- Инсценировка. Игровой способ анализа различных ситуаций, как правило, в типичных профессиональных предметно-социальных условиях. Особенно выделяется проработка взаимоотношений в творческом коллективе и стили руководства;
- Игровое проектирование. Студентам в группах предстоит разработать и создать какой-либо проект в игровых условиях, максимально воссоздающих реальную ситуацию. При создании группой общего проекта, студентам приходится формировать навыки профессиональной коммуникации, поддерживать межличностные отношения и развивать умения делегирования и распределения зон ответственности.

Ситуационное моделирование помогает сформировать необходимые компетенции у студентов. Это обеспечивается благодаря деятельностному подходу к обучению студентов и их групповой работе. При организации занятий с применением ситуационного моделирования необходимо использовать ситуации в которых рассматриваются реальные профессиональные проблемы, с которыми выпускники будут сталкиваться в дальнейшей работе. Также важнейшую роль выполняет педагог, так как именно он выстраивает личностное взаимодействие со студентами, вовлекая их в учебно-познавательные и

эмоционально-творческие ситуации на основе собственного опыта и позиции каждого реципиента. А всестороннее развитие каждого участника ситуации достигается не только в процессе классического взаимодействия педагога и студента, но и в ходе формирования группы, которая имеет перспективу развиться до высшей формы групповой работы – коллектива. Стоит обратить внимание и на то, что этот метод обучения ориентирован в том числе и на принцип самообучения на основе рефлексии. Студенты принимают участие в обсуждениях, генерировании идей, принятии решений. Все это создает условия для постоянной эмоциональной включенности, состязательности, поиске лучших решений и формировании способности быстро реагировать на изменяющиеся обстоятельства.

На своих занятиях я активно использую метод ситуационного моделирования во время работы со студентами. Например, для будущего продюсера-постановщика шоу-программ крайне необходимо иметь навыки анализа окупаемости будущего проекта. Для этого мы со студентами моделируем ситуацию, в которой им предоставляется площадка под виртуальную шоу-программу; количество посадочных мест и себестоимость. Далее, используя инструмент «расчет точки безубыточности» и реальные экономические показатели, студентам необходимо сформировать решение этой задачи так, чтобы шоу-программа окупилась и принесла прибыль. После принятия решения группой следует презентация и защита своих продюсерских шагов. Такой вид занятия можно назвать - имитационный тренинг.

Для продюсера умение сформировать бюджет шоу-программы является одним из ключевых задач. Именно по этой причине, я также регулярно использую ситуационную модель для стажировки студентов в различных ролях. В процессе занятий мы воссоздаем реальную ситуацию, в которую попадает каждый продюсер. А именно – процесс фандрайзинга. Между студентами распределяются роли – продюсер, инвестор, спонсор, благотворитель. У каждой роли свои задачи и возможности, ограниченные описанием и правилами игры. Далее начинается погружение в реальную профессиональную ситуацию, в ходе

которой каждый участник может прочувствовать и осознать свои сильные и слабые стороны во время работы. После такой многочасовой игры, студенты еще долго продолжают рефлексировать над ситуацией и своими решениями. Я убежден, что при многократных участиях в подобных ситуативных играх, выпускники значительно увеличивают свои компетенции, которые позволят реализовать свои профессиональные амбиции.

Таким образом, использование ситуационного моделирования в обучении студентов направления «Продюсирование и постановка шоу-программ» позволит компенсировать появившийся дефицит практических занятий по специализированным предметам и в дальнейшем помогут выпускникам минимизировать ошибки в работе и не допустить опасных шагов в профессиональной деятельности.

Список источников:

1. Вербицкий А.А. Игровое моделирование: Методология и практика / Под ред И.С. Ладенко. - Новосибирск, 2013
2. Емельянов Л.Л., Власова Е.А., Дума Р.В. Имитационное моделирование экономических процессов / Под ред. А.А. Емельянова. -М.: Финансы и статистика, 2009.
3. Жарков А.Д. Теория и технология культурно-досуговой деятельности: учебник для бакалавров, магистрантов, аспирантов, ассистентов-стажеров и докторантов - Москва: МГИК, 2018
4. Кобелев Н.Б. Основы имитационного моделирования сложных экономических систем. - М.: Дело, 2003.
5. Козлов А.С. Проектирование и исследование бизнес процессов: учебное пособие / 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Флинта: МПСИ, 2009
6. Олешкевич К.И. Эстетическое воспитание детей младшего возраста в учреждениях культуры: Технологический подход: Монография / К.И. Олешкевич. – М.: БИБЛИО–ГЛОБУС, 2019

Павлович Даниил Александрович

заместитель начальника управления образования

Управление образования Администрации Тюменского муниципального района, Россия

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ВРЕМЕННОГО ТРУДОУСТРОЙСТВА НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В ЛЕТНИЙ ПЕРИОД

В свободное от учебы время часть подростков предоставлена сама себе. Статистические данные показывают, что в каникулярное время совершается значительное число преступлений несовершеннолетними, достигшими возраста привлечения к уголовной ответственности [1].

В тоже время в соответствии с реальной практикой деятельности ведомств системы профилактики, организация занятости подростков является одной из ведущих мер профилактической работы с несовершеннолетними [2].

В каникулярный период основными формами отдыха и досуговой занятости являются лагеря (в значительной мере – массовые лагеря с дневным пребыванием, в меньшей степени – загородные стационарные лагеря круглосуточного пребывания), а также различные малозатратные формы занятости (досуговые и спортивные площадки, походы, экспедиции, социально-значимая деятельность и т.д.).

В тоже время лагеря с дневным пребыванием пользуются спросом среди детей в основном в возрасте до 14 лет. Для более старшего возраста необходимы иные формы организации занятости, одной из которых выступает организация временного трудоустройства подростков в возрасте 14-17 лет в свободное время от учебного процесса.

Трудовая занятость является важным профилактическим и воспитательным инструментом борьбы с безнадзорностью несовершеннолетних и подростковой преступностью, в том числе в каникулярный период. Организация временного трудоустройства несовершеннолетних осуществляется

в учреждениях, организациях и на предприятиях бюджетного и внебюджетного сектора экономики. В силу специфики физиологических особенностей подросткового возраста, трудовое законодательство России предусматривает различные ограничения в применении их труда, в том числе временным и физическим нагрузкам.

Учитывая территориальную разрозненность сельских поселений муниципальных образований юга Тюменской области, с целью систематизации процесса создания временных рабочих для трудоустройства подростков во внеучебное время (с акцентом на летний каникулярный период) нами в 2015 году были разработаны методические рекомендации для работодателей, трудоустраивающих подростков, детей и их родителей (далее – методические рекомендации). Ежегодно данные методические рекомендации обновляются с учетом уточнений, связанных с изменением законодательства Российской Федерации в вопросах трудоустройства, а также изменений, происходящих в регламентах органов занятости населения [3].

Методические рекомендации состоят из 13 разделов и приложений. Среди разделов выделим: основы организации временного трудоустройства несовершеннолетних граждан в свободное от учебы время, алгоритм действий работодателя при организации рабочего места для трудоустройства несовершеннолетних граждан, перечень документов для трудоустройства несовершеннолетних граждан, виды работ и сроки смен, оплата труда и материальной поддержки.

Трудоустройство подростков на территории Тюменской области осуществляется в двух основных форматах: при содействии службы занятости населения и без участия органа занятости населения.

Приоритетным направлением, по нашему мнению, является трудоустройство несовершеннолетних через Центр занятости населения, поскольку:

- соблюдаются требования Трудового Кодекса при трудоустройстве несовершеннолетних граждан в возрасте от 14 до 18 лет;

- дополнительно к заработной плате подросток получает материальную поддержку от Центра занятости населения;

- осуществляется привитие подростку первичных трудовых навыков (необходимость сбора пакета документов, факт заключения трудового договора, необходимость ежедневно приходить на работу).

В качестве организаций, создающих рабочие места для несовершеннолетнего, могут выступать образовательные организации, учреждения отрасли культуры, спорта и молодежной политики, социальной защиты населения, администрации сельских поселений, организации, предприятия внебюджетного сектора экономики, учреждения сферы здравоохранения и т.д.

Организационно вопросы временного трудоустройства подростков рассматриваются на заседаниях территориальных межведомственных комиссиях по организации отдыха, оздоровления и занятости несовершеннолетних (далее – МВК отдыха и занятости) [4], а также посредством проведения серии ежегодных установочных встреч с работодателями, на которых доводятся методические рекомендации по трудоустройству несовершеннолетних.

На территории ряда муниципальных образований юга Тюменской области трудоустройство подростков через Центр занятости населения происходит по единым периодам и строго установленному рабочему времени

Так, в соответствии с методическими рекомендациями и принятыми на их основании решениями МВК отдыха и занятости, в весенний и осенний периоды – срок работы для несовершеннолетних по Тюменскому району установлен продолжительностью не менее 10 рабочих дней. В летний период временное трудоустройство несовершеннолетних организовано продолжительностью периода трудоустройства в течение 15 рабочих дней в строго установленные смены.

В завершение отметим, что указанная систематизация и организационно-методическое сопровождение различных работодателей позволила увеличить

количество трудоустраиваемых подростков (к примеру, в Тюменском районе – с 2765 в 2014 году до 2915 в 2020 году), а также комплексно на территории всех сельских муниципальных образований использовать воспитательный потенциал летней трудовой кампании, выходя за рамки только осуществления процесса трудовой деятельности подростками, и именно:

- трудоустраиваемые подростки участвуют в проекте «Вот забор, так забор!» (конкурсный проект замены ветхих заборов на гостевых улицах), внося свой вклад и выполняя социально-значимую функцию благоустройства в рамках конкурса муниципальных образований по облагораживанию территорий населенных пунктов;

- дети в рамках трудоустройства принимают частичное участие в реализации проекта «Зеленые лаборатории под открытым небом», являющимся формой экологического просвещения детей и разработанным нами с целью формирования исследовательских навыков и развития детско-родительских проектов [5];

- подростки задействованы не только в качестве разнорабочих или рабочих по благоустройству, но и участвуют в первичных профессиональных пробах. Так в рамках временного трудоустройства в Тюменской области появились разнообразные профессионально-ориентированные виды работ для подростков (помощник инструктора по спорту, помощник делопроизводителя, помощник экскурсовода, помощник музейного смотрителя, помощник медицинского регистратора, помощник социального работника/педагога, помощник лаборанта и т.д.).

Таким образом, организация временного трудоустройства подростков является не только формой занятости детей в каникулярный период или в во внеучебное время, но также обладает значительным воспитательным потенциалом (в том числе и в рамках профориентации), при условии постоянного взаимодействия с работодателями и комплексного методического сопровождения всего процесса создания временных рабочих мест для подростков 14-17 лет.

Список источников:

1. Статистические данные подростковой преступности в летний период на территории Тюменского муниципального района URL: <https://obraz-tmr.ru/center/profrabota/171-asotsialnoe-povedenie-detej-i-podrostkov> (дата обращения: 04.06.2020).
3. Федеральный закон от 24.06.1999 N 120-ФЗ (ред. от 24.04.2020) «Об основах системы профилактики безнадзорности и правонарушений несовершеннолетних» // СПС КонсультантПлюс (дата обращения: 04.06.2020).
4. Методические рекомендации по трудоустройству несовершеннолетних на предприятиях бюджетного и внебюджетного сектора экономики Тюменского муниципального района в 2015 году (с изменениями на 2020 год) URL: https://atmr.ru/socialnaya-sfera/organizazia_otdiha_ozdorovlenia/ (дата обращения: 01.06.2020).
5. План заседаний межведомственной комиссии по организации отдыха, оздоровления и занятости несовершеннолетних в Тюменском муниципальном районе URL: https://atmr.ru/socialnaya-sfera/organizazia_otdiha_ozdorovlenia/ (дата обращения: 01.06.2020).
6. Павлович Д. А. Образовательный проект «Зеленые лаборатории под открытым небом» как форма экологического воспитания детей в каникулярный период // Мир педагогики и психологии: международный научно-практический журнал – 2020. – № 04 (44) – С. 48-59.

UDC 378.147.227

Шостак Елена Ивановна

к.б.н., доцент

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования "Оренбургский государственный медицинский университет"
Министерства здравоохранения Российской Федерации., Оренбург

Кузьмичева Наталия Александровна

ст. преподаватель

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования "Оренбургский государственный медицинский университет"
Министерства здравоохранения Российской Федерации., Оренбург

Михайлова Ирина Валерьевна

д.б.н., доцент

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования "Оренбургский государственный медицинский университет"
Министерства здравоохранения Российской Федерации., Оренбург

Воронкова Ирина Петровна

к.б.н., доцент

Федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования "Оренбургский государственный медицинский университет"
Министерства здравоохранения Российской Федерации., Оренбург

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ КУРСА ХИМИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Аннотация. Рассмотрено использование мультимедийных технологий при реализации образовательных программ по дисциплинам «Органическая химия», «Аналитическая химия». Предложены пути повышения эффективности использования современных образовательных технологий в процессе обучения.

Показана роль мультимедийных технологий в процессе преподавании курса химических дисциплин.

Ключевые слова: *высшее образование, информационные технологии, мультимедийные технологии, методика преподавания химии.*

В современном обществе изменились подходы в понимании целей, задач, содержания системы высшего образования. Использование современных информационных технологий расширяет возможности изучения дисциплин с применением новых методов и форм обучения. Внедрение современных мультимедийных технологий и инновационных методов обучения направлено, прежде всего, на достижение результативности обучения, где принцип наглядности считается одним из важнейших в преподавании естественных наук, а как известно, это науки зрительных образов – видеоизображений, фотографий, рисунков, схем, таблиц [2].

Применение мультимедийных технологий в образовательном процессе позволяет максимально удовлетворять информационные потребности участников образовательного процесса – преподавателя и студента; повышает качество профессиональных знаний, умений, навыков; а также активизирует познавательную деятельность, развивает способности к творчеству, формирует креативное мышление студентов и преподавателя [1].

Курсы лекций с мультимедийным сопровождением по дисциплинам «Органическая химия» и «Аналитическая химия» были составлены в соответствии с рабочими программами дисциплин с использованием приложения Microsoft PowerPoint, входящего в пакет Microsoft Office 2013, и представляют собой структурированный иллюстративный материал, содержащий диаграммы, таблицы, схемы, а также небольшие текстовые фрагменты. Вместе с тем, при использовании мультимедийных лекций реализуются возможности выделения в текстовом или другом визуальном материале ключевых терминов и понятий, дополнения материала видео- и аудиофрагментами. Особенностью лекций по химическим дисциплинам

является использование при чтении формул и уравнений реакций, которые описывают структуры веществ и их взаимодействие. Анимационные возможности программ создания презентаций позволяют создавать различные графические изображения формул и реакций, в любой цветовой гамме, с требуемой детализацией и в любом масштабе. Автоматическое воспроизведение фрагментов лекционного материала с необходимой последовательностью и выведение их на экран оптимизируют процесс чтения лекции. Функция «обратного хода» позволяет вернуться к предыдущему фрагменту, если в этом есть необходимость. Несмотря на «предварительную» техническую проработку материала на слайдах, возможна их корректировка и доработка в режиме онлайн, за счет использования специальных маркеров.

Использование мультимедийного оборудования способствует значительному повышению методического уровня лекции, позволяет повысить степень её усвояемости за счет комбинирования наглядности и доступности материала. Возможность сочетания традиционных (письменная доска) и мультимедийных (проектор, экран) технологий является представляется удобным и предпочтительным при представлении лекционного материала.

При подготовке и проведении слайд-лекций следует придерживаться следующих правил:

- 1) текст на слайдах должен резюмировать слова лектора;
- 2) текст на слайдах должен располагаться в логической смысловой последовательности;
- 3) изображения, текст и графика слайдов не должны сливаться с фоном, теряться в нем, поэтому рекомендуется использовать умеренную цветовую гамму;
- 4) текст на слайдах должен располагаться в логической смысловой последовательности;
- 5) использование визуального ряда способствует более легкому восприятию информации и её успешному усвоению;

Чтение лекций по химии с использованием мультимедийных технологий повышает их эффективность, экономит учебное время. При этом у преподавателя открываются дополнительные возможности в общении с аудиторией, дополнительное время для ответов на вопросы студентов. Лекция становится более информативной, поскольку традиционные средства обучения (живая речь лектора, умение владеть вниманием аудитории) сочетаются с интерактивными средствами обучения. Следует отметить, что сочетание классической формы чтения лекции и использованием современных форм обучения наиболее предпочтительно. Чтение лекций с использованием мультимедийных технологий обязательно должно сопровождаться комментариями, пояснениями, улучшающими понимание материала. Таким образом, использование мультимедийных технологий в преподавании курса химических дисциплин имеет большое психолого-педагогическое значение. Мультимедийные технологии положительно воздействуют на формирование теоретических представлений по каждой конкретной теме. Внедрение мультимедийных технологий в учебный процесс позволяет облегчить педагогический труд и повысить его эффективность.

Список літератури:

1. Болбаков Р.Г. Мультимедийные образовательные технологии // Управление образованием: теория и практика. - 2015. - №1 (17). С. 156 – 167.
2. Попов, Ю. В. Повышение эффективности учебно-познавательной деятельности студентов технического вуза средствами визуализации / Ю. В. Попов // Ползуновский вестник. – 2006. – № 3. – С. 190 – 199.

PHILOSOPHY AND COGNITION

UDC 130.2:34:7

Месякова Юлія Василівна

ORCID ID: 0000-0002-0200-1141

Кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Клюєва Ольга Сергіївна

ORCID ID: 0000-0001-5818-2693

Курсант I курсу

Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЯПОНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ

***Анотація.** Розгорнутий аналіз історичних, національно-етнічних та духовно-ментальних особливостей японської цивілізації дає можливість визначити підстави формування та унікальні риси правової культури японців. В роботі розглянуто вплив на правову свідомість японців з боку європейських правових і моральних систем, соціально-політичних чинників, конфуціанства, духовних практик, виховання, місцевих традицій і звичаїв. Виявлено суттєві підстави формування та тенденції розвитку японської правової культури.*

***Ключові слова:** правова культура, правосвідомість, справедливість, моральні принципи, традиціоналізм.*

Інтегральною характеристикою правового розвитку будь-якого суспільства виступає його правова культура, підґрунтям якої, в свою чергу, є фундаментальні духовні чинники, зокрема традиції, релігія, мораль. Правовій культурі суспільства належить ключова роль в процесі розвитку і стабілізації ефективної національної правової системи, адже суспільна свідомість в усіх її

формах є тим ґрунтом, що здатен укорінити й дати розвиток, або занедбати будь-які прогресивні починання політиків і юристів. У цьому плані значний інтерес представляє досвід становлення та функціонування правової системи Японії – країни, що має найнижчий рівень злочинності серед індустріально розвинених держав світу, а також являє унікальний феномен органічного поєднання у своїй культурі ліберально-демократичних цінностей Заходу та архаїчних традицій Сходу.

Японська правова культура – складова частина так званого Далекосхідного права (права країн Далекого Сходу). Вона базується на сучасних правових поняттях та елементах, узятих з глибокої давнини. Базовими поняттями японської правової культури є "право" (яп. 法 хо:), "система права" (яп. 法体系 Хо: тайкей), "система законодавства" (яп. 法制 Хо:сей) та "історія права", що іменується "історією законодавства" (яп. 法制史 Хо: сейсі). Історія правової культури Японії досить яскрава й неоднорідна. Завдяки географічному положенню та специфічному світогляду японців, країна протягом багатьох століть була ізольована від зовнішнього світу: жоден японець не міг покинути країну, жоден іноземець не міг до неї потрапити. На формування місцевої правової культури впливали як події внутрішньої історії, так і зовнішні чинники. Серед них потужний вплив Китаю та тривала політика ізоляціонізму. Ситуація змінилася тільки у другій половині XIX століття, коли Японія обрала шлях модернізації права [1, с. 59-61].

Правова культура Японії містить хрестоматійне підтвердження багатьох аспектів і особливостей локальної японської цивілізації. Особливою є вражаюча здатність японців до запозичення іноземного правового досвіду і надання йому власних національних рис, рецепції правових надбань та принципів державотворення інших країн. Правова система й суспільна правосвідомість сучасної Японії сформувались в результаті запозичення і гнучкого впровадження елементів різних правових культур держав Західної Європи до і після Другої

Світової війни в процесі європеїзації "країни Сонця, що сходить". Проте суттєвого збагачення зазнали здебільшого нормативна і процесуальна галузі японського права, у той час як правові звичаї, загальні принципи, переконання і правові почуття громадян Японії відрізняються своєю природністю, історизмом, моральністю, неповторною унікальністю та ефективністю. Тож особливості японської правової культури полягають у своєрідності переплетення традицій досудового і позасудового вирішення спорів, особливих повноважень прокуратури та діяльності сімейних судів з паралельно функціонуючими французькими, німецькими та американськими кодексами і процесуальними нормами.

Правосвідомість японців являє собою систему правових почуттів, емоцій, ідей, поглядів, оцінок, установок та уявлень, що виражають їх ставлення до діючого права, юридичної практики та правових явищ і сформовані на підставі національної ментальності, традиціоналізму, патерналізму, корпоративізму, специфічної колективної етики, ввічливості, загостреного почуття відповідальності, обов'язку, сорому, морального кодексу самурая (Сінто і Бусідо), релігійних ціннісних систем даосизму, синтоїзму, буддизму і конфуціанства, ідеалу родини й унікальної моделі сімейного виховання тощо.

Слід зазначити, що "культура сорому", яка характерна представникам східних суспільств, завдає значного впливу на їх правову свідомість. Саме вона, значною мірою, обумовила особливості релігійної та традиційної правових сімей, що сформувалися у правових системах країн Азії та Ісламського світу. "Культура сорому" часто стає причиною деформацій правосвідомості, впливає на розуміння джерел права та його цінності. Так, в цілому для азійських суспільств, в тому числі японського, характерне негативне ставлення до права, закону і правових форм організації суспільних відносин, адже гідною альтернативою праву там визнається мораль, традиція, звичай і суспільна думка (Японія, Китай, Корея та ін.), або Божа воля та релігійний кодекс моралі

(ісламські країни, країни Південної Африки). Носієм деформацій правосвідомості може виступати як окрема особа або соціальна спільнота, так і суспільство в цілому. Деформації також можуть бути продуктом дії багатьох об'єктивних і суб'єктивних чинників: історичних місцевих традицій, кризового стану суспільства, низького рівня правової культури суспільства тощо [2, с 440]. Негативними наслідками впливу "культури сорому" стає знецінення права, легковажне ставлення до нього, заперечення його соціальної цінності, що часто призводить до ігнорування вимог закону.

Проте, слід зазначити, що загальне приниження ролі й функції права у справі регуляції суспільних відносин, аж ніяк не відбивається на стані правопорядку у суспільствах Сходу, адже для його підтримки повністю вистачає засад звичаєвого права і статевовікової ієрархії, групового корпоративізму, релігійної совісті, самодисципліни та стійкої традиції соціальної довіри, що панують там. Отже, етноментальний вимір права може бути яскраво представлений через регіональні особливості правових систем, онтологічні та ціннісні засади національної правової культури народів, порівняння джерел права й принципів справедливості традиційної, релігійної та європейської правових сімей, а також порівняльний досвід правового виховання в країнах Європи та Азії [3, с 75].

Проблема справедливості, як одна з найсуттєвіших морально-правових проблем, відображає доволі складні діалектичні процеси правового розвитку японців. Саме з поняттям справедливості, так чи інакше, пов'язані уявлення людей про ідеал майбутнього, їх довічне прагнення до гармонії та досконалості суспільних взаємовідносин. Справедливість потрібно відносити до загальних принципів права та визначати як міру морально-правової домірності вкладеного та отриманого в усіх сферах життєдіяльності людини та правового забезпечення цього принципу. Дослідження локально-етнічних та національно-політичних нюансів категорії "справедливість" дає можливість глибше осягнути зміст та особливості тієї чи іншої національної правосвідомості.

Так, безумовною й найвищою цінністю усіх західних сучасних концепцій справедливості є ліберальний ідеал гарантованості прав людини, згідно якому не визнаються різноманітні привілеї, імунітети та, відповідно, дискримінації на підставі расових, статевих, вікових, національних, релігійних, культурних та інших ознак. Саме таке співіснування людей, що базується на взаємному визнанні рівності їх прав і свобод, а також однакових можливостей для їх розвитку й самореалізації, власне, і становить той порядок співіснування, що можна, на думку європейця, назвати справедливим.

Правосвідомість азійця, відводить ідеалу рівноправ'я та системі правових норм взагалі скромне місце в ряді засобів соціального регулювання і надає пріоритетне значення неправовим засобам, заснованим на етичному "правилі гирі" (або принципі таліону, адекватної відплати), що вимагає відповісти добром на добро, а злом на зло, причому в рівній мірі, яка відповідає нанесеній шкоді. Саме цей принцип покладено в основу східного поняття справедливості, й саме він виступає критерієм правової поведінки японця, а японське право, з точки зору його функціонування, має особливий характер, відмінний від права західноєвропейського. Не стільки писане право, скільки усталені багатовікові норми поведінки є вирішальними для повсякденного суспільного життя японців. Розглядаючи норми поведінки крізь призму моральних понять добро і зло, справедливість і несправедливість, довіра й недовіра, гармонія і дисгармонія, японське традиційне право оперує насамперед не стільки юридичним, скільки філософським інструментарієм. У правовому житті японців найбільш істотною вважається тенденція вирішувати суперечки без звернення до закону і суду, шляхом примирення сторін на будь якому етапі (навіть з боку офіційних юридичних інстанцій: правоохоронних органів, суду, прокуратури), акцентуючи увагу не на інтересах і правах індивіда, а на пріоритеті інтересів громади, общини, родини, суспільства, держави [2, с 440].

Ідеал японського самурайства пронизаний націоналізмом (адже японське суспільство досить моноетнічне) і тому не знаходить сьогодні офіційного

схвалення, проте фактично самурайський середньовічний епос залишається дуже популярним в суспільстві, так само як і багато самурайських норм соціальної регуляції, етичних рис, поведінкових орієнтацій та обрядів. У Кодексі честі самурая ретроспективно відображені знакові риси японського способу мислення, стилю поведінки, принципів мотивації та стилю життя, виховання яких культивується у японців із початкових класів школи. Дух самурайства ґрунтується на двох основних елементах: 1) Сінто – духовно-емоційне відчуття патріотизму, пошани до батьків і національної історії, поклоніння пращурам і природі, ввічливість та чемність; 2) Бусідо – комплекс вольових рис і добродійностей самурая, серед яких мужність, терпимість, стриманість, скромність, вірність, вдячність, жертвність, безкорисливість, громадський обов'язок, особиста відповідальність, наполегливість, цілеспрямованість, самообмеження власних потягів і бажань, що в комплексі формує бойовий дух самурая. Зазначені моральні цінності та правила, безумовно, відбиваються на суспільній правосвідомості та механізмі реалізації права в японському суспільстві.

Так, в Японії у сфері договірних відносин контракт зазвичай визначає лише найбільш важливі моменти взаємовідносин сторін, у той час як усі конкретні проблеми, що можуть виникнути на стадії його виконання, вирішуються виходячи з правил взаємних поступків і консенсусу інтересів між сторонами. Принципи загальної довіри, визнання, пошани й корпоративізму лежать в основі суто японського соціального феномену "довічного найму" працівника на роботу (службу) певною приватною компанією (фірмою). Цей феномен має місце на тлі жорсткої тотальної конкуренції фахівців на ринку праці. Правило самурая вчить: "Жалюгідною є участь людини, яка не досягла мети і продовжує жити!" Отже, безкорислива самопожертва, самоорганізованість, наполегливість і цілеспрямованість є підставою таких японських гасел: "не задовольняйся досягнутим", "освіта протягом всього життя", "пріоритет загальної, всебічної

освіти перед спеціальною", якими керуються майже всі сучасні працездатні японці.

Нарешті, "самурайська" самодисципліна прищеплюється й розвивається на всіх ланках освіти й виховання в Японії, завдяки духовним практикам і тренінгам у офіційному розпорядку дня учнів і студентів. Тож, 10-ти хвилинні перерви для релаксації, самоконцентрації, тренування волі, уваги, пам'яті, психіки присутні навіть у навчальних планах загальноосвітніх та професійно-технічних шкіл, коледжів. Подібні практики рятують учнів і робітників від зайвої перевтоми, метушні, перенапруги, роздратованості, виснаженості, дозволяють підвищити працездатність, отримати насолоду й задоволення від навчання і творчості.

Також, на думку японців, феномен права, зокрема юридична практика та судові вирішення конфліктів, абсолютно не відповідають природному стану речей і не є панацеєю для відновлення природної справедливості. Логічний принцип протиріччя, за яким одна сторона повинна обов'язково програти справу, якщо інша виграє, не задовольняє японців. Нівелювання ролі права є заслугою конфуціанства, морально-етична система якого проголошує право "варварським винаходом", доречним лише для потенційних злочинців та взагалі не потрібним моральній людині. Зазвичай для ілюстрації цього варто навести слова професора юридичного факультету Токійського університету Є. Нода, автора праці "Введення в Японське право", сказані ним ще на початку 70-х років: "Для благочестивих японців право – це щось небажане, навіть ненависне, щось, від чого потрібно триматися якнайдалі. Ніколи не користуватися правом, не бути до нього залученим – ось звичайне бажання добродесних людей. Залучити когось до суду з метою забезпечення чийось приватних інтересів, бути згаданим в суді – річ ганебна, у той час як поняття сорому – ключ до системи японської цивілізації" [4, с 267].

Виховання в японській родині органічно узгоджене із патерналістською системою організації суспільства і здійснюється на чіткому дотриманні ієрархії:

молодші залежать від старших, підкоряються їм, а разом вони залежать від суспільства, яке, в свою чергу підкоряється державі. Незважаючи на демократичний устрій та визнання ліберальних цінностей, в Японії до сьогодні зберігається унікальний, своєрідний уклад у соціально-правовій сфері. Рівноправність перед законом і взаємне визнання особистих свобод не заважає уявленню японців про громадськість як про одну велику родину на чолі з главою держави та вбачанню свого призначення і сенсу життя у діяльності на благо всього суспільства [5, с 13-14].

Отже, вдаючись до аналізу японської національної правової культури, варто зазначити, що процес правового виховання особистості й громадянина полягає в формуванні у нього чітко визначених моральних якостей, орієнтованих на легендарний архетип самурая. Систему громадянської освіти японців, в цілому, зведено до процесу сприйняття ними досвіду попередніх поколінь і безконфліктної адаптації цього досвіду до сучасних умов. Втім успішному формуванню правової культури різних вікових груп населення Японії сприяє ступінь соціально-економічного розвитку країни, демократичні умови життя суспільства, загальний високий рівень культури і освіти населення, а також пріоритетність унікальної сімейної педагогіки японців, що ґрунтується на патріархальних традиціях, методі особистого прикладу та сприяє органічній соціалізації наймолодших членів суспільства [2].

Обговорюючи майбутнє правової культури Японії, дослідники схиляються до думки, що навіть якщо її правові інститути зазнаватимуть радикальної модернізації, правозастосовна практика все одно буде відчувати на собі дієвість традиційних принципів. Навіть не зважаючи на супермодернізованість та інформаційний рівень розвитку, японське суспільство залишається несхожим на європейське як за структурою, так і за правосвідомістю. Західний індивідуалізм не здатен пустити міцних коренів у ґрунт традиційного корпоративізму японців. Західні правові кодекси, створені на принципах раціоналізму, прагматизму,

утилітарної етики та договірної справедливості, наштовхуються на культурний фундаменталізм, архаїчний містицизм і сентименталізм японців, що люблять поезію більш, ніж логіку, і залишаються байдужими до ідей індивідуальної свободи та автономної особистості.

Список джерел:

1. Чугров С. В. Япония: гибридизация и гармонизация. *Полис*. 2008. № 3. 59-61 с.
2. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / А. П. Гетьман та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. 2-е вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2013. 440 с.
3. Мелякова Ю. В. Етноментальний вимір правового дискурсу. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Х.: Право, 2013. №4 (18). 75-88 с.
4. Мухамедьяров В. К вопросу о современном японском правосознании.
 1. Япония: экономика, политика, общество на заре XXI века. М.. Сборник. «Восточная Литература» РАН, 2003 - 318 с. ISBN 5-02-018391-1. 267 с.
5. Томашевська-Прядун С. О. Роль батьківського та педагогічного колективів дошкільних навчальних закладів у процесі виховання дітей в Японії. *Познань. Збірник. Наука. Теорія і практика*, 2012. 13-18 с.
6. Трубникова Н., Бабкова М. История японского буддизма в «Собрании стародавних повестей». Часть II: строители пагод, учредители обрядов, знаменитые миряне, вставшие на Путь Будды. *Вопросы философии*. Москва, 2020. № 2. С. 120-132.

UDC: 165

Тюкмаева Аида Маратовна

магистрант 1- курса факультета «Социальных наук» по направлению
«Философия. Область применения» Национальный Университет Узбекистана
имени Мирзо Улугбека. Ташкент, Узбекистан

ИНФОРМАЦИОННАЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТЬ В СИСТЕМЕ МАССОВОЙ КОММУНИКАЦИИ

***Аннотация.** В представленной статье исследуется феномен информационной транспарентности, представляющий собой настоящее условие поддержания необходимого уровня социальной осведомленности в глобальной системе массовой коммуникации, являющейся на сегодняшний день основным источником регулирования общественных отношений. В результате произведенных социально-статистических исследований по выявлению соотношения уровня дезинформации и возможности самостоятельной гражданской верификации последней, сформулированы обобщающие выводы в отношении ныне действующей системы СМИ.*

***Ключевые слова:** информация, транспарентность, коммуникация, достоверность, политический аппарат, общество.*

Глобальный сдвиг в сторону цифровой революции и массовое распространение информационно-коммуникативных технологий на рубеже усиления позиций индустриальной эпохи, характеризующейся преобладанием достижений научно-технического прогресса, способствовали усилению значимости информации в системе массовой коммуникации. На сегодняшний день частная и социальная жизнь каждого гражданина неразрывно сопряжена с ежедневным потреблением информации социального, экономического, политического и развлекательного спектра. Доступ к различным источникам СМИ, пестрящих огромным объемом различных разрозненных и диаметрально-

противоположных сведений, ставит во главу угла проблему поиска достоверности и качества поступающих данных и их последующей обработки. Избыток информационного полчища, современными исследователями объясняется возникновением совершенно нового недуга современной эпохи - медиабулимией, заключающейся в усилении информационной интоксикации, вызывающей крайне опасные социальные симптомы. Проблема отсутствия полной информационной транспарентности, призванной отражать подлинную картину событий мировой действительности, вызывает потребность поиска достоверных информационных индикаторов и методов перепроверки поступающих данных. Целенаправленное искажение информации, осуществляемое государственным аппаратом управления в интересах господствующей нормативно-политической системы, служит рукотворным препятствием для независимой гражданской ревизии извлекаемых данных.

В целях эффективной оптимизации взаимовыгодного коммуникативного сотрудничества государства и общества создаются различные институты борьбы с информационными барьерами, присущие изолированным социалистическим системам, к которым относится и бывший СССР. Возникновение новых сетевых технологий способствовало стремительному ускорению необратимого процесса глобализации, в рамках которого увеличивались источники и скорость передачи информации, а также снижалась система императивного контроля за деятельностью мировой информационной логистики. В условиях демократизации общества гражданский доступ к глобальным информационным ресурсам, становится почвой для разжигания информационных войн, средствами которых становится не ядерное оружие, а сокрушительная идеологическая ангажированность, последствия которой ничем не уступают оружию массового поражения.

Потребность в достижении эффективного взаимодействия между государством и обществом, ставит во главу угла обеспечение максимальной информационной прозрачности - «транспарентности» в передаче

осведомляющих данных. Углубляясь в этимологическое значение данного слова, обратимся к словарю Вебстера, где значение «транспарентности» имеет значение степени «открытости», то есть «прозрачности», под которой следует понимать достижение максимальной ясности для восприятия, отсутствия секретности и возможности самостоятельной проверки - верификации данных. Реализация данного принципа способствует быстрой и эффективной оптимизации общественно-государственного сотрудничества в системе массовой коммуникации. Осуществление государственной подотчётности, выражающейся в настоятельном освобождении СМИ от влияния императивного политического контроля, обеспечит присущее демократическим обществам неотъемлемое конституционное право на свободу информации. Поступательное усиление степени информационной транспарентности в системе массовой коммуникации прямо пропорционально повышению эффективности функционирования органов государственной власти порядку их общественно-гражданского регулирования.

Процесс социального взаимодействия тесно сопряжен со сложнейшей административно-иерархической системой регулирования различных информационных источников, степень достоверности которых напрямую зависит от уровня политической благосклонности государственного аппарата управления. Отсюда огромное значение придается статусу «официальности», в содержание которого вкладывается некая безапелляционная легитимность, не требующая повторных проверок со стороны иных информационных структур. Предпринимаемые попытки независимых журналистских переосвидетельствований, выражающих альтернативную или вовсе контрадикторную позицию по отношению к «официальному» источнику, рассматриваются как источники провокаций информационного терроризма. Увеличение уровня внутригосударственных экономических преступлений, а также ухудшение внешнеполитической репутации развивающихся государств лишь способствует дополнительному усилению коррупции и бюрократизма в

системе информатизации низших социальных структур. В качестве наглядного примера, демонстрирующего авторитет статуса «официального» в системе массовой коммуникации и информирования является сложившаяся в начале 2020 года ситуация с «коронавирусом», захватившая в судорожных истерических конвульсиях все мировое пространство. Основным топливом массового заблуждения послужила международная система информирования, вовлекшая в свои сети более половины государств, охотно передающих друг другу эстафету страха и паники. В результате подобных информационных переключек, сопровождающихся протекцией государственных органов, а также совокупностью предпринимаемых мер, формируются условия, при которых малейшая степень сомнения в существовании данной угрозы будет являться ярчайшим выражением научного дениализма. В подобную информационную ловушку попадают абсолютно все без исключения: начиная от простых обывателей, заканчивая крупными учеными, философами и политиками. Сильное влияние средств массовой информации на сознание людей отлично отражает цитата знаменитого сподвижника Адольфа Гитлера – Йозефа Геббельса: «Дайте мне средства массовой информации, и я из любого народа сделаю стадо свиней». Утрата здорового скептицизма в отношении государственных и международных органов вещания вынуждает представителей науки и просвещения укреплять пропагандируемые заблуждения среди граждан, тем самым потворствуя ангажированным политическим установкам. В рамках подобной усиливающейся мировой истерии ученый становится инструментом, с помощью которого заблуждение становится научно аргументированным явлением, не подлежащим сторонней критике.

Очевидная обусловленность между ростом научно-технического прогресса и слаженного функционирования всех областей человеческой деятельности в условиях современных требований времени ставит перед учеными и философами задачу поиска эффективного механизма самостоятельной перепроверки поступающей информации. Существует

огромное количество научных исследований, посвященных методам мониторинга СМИ, начиная от нормативно-правовых регуляторов, закрепленных в системе действующего законодательства и заканчивая обычными гражданскими рекомендациями компетентных специалистов в тех или иных областях. Потребность в «информационной транспарентности» был поставлен во главу угла еще во второй половине XX века, когда начавшийся процесс глобализации потребовал исследования информации как особого явления, содержание которого может варьироваться в плюративной системе трактовок.

Само понятие «информация» впервые было введено в науку в 1928 г. американским ученым-электронщиком Ральфом Хартли «для обозначения меры количественного измерения сведений, распространяемых по техническим каналам связи». Однако неугасаемый научный интерес к «информации» и вытекающей из нее проблематики явился объектом научных исследований лишь с 60-х годов прошлого столетия. Ускоренное возникновение совершенно новых областей научного знания и расцвет кибернетики напрямую повлияли на характер определения данной эпохи, которую принято именовать «информационной». Акцентируя внимание на показателе качества информации - «информационной транспарентности» необходимо обратить внимание на её каузальные основания, которые напрямую зависят от источника, то есть некоего «идентифицирующего» происхождения.

Превалирующее количество людей по данным статистических исследований склонны доверять официальным источникам информации, интенсифицирующее происхождение которого тесно связано с политической аппаратом управления обществом. Содержание понятия «официальный» в данных условиях тождественно понятию «достоверный», следовательно, является наивысшим выражением качества информации, т.е. её транспарентности. В данном случае характер «достоверности» базируется на авторитете государства в глазах народа, предоставляющего определенный

уровень доверия - легитимности. Существенной несостоятельностью данного источника является то, что каузальным основанием информационных вещаний тех или иных сведений является социальная значимость государства, под протекцией которого осуществляется информирование общества. Таким образом, под эгидой государственных интересов информация как особая форма знания обесценивается и нивелируется, поскольку ясность её содержания напрямую зависит от волеизъявления правящих кругов. Таким образом, политический аппарат обращается в сдерживающий фильтр между подлинным независимым источником (адресантом) и вопрошающим (адресатом).

Источники информационных вещаний, не имеющих влиятельный статус центрального телевидения и официальных служб, вызывают у большинства граждан гораздо больше подозрений и недоверия, не смотря на ту же методологическую систему аргументации, к которой прибегают органы «официального» информирования: репортаж с места происшествия, интервью свидетелей, частные социологические и статистические результаты исследований. Особую степень скептицизма вызывают диаметрально-противоположные сведения, разнящиеся с официальными источниками, которые чаще всего встречаются в зарубежных СМИ или же в малых журналистских расследованиях. Подобное недоверие в условиях информационных войн, а также коммерциализации информации вполне оправдано, однако отсутствие прямого государственного влияния и поддержки данных источников вещания является более приоритетной для серьезного рассмотрения, поскольку исключает масштабные искажения и погрешности.

Одним из самых надежных источников извлечения достоверной информации, являются независимые персональные запросы, иначе говоря, условия, при которых каждый гражданин получает доступ к самостоятельной верификации получаемых сведений. Явным затруднением в попытке индивидуальных запросов является то, что содержание персональной интерpellации основывается на каком-либо ранее выдвинутом источнике,

достоверность которого и ставится под сомнение. Без априорного тезиса, выдвигаемого СМИ невозможно осуществить индивидуальный запрос, поскольку для повторных перепроверок необходимы первоначальные предполагаемые сведения, служащие отправной точкой для дальнейшего ориентирования. Логически вытекающим из данного обстоятельства затруднением является сложность определения потенциальной возможности отдельного человека беспрестанно верифицировать всю поступающую информацию извне. Так как большинство поступающей информации не поддается самостоятельной индивидуальной перепроверке ввиду различных объективных факторов, следовательно, необходимо выявить наиболее надежные критерии, указывающие на наибольшую степень «транспарентности» в отношении получаемых сведений в системе массовой коммуникации. Преднамеренное искажение истинной картины мира в целях сохранения необходимой политической и экономической стабильности и трудность осуществления самостоятельной верификации поступающих информационных данных, обращает данную задачу в неразрешимую социально-философскую проблему современности.

Список литературы:

1. Поппер К. Р. Знание и психофизическая проблема: В защиту взаимодействия. — М. Изд-во ЛКИ, 2008.
2. Флориди Л. Философия информации. Oxford University Press, 2011.
3. Баева Л.В. Понятие информации в современной науке // Проблемы становления информационного общества. - Астрахань, 2008.
4. Бакулев Г.П. Наука о коммуникации: Закладка теоретического фундамента // Учен. зап. Рос. гос. социал. ун-та. - М., 2009. - № 2.
5. История информатики и философия информационной реальности. - М.: Академический проект, 2007.
6. Новая философская энциклопедия: В 4 т. - М.: Мысль, 2000.

POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

UDC 32-027.21

Alla Yurchenko

Doctoral Student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

IMPLEMENTING ANTI-CORRUPTION REFORM IN UKRAINE

Abstract. *The article describes the field studies and comparative analysis of the specifics and general aspects of the Anti-Corruption reform in Ukraine, main achievements and growing resistance.*

Keywords: *Anti-Corruption, reforms, institutes, political corruption, Ukraine.*

The fight against corruption was one of the main requirements and triggers for demonstrations that led to the Revolution of Dignity at the end of 2013. Pervasive corruption reached its peak during the presidency of Viktor Yanukovich when the government was turned into a corruption pyramid, with smallest bribes being transferred to the top.

Previous anti-corruption programs going back to the late 1990s had only imitated the process of combating the problem. Since 2014, Ukraine has taken anti-corruption reforms started in Ukraine and unprecedented steps to reduce corruption in public life. A new institutional framework to independently investigate cases of high-profile political corruption was established and new mechanisms to identify and prevent corruption were launched, laying the necessary foundation for a successful fight against corruption. However, these new institutions and practical implementation of new anti-corruption tools face growing resistance from the country's political and business elite, regardless of their formal political affiliation.

International experts and Ukrainian partners said: «No country emerging from the former Soviet Union, with the exception of the Baltic states and Georgia, has adopted such significant measures in such a short time to limit the space for corrupt

practices while also creating new anti-corruption bodies and starting to reform its judiciary and law enforcement agencies. But results to date have been mixed» [3].

In one side, there is nothing surprising about this. As the history of succes democracies shows that would happen when political elites circulation and renewal, establishing an effective policy system with new value system. In a country such as Ukraine, with its formal and informal systems of governance, requires much more than new laws and dedicated anti-corruption bodies. Ultimately, it requires consensus among the elites to change the rules of the game[1, 4].

In second side, the country and Ukrainians want a rapid changes and results. There has been substantial progress over the past couple of years. However, much of the progress so far has involved legislative measures that are not obvious to the average person on the street.

In October 2014, the anti-corruption package of laws was adopted by the Parliament, which became possible under joint pressure from civil society, reform-minded Members of Parliament (MPs) and the international community, notably the EU, the US and the IMF. Key international donors included anti-corruption requirements as conditions for their loans, macro-financial assistance and budget support and visa liberalization process with European Union.

In October 2014, Ukrainian Parliament voted and adopted the Anti- Corruption Strategy for 2014-2017, covering the three branches of government (executive, legislative and judiciary). It became a first anti-corruption policy document after Revolution of Dignity and its provisions were later included in the Coalition Agreement and Cabinet of Ministers' special governmental[3,4].

The next step and new challenge was establishment of insttutalization platform of Anti-Corruption reform. The system of anti-corruption law enforcement and prosecution bodies was deeply changed. The insttutal reforms provided for the creation of new anti-corruption bodies. It was included the National Agency for Corruption Prevention, the National Anti-Corruption Bureau (NABU), the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office (SAP), the National Police of Ukraine, the State Bureau of Investigations (SBI) and prosecutor's office, the National Agency for

Detection, Investigation and Management of Assets Derived from Corruption and Other Crimes and the High Anti-corruption court of Ukraine[3, 4].

Ukraine's weak state institutions and political elites all time successfully attempted and obstructed the implementation of Anti-corruption reforms. Safeguarding one's personal business interests taked priority over the demand to strengthen the Ukrainian state and the confidence of its citizens in it.

The experience of the past four years [4] has shown that in the Ukrainian system at its current stage of development, it is far easier and more effective to shrink the space for corrupt practices than to deter corruption by punishing corrupt individuals.

In conclusion, despite these all achievements, Ukrainian Anti-Corruption system need to work in institutionally level and developmending it. It is essential therefore that civil society and international partners do not lose sight of the considerable progress made in restricting the possibilities for long-established corrupt schemes that caused such damage to Ukraine's development over more than 20 years[3,4]. The reforms of the gas sector, the tax system, the banking sector and the procurement system go to revelant for implementing in Ukraine.

References:

1. Transparency International. The Corruption Perceptions Index 2014. Retrieved from <http://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info>.
2. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. № 1700-VII. Data onovlennia: 12.03.2017. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.
3. Andrii Marusov. Anti-corruption policy of Ukraine: first successes and growing resistance/ Policy report. Retrieved from: [https://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_4_\(anti-corruption_policy\).pdf](https://www.irf.ua/content/files/renaissance_a4_4_(anti-corruption_policy).pdf)
4. John Lough and Vladimir Dubrovskiy. Are Ukraine's Anti-corruption Reforms Working? / Research Paper/ 2018. Retrieved from: https://euaci.eu/assets/userfiles/resources/2019-03-05-Are_Ukraines_Anti-corruption_Reforms_Working_EN.pdf
5. Anti-Corruption Reform/ Government Portal. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/en/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu>

PSYCHOLOGY AND PSYCHIATRY

UDC 378.147:656.61

Сорока Олена Михайлівна

к.псих.н., доцент кафедри навігації і управління судном

Дунайський інститут Національного університету

«Одеська морська академія», Україна

НАДІЙНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОРЯКА

Надійність професійної діяльності фахівця морського та річкового транспорту – це сукупність таких властивостей особистості, які забезпечують виконання всіх необхідних завдань в системі «людина-машина». Безперервний технічний прогрес, ускладнення умов експлуатації технічного обладнання, підвищення складності технічних засобів та відповідальності за виконання функцій, що виконуються цими засобами чи окремими елементами характеризують актуальність проблеми надійності професійної діяльності моряка. Під надійністю особистості моряка розуміється безпомилкове виконання покладених на нього професійних обов'язків, здатність виконувати необхідні функції з заданою точністю, протягом заданого часового інтервалу в конкретних умовах діяльності. Часто надійність моряка оцінюють за аналогією з надійністю технічних пристроїв. Однак ця аналогія є дуже умовною, оскільки надійність – це складна нелінійна функція його професійної придатності, тренувань, стресостійкості, психологічного та фізіологічного станів, моральних та психологічних якостей.

Надійність моряка пов'язана з категорією працездатності, яка впливає на результативність виробництва. Однак більшою мірою вона відображає процесуальні характеристики якості діяльності та за певних умов зниження надійності трудового процесу може не суттєво вплинути на його кінцеві результати. Головними інтегральними показниками виступають ефективність та якість діяльності. Якщо показник ефективності праці в основному відображає

рівень виробничих досягнень (продуктивність, швидкість, повнота тощо), то показник якості характеризує як кінцевий продукт праці (його функціональні чи технічні властивості), так і трудовий процес (удосконалення виробничих процесів).

Як інтегральна професійна якість, надійність є властивістю або всієї системи «людина-машина», або її компонентів, що оцінюються відповідністю морського фахівця як оператора системи та морського фахівця як управлінця цією системою з відповідними вимогами, які можуть бути постійно діючими або змінними у часі залежно від деяких визначальних умов.

Взаємодія фахівця та системи управління визначає та регулює ефективність та якість функціонування системи при якій можна простежити своєчасність, точність та бездоганність оператора, який виконує функції, призначені йому в заданих умовах експлуатації. У цьому ракурсі надійність найчастіше розглядається як якість фахівця, яка характеризує його здатність безпечно виконувати роботу протягом тривалого часу за певних умов. Прояв надійності виражається головним чином у якісному виконанні завдань.

Іноді, поняття «надійність» морського фахівця визначається мірою помилкових дій або через категорію працездатності людини: наприклад, властивість підтримувати стабільні показники в певних режимах роботи та умовах. Такі визначення зосереджуються на внутрішніх потенційних можливостях та здібностях фахівця, але не розкривають повністю специфіку цього поняття з точки зору процесу (стабільності функціонування) та результату (надійність, безвідмовність і т.д.).

Недоліки та допуск помилок в процесі професійної діяльності моряка можуть призвести до серйозних наслідків. Надійність професійної діяльності перш за все пов'язана з психологічними процесами людини та потребує певних механізмів, які б стабілізували психічне здоров'я моряка. Навіть при високому рівні професійних навичок та здібностей, при відмінній фізичній формі людина може залишатися потенційно небезпечною при будь-яких психічних розладах.

Відповідальність на судні лежить на кожному члені екіпажу, тому що помилка однієї людини може коштувати десятки життів інших людей або матеріальних збитків. При підготовці до роботи на морському транспорті необхідно поступово формувати та закріплювати власну професійну надійність.

Надійність професійної діяльності моряка визначається ймовірністю правильного рішення задач. В.Д. Небиліцин надійність людини-оператора зумовлює шістьма факторами [2; с. 21]:

- «довготривала» витривалість (протидія виснаженню до кінця робочого часу);
- стійкість до екстренної перенапруги (в екстремальних ситуаціях потрібно долати чіткі команди для виконання певних дій за короткий проміжок часу);
- зосередженість уваги;
- мимовільне відволікання (стійкість саморегуляційних процесів, особливо в умовах пасивного спостереження);
- відповідь на неочікувані подразники («психічна рефракторність» – сприйняття обмежується і концентрується на джерелі подразника, не звертаючи уваги на важливі сигнали);
- переключення уваги (зменшення часових витрат на ознайомлення нового завдання для виконання);
- стійкість до факторів оточуючого середовища (хитавиця, шум, вібрація, кліматичні пояси, тиск, вологість).

Ломов Б.Ф. поняття надійності розглядає з двох сторін:

- якісна характеристика надійності і є способом системи (або її елементу) виконувати необхідні функції;
- кількісна характеристика надійності і є вірогідністю того, що система (або її елемент) буде виконувати потрібні функції задовільно протягом заданого часу та умов.

У своєму дослідженні соціально-психологічних основ надійності І.О. Котик та С.В. Саричев визначили особистісну надійність фундаментальною,

атрибутивною ознакою особистості, яка характеризує її здатність до прогнозованої відповідальної поведінки, пов'язаної з реалізацією соціальних відношень відповідно до групових норм та цінностей [3; с. 260 – 261].

Як своєрідна системна психологічна ознака, надійність професійної діяльності моряка актуалізується у напружених та екстремальних умовах.

Список джерел:

1. Гура С.О. Інженерна психологія: курс лекцій / Укладач: С.О. Гура. – Х.: НУЦЗ України, 2016. – 127 с.
2. Крук В.М. Психология обеспечения личностной надежности специалиста. Монография. / В.М. Крук. – М.: НИИ радиоэлектроники и лазерной техники МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2012. – 375 с.
3. Котик І.О. Надійність групи та особистісна надійність у групі / І.О. Котик, С.В. Саричев // Проблеми сучасної психології. – 2016. – С. 245 – 265.

PHILOLOGY AND LINGUISTIC

UDC 81' 37

Khadzhy Anna Yuriivna

Lecturer of Social and Humanities Chair

Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Ukraine

Yarushevska Daria Vladyslavivna

The third-year student

Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs, Ukraine

ENGLISH-SPEAKING MUSICIAN SLANG

It is inevitable that each subculture acquires its own professional language, jargon, and slang. This is because new sides are emerging in a separate linguistic space. From other languages borrowing to the new trends birth. In this work we bring to your attention slang of professional musicians.

According to Oxford Learner's Dictionary *slang* is defined as very informal words and expressions that are more common in spoken language, especially used by a particular group of people [1]. Proper English is a common language used and understood by all people while slang is understood by only a small group of people. Although many intelligent people consider slang is of lower acceptability in society, the trend is more obvious that the use of slang expressions is noticeably increasing [2].

According to Yanchun Zhou and Yanhong Fan, there are several factors influencing slang: age (youths, especially the teenagers and college students, are the main consumers and makers of slang); gender (most slang is created and used by males); social settings (sexual orientation, drugs, rock); occupation (professional people are somewhat more accepting of slang than non-professionals) [3].

The last factor in more detail. For clarity, let's consider words and phrases used by English-speaking musicians.

For example, the word “*Alias*”. What means the stage name or pseudonym that distinguishes the artist from his stage alter ego. So, in 1993, the Fireman project arose, and only five years later, everyone knew that Paul McCartney was behind it. “*So, what is your alias in the next season, Sir Paul?*”

“*Axe*” means any instrument. From trumpet to double bass. It's similar to the Soviet “shovel” and many other not-so-elegant metaphors that describe musical instruments of dubious quality and origin. In life, it can be used like this: “*We're gonna jam tonight, so bring your ax to make some buzz*”.

“*Blow*”. Play any instrument. More often applicable to wind instruments. Also called marijuana. Can be used like this: “*Yesterday they were blowing hard enough to blow my mind*”.

“*Bad*” is good. Or even better. An auto antonym from African American slang, which has spread widely in a jazz environment. Today it is used everywhere: “*Wanna check out some bad guys from CBGB?*” (CBGB is a club in Manhattan).

“*Dig*” – to understand, “get it”. A jazz term that has spread widely in everyday communication. However, the musicians still love him very much and often use him in conversation with like-minded people: “*How does it sound in life. What a bad track! I dig your style!*”.

“*Gig*”. A concert or performance. The word appeared in the 1920s as an abbreviation for engagement (an invitation to play a concert for a fee). In a broad sense – “one-time work”. “*When is your next gig, Sir Paul?*”.

“*Cover*”. A composition that is not performed by its author. The term appeared at a time when any melody released in notes had to be performed by as many musicians as possible. The versions coming out one after another “covered” each other. “*Stop covering, make your own thing*”.

Thus, the language is changing. New words and phrases appear in it every day. On the one hand, without knowledge of such phrases and words it will not be easy to communicate. Of course, there are conservative people who consider that using of slang is unworthy. But this does not prevent us from considering slang as an object of

knowledge. Here we examined only the of English-speaking musicians slang. But slang, as a social phenomenon, can be studied further in other aspects.

References:

1. Oxford Learner's Dictionary. Slang. Retrieved from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/slang?q=slang>
2. Kozubai I. V., Khadzhy A. Y. Features of Slang in American Rap Song Lyrics // Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference «Challenges in Science of Nowadays» (May 26-28, 2020). Washington, USA: EnDeavours Publisher, 2020. Pp. 139-141.
3. Yanchun Zhou, Yanhong Fan. A Sociolinguistic Study of American Slang // Theory and Practice in Language Studies, Vol. 3, No. 12, 2013. pp. 2209-2213.

Запухляк Ірина Михайлівна

старший викладач кафедри теорії і практики перекладу
Донецький національний університет імені Василя Стуса

АД'ЕКТИВНІ КОМПАРАТИВНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Фразеологізми відображають культурні особливості мовців, так як оперують образами, притаманними конкретно цій лінгвостільноті. Лінгвісти не одноразово приділяли увагу дослідженню ад'єктивних ФО, наприклад розвідка І. І. Коломієць та В. В. Розгон присвячена структурно-функціональним параметрам предикативності ад'єктивних фразеологізмів сучасної української мови [1], об'єктом дослідження Г. Ф. Ступінської слугують ад'єктивні фразеологічні синоніми лемківського говору [2], Т. В. Тарануха досліджує структурно-семантичні та граматичні характеристики ад'єктивних фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини в українській та німецькій мовах [3],

За твердженням М. Ф. Алефіренко «... ад'єктивними називають фраземи, яким притаманне категоріальне значення атрибутивності, здатність виражати статичну ознаку предметів» [4, с. 46]. Ад'єктивні ФО характеризують об'єкти, вказуючи на певні риси, наявні у об'єкта, чи приписані йому, послуговуючись певними образами, що зрозумілі носіям мови. Залежно від їхнього значення та структури, подібні ФО можна поділити на компаративні та некомпаративні.

Компаративні фразеологізми особливо виразно демонструють важливі для соціуму еталони, що характеризують певні об'єкти та явища. Оскільки людина постійно взаємодіє з оточуючим світом, видається логічним, що еталонами численних порівнянь виступають предмети неживої природи. Відповідно до визначення Словника української мови «нежива природа – це: а) неорганічний

світ; б) навчальний предмет, змістом якого є елементарні відомості про неорганічний світ» [5; т.8, с.7]. Відповідно «неорганічний – який не належить до живої природи; у якому відсутні життєві процеси» [5; т.5, с.349], а «природа – органічний і неорганічний світ у всій сукупності і зв'язках, що є об'єктом людської діяльності й пізнання, все те, що не створене діяльністю людини; буття, матерія [5; т.8, с.7].

У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що ад'єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах є одиницями різного рівня: лексичного рівня, представленого фразеологізмами виключно англійської мови, наприклад: англ. *dirt poor* 'дуже бідний', та синтаксичного рівня, представленого матеріалом обох досліджуваних мов, наприклад англ. *black as snow in London* 'дуже чорний', *dry as a sun-struck bone* 'дуже сухий', укр. *як у воду намочений* 'зажурений, злий', *ніби закам'янілий* 'непорушний'.

Переважна більшість компаративних ФО має у складі сполучники: *as, so, than, like* в англійській мові та *як, мов, ніби, за* в українській мові. Наприклад: англ. *as white as snow* 'дуже білий', *packed like sardines in a tin* 'переповнений людьми', укр. *мов у воду опущений* 'дуже сумний', *як за горою* 'позбавлений клопотів, турбот'. Однак у результаті аналізу емпіричного матеріалу виявлено фразеологізми, що не містять у структурі сполучника, проте їх семантика передбачає порівняння. До таких ФО відносимо такі фразеологізми на кшталт англ. *stone dead* 'зовсім мертвий', оскільки існує синонімічний фразеологізм *dead as (a) stone*, що має структуру, притаманну компаративним виразам. Окремі ад'єктивні композити англійської мови також мають синонімічні фразеологізми зі сполучниками у їхньому складі: англ. *stone-naked* 'зовсім голий' та *naked as (a) stone*. Крім того, фразеологізми, що мають у складі прислівник *enough* 'досить', відносимо до компаративних оскільки вони імплікують порівняння, наприклад: англ. *strong enough to carry coal* 'дуже сильний (запах з рота) '.

Найпродуктивнішою структурною моделлю англійської мови є **Adj. + Conj. + N**, яка може поширюватися додатковими елементами. Прикладами таких фразеологізмів є: англ. *light as air* ‘дуже легкий’, *mucky as a duck-pond* ‘дуже брудний’, *hot as a volcano* ‘дуже гарячий’, *high as the sky* ‘надзвичайно високий’. Оскільки наявні всі елементи порівняння, а саме основа порівняння виражена прикметником, наявний сполучник та еталон порівняння, який актуалізується іменником, що є яскравим та типовим представником потрібної ознаки, аналізована модель є компактною, інформативною та легко відтворюваною у мовленні, видається логічним, що ця група ад’єктивних компаративних ФО є найчисленнішою в англійській мові.

Структурна модель **Conj. + (Prep.) + (N NP) + Part.** є найпродуктивнішою моделлю української мови. Прикладами таких ФО є: укр. *мов холодною зимною водою облитий* ‘пригнічений, приголомшений’, *як у воду намочений* ‘зажурений, злий’, *ніби з каменя вибитий* ‘1. нерухомий, 2. дуже гарний’, *ніби закам’янілий* ‘непорушний’. Особливістю аналізованих ФО є те, що основа порівняння є імпліцитною, а еталон порівняння виражений повністю усім фразеологізмом.

Результати аналізу дозволяють виокремити єдину ізоморфну групу ад’єктивних компаративних фразеологізмів з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах, що є другою за продуктивністю моделлю англійської та української мов. Це структурна модель **Conj. + N / NP + Prep. + N / NP**, наприклад: англ. *like the sun on the hilltop, but a thistle on the hearth* ‘веселий на роботі, роздратований вдома’, *like a worm on a hot backstone* ‘той, що вигинається, постійно крутиться’, укр. *як порошина в оці* ‘набридливий’.

Проведений аналіз свідчить про існування як ізоморфних, так і аломорфних структурних моделей ад’єктивних компаративних ФО з компонентом на позначення неживої природи в англійській та українській мовах. Значні структурні відмінності можна частково пояснити різноструктурністю аналізованих мов, оскільки їхні граматичні правила значно відрізняються.

Ад'єктивні компаративні фразеологізми з компонентом на позначення неживої природи в англійській мові кількісно значно переважають українські ад'єктивні компаративні фразеологізми, що частково може виправдовувати той факт, що структурні моделі англійської мови різноманітніші та численніші.

Список джерел:

1. Коломієць І.І., Розгон В.В., Структурно-функціональні параметри предикативності ад'єктивних фразеологізмів сучасної української мови. *Філологічний часопис*, 2016, № 2, С. 59-68.
2. Ступінська, Г. Своєрідність ад'єктивних фразеологічних синонімів лемківського говору. *Studia Methodologica*. 2009. Вип. 27: *Лемківський діалект у загальноукраїнському контексті*. С. 54-57.
3. Тарануха Т.В. Структурно-семантичні та граматичні характеристики ад'єктивних фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини в українській та німецькій мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2014, № 10, том 1, С. 8-11
4. Алефіренко М.Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків: Вища школа, 1987. 135 с.
5. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

UDC 7.378.091.2:811.581

Рогова Юлия Викторовна

магистрант кафедры иностранных языков

БГПУ им. Максима Танка

Ратько Татьяна Владимировна

кандидат филологических наук, доцент, доцент кафедры языкознания и лингводидактики

БГПУ им. Максима Танка

ПРОГРАММА «ISPRING QUIZMAKER» КАК СРЕДСТВО АВТОНОМНОГО ОБУЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНСКОМУ ЯЗЫКУ

***Аннотация.** В данной статье рассматривается организация дистанционного обучения итальянскому языку посредством интерактивной программы «iSpring QuizMaker». Данная программа является эффективным средством развития самостоятельности, познавательной деятельности и усидчивости, которые являются необходимыми компонентами успешного обучения итальянскому языку.*

***Ключевые слова:** «ISPRINGQUIZMAKER», дистанционное обучение, автономность, задания*

На протяжении последних десятилетий автономность в образовательном процессе находится под пристальным вниманием многих исследователей, что вызвано потребностью социума в развитии устойчивой необходимости к непрерывному самообразованию. Автономность представляет собой одну из главных компетенций специалиста, который готов к процессу непрерывного самообразования и обладает способностью к относительно независимым от внешних установок и самостоятельным действиям, критической рефлексии, принятию обдуманых решений, осуществлению рационального выбора посредством осознания альтернатив и их последствий. [1, с.132].

Сегодня автономная образовательная среда может быть организована как в аудиторной форме, так и в дистанционной.

В современном обществе дистанционное обучение (далее – ДО) считается одним из перспективных и развивающихся направлений в образовании, позволяющих осуществлять подготовку кадров без отрыва от рабочего процесса и получать образование за пределами своего города или региона. Эта форма обучения даёт большие возможности: получение образования в ведущих университетах на расстоянии, большой выбор дистанционных образовательных программ, экономия времени и денежных средств, гибкий график и индивидуальная траектория обучения.

В наше время интеграция информационных и коммуникационных технологий (далее – ИКТ) значительно повысила качество образования и позволила многим образовательным учреждениям предоставлять образовательные услуги на международном уровне [2, с. 75]. Актуальность применения новых информационных технологий продиктована потребностью формирования навыков самостоятельной учебной работы и исследовательского креативного подхода в обучении, формирования критического мышления и новой культуры [3, с. 46]. Новаторской формой ИКТ и является ДО – совокупность информационных технологий, обеспечивающих интерактивное взаимодействие удалённых друг от друга обучаемых и преподавателей в процессе обучения. ДО состоит из следующих компонентов учебного процесса: целей, организационных форм, содержания, методов, средств обучения [4, с. 608].

Одной из компьютерных программ, посредством которой можно контролировать организованно автономно и дистанционно обучение итальянскому языку, является «iSpring QuizMaker» [5, с. 66]. Широкая сфера применения утилиты позволяет использовать её для дистанционного обучения, а также для оценки знаний обучающихся в ВУЗе.

Программа «iSpring QuizMaker» имеет следующие варианты заданий:

Верно/неверно. Данные задания включают в себя вопросы, на которые обучающиеся должны ответить либо «верно», либо «неверно», например:

- верно ли, что перед дополнением ставится предлог *di* при сравнении двух имён существительных, когда первое стоит в функции подлежащего, а второе – в функции дополнения?;

- верно ли, что предложение *Egli è più ricco* переводится как *Он самый богатый?*;

- верно ли, что безотносительная превосходная степень образуется при помощи суффикса *-issimo-* для мужского рода?;

1. **Одиночный выбор.** Задания такого типа позволяют обучающемуся выбрать лишь один правильный вариант ответа, например:

- предложение *che ne dici se entriamo in questo ristorante?* переводится как:

1) что скажешь, если зайдём в этот ресторан?;

2) мы не пойдём в этот ресторан;

3) пошли в ресторан?;

- фраза *se non mi sbaglio* переводится как:

1) ты ошибаешься;

2) мы можем ошибаться;

3) если я не ошибаюсь.

2. **Множественный выбор.** Подобные вопросы позволяют обучающемуся выбрать один или несколько правильных ответов из предложенных вариантов, например:

- отметьте моря, которыми омываются берега Италии:

1) Лигурийское;

2) Баренцево;

3) Ионическое;

- 4) Средиземное;
- 5) Чёрное;
- 6) Андаманское;
- 7) Тирренское;
- 8) Адриатическое.

3. **Ввод строки.** В данном типе заданий обучающийся должен ввести правильный ответ в текстовое поле, например:

- переведите предложение *Tu sogni sempre ad occhi aperti*;
- переведите предложение *La Capitale d'Italia è Roma*;
- переведите предложение *Il fiume più lungo è il Po*.

4. **Соответствие.** В вопросах данного типа необходимо сопоставить элементы одного списка с соответствующими элементами другого списка, перетаскивая их при помощи мыши, например:

1) il Tevere	a) остров
2) veloce	b) Эольские острова
3) il nord	c) Тибр
4) l'estate	d) лето
5) le Eolie	e) быстрый (-ая)
6) l'isola	f) север

5. **Порядок.** В данном типе вопроса учащимся нужно дать ответ в правильном порядке, который зависит от вопроса, например:

расположите реки от наибольшей к наименьшей, учитывая их длину:

- 1) l'Adige;
- 2) il Po;
- 3) il Tevere.

6. **Пропуски.** Вопросы этого типа требуют заполнения одного или нескольких пропусков в тексте, например: заполните пропуски:

1) Il Monte Rosa è ___ alto del Cervino;

2) il lago ___ Garda.

7. **Ввод числа.** В данном задании обучающиеся должны дать ответ в виде числового значения, например: сколько действующих вулканов в Италии?

8. **Вложенные ответы.** Следующие задания включают в себя вопрос, в котором на месте каждого пропуска требуется выбрать одно из предложенных слов из выпадающего меню, например:

- выберите один правильный ответ:

1) Le isole italiane (loro, siamo sono) 216;

2) Cervino, il Monte Rosa ed il Monte Bianco sono tre monti (altissimi, altissimo, altissime);

3) Il gelato costa (due, il due, secondo) euro.

9. **Банк слов.** Задание, в котором обучающийся должен перенести слова из заданного набора в соответствующие им пропуски в тексте. Для усложнения данного задания предпочтительно использовать большее количество элементов в банке слов, чем пропусков, например:

- заполните пропуски, используя слова для справки:

Noi ___ in Italia. L'Italia è una ____. La penisola _____ è montuosa. Le Alpi e gli Appennini ___ due sistemi montuosi. In _____ si trova l'Etna. ___ è un vulcano attivo. Genova è il ___ importante dei porti italiani. Il golfo ___ Taranto è ___ più grande ___ golfi. Il Po, l'Adige ed il Tevere sono i più _____ fiumi italiani.

lunghi, il, Sicilia, italiana, di, dei, sono, più, l'Etna, penisola, andiamo,

10. **Активная область.** Данное задание подразумевает, что обучающийся сделает щелчок по правильной области на картинке, например: обозначьте область, где изображена достопримечательность Вероны, при этом используется принцип наглядности [6, с. 132], (рис. 1):

Рисунок 1 – Пример задания для активной области

Далее в таблице представлены правильные ответы на задания (табл. 1).

Таблица 1.

Ответы на задания

Задание	Ответ
1	верно, неверно, верно
2	1,3
3	1,3,4,7,8
4	Ты всегда видишь сны наяву; Столица Италии – Рим; Самая длинная река – По.
5	1c, 2e, 3f, 4d, 5b, 6a
6	il Po, l'Adige, il Tevere
7	Il Monte Rosa è più alto del Cervino. Il lago di Garda.
8	3
9	Le isole italiane sono 216. Cervino, il Monte Rosa ed il Monte Bianco sono tre monti altissimi. Il gelato costa due euro.
10	Noi andiamo in Italia. L'Italia è una penisola. La penisola italiana è montuosa. Le Alpi e gli Appennini sono due sistemi montuosi. In Sicilia si trova l'Etna. L'Etna è un vulcano attivo. Genova è il più importante dei porti italiani. Il golfo di Taranto è il più grande dei golfi. Il Po, l'Adige ed il Tevere sono i più lunghi fiumi italiani.
11	нижний правый угол

Итак, следует сделать вывод о том, что современная система преподавания иностранного языка – это появление большого числа разновидностей форм дистанционного обучения с применением новейших инновационных технологий, которые представляют собой не только отдельные технические средства для передачи и обмена информацией, но и целостную систему методов обучения, направленных на развитие различных компетенций обучающихся. Таким образом, современный педагог должен уметь совмещать процесс воспитания и использования дистанционного обучения, которое подразумевает индивидуальное выполнение предложенных заданий и является хорошим примером формирования навыков самостоятельной работы обучающихся.

Список источников:

1. Гаврилюк, О. А. Автономно ориентированная образовательная среда вуза – путь к интенсификации обучения иностранному языку / О. А. Гаврилюк, С. И. Новикова // Проблемы соврем. пед. образования. – 2016. – № 52/5. – С. 132–138.
2. Ежиков, Д. А. Методические условия развития речевых умений студентов неязыкового вуза посредством синхронной видео-интернет-коммуникации / Д. А. Ежиков // Вестн. Тамб. ун-та. Сер.: Гуманитар. науки. – 2013. – № 6. – С. 75–79.
3. Крылова, Е. А. Использование технологии flippedclassroom при обучении иностранному языку студентов неязыковых вузов / Е. А. Крылова // Изв. Волгогр. гос. пед. ун-та. – 2019. – № 7. – С. 45–49.
4. Соколова, Э. Я. Анализ потенциала интернет-ресурсов в обучении иностранному языку / Э. А. Соколова // Междунар. журн. приклад. и фундам. исслед. – 2015. – № 5-4. – С.607–610.
5. Рогова, Ю. В. Изучение синонимов посредством интерактивной программы «iSpring QuizMaker» / Ю. В. Рогова // Научный форум: филология, искусствоведение и культурология : сб. ст. по материалам XXXII междунар. науч.-практ. конф., Москва, 20 янв. 2020 г. / Междунар. центр науки и образования. – М., 2020. – С. 65–69.
6. Тимонина, И. В. Мультимедийная лекция как современная форма управления учебным процессом в ВУЗе / И. В. Тимонина // Педагогика высш. шк. – 2017. – № 2. – С. 131–134.

LITERARY STUDIES

UDC 82-9

Гудована Наталія Юріївна

студентка I курсу ступеня магістра

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна

**ІСТОРИСОФСЬКІ ІДЕЇ У ПОВІСТІ ВОЛОДИМИРА ДАНИЛЕНКА
«СПОВІДЬ ДЖУРИ САМОЙЛОВИЧА»**

У сучасній українській літературі спостерігається підвищена увага до історичної тематики, особливо до тих сторінок минулого, які в радянський період замовчувалися або висвітлювалися тенденційно. Осмислюючи події минулого, письменники узгоджують своє світобачення з вимогами й нормами сучасного життя, орієнтуються на зрозумілі й звичні для людини ХХІ ст. цінності та ідеали. Саме цей взаємозв'язок минулого й теперішнього й актуалізує історіософські ідеї в їхніх творах. Така спроба нетеоретичного філософування в контексті певних сторінок минулого, дає змогу сформувати цілісне уявлення про мету й спрямованість національного історичного процесу загалом, а також проблеми сучасного державотворення. В. Артюх зазначає, що потреба в історіософських моделях сильніше відчувається в тих спільнотах, де гостро постає питання про національну та культурно-історичну ідентичність як окремої людини, так і цілого народу, їх місця у світовій цивілізації, до яких, безперечно, належить й український народ [1, с. 5].

До історичних подій у своїх творах звертається і сучасний український письменник, представник «житомирської прозової школи» Володимир Даниленко. А. Гурбанська стверджує, що «для прози Володимира Даниленка характерна дифузія жанрів, психологізму й ліризму, взаємодія лірики й епіки, тяжіння до умовних форм, фольклорних алюзій та міфопоетичних художніх прийомів, т. зв. магічний реалізм – поєднання дійсності з фантастичною стихією»

[4]. Прозова спадщина письменника характеризується жанровою поліфонією, різноманітням тематики й образів, широким спектром порушених проблем, особливістю просторово-часової організації.

Серед творчого доробку митця особливе місце займає повість «Сповідь джури Самойловича», що увійшла до книжки «Грози над Туровцем: родинні хроніки» (2014) [2]. Події повісті охоплюють широкий часовий проміжок від XVII до другої половини XX ст., тобто йдеться про час від доби Руїни до «брежнєвського застою» на території поміж Житомиром, Бердичевом, Уманню і Фастовом.

Оповідь у повісті ведеться від першої особи – 85-річного чоловіка Юрія Великоборця, колишнього зброєносця гетьмана Самойловича, що згадує часи своєї молодості. Разом із гетьманом зброєносець пережив його політичну поразку, оскільки після цього походу Самойловича заарештували за наказом князя Голіцина. Перед арештом гетьман дає Юрію триста кіп грошей, щоб він передав їх дівчині Олесі з Ходоркова, яка була позашлюбною донькою гетьмана. Відтак, Юрій Великоборець тікає з-під варти, але в дорозі його грабують, і він, щоб виконати доручення, заробляє гроші у поєдинках на ярмарках. Згодом викрадає дівчину з весілля і стає її чоловіком, заснувавши на березі річки, неподалік Житомира, лісове поселення Туровець.

У повісті Юрій Великоборець постає як справжній герой, чесна і благородна людина, саме він репрезентує авторську світоглядну ідею. Він мав буремну молодість, сповнену походів і битв, пережив низку авантюрних пригод, проте врешті-решт знаходить себе в сімейному житті, родинній ідилії. Великоборець зазначає, що головною проблемою України є брак справжньої національної еліти, готової пожертвувати своїми інтересами й благами заради майбутнього країни. Він переконується, що єдиною достойною справою в ситуації постійних міжособних конфліктів і зовнішніх претензій є продовження свого роду: «Я тішив себе, що єдиним виправданим заняттям є народження і виховання дітей, розумних, чесних, вірних своїй землі, які б дочекалися

слушного моменту, щоб скористатися ним краще, ніж це вдалося їхнім батькам і дідам» [2, с. 24]. Саме ці діти можуть стати правителями вільної України, зокрема герой стверджує: «...хтось із моїх трьох хлопців міг стати володарем обох берегів Дніпра» [2, с. 26].

У творі історію України репрезентовано через історію українських родів з їхніми вадами, здобутками й дивацтвами. Автор вказує, що національна історія розпочинається з історії роду, оскільки «кожен український рід – це сконцентрована в біографіях генетично близьких людей історія країни» [4]. Усі описані в книжці хроніки – це історії родин, що оселилися на берегах річки разом із Юрієм Великоборцем і дожили до сьогодні.

Письменник прагне осмислити і роль історичної персоналії в знакових подіях минулого. Саме через образи Івана Самойловича і його зброєносця В. Даниленко формулює свої погляди на український політикум доби Руїни. У повісті Іван Самойлович постає як трагічна постать української історії: гетьмана зрадила козацька старшина в процесі змагань за владу. Він зазначає: «Повір, джуро, я добре знаю характер гетьманів і старшини нещасливої землі нашої обабіч Дніпра, бо сам такий, як вони. Я відібрав булаву в Дорошенка, Мазепа відбере в мене, а в нього відбере хтось інший. І кожен гетьман віддасть трохи своєї свободи Москві за булаву, доки від цієї свободи не залишиться ні крихти, які згребе в калитку хтось із їхніх царів» [2, с. 15]. Ставлення до Івана Мазепи в повісті не дуже схвальне, зокрема зазначено, що він був обраний гетьманом, бо в нього «були зв'язки з впливовими московськими боярами, а козацька старшина, обізнана обмеженням її прав, проголосувала за нього» [2, с. 17]. Загалом вустами джури Самойловича висловлюються міркування про українську політику і типовий образ українського гетьмана: «Вже тоді мене дивувало, як легко наші гетьмани торгують волею всього краю в обмін на владу. Щоб утримати в останній рік гетьманську булаву, Самойлович зрікся на користь Москви церковної автокефалії, а Мазепа, щоб стати гетьманом, підписав

Коломацькі статті, в яких зобов'язався сприяти змішуванню шлюбів між козаками та московитами» [2, с. 17–18].

О. Новик зазначає, що Іван Самойлович та Іван Мазепа у В. Даниленка не надто індивідуалізовані, порівняно з козацькими літописами та панегіриками барокової літератури в Україні [3, с. 135]. Автор зосереджує свою увагу не на образах конкретних гетьманів, а на загальних тенденціях розвитку української історії, повторюваних помилках і поразках. Зокрема, ось як В. Даниленко пояснює циклічність українських революцій: «Чужинці доводили людей до відчаю, весь край піднімався, проганяв зайд із наших земель, передавав владу своїм зверхникам, а вони за титули, звання й багатства продавали її чужинцям. І цей процес був безконечним, як пори року» [2, с. 21].

Отже, повість В. Даниленка є спробою осмислення української історії XVII ст., у якій автор формулює власні історіософські погляди на події минулого. Письменник підводить до висновку, що політичні зміни можливі, лише якщо до влади в державі прийде вільна, сильна і патріотично налаштована людина, а завдання кожного свідомого українця – народити й виховати достойних дітей, що стануть новим поколінням українців.

Список джерел:

1. Артюх В. Історіософія Пантелеймона Куліша: від романтизму до позитивізму. *Збірник наукових праць Сумського державного університету*. 2012. Вип. 3. С. 5-17. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/52241/6/Artiukh_Kulish.pdf. (дата звернення: 12.05.2020).
2. Даниленко В. Грози над Туровцем: Родинні хроніки. Львів: Піраміда, 2014. 370 с.
3. Новик О. Етнообрази у книзі Володимира Даниленка «Грози над Туровцем: родинні хроніки». *Studia methodologica*. 2015, (40). С. 130-135.
4. Таліровська А. У пошуках героя нашого часу: Володимир Даниленко про любов і зраду. URL: <http://bukvoid.com.ua/digest/2015/01/14/201728.html>. (дата звернення: 12.05.2020).

LAW AND INTERNATIONAL LAW

UDC 349

Dulaková Denisa Jakúbeková

Doc. JUDr. PhD.

the Institute of Private Law of the Pan-European University

RECODIFICATION OF PRIVATE LAW IN THE SLOVAK REPUBLIC AND
ITS PERSPECTIVES

***Abstract.** The article discusses the process of recodification of private law in the Slovak Republic, which—in contrast with other post-socialist countries of Central and Eastern Europe—still has not been amended into a new, modern and complex legal regulation. Despite the declared efforts of every new government, to this day, none of them have achieved a recodification of civil law that would finally result into an unambiguous treatment of esp. the so-called questions of values; and neither have any of them seen through the creation of a codex that has long been required. The first time the need for a recodification became apparent was even before the November 1989 Revolution, i.e. during the era of socialist Czechoslovakia. However, those discussions were broken up by the aforementioned revolution, which introduced a completely new set of expectations for the form of a universal civil code, as well as private law in general. The socialist era only saw a very narrow regulation of private legal relations, one built on a so-called narrow conceptualization, which in short meant that private legal relations were regulated by individual laws, specifically by the Civil Code, Economic Code and the Code of International Trade, while each of these were bound to a specific type of material and personal relations—all outdated as a result of the revolution. Therefore, logically, the focus of the expert public post-revolution fell on filling the legal vacuum that came about through the abolition of the Economic Code and the Code of International Trade, and on substituting these via a new equivalent legal regulation. Due to time constraints and the urgent need for a solution of the given situation, the country failed to adopt a single universal regulation of private law;*

instead, the so-called major amendment of the previous Civil Code was adopted. This amendment changed a substantial part of the Civil Code, as well as parts of the Commercial code, which was primarily focused on entrepreneurial matters. This state since prevails, which means that Slovakia's legal system is still subjected to a Civil Code from the year 1964, as amended at several occasions, and the Commercial Code from the year 1991. This is despite the numerous attempts made at recodification of private law—with both moderate to higher levels of success. The last attempt at reforming private law was introduced to the public at the end of 2018, the form of this reform was, however, surprising. The new recodification committee created a proposal that does not attempt to change the whole of private law, but only its contractual part, while the committee has labeled this as only the first phase of a general recodification. There has been a change in governments in Slovakia in 2020, while the new government has, to date, declared other priorities in the domain of justice (including the rebuilding the citizens' trust in law, justice and the judicial system). It is therefore yet difficult to say whether the new government will adopt the ambition to recodify private law, and if so, to what extent it will succeed at completing this goal.

Keywords: *recodification, private law, Slovak Republic*

Introduction.

The need to recodify private law extends, in terms of timeframe, beyond the existence of the Slovak Republic, since the first efforts to create a new modern civil code date back to the common Czechoslovak state, and even further, to the pre-November 1989 era, when Czechoslovakia witnessed a momentous change in the societal and political affairs. Despite many attempts and specific activities within the Slovak Republic, and in contrast with the Czech Republic, this recodification process has to date not been completed.

1. Current state of the Civil Code

Since 1964, private law in the Slovak Republic has been governed by the basic and general regulation of the Civil Code of 1964, i.e. Art. No. 40/1964 Cc and its later regulations (further only referred to as 'Civil Code').

Throughout its existence, it has been amended more than 60 times, while it is worth mentioning that only four of the total amendments were accepted prior to 1989 (Articles no. 58/1969 Zb., 131/1982 Zb., 94/1988 Zb., 188/1988 Zb.).

The Amendment of the Civil Code, Art. No 509/1991 Cc is considered to be of specific importance, as it essentially changed, or amend, approximately 80% of the original text of the Civil Code [9]. Despite its essential nature, the amendment did not manage to deal effectively with the ambiguity caused by the previous forty years of development of the so-called socialist private law. Latter amendments may have, in part, fixed these shortcomings, however, the amended changes lacked a set of unifying concept criteria. This was reflected in the applications of novelties and modern elements, which were introduced out of a current need to react to the external conditions rather than out of a need to make the law into an organic unit (this was especially apparent at the time of transposition of directives dedicated to customer protection).

2. The progression of previous recodification works

The discussions about conceptual questions, functionality and effectivity of the Civil Code and its relation to separate legal regulations began even prior to the socio-political changes brought about by 1989, i.e. in a time when the Civil Code was restricted to a very narrow material scope, defined by the conditions and requirements of the current material and cultural needs of the citizens. Further aspects of material and personal relations were regulated by individual regulations – esp. the Economic Code (Art. No 109/1964 Cc), International Trade Code (Art. No 65/1965 Cc), the Labor Code (Art. No 65/1965 Cc) and the Family Code (Art. No 94/1963 Cc). The aforementioned laws, with the exception of the Family Code, were not explicitly linked to the Civil Code and as a result, a significant separation between the individual material and personal relationships, and well as an atomization of the whole private law system, ensued.

It was therefore logical that in the primary considerations of the recodification of private law, which were inevitable after the year 1989, the main aim of all involved experts focused on filling the legal void created by the abolition of the Economic Code and Labor Code, instead of on removing the conceptual shortcomings of private law as

a whole, or on adoption of a brand new Civil Code (this particular solution was not popular due to the time strain the experts experienced in their work). As a result, the aforementioned so-called major amendment of the Civil Code (Art. No 509/1991 Cc) and a new Commercial Code (Art. No 513/1991 Cc) was adopted, which, on one hand, signified a positive and necessary step in transforming of private law to the needs of the new market economy, yet, from a long-term perspective, was not viewed as a conceptual solution.

In the subsequent years, academic discussions were held among legal theorists and practitioners alike. These had the advantages—in contrast with the years immediately following the year 1989—of experience that resulted from creating, implementing and applying of law within the framework of a market economy, which in turn resulted in a more developed degree of critical thinking.

The ‘real recodification’ of the Civil Code in the Slovak Republic began in 1996, when a commission, led by Professor Karol Plank, was established to prepare the new Civil Code. This commission worked under extraordinary time pressure caused by the Ministry of Justice of the Slovak Republic itself—it expected a new draft of the Civil Code to be delivered by the commission in a paragraph version in the very same calendar year (!); the expected deadline being set for October. *“It was an unrealistic expectation that put the head of the commission in an unenviable position. There was no time for a discussion or deeper analyses. After delivering the first draft in 1997, the members of the recodification committee never gathered again”* [10]. After his death, Prof. Plank was replaced as head of committee by Prof. Lazar. Under his leadership, the committee created a second draft of the Civil Code in 1998, but this version only amended or completed the previous draft. Despite the fact that this draft had not been subjected to a wider expert discussion either, it was approved by the Government of the Slovak Republic (in 1998). The expert public raised serious objections against the draft [8], which, combined with political and personal changes at the corresponding ministries, resulted in the draft not being picked up again, and it was withdrawn from the legislative process. *“Unfortunately [...] the recodification of private law is*

influenced by politics to the extent that they not only affect the start and speed of work on the codex, but its evaluation as well” [7].

Legislative work began again in 1999 under the expert guidance of Professor Peter Vojčík and the recodification efforts were allowed to begin. Although this committee completed their role and the government of the Slovak Republic approved the legislative intent of the Civil Code it was presented with, in 2002, the political will to continue further works on a paragraph version of the codex with a deadline in 2005 had not been found again.

After the next election, legislative works ceased for a whole electoral period (no minister of justice at the time considered the recodification of private law their priority).

In November 2006 (again, shortly after a new parliamentary election) the then Minister of Justice of the Slovak Republic, Štefan Harabin, named the previous head of the recodification committee, Prof. Lazar, to lead the body again. Subsequently, in January 2007, a new recodification committee was established and was tasked—as expressed in the coalition plan of the then government for the time period 2006-2010—to develop a draft of the law on material private law (Civil Code) by the first quarter of 2010, with the ultimate goal being a recodification of private law in the Slovak Republic. The commission worked within work groups focused on particular sections of private law. This commission delivered, only a year and a half later, a document named ‘The Legislative Intent of Codification of Private Law’, which was then approved by the government in its amended form in January 2009. Despite the relatively intense efforts, the commission did not manage to develop a first discussion version in a paragraph form in the originally defined framework, i.e. until the end of calendar year 2009.

2010 saw another general election (Parliamentary election took part on 10 June 2010), after which Lucia Žitňanská became the new Minister of Justice, and the matter of recodification of private law entered a latent state.

This only changed after the next (early) election, after which Tomáš Borec, an attorney, became Minister of Justice. Recodification works found political support

again, and a new recodification committee was established – in 2013 Prof. Lazar was replaced by the committee's previous member, Anton Dulak (Prof. JUDr. Anton Dulak, PhD., currently in function as the Head of the Private Law Department at Pan-European University, Faculty of Law.), suggested for the position by Prof. Lazar himself (Prof. Lazar lost his position as head of the recodification committee, but remained its „expert sponsor“ within the Ministry of Justice). After a deal with the Minister of Justice and the then General Director of the Civil Law Section, Marek Števíček, the committee was tasked with delivering the first working draft in a paragraph form until September 2015.

Under the heading of Prof. Dulak, the committee completed its duty and delivered *the first unified working version of the new Civil Code under preparation* on 16 September 2015. This was achieved particularly due to the dedicated determination of the committee's members and other enthusiastic colleagues. The work the committee delivered consisted of 1756 paragraphs [12], while the members of the committee supported their work with numerous comment materials, both expert and scientific articles, suggestions received from applied practice, and reports from both domestic and international conferences—all meant to serve as argumentative contribution into the expected expert discussions.

To their surprise [13] and in violation of the previous agreements with the representatives of the Ministry of Justice, the members of the committee found out, via 'unofficial sources', that the ministry intended to establish an entirely new recodification committee [11] (tasked with the 'dynamization of the efforts to prepare the new Civil Code' [12]). This happened in November 2015, the new head of the appointed committee being the General Director of the Civil Law Section, Marek Števíček.

3. A brief comment on the overall concept of Draft Law of 2018 amending the Civil Code

In October 2018 the Minister of Justice of the Slovak Republic introduced their vision of a reform of Slovak private law. Despite the fact that changes in the field of

civil law have been eagerly expected for a long period, the appearance of the ministry's representatives surprised the expert public. Instead of rebuilding private law, a step meant, with its significance and essential character, to signify its recodification, the ministry (without a broader expert discussion and without changing the legislative purpose of a new Civil Code) announced a proposal of an amendment of the existing Civil Code, primarily focused on 'reforming' the law of obligation. This was labeled by its authors as the *first stage of recodification of the Civil Code*, and was published, along with a justificatory announcement, on their official websites [11].

As is stated above, the change in concept of the reform of civil law surprised the expert public, accepting the new objective with hesitation. Without the need to look up the term in a specialized dictionary, recodification is generally understood as a 'new codification' of the corresponding legal sector. In the case of private law in a post-socialist country, this legal sector should not merely be revised, modified or subjected to the so-called horizontal reform. *'At times, the difference between revision and recodification is emphasized. While a revision is based on the old legal regulation and its derivatives, a recodification is an implementation of a modern legal regulation with the aim to capture a current reality. Recodification means a reconstruction of a systematic, synthetic and syncretic approach to law; it is a reformation of the initial principles of codification (currently abolished or undervalued) for the purposes of a new order. A recodification, similarly to a codification, is expected to have its own central motive' [1].*

Conclusion

In April 2019, new information was published, suggesting that the Ministry of Justice concluded the informal memorandum period related to the recodification of law of obligation [11]. However, it was again 'close before a new election', which means that political parties began to focus on their electoral campaigns rather than on a civil law reform. And since Slovakia has a new government from March 2020, we have yet to wait and see what their priorities will be regarding the reform, and to what extent it is able to achieve these.

References:

1. McAULEY, M.: Proposal for Theory and a Method of Recodification, 49 Loy. L. Rev. 2003
2. Dulaková Jakúbeková, D., K novele Občianskeho zákonníka o spotrebiteľských zmluvách, In: Justičná revue. - Roč. 56, č. 8-9 (2004)
3. Dulaková Jakúbeková, D., Spotrebiteľská zmluva nanovo a inak, In: Justičná revue. - Roč.
4. Ovečková, O., Zmena koncepcie spôsobu rekodifikácie súkromného práva?, Právny obzor. 2018, č. 6
5. Žitňanská, L., Návrh novelizácie Občianskeho zákonníka a právo obchodných spoločností, Súkromné právo, 6/2018
6. DIES LUBY IURISPRUDENTIAE, Nr. 5, Právnická fakulta UK, Bratislava 1999
7. Dulak, A., Dôvody a zámery rekodifikácie súkromného práva v podmienkach SR, Rekodifikácia súkromného práva v SR – ako ďalej?, Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, vydavateľ: Vysoká škola Visegrádu s.r.o.
8. Dulak, A., Kodifikácia, dekodifikácia, rekodifikácia a ďalšie cesty súkromného práva, IN: DIES LUBY IURISPRUDENTIAE, Nr. 14; zborník z medzinárodnej konferencie XIV. Lubyho právnické dni; Smolenice, 19. - 20. september 2019
9. Lazar, J. a kol., Občianske právo hmotné. 1. zväzok. Bratislava: Iura Edition, 2010
10. Vojčík, P., INFORMÁCIA O PRIEBEHU A STAVE REKODIFIKAČNÝCH PRÁČ NA NOVOM OBČIANSKOM ZÁKONNÍKU, IN: <http://wwwold.justice.sk/kop/inf-rek.htm>
11. Legislatívny zámer Občianskeho zákonníka, IN: <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Obciansky-zakonnik/Obciansky-zakonnik.aspx>
12. Prvú ucelenú pracovnú verziu nového Občianskeho zákonníka, IN: <https://www.najpravo.sk/clanky/paragrafove-znenie-prvej-pracovnej-verzie-navrhu-noveho-obcianskeho-zakonnika.html>
13. Dulaková, D., Všetko o rekodifikácii Občianskeho zákonníka (naozaj?), IN: <http://www.lexforum.sk/565>
14. Malaspina, E. F. (Elisabetta Fiocchi Malaspina), Introduction to Swiss Civil Law The History of the Swiss Civil Code, Seite 12, https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:2b247c70-ee4f-4bc4-8495-4555e53f050a/History%20of%20ZGB_HS18%20%28Fiocchi%29.pdf

Shevchuk V. M.

ORCID: ID 0000-0001-8058-3071

Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of Criminalistics of the Yaroslav the Wise National Law University, Honored Lawyer of Ukraine

GENESIS, TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS CRIMINALISTIC TACTICS

***Abstract.** The article is devoted to the research of current problems of genesis, trends and prospects of criminalistic tactics. The modern understanding of the concept of criminalistic tactics is considered, its definition taking into account traditional and innovative approaches in criminalistic science is offered. The modern tendencies of development of criminalistic tactics are analyzed, the basic innovative directions of its research are defined. It's substantiated that one of the most important tasks of further development of criminalistics is to improve the structure of criminalistic tactics. It is noted that the current trends in the development of criminalistic tactics require the expansion of its research boundaries, require innovative approaches to solving these problems. Scientific approaches and proposals for solving the researched problems are formulated, innovative directions of development of criminalistic tactics are defined.*

***Keywords:** criminalistic tactics, innovations in criminalistic tactics, limits of application of criminalistic tactics, new branches of criminalistic tactics, means of criminalistic tactics.*

Introduction. In modern conditions of aggravation of social-economical and political problems in a society development of criminalistics and prospects of formation of criminalistic knowledge to a large extent depend on tendencies of development of criminalistic science [6; 11; 14], transformation of crime and global and information threats in society. The effects of the Covid-19 coronavirus epidemic

have had a significant impact on the global economy, consciousness and human behavior, which in turn has been reflected in the trends and characteristics of crime and activity of law enforcement bodies. Such trends in the dynamics and structure of crime have posed challenges of new tasks to criminalistics, which are related to the "social order" of practice to find adequate means and methods to stand against the modern challenges of crime.

In this regard, in our opinion, the priority areas of research in criminalistics are innovative areas of criminalistic tactics, which necessitate the intensification and enhancement of the role of practical research in this area, there is a need to develop and apply effective tools of criminalistic tactics in practical activities. At the same time, the study and analysis of criminalistic sources, investigative and judicial practice, allows to identify a number of significant problems in the use of tools and methods of criminalistic tactics by practitioners, which in most cases is the result of insufficient criminalistic support of such activities. Now, It seems that there are many discussional and unresolved questions in the study of this issue that need special study and resolution.

Results and discussion. The genesis, origins, development and current state of criminalistics indicate that criminalistic tactics in its history has come a long and difficult way and today is a well-established system of scientific knowledge, it is the intellectual core of criminalistics and is its logical-psychological basement [13, p. 3]. At the same time, criminalistic tactics and its means have an innovative character and are developed according to the innovative script. As V.Yu. Shepitko notes that the means of criminalistic tactics are not rigid, they have different manifestations, differ in dynamism. The creation, development and proposal for the use of new tactic reception, their systems or tactical operations are caused by the modernization of crime and its increasing adaptation to new conditions. Therefore, the effectiveness of the use of criminalistic tactics involves their improvement, implementation of new developments, scientific substantiation [12, c. 174].

The emergence, formation and current trends in the development of criminalistic tactics are closely linked with the use of modern advances in science and technology, have a significant impact and integration processes of scientific interaction of other sciences and fields of knowledge. As noted V.A. Zhuravel, the process of integration and differentiation of growing scientific knowledge is characteristic of the development of criminalistics. The integrative process is associated with the penetration and assimilation of information from one science to another, acts as a kind of catalyst that contributes to the emergence and formation of new branches of knowledge. Clarification of the essence and significance of these processes is very important for determining the genetic nature of the emergence and functioning of new scientific directions in criminalistics [4, p. 191-192]. It should be borne in mind that the integration of sciences gives the most effective results in solving butt problems, often so far from each other that the idea of combining them at first seems absurd [5, p. 115].

Such integration processes of scientific interaction of other sciences fully apply to criminalistic tactics, the emergence and formation of which is a genetic prerequisite and the result of integration and differentiation of knowledge in criminalistics. It`s seen that the scientific sources of criminalistic tactics are modern achievements of philosophy, logic, psychology, management science, computer science and computer technique, game theory, decision making and other fields of knowledge, which indicates the impact of integration processes on the development of criminalistic knowledge and formation of criminalistics.

Traditionally, criminalistic tactics are often associated with military tactics. This approach is based on the etymology of the origin of the term "tactics". It`s believed that the term "tactics" first appeared in military science, where it is defined as the theory and practice of training, organizing and conducting combat formations, units (ships) and units of various types of armed forces, types of troops (forces) and special troops on land, in the air and at sea [3, p. 21]. As we can see, the concept of "tactics" is

borrowed by criminalistics from the military sphere. Today, this concept is widely used in various spheres of human activity (politics, sports, etc.), including in the practice of crime investigation and judicial processes.

Exploring the definition of criminalistic tactics, we can note that some criminalistic scientists emphasize that tactics are present only where there is a real need to overcome the direct or prevent indirect confrontation of the participants in the investigation [1, p. 111; 2, p. 237]. However, in our opinion, in defining the concept and modern understanding of criminalistic tactics is not entirely correct to link this criminalistic category only with the fight and opposition to the tasks of criminal justice, as such an approach narrows the scope of tactics in solving important law enforcement problems. As V. Yu. Shepitko notes, such a position reflects only one aspect of criminalistic tactics related to overcoming the opposition of stakeholders. However, tactics also exist where it is not necessary to overcome opposition (for example, to assist a conscientious interrogator in remembering the forgotten or to establish psychological contact with the victim of a criminal assault, etc.). Therefore, tactics are not only a counteracting force, but also a reliable tool in the hands of judicial-investigational and operatives employees [13, p. 16].

Indeed, on the one hand, the structure and content of this section of the science of criminalistics makes it possible to talk about a fairly wide range of issues studied by criminalistic tactics, which go beyond the issue of overcoming criminal counteraction. Therefore, as a criminalistic category, the concept of "tactics" should, in our opinion, be understood in a broad sense. It's necessary to approach accordingly at definition of system of separate branches and names of divisions of criminalistic tactics. This approach makes it possible to expand the scope of criminalistic tactics and take into account its division into investigative tactics, judicial tactics (prosecutorial tactics, professional defense tactics), investigative tactics, criminal tactics, and not only consider it as tactics of separate investigative (search) actions, as is often the case in criminalistic literature.

With a narrow approach to determining the understanding of criminalistic tactics, in our opinion, it is advisable to apply it in the case when it comes directly to the purely tactical aspect of the investigative (search) action. Eventually, as scientists define, not all provisions developed in the section of criminalistic tactics, have tactical character [2, p. 237]. Undoubtedly, the organizational and analytical-mental aspects of investigative activity play an important role in ensuring its effectiveness and in creating the necessary conditions for the use of tactical tools, but in themselves they do not have a tactical nature [1, p. 113]. With this traditional approach, judicial tactics, professional defense tactics, prosecutorial tactics, criminal tactics, etc. are ignored. In addition, organizational, technological and other aspects and innovative directions of development are not taken into account, which are also very important to take into account when studying the modern understanding of criminalistic tactics.

The study and analysis of definitions of the concept of criminalistic tactics shows that in almost all textbooks on criminalistics there was a unification of criminalistic terminology and the use of the term "criminalistic tactics". At the same time, as V. Yu. Shepitko notes, all at once in many definitions of the concept of criminalistic tactics the old meaning remained — restriction only to investigative activity or investigation of crimes [14, p. 13].

Recently, there have been significant changes in the understanding of criminalistic tactics, as a rule, it is considered in two ways, both in scientific and practical terms. *First*, criminalistic tactics is seen primarily as a branch of criminalistic science, which is a system of scientific provisions and developed on their basis recommendations for organizing and planning investigations and trials, determining the optimal behavior of persons conducting judicial research, and methods of conducting individual procedural (investigative (search), unspoken investigative (search) and judicial) actions aimed at collecting and examining evidence, establishing the causes and conditions that contribute to the commission of crimes.

Secondly, criminalistic tactics are understood as a specific activity of legally authorized entities, carried out on the basis of the use of tactical-criminalistic tools, embodied in the form of tactic admission, tactical combinations, tactical operations, recommendations, tactics of investigative (search) actions, etc., which are aimed at solving criminalistic problems and ensuring the effectiveness of law enforcement practice. The subjects of application of criminalistic tactics in the appropriate types and forms are the investigator, prosecutor, operatives, judge, defense counsel, etc. In addition, criminalistic tactics should study the tactics of all participants in criminal proceedings — judge, court, investigator, detective, prosecutor, operational staff, specialist, expert, accused (suspect), victim, witness and others. In this regard, a distinction should be made between the following sub-branches of criminalistic tactics: investigative tactics, judicial tactics, tactics of search activity, prosecutorial tactics, professional defense tactics, and criminal tactics.

Considering criminalistic tactics taking into account complex, system-structural and activity approaches, in our opinion, in the defined concepts of this criminalistic category it is necessary to consider two important aspects. *On the one hand*, criminalistic tactics is a system of scientific provisions and practical recommendations developed on their basis for the organization and planning of investigation and trial, determining the optimal course of conduct of criminal proceedings (investigator, detective, prosecutor, lawyer, court (judge) and etc.) and methods of conducting certain procedural actions aimed at collecting, recording and seizing evidentiary information, establishing the causes and conditions that contribute to the commission of criminal offenses. *On the other hand*, criminalistic tactics should be considered as a system of scientific provisions and practical recommendations developed on their basis for tactical influence on persons whose behavior is associated with the formation of sources of criminalistic information (suspects, accused, victims, witnesses, understood persons) for the purpose of overcoming opposition or establishing effective interaction with them by involving them in the investigation (trial), establishing psychological

contact and using optimal forms of tactical and psychological influence and managing their behavior in the interests of establishing objective truth.

Given the above, *criminalistic tactics* is a relatively independent section of criminalistics, which includes a system of theoretical scientific provisions and tactical tools developed on their basis and practical recommendations for organizing and planning investigations and trials, determining the optimal course of conduct of criminal proceedings, aimed at collecting, recording, seizing and examining evidence, as well as exercising tactical influence on persons whose behavior is associated with the formation of sources of criminalistic information in order to overcome opposition or establish effective interaction with them in the interests of establishing objective truth and solving problems criminal proceedings.

One of the most important tasks of further development of criminalistics is to improve the structure of criminalistic tactics in view of the emergence, development and current state of certain innovative areas of this branch of criminalistics. At the same time, it should be noted that today in criminalistics the problem of the structure of criminalistic tactics is debatable and insufficiently developed, which necessitates addressing the issue of systematization of this section, updating its structure taking into account modern approaches.

Traditionally, in the structure of criminalistic tactics there are two parts: 1) general and 2) special. Thus, in the content of criminalistic tactics there are two parts: 1) general provisions; 2) tactics of conducting individual investigative actions. General provisions include, first of all, general theoretical provisions, which are an introduction to the theory of criminalistic tactics (subject, principles, system, basic concepts of tactics). The tactics of conducting individual investigative actions are a subsystem of scientific provisions and recommendations for conducting such investigative actions as inspection, interrogation, presentation for identification, search and investigative experiment [1, p. 113].

In our opinion, the traditional definition and structure of criminalistic tactics in most criminalistic textbooks do not correspond to the current level of development of criminalistics and its subject. In most cases, in the educational and methodological literature, scientists limit themselves to considering the general provisions of criminalistic tactics and coverage of tactics of individual investigative (search) actions, that is to say problems of investigative tactics, which does not really reflect the full content and structure of this section of criminalistics. In addition, today there is another negative trend — the desire of some scholars to significantly expand and sometimes even "blur" the subject of criminalistic tactics, which usually does not contribute to the formation of established views on its structure and proper understanding of its subject.

In addition, it's necessary to be quite prudent to expand the boundaries of the application of criminalistic tactics, taking into account the subject and object of criminalistic science and criminalistic tactics. Therefore, the improvement of the system and structure of criminalistic tactics should be carried out taking into account the existing scientific paradigms regarding its subject and object. Criminalistic tactics, being one of the subsystems of criminalistics, the object-subject area of which includes a dual object of study — criminal activity and its consequences, as well as activities to detect, investigate, prevent crime and trial, tactics should be considered as a system-structural a phenomenon designed by its tactical means to ensure the effective solution of problems in law enforcement bodies.

Innovative areas of criminalistic tactics should include issues of professional defense tactics, prosecutor and judge (court). Therefore, in the system of criminalistic tactics it is expedient to distinguish judicial tactics (or tactics of judicial activity) as its important separate branch, which studies tactics of adversarial process and investigates tactics of prosecution and professional defense tactics, court (judge) tactics, and tactics of separate judicial actions in particular, the tactics of judicial review, the tactics of cross-examination, the tactics of simultaneous interrogation, the tactics of presentation for identification, etc. An innovative area of research on the problems of judicial tactics

is the development and implementation of tactical operations in court proceedings [7; 9]. In addition, in the structure of judicial tactics it is also necessary to consider the tactical foundations of the organization and conduct of tactical-criminalistic complexes (tactical combinations and tactical operations) as effective and efficient means of solving tactical tasks in court [8; 10]. It seems that today the problems of judicial tactics in the theoretical aspect still remain underdeveloped.

In our opinion, in addition to investigative and judicial tactics, other separate sub-branches, in particular, such as tactics of public prosecution, tactics of professional defense, tactics of search activity, tactics of criminal activity, are also innovative directions of research of criminalistic tactics in today's realities. Further scientific developments require problems of individual scientific theories (the doctrine of the criminalistic version, the theory of tactical operations, the theory of the investigative situation, the theory of tactical decision-making, the theory of systematization of tactics, etc.), the tactics of investigative (search), unspoken investigative (search) and judicial action. Particular attention is paid to the study of tactics of organization and conduct of tactical-criminalistic complexes (tactical combinations and tactical operations). Thus, current trends in criminalistic tactics today require expanding its boundaries and border of research, require innovative approaches to solving these problems, which necessitate further development of its theoretical-methodological foundations and intensification of practical research in this area of knowledge.

Conclusions. In modern realities, a comprehensive approach to the study of the problems of the use of criminalistic tactics in various activities, both law enforcement and criminal, is quite relevant. Obviously, it is a question of application of system-structural, activity, technological and other approaches to studying of prospects and possibilities of expansion of limits of application of criminalistic knowledge and means of criminalistic tactics in modern conditions. At the same time, it is not necessary to limit oneself to the field of pre-trial investigation, as traditionally in many criminalistic sources this issue is considered, which, in our opinion, is incorrect and today needs

clarification, revision of such approaches and further research on this issue. As can be seen, they often largely determine the promising innovative areas of criminalistic research in this area.

In our opinion, today in modern criminalistics and practice all the prerequisites for a thorough study of new areas of criminalistic tactics and the feasibility of their introduction into its structure. In particular, we are talking about such areas as: judicial tactics (court tactics (judges), public prosecution tactics, professional defense tactics, search tactics, criminal tactics. Problems of investigative tactics also need further improvement, taking into account changes in modern crime, reform of the judiciary and law enforcement agencies, the emergence of new trends in criminalistic science, the introduction of the provisions of "competitive" criminalistics, etc. It's seen that the current trends in the development of criminalistic tactics today require the expansion of its boundaries of research, require innovative approaches to solving this problem.

References:

1. Bahin, V.P. (2002). *Kriminalistika. Problemy i mneniya (1962-2002)*. Kiev: Ohrana truda [in Russian].
2. Veselskyi, V.K. (2010). *Deiaki suchasni problemy slidchoï taktyky. Kryminalistyka XXI stolittia: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (25– 26 lystop. 2010 r.)*. Kharkiv: Pravo, 2010, 236–240 [in Ukrainian].
3. Vishniakov, V. V. (2008). *Taktyka*. V. V. Vishniakov, H. A. Drobakha, A. A . Kalenskij, Ye. B. Smirnov. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskiy universytet" [in Ukrainian].
4. Zhuravel, V.A. (2004). *Deiaki problemy intehratsii ta dyferentsiatsii znan u kryminalistytsi. Visnyk Natsionalnoï akademii pravovykh nauk Ukraine, 1 (36), 191-198* [in Ukrainian].
5. Konovalova, V. E.(2001). *Integrativnaya funkciya prava. Konstytutsiia Ukrainy — osnova modernizatsii derzhavy ta suspilstva: Materialy naukovoï konferentsii (Kharkiv, 21 - 22 chervnia 2001 r.)*. Kharkiv, 115-118 [in Ukrainian].
6. Konovalova, V.O. (2018) *Novi tendentsii rozvytku kryminalistyky. Krymynalystyka i sudebnaya ekspertiza: nayka, obuchenye, praktyka: materialy nauk.-prakt. konferentsii Mizhnarodnoho konhresu kryminalistiv (m. Odesa, 13-15 veresnia 2018 r.)*; (Vols. 1–2; Vol. 1) – International Scientific and Practical Conference. Odesa : Yurydychna literatura,

55-64. [in Ukrainian].

7. Shevchuk, V. M. (2014). Aktualni problemy pobudovy ta zastosuvannya taktychnykh operatsii u sudovomu provadzhenni. *Mytna sprava, 1, part 2, book 1, 106–112*. [in Ukrainian].
8. Shevchuk, V. M. (2015) Dialektyka vzaiemozv'iazku taktychnykh zavdan i taktychnykh operatsii u kryminalnomu provadzhenni. *Porivnialno-analitychne pravo, 3, 243–246*. [in Ukrainian].
9. Shevchuk, V. (2020). Innovations in criminalistic and practice of their implementation in law enforcement activity. *Modern science: problems and innovations. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. SSPG Publish (May 3-5, 2020). Stockholm., 903-913*. [in Sweden].
10. Shevchuk, V.M.(2013). Taktychni operatsii u kryminalistytsi: teoretychni zasady formuvannia ta praktyka realizatsii. Kharkiv: Vyd. ahentsiia «Apos-til» [in Ukrainian].
11. Shevchuk, V. M. (2019). Suchasnyi stan ta tendentsii rozvytku kryminalistyky: aktualni problemy sohodennia. *Problems of Legality, issue 146, 234–246* [in Ukrainian].
12. Shepitko, V. Yu.(2008). Zasoby kryminalistychnoi taktyky v diialnosti orhaniv dosudovoho slidstva (problemy efektyvnosti zastosuvannia). *Pravovi zasady pidvyshchennia efektyvnosti borotby zi zlochynnistiu v Ukraini: materialy nauk. konf., 15 trav. 2008 r. Kharkiv, 172–174*. [in Ukrainian].
13. Shepitko, V.Yu. (2007). Kryminalistychna taktyka (systemno-strukturnyi analiz). Kharkiv: Kharkiv yurydychnyi [in Ukrainian].
14. Shepitko, V. Yu. (2019). Predmet kryminalistychnoi taktyky: istoriia formuvannia, zmist ta tendentsii. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky: zb. nauk. pr.*. M. L. Tsymbal, V. Yu. Shepitko, L.M. Holovchenko et al (Eds.). Kharkiv: Pravo, *release 19, 8-20*. [in Ukrainian].

Новосьолова Галина Германівна

д-р. наук з держ. упр., асистент кафедри цивільного господарського і фінансового права, заслужений юрист України

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Паламарчук Дмитро Валерійович

студент III курсу

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна

Лихошвай Анна Валентинівна

студентка III курсу

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Україна

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
РОБОТОДАВЦІВ З ВИНИ ЇХ ПРАЦІВНИКІВ**

Анотація. Ця робота покликана дослідити особливості відшкодування шкоди в порядку ст. 1172 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України), що надасть змогу встановити випадки її використання, у тому числі в поєднанні із іншими нормами законодавства, зокрема трудового. Будуть розкриті умови та підстави появи згаданих недоговірних зобов'язань, що допоможе виокремити рекомендації стосовно вчинення дій при виникненні схожих зобов'язань у життєвій площині. З цією метою в дослідженні проаналізоване національне законодавство з теоретичної та практичної точки зору (через призму судової практики) та наведено приклади законодавства інших країн з відповідного питання.

Ключові слова: цивільна відповідальність, працівник, роботодавець, юридична, фізична особа, рішення судів.

Аналіз норм ЦК України свідчить, що цивільні правовідносини виникають між їх учасниками на підставі договірних та недоговірних зобов'язань. Недоговірні зобов'язання - це зобов'язання, основою виникнення яких виступає юридичний факт, що з'являється за відсутності договірних відносин між учасниками правовідносин та має односторонній характер дій. Односторонність недоговірних зобов'язань має як правомірну, так і неправомірну природу виникнення (деліктні зобов'язання), зокрема відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою, яка передбачена статтею 1172 ЦК України.

Виходячи зі змісту цієї стаття, відшкодування шкоди здійснюється роботодавцем/підприємством/замовником, тобто особою, яка жодним чином не має відношення до завданої шкоди, оскільки вона не була ініціатором деліктного зобов'язання [1].

На думку С. Д. Гринько, такий підхід до відшкодування шкоди можна пояснити тим, що саме через дії працівника знаходить свій вияв воля роботодавця. Наприклад, юридична особа реалізує свою цивільну право- та дієздатність через дії найманих працівників. Тобто дії останніх юридично сприймаються як дії самої юридичної особи [2].

Аналогічним є підхід до визначення суб'єктів відповідальності за завдану працівниками шкоду і в ЦК Німеччини (ч. 1 параграф 831) та ЦК Нідерландів (ч. 1 ст. 170).

Ключова ідея німецького цивільного права полягає у тому, що той, хто залучив іншу особу до виконання будь-якої дії, зобов'язаний відшкодувати шкоду, протиправно заподіяну її виконавцем іншій особі [3].

Що стосується Нідерландів, то його національне законодавство наводить три випадки відшкодування шкоди роботодавцем за працівника: коли останній перебував на службі (тобто виконував професійну або підприємницьку

діяльність роботодавця), при одержанні наказу про виконання цих обов'язків (ч. 1 ст. 170 ЦК Нідерландів); коли підлеглий виконував доручені йому роботодавцем обов'язки, які не пов'язані з виконанням професійної або підприємницької діяльності (ч. 2 ст. 170 ЦК Нідерландів); коли представник завдав третій особі шкоду (у цьому випадку її відшкодовує довіритель) (ст. 172 ЦК Нідерландів) [4].

Схожими у цьому питанні є норми Французького цивільного кодексу (ФЦК). Вони встановлюють відповідальність господарів та роботодавців за шкоду, завдану їх прислугою, найманими працівниками, вихованцями, підмайстрами чи службовцями особами при виконанні останніми своїх трудових обов'язків (ч. 5 ст. 1384 ФЦК) [5].

Наступним кроком нашого дослідження є аналіз актуальної судової практики апеляційної інстанції та Верховного Суду. На основі проведеної роботи було встановлено, що процес доказування в суді з приводу деліктних зобов'язань має свої «підводні» камені та складнощі. Причиною цього є односторонність позиції суду, яка зазвичай полягає у відшкодуванні завданої шкоди.

Перш за все помітними стають особливості застосування ст. 1172 ЦК України. За положеннями цієї норми застосовуються загальні правила відшкодування юридичною або фізичною особою потерпілій стороні шкоди, завданої їх працівником або іншою особою. Використанню цієї статті у певних випадках слідувало застосування статей 1166 та 1167 ЦК України зі своєрідними особливостями. Прикладом використання такої правової позиції є ситуація, коли суб'єкт відшкодування – це юридична/фізична особа, яка шкоди не завдала. Таким чином особливістю цих зобов'язань є те, що закон чітко відмежовує особу, яка безпосередньо завдала потерпілій стороні шкоду, від особи, яка повинна цю шкоду компенсувати.

Чому ж виходить так, що відповідальність все ж таки несе юридична особа? Це обґрунтовується тим, що у цивільному праві під діями юридичної особи визнаються: дії органу, її представників, а також її членів або інших

учасників (працівників і службовців). Діями фізичної особи (фізичної особи – підприємця) визнаються дії працівників (службовців), якщо їх вчинено на виконання трудових (службових) обов'язків. Тому безпосередній заподіювач шкоди (працівник) юридично втілює волю осіб, з якими він пов'язаний трудовим договором (контрактом), а тому його вина визнається виною роботодавця (справа № 158/812/15-ц) [6].

Під виконанням працівником своїх трудових (службових) обов'язків розуміється виконання ним роботи, зумовленої трудовим договором (контрактом), посадовими інструкціями, а також роботи, яка хоч і виходить за межі трудового договору чи посадової інструкції, але доручається юридичною/фізичною особою, або спричинена невідкладною виробничою необхідністю, як на території роботодавця, так і за її межами, протягом усього робочого дня (справа № 686/25483/16-ц) [7]. Це можуть бути дії виробничого, господарського, технічного та іншого характеру, вчинення яких безпосередньо входить до службових обов'язків працівника (справа № 654/4218/15-ц) [8]. Тобто, важливим є не лише трудовий зв'язок працівника з роботодавцем, а й виконання робітником інших обов'язків, якими його обтяжив роботодавець.

Більш детальне тлумачення такій позиції надав Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі – ВССУ) у своєму узагальненні. На його думку, підтвердити наявність між роботодавцем та працівником трудових відносин можуть первинні документи (трудоий договір/контракт), довідка Фонду соціального страхування на випадок безробіття, довідка органу Державної податкової служби України тощо [9].

Взагалі, звертаючи увагу на досить нескладну та однозначну конструкцію ст. 1172 ЦК України, досить часто на практиці виникають труднощі у її застосуванні, зокрема у доведеності шкоди, протиправності діяння як з боку загальних норм, так і з боку трудового законодавства, наявності вини, існуванні причинно-наслідкового зв'язку, доведеності шкоди.

У продовження теми дослідження, слід розглянути типові спірні моменти, які виникають у судах при застосування положень ст. 1172 ЦК України. Першим таким «камнем спотикання» є неправильне застосування судом норм матеріального права.

Таку помилку слушно відмітив Верховний Суд (далі – ВС) у своєму рішенні № 213/2186/16-ц. Суть справи полягала у заподіянні смерті робітнику та питанні: хто буде нести відповідальність за завдану шкоду – роботодавець (замовник), або підрядник. В рішенні зазначається, що саме замовник повинен відшкодувати шкоду завдану підрядником, якщо він діяв за завданням замовника. Підставою відшкодування у цій справі стало неналежне виконання замовником своїх обов'язків: не здійснення належного дослідження об'єкту, внаслідок чого стався нещасний випадок – смерть іншого працівника [10].

Ще одним прикладом неправильного застосування матеріальних норм є співставлення статей 1172 та 1174 ЦК України, хоча остання стосується лише певного кола осіб, та є спеціальною по відношенню до іншої. Свою думку з цього приводу висловив ВССУ у листі з розгляду цивільних і кримінальних справ від 28 січня 2013 року.

Шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю державного службовця, підлягає відшкодуванню в порядку, передбаченому цивільним законодавством. Стаття 56 Конституції України говорить, що кожен має право розраховувати на відшкодування з боку держави/органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, якщо така була завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами при виконанні ними своїх повноважень. Все вище зазначене також стосується і державних виконавців як державних службовців. Такий висновок можна зробити, спираючись на ч. 3 ст. 11 Закону України «Про державну виконавчу службу». Тому при вирішенні зазначених спорів суду слід залучати до участі у справі відповідні державні органи, які здійснюють розпорядження бюджетними

коштами, а позивачам, у свою чергу, слід звертатися до суду з позовом про відшкодуванням згаданої шкоди на підставі статей 1174, 1166, 1167 ЦК України. Отже, відшкодування повинно стягуватися з держави, а не з юридичної/фізичної особи-роботодавця [11].

Схожу помилку, яка стосується одночасного застосування загальної норми – ст. 1172 ЦК України, та більш спеціальної – ст. 1174, допустив суд першої інстанції при розгляді справи № 158/812/15-ц. У ній склалася ситуація у якій особа вимагала компенсацію моральної шкоди, завданої незаконним затриманням та незаконним поміщенням в психіатричний заклад. При винесенні свого рішення суд керувався положеннями одразу двох статей ЦК України – 1172 та 1174. З такими діями суду ми не погоджуємося, бо в основу ст.1174 ЦК України покладено трудові обов'язки, виконувані працівником – державним службовцем, який працює на підставі й в межах посадової інструкції, трудового договору, етики державного службовця тощо. Отже, одночасне застосування обох спеціальних норм є неможливим, бо кожна із них стосується окремого суб'єкта. До того ж застосування однієї спеціальної норми повинно супроводжуватися застосуванням загальних положень ЦК України – ст. ст. 1166, 1167 [6].

Наступною типовою помилкою, яку допускають суди, є недотримання норм процесуального права. Саме таке порушення суди апеляційної інстанції відзначили у рішеннях місцевих судів – № 686/25483/16-ц та № 242/3591/17. Перша справа стосувалась неналежного надання медичних послуг, а друга була щодо відшкодування шкоди, завданої дорожньо-транспортною пригодою. В обох випадках порушення стосувалося залучення до справи неналежного відповідача, оскільки, у першому випадку, замість лікарні в ролі юридичної особи, завдану шкоду за ст. 1172 ЦК України намагалися стягнути з працівника цієї лікарні. У другому судовому рішенні з'ясувалося, що суд першої інстанції «не визначився із суб'єктним складом осіб, що мають брати участь у розгляді справи», тому він намагався притягнути до відповідальності службовця

військової частини, замість самої юридичної особи, яка несе відповідальність за дії свого «підопічного» [7], [12].

Також досить важливим у визначенні розміру шкоди є доведення причинно-наслідкового зв'язку між діями, що завдали шкоду та самою шкодою. Наприклад, у справі № 367/6206/18 (щодо відшкодування шкоди внаслідок ДТП) апеляційний суд помітив, що довідка про надання медичної допомоги постраждалій особі не є доказом того, що ушкодження потерпілого перебувають у прямому причинно-наслідковому зв'язку із ДТП, яке сталося з вини працівника – водія транспортного засобу «Рута 23». Причиною тому було те що особа не викликала швидку допомогу на місце події, а лише через певний час самостійно звернулася в лікарню. Такого висновку суд дійшов, зважаючи на те, що у довідці не зазначено внаслідок чого було отримано травму, а також безпосередньо після аварії швидка допомога не викликала [13].

Ще одним важливим аспектом винесення судом законного рішення, є врахування факту перебування особи у трудових відносинах з юридичною/фізичною особою на момент завдання шкоди для використання ст.1172 ЦК України. Цього не було зроблено у справі № 367/6206/18, у якій не було встановлення трудових правовідносин між робітником (ОСОБА_2) і «роботодавцем (ОСОБА_3), а тому шкода, як наслідок, відшкодовувалась особою яка безпосередньо винна у завданні шкоди (ОСОБА_2) [13].

Цікавим моментом є одночасне застосування судами статей 1172 та 1188 ЦК України. Досить часто ці статті застосовуються разом внаслідок розповсюдженої категорії справ про відшкодування шкоди внаслідок ДТП. Наприклад, у справах № 654/4218/15-ц, 426/16825/16-ц, № 299/2696/18 згадані статті застосовуються одночасно. Більш того, позиція суду також є тотожною у всіх трьох випадках – відповідальність несе той, хто володіє джерелом підвищеної безпеки, зокрема транспортним засобом [8], [14], [15].

Своєрідним є момент застосування матеріального права, коли вирішується спір стосовно ДТП, одним з учасників якого є особа, яка виконує свою трудову

функцію. У такому разі увага приділяється використанню саме ст. 1188 ЦК України, в той час як положення ст. 1172 згаданого кодексу відходять на другий план, що є правильним бо зазначені норми є загальною і спеціальною по відношенню одна до одної.

При використанні згаданих норм також не слід забувати за наявне у роботодавця право регресу до свого працівника (ст. 1191 ЦК України).

Роблячи загальний висновок, слід зазначити, що у 60% із проаналізованих тринадцяти рішень судів апеляційної та касаційної інстанції позивачі вимагають відшкодування саме майнової шкоди, у решті 40% - моральної.

Серед підстав для виникнення права на відшкодування шкоди роботодавцем найпопулярнішими є: 60% - подія ДТП, 20% - зобов'язання за договорами послуг, 12,5% - протиправні дії правоохоронних органів (ст. 1176 ЦК України), 7,5% - договірна основа зобов'язання (трудовий договір тощо).

Під час застосування ст. 1172 ЦК України найбільш розповсюдженими помилками з боку судів були стягнення шкоди з працівника замість роботодавця – юридичної/фізичної особи; застосування одразу двох спеціальних норм до однієї ситуації, та незастосування норм загальної частини ЦК України про відшкодування шкоди; відсутність причинно-наслідкового зв'язку між подією-правопорушенням та завданою шкодою; відсутність фактичних трудових відносин між особою, що завдала шкоду, та особою, яка повинна цю шкоду відшкодувати; відсутність неналежного відповідача у справі – працівник замість роботодавця тощо.

Після проведеного дослідження стає помітний недолік українського законодавства – часта конкуренція спеціальних норм. Судді, у свою чергу, помилково застосовують кожен з них тоді, коли достатньо застосування лише однієї спеціальної статті. З нашого боку, можемо запропонувати прибрати ст. 1174 ЦК України, оскільки її положення повністю поглинаються ст. 1172.

Незважаючи на всі колізійні моменти національного законодавства, необхідно відзначити, що в за своєю суттю воно повністю дублює норми

цивільних кодексів європейських країн, зокрема Німеччини, Франції та Нідерландів.

У положеннях кожного зі згаданих нормативно-правових актів передбачається відповідальність за дії працівника, службовця, підрядника тощо, якщо він виконував обов'язки, які на нього поклав роботодавець/замовник. Така позиція є логічною, бо найманий робітник діє саме в інтересах того, хто його найняв, тому і завдану шкоду, в першу чергу, необхідно стягувати із роботодавця.

Список джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон України № 435-IV від 16.01.2003 / станом на 15 квітня 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Гринько С. Д. Юридичні особи як суб'єкти деліктних зобов'язань за цивільним законодавством України та європейських країн: порівняльно-правовий аналіз / С. Д. Гринько. – Універсальні наукові записки, 2013, №3 (47). – С. 101-108.
3. Bürgerliches Gesetzbuch [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/>.
4. Burgerlijk Wetboek [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/2020-01-01>.
5. Code civil [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721>
6. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27 лютого 2019 року, справа №158/812/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80458217>
7. Постанова Хмельницького апеляційного суду від 18.04.2019 р., справа №686/25483/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81322270>
8. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 09 січня 2019 року, справа №654/4218/15-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79231905>
9. Узагальнення судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010-2011 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.archive.org/web/20170702171445/http://sc.gov.ua/uploads/tiny_mce/files/%D0%A3%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B2

D1%96%D0%B4%D1%88.%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B8%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80.%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BD%D0%B5%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8%20%202.rar

10. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 14 березня 2018 року, справа №213/2186/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78918127>
11. Лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних та кримінальних справа від 28 січня 2013 року, № 24-152/0/4-13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VRR00098.html
12. Постанова Донецького апеляційного суду від 03 квітня 2019 року, справа №242/3591/17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80947613>
13. Постанова Київського апеляційного суду від 02 квітня 2019 року, справа №367/6206/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80920727>
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 05 грудня 2018 року, справа №426/16825/16-ц [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/78470372>
15. Постанова Закарпатського Апеляційного суду від 08 квітня 2019 року, справа № 299/2696/18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81291832>

Січковська Інна Віталіївна,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики

факультету №1 ІПФПНП

Львівський державний університет внутрішніх справ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ ТА СТАТЕВОЇ НЕДОТОРКАНОСТІ ДІТЕЙ

Злочинній, як і будь-якій іншій діяльності людини, властиві матеріальні й нематеріальні сліди. Сучасні технології та високий інтелектуальний рівень злочинців змушують законодавця доповнювати кримінальний кодекс новими статтями, а органи розслідування, прокуратури і суду максимально використовувати спеціальні знання, зокрема сучасні досягнення науки й техніки. Найчастіше проведення гласних і негласних слідчих (розшукових) дій, досудового та судового слідства, а також касаційне й наглядове провадження практично неможливі без залучення фахівців із різних галузей науки, техніки, мистецтва, ремесла та використання науково-технічних засобів.

На будь-якій стадії досудового розслідування слідчий може ухвалити рішення про залучення фахівця, який володіє певними навичками та знаннями. Єдині критерії, на підставі яких варто викликати фахівців для участі в слідчих (розшукових) діях, не прийняті. Залучаючи фахівця, варто дотримуватися принципу практичної доцільності, під яким розуміється оптимальне використання спеціальних знань і практичних навичок для одержання орієнтувальної та доказової інформації з виявлених матеріальних та ідеальних слідів. Діяльність фахівця як помічника чи консультанта слідчого триває під контролем останнього, оскільки він є керівником слідчої (розшукової) дії. Участь фахівця в слідчих (розшукових) діях та отримані результати фіксуються в протоколі слідчої дії.

У чинному кримінально-процесуальному законодавстві мета, форми використання спеціальних знань, а також види участі у цьому фахівців різноманітні. Найбільш повно регламентована в КПК України лише одна з форм використання спеціальних знань – експертиза (ст.ст. 69, 242–245 КПК України), менш інформативно – участь спеціаліста в слідчих діях (ст. 71 КПК України). Експертиза є найпоширенішою й ефективною формою використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві.

Учені-криміналісти неодноразово робили спроби дати наукове визначення терміна «спеціальні знання». Вважається, що це знання, якими володіє обмежене коло людей. Такі знання повинні відповідати сучасному розвитку науки й техніки. Деякі науковці розділяють спеціальні знання на життєві (повсякденні) і наукові, які складаються з теоретичних і практичних знань і формуються в результаті наукової та практичної діяльності, фіксуються в джерелах інформації. Згідно з кримінально-процесуальним законом законодавець допускає використання не тільки спеціальних знань, а й навичок. Навичка – це дії, які в результаті тривалого повторення стають автоматичними. Останнім часом у криміналістичній літературі дедалі частіше вживається термін «спеціальні знання». Уявляється, що саме це поняття узагальнювальне. Воно охоплює поняття «наукові знання» і «практичні навички».

Основними функціями спеціаліста під час слідчих дій є пошук і фіксація виявлених на місці події слідів злочину. До додаткових функцій спеціаліста можна віднести: 1) консультування слідчого з різних питань, які пов'язані з отриманням орієнтувальної інформації про подію за допомогою виявлених слідів, зокрема їх перевірка за криміналістичними обліками та призначення експертиз; 2) здійснення на місці події попереднього дослідження речових доказів та інших слідів, надання орієнтувальної інформації для організації різних оперативних заходів щодо розшуку злочинця. Використовувати «спеціальні знання» необхідно не тільки для пошуку, фіксації й експертного дослідження речових доказів та інших слідів, але й для одержання орієнтувальної інформації

про злочинця з метою складання його психологічного профілю, організації переслідування за гарячими слідами, висування початкових версій про вчинений злочин. Їх також використовують з метою запобігання злочинності та розробки тактики оперативних заходів під час розслідування злочину.

У кримінальних провадженнях по злочинах проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей найчастіше призначають такі експертизи: судово-медичну експертизу (100%); експертизу речових доказів (89%); генотипоскопічну (35%); експертизу за матеріалами справи (5%); судово-психіатричну (92%); судово-психологічну (23%); експертизу матеріалів і речовин (46%); ґрунтознавчу (22%); судово-біологічну (34%); одорологічну (3%); почеркознавчу (12%); техніко-криміналістичну експертизу документів (8%); судово-балістичну (72%); експертизу холодної зброї (75%); трасологічну (64%) [3; с 71] .

Аналіз практики досудового розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей показав, що сліди, які можуть бути виявлені на місці події, доцільно класифікувати так: сліди людини; мікросліди; інші сліди присутності злочинця на місці вчинення злочину; сліди ґрунту.

Сліди людини. Найчастіше на місці вчинення злочину вдається виявити і вилучити сліди рук злочинця. Під слідами рук варто розуміти відбитки пальців, долонь, тильної сторони кистей, а також сліди рук у рукавичках (з шкіри або матерії). Ці дослідження можливі за допомогою дактилоскопії, складовою якої є пороскопія та еджескопія. Допомога спеціаліста під час розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей може полягати в такому: а) визначення меж території, яку необхідно оглянути; б) встановлення способу огляду місць найбільш ймовірного знаходження слідів злочину, речових доказів, а також об'єктів, які необхідно оглянути найперше; в) вибір і використання технічних засобів відповідно об'єкта огляду й природи знайдених слідів; г) визначення виду, сутності слідчого експерименту відповідно до мети та завдань, поставлених слідчим; ґ) складання плану проведення відтворення обставин і обстановки події; д) відбір з місця події

зразків виробів, матеріалів, речовин, ґрунту та рослин для експертного дослідження; е) після вилучення слідів із місця події спеціаліст надає допомогу в запобіганні їх пошкодженню під час транспортування чи зберігання; є) проведення необхідних найпростіших геометричних, вагових й інших вимірів; ж) виявлення слідів, зокрема мікрооб'єктів.

Під час проведення огляду місця вчинення вищезгаданих злочинів можуть бути виявлені та вилучені сліди ніг (взуття). Найчастіше їх називають типовими. За частотою виявлення й вилучення вони на другому місці після слідів рук.

На місці події часто можна виявити волосся і дитини, і злочинця та різні синтетичні або текстильні волокна, крім того, волоски шерсті тварин. Це вилучається й направляється для експертного дослідження. У ході експрес-аналізу виявлених об'єктів шляхом їх мікроскопічного дослідження з'ясовується, чи є вилучений об'єкт волоссям синтетичним, текстильним або іншим волокном. Виявляється його видова приналежність, колір, форма (пряме, хвилясте, дугоподібне й таке інше), наявність фарбування, сивини. У ході дослідження, в окремих випадках, установлюється захворювання волосся. Це важливо під час проведення комплексу гласних і негласних слідчих (розшукових) дій щодо встановлення особи підозрюваного. Такі захворювання волосся, як біфуркація, трихонодоз, трихоптилоз, мають яскраво виражену морфологічну ознаку: волосся мимовільно зав'язується у вузли й має скуйовджений вигляд. Крім того, на місці події за довжиною, товщиною й формою фахівець може імовірно визначити, з якої ділянки тіла цей зразок волосся (голова, борода, вуса, тощо). Подібна інформація має важливе пошукове значення. Зазначене дослідження є попереднім і не замінює судово-біологічну експертизу, яка може істотно розширити перелік відомостей, які зацікавлять слідство.

Мікросліди. На місці злочину необхідно обов'язково організувати пошук мікрооб'єктів. Основною вимогою для якнайшвидшого розкриття злочину є правильно «прочитана» слідова картина на місці злочину. Відсутність на місці

злочину типових слідів значно ускладнює ситуацію розслідування. Однак логічно припустити, що присутність злочинця на місці злочину не могла залишитися без відображення зовні. Мікрооб'єкти на місці події повністю знищити не можна, вони залишаються незалежно від волі злочинця та всупереч його бажанням. Це може бути пов'язано з тим, що за кольором вони не виділяються на поверхні (наприклад, синє волокно на синьому светрі). Різноманітні, але однакового кольору об'єкти можуть бути виявлені тільки в результаті ультрафіолетового опромінення. Існують так звані ультрамікрочастки, які непомітні неозброєним оком. Їх розміри не перевищують 0,1 мм у всіх вимірах. У зв'язку зі значними труднощами виявлення цього виду слідів рекомендується перед початком огляду місця події створити модель злочину й визначити місця їх найбільш ймовірного знаходження. Недотримання цієї рекомендації може призвести до безглузлого витрачання часу та втрати наявних мікрооб'єктів.

Методика здійснення пошуку, а також саме дослідження мікрооб'єктів – один із найбільш перспективних напрямів сучасної криміналістики. Це пов'язано з тим, що досліджені в умовах пересувної криміналістичної лабораторії мікрооб'єкти можуть надати інформацію пошукового характеру про потерпілого або злочинця. Предмети, на яких лише передбачається наявність мікрооб'єктів, за можливості вилучаються цілком [3; с 74].

Сліди ґрунту. Надати допомогу у визначенні місця знаходження злочинця до вчинення злочину можуть результати судово-ґрунтознавчої експертизи. Під час експертного дослідження за характерними в ґрунті домішками може бути встановлена приналежність ґрунтових нашарувань певній локальній ділянці місцевості та визначений механізм їх утворення на об'єкті-носії, а також здійснений порівняльний аналіз зразків ґрунтів, наданих для дослідження.

Доцільно виокремити такі форми участі фахівця зі судового ґрунтознавства: а) участь експерта в огляді місця події за запрошенням слідчого з метою індивідуалізації ділянки місцевості й надання йому допомоги у відборі зразків ґрунту (дії експерта відображаються в протоколі огляду місця події);

б) участь експерта в додатковому огляді місця події для відбору зразків ґрунтів, якщо вони не були вилучені й залучені до кримінального провадження до призначення експертизи; в) самостійна робота експерта з досліджуванним об'єктом, визначення його особливостей та зовнішніх ознак спільності й розходження з навколишньою територією в процесі проведення експертизи [2; с 378].

Основними функціями спеціаліста під час слідчих дій є пошук і фіксація виявлених на місці події слідів злочину, за допомогою яких можна відтворити обставини вчинення злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості дітей.

Список джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88 із змінами.
2. Криміналістика : навч.посібник. / Р.І. Благута, Р.І.Сибірня та ін.. за заг. Ред. Є.В.Пряхіна. К.: Атіка, 2012. 496 с.
3. Січковська І. В. Окремі особливості виявлення та вилучення мікрослідів під час розслідування сексуальних убивств / І. В. Січковська // Актуальні питання державотворення в Україні очима молодих науковців: матер. міжнар. наук.-практ. конф., (Тернопіль, 15 лют. 2012 р.). – Тернопіль: Юридична лінія, 2012. – С. 70–74.

Шептовицька Анна Артурівна

Студент (магістр)

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДАННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ

Сімейні правовідносини, як відомо, є найбільш складною сферою колізійного регулювання. З одного боку, міжнародне-сімейне право - це невід'ємна складова міжнародного приватного права в цілому, з усіма властивими їм принципами й підходами. З іншого, - об'єкт міжнародного сімейного права досить специфічний, тому що характерною рисою сімейних відносин є сильний зв'язок із соціальним і культурним контекстом, у якому вони мають місце, влучення їх під дію цілого кола соціальних регуляторів, таких як, наприклад, релігія, мораль і т.п. Це обумовлює особливу чутливість сімейних відносин до спроб їхнього регулювання на основі іноземного права.

Останнім часом участь у правовідносинах іноземців та осіб без громадянства в Україні значно зросла. Це пов'язано з офіційним визнанням у нашій державі загальноцивілізаційних цінностей, притаманних людству в цілому, поступовим усвідомленням необхідності формування громадянського суспільства, розширенням міжнародних зв'язків, визнанням Україною міжнародних правових актів.

Існування родин, "обтяжених" іноземним елементом, ускладнюється відсутністю єдності в правовому регулюванні сімейних відносин матеріально-правовими нормами різних держав. Це зумовлено тим, що на формування національного законодавства кожної держави, включаючи і сімейне, впливають соціально-економічні, релігійні, побутові особливості, що в свою чергу породжує колізії, як тільки сімейні відносини ускладнюються іноземним елементом.

Українське законодавство надає можливість укладання шлюбів як між громадянами так і іноземцями, оскільки укладання шлюбу з іноземцями набув актуальності та особливого значення з розвитком багатосторонніх договорів та угод, відкриттям кордонів. Однак на сучасному етапі існує багато питань відносно визнання таких шлюбів в нашій та інших державах світу.

Відмінності у правовому регулюванні однакових шлюбно-сімейних відносин у праві різних країн є підставою виникнення колізій. Право більшості країн для їх подолання обирає односторонні колізійні норми. Вітчизняне законодавство, наприклад, у зазначеній сфері завжди обмежувалося односторонніми колізійними нормами, тобто нормами, які вказують на застосування лише права власної країни. В усіх інших випадках здебільшого йдеться лише про можливість визнання дійсними правочинів з іноземним елементом, що відбувався поза межами України. Підтвердження цьому ми можемо знайти у Законі України “Про міжнародне приватне право” та Сімейному кодексі України. На мою думку, врегулювання такої специфічної сфери суспільних відносин найбільш доцільно за допомогою уніфікації двосторонніх колізійних норм. У протилежному випадку право кожної країни буде відносити врегулювання тих чи інших шлюбно-сімейних відносин до власної компетенції, врегульовуючи їх по-різному, при цьому окремі відносини у даній сфері можуть взагалі залишитися поза межами правової регламентації.

Слід зазначити, що поняття “колізії законів” і “вибору” норми права законодавства, що підлягає застосуванню, умовні, тому що той чи інший з “колізійних” законів обирається відповідними органами не довільно, а відповідно до обов'язкового для них правила про вибір закону, так званої “колізійної норми”, що міститься в законодавстві даної країни чи в укладеному нею міжнародному договорі [48].

Відповідно до статті 1 Закону України “Про міжнародне приватне право” колізійна норма - норма, що визначає право якої держави підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом [6].

Сфера шлюбно-сімейних відносин є однією із сфер, що найменше піддається регулюванню за допомогою уніфікації матеріального міжнародного права. Це зумовлено тим, що в зазначеній сфері зберігаються соціальні норми, які пов'язані із специфікою тієї чи іншої народності. Отже, сімейне право різних країн, навіть у межах однієї правової системи, має багато відмінностей.

На сучасному етапі основним джерелом уніфікованих двосторонніх колізійних норм виступають договори про надання правової допомоги у цивільних справах.

Отже, проаналізувавши колізійні питання укладання шлюбу, його визнання, розірвання шлюбу та визнання шлюбу недійсним, я вважаю за необхідне зазначити, що укладення з іноземними державами договорів про правову допомогу у цивільних справах є найбільш ефективним правовим засобом подолання колізій у сфері міжнародного приватного права, зокрема, шлюбно-сімейних відносин. У зв'язку із цим, доцільним є розроблення типового договору про правову допомогу, яким обов'язково повинні вирішуватися колізійні питання приватного права, насамперед питання, пов'язані з укладенням шлюбу, його розірванням, та визнанням недійсним.

Отже, матеріальні умови укладення шлюбу повинні визначатися окремо для кожної особи, яка бажає вступити до шлюбу за законом країни свого громадянства (якщо йдеться про особу без громадянства, то слід використовувати закон її доміцилію). Як субсидійну колізійну прив'язку слід використовувати закон місця реєстрації шлюбу, за допомогою якого остаточно повинні з'ясувати питання щодо допустимості його укладення. Для вирішення колізійного питання, пов'язаного з визначенням формальних умов укладення шлюбу, достатнім є використання однієї колізійної прив'язки - закону місця реєстрації шлюбу. При визнанні шлюбу недійсним (внаслідок порушення форми його укладення) слід використовувати закон місця реєстрації шлюбу.

При визнанні шлюбу недійсним (внаслідок недодержання матеріальних умов його укладення) повинні використовуватися закони громадянства кожного з подружжя (яке вони мали на момент укладення шлюбу) та за допомогою якого були визначені матеріальні умови укладення шлюбу) чи (та) закон місця

реєстрації шлюбу, якщо шлюб визнається недійсним внаслідок наявності перешкод для його укладення, передбачених законодавством країни, на території якої укладався шлюб.

На мою думку, принцип найтіснішого зв'язку повинен бути пріоритетною прив'язкою для всієї системи міжнародного приватного права, особливо - для сімейного. Застосування цього принципу дає можливість урахувати різноманітні нюанси й особливості конкретних відносин, у той час як колізійні прив'язки можуть бути застосовані як допоміжні, рекомендаційні засоби для обрання компетентного правопорядку. Такий порядок визначення застосовного права властивий для англо-американської системи міжнародного приватного права. Останнім часом принцип найтіснішого зв'язку починає визнаватися пріоритетним на континенті, хоча така тенденція ще не є масовою.

Отже, як ми бачимо, на сучасному етапі розвитку усіх держав світу змішані шлюби становляться звичайним проявом у нашому повсякденному житті та їх кількість постійно зростає. Тому необхідним є більш чітке їх регулювання та узгодженість вимог щодо укладання шлюбів, які повинні здійснюватися на міжнародному рівні, щоб виключити подальші проблеми визнання шлюбів і забезпечити сторонам спокійне та стабільне проживання у шлюбі в певній державі світу.

Список джерел:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. - :К.: Преса України, 1997. - 80с.
2. Сімейний Кодекс України // ВВР 2002, № 21-22. - ст. 135.
3. Закон України „Про міжнародне приватне право” // ВВР України, 2005, № 32. ст. 422.
4. Орлова Н.В. Брак и семья в международном частном праве. - М.: Международные отношения, 1996. - С.9, С.19-20.

ARTS, CULTURAL STUDIES AND ETHNOGRAPHY

UDC 791.12(477)"196" Тін: [791.236:159.942.52]

Лисенко Оксана Вікторівна

вихователь вищої кваліфікаційної категорії

КЗО «Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді», Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ЗОБРАЖЕННЯ ТРАГІЧНОГО В ПОЧУТТЯХ ІВАНА ТА
МАРІЧКИ В КІНОСТРІЦІ С. ПАРАДЖАНОВА
«ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» ЧЕРЕЗ СИМВОЛИ ПРИРОДИ**

Анотація. Пейзаж в українському поетичному кіно постав важливим елементом, що підкреслює, коментує події та внутрішні переживання. Через кінематографічні засоби, прийоми (алюзії, контраст, фрагментарність, план камери, ракурс, конденсованість мови, колір, звук) та режисерські домисли природа в кінострічці С. Параджанова «Тіні забутих предків» стає безпосереднім учасником життя героїв. Глибинний аналіз візуальних символів води, дерева, лісу, ягід, зірки, дикої кози в кінострічці С. Параджанова «Тіні забутих предків» доводить думку про домінуючий мотив трагізму в почуттях Івана та Марічки.

Ключові слова: поетичне кіно, візуальні символи, кінострічка, трагізм, природа.

Продовжуючи імпресіоністичні пошуки М. Коцюбинського в повісті «Тіні забутих предків», С. Параджанов виводить однойменну стрічку на психоемоційний рівень через символи. Використовуючи прийоми візуального мистецтва, режисер розкриває трагізм почуттів головних героїв Івана та Марічки через символи природи.

Аналіз досліджень і публікацій, художніх та документальних фільмів, інтерв'ю показав, що творчість С. Параджанова досліджувалась вітчизняними та зарубіжними митцями (С. Безклубенко, Л. Брюховецька, О. Брюховецька,

В. Луговський, Л. Погрібна, С. Тримбач, К. Церетелі, Я. Гадза, Р. Лакатош). Увага приділялася фольклорному колориту фільму, його структурі, тематиці, характеристиці образів, режисерським прийомам екранізації літературного твору. Сучасні дослідження характеризуються цікавістю до розкриття одвічних загальнолюдських проблем кохання і зради, любові і ненависті, життя і смерті через символи природи Гуцульщини. Між тим, на сьогодні відсутні ґрунтовні трактування візуальних символів природи в кінострічці С. Параджанова «Тіні забутих предків», їх ролі у зображенні психоемоційної поведінки героїв, як наслідок трагізму.

Одним із міфологічних символів повісті Коцюбинського та кінострічки Параджанова є вода як первісна стихія, що символізує як початок так і кінець. Розглянемо воду в різних проявах – річка, дощ, ритуальна вода.

Річка Черемош у М. Коцюбинського виступає як окремий персоніфікований образ, «шумний», «холодний», «жене зелену кров гір», «сердито поблискував», «В тихих місцях Черемош, як сивий віл, а там, де йому твердо лежати, він скаче скажено з каменя на камінь.» [3, с. 273, с. 283]. У Параджанова – Черемош – учасник стосунків Івана та Марічки. Їх знайомство відбувається в епізоді вбивства батька Івана батьком Марічки. Хлопець зриває з дівчини кісники та викидає їх в річку. З одного боку, глядач спостерігає за сценою вбивства, про що свідчить печальне трембітання трембіт, з іншого – зародження нових стосунків, під гру Івана на денцівці. В кінорозділі «Іван та Марічка» діти голими веселяться та обливаються водою. Режисер змальовує дітей серед папоротнику та моху під музику мажорного ладу та неодноразові закадрові оклики матері: «Марічко!». Вони – діти природи. Швидкий рух камери свідчить, що ця місцина їм знайома. Ворожнеча родів не завадить їхній безтурботності. Хоч у висновках сценарно-редакційної колеґії від 20.12.1963 року кінокритики примітили, що «діти поводяться не природно – можливо через те, що знімалася сцена восени, коли вода була вже холодна» [6, с. 75]. Особливістю цього епізоду як і всього фільму є поєднання дій героїв, звуків та картин природи.

Епізод прощання Іванка з Марічкою серед високих смерек, заростів папоротнику є режисерським відступом від твору Коцюбинського. В кадрі камера охоплює не лише обійми закоханих, а фрагментарно фокусується на дикій козі. Звучить грім, ллється дощ, хоч і світить сонце. Емоції природи можна сміливо ототожнити зі внутрішніми емоціями парубка та дівчини – печаль і радість – воєдино. Експресивності додають динамічні співанки. Така композиція цього епізоду підтверджує єдність людини і природи та доводить новаторство режисера.

Ріка Черемош і письменником, і режисером зображена як животворне начало, джерело життя, з одного боку, з другого – ріка смерті, яка забирає Марічку.

Інтерпретація екранного епізоду трагічної смерті Марічки в бурхливих водах Черемоша:

- Рятуючи ягня, дівчина гине; «несподівано заскочила повінь, люті габи збили Марічку з ніг, кинули потім на гоц і понесли поміж скелі в долину.» [7, с. 297]. Але якщо врахувати, що вода – це символ переходу від одного світу до іншого, то Марічка не гине, а повертається до свого природного начала, перетворившись на нявку. І навіть режисер у цьому епізоді не зупиняє надовго камеру на побаченому Іваном тілі коханої.

- Розглядаючи епізод смерті дівчини, не можна не помітити явища, які віщують про наближення біди. Знову звучать трембіти, візуально з'являються та зникають обличчя в диму. Р. Лакатош зазначав, що дим – символ небезпеки, змінності й короткочасності життя, може означати звістку про смерть. Камера зупиняється і передає кадр цілим, в якому пастухи несуть вбитого ведмедя, відбувається розп'яття його шкіри. Звуки невидимої сокири додають тривоги. Події швидко змінюються. Ракурси камер, часто знизу догори, створюють відтінок недосяжності, міфічності, передчуття трагічного, охоплюючи зображення затуманених гір, смерек, сіре хмарне небо. Натомість камера не розглядає утоплена, тільки бачимо, що її смерть стала для Івана сильним потрясінням, він заляк, побачивши її тіло. Спільним для прозового твору та кіно

є експресивне звернення Івана до Черемоша: «На, жери і мене!» [3, с. 297], що підкреслює трагізм втрати та безпорадність героя. Кольорова палітра цієї кіноподії відповідає її емоційно-змістовому значенню. Слід зауважити, що даний момент насичений трагізмом та містикою. А Л. Погрібна взагалі звинувачувала фільм у «суцільному траурі», у «порушенні ідейних зв'язків» і з фольклором, і з традиціями Довженка, і з духом твору «великого сонцелюба Коцюбинського», для якого «ніяка реакція не здатна зупинити життя, не здатна знищити людське в людині» [7, с. 125, с. 134, с. 135]. Природа смертю Марічки помстилася за вбивство ведмедя.

- Марічка стала жертвою прокляття. Адже вона донька вбивці батька Івана. В день похорону в родині Палійчуків мати прокляла родину Гутенюків. На основі віри давніх племен у те, що сили природи є свідками усього, що відбувається у житті людини, і можуть впливати на все, що стається, зазначаємо, що словом можна зцілити людину і нагнати на неї хворобу, можна врятувати від небезпеки і погубити [8, с. 123]. Отже, прокльон став пагубним для Марічки.

Втративши кохану, Іван символічно вмирає разом з нею. У М. Коцюбинського про Івана «шість літ не було чутки, на сьомий раптом з'явився. Ще з рік так походив, а відтак оженився. Треба ж було газдувати» [3, с. 297]. У фільмі самоізоляція Івана свідчить про його душевну біду. Про його трагічність сповіщають закадрові голоси гуцулів, які твердять, що до такого стану довела його любов.

Режисер додає власне бачення повернення чоловіка до життя через символічний епізод, в якому герой пере сорочку у весняній річці. Цей епізод є ствердним провісником переміни життя. Адже далі за фільмом – зустріч Івана з Палагною під час дощу, фрагментарна поява підкови – символу щастя й достатку. Зустріч з жінкою повертає Івана до життя як тілесного, так і в певній мірі душевного.

У кіноновелі «Іван тай Палагна» Параджанов відступає від твору письменника і додає епізод, в якому гуцулки в хоромках купують в цебрі Івана, готуючи його до весілля. Апелюючи до праць В. Шухевича про обряд весілля у

гуцулів, аналог купання в цебрі відсутній. Опису цього обряду немає і в літературному творі. Вершиною цього сюжету у фільмі стає гуцульська співанка «Вербовая дощечка». Враховуючи, що вода у гуцулів є символом очищення, режисер переводить свого героя на інший етап життя.

Саме до води схиляється герой в останні миті свого земного існування. В кадрі розділу «Смерть Івана» змиваючи кров, герой помічає віддзеркалений у воді привид Марічки. І в останній сцені «Pieta» жінки обмивають мертве тіло, знаменуючи перехід людини в новий світ.

Серед багатьох ландшафтів «Тіней...» важливе місце посідає ліс – містичний топос літературного і візуального творів, його поліфонічність та емоційно-змістове значення у розкритті почуттів головних героїв. Апелюючи до думки І. Зеленчука, що в гуцульській культурі ліс – символ дому, життя, окреслюються емоційні періоди життя героїв: ліс - простір щасливого безтурботного дитинства, локус кохання, реабілітація життєвих сил Івана, повернення в минуле, пошуки втраченого, містичне місце, тривога і небезпека.

На думку дослідників К. Церетелі, Р. Лакатоша, І. Зеленчука, О. Брюховецької сцена загибелі Олекси не випадкова. Рятуючи меншого брата, старший гине під зрубаним деревом. Така метафора стала проекцією теми фатуму. Ірраціональний початок фільму, – як звернення до міфічних сил, буде витримано до останнього кадру. Лісом починається фільм і закінчується.

Дерево – міфологічний образ в багатьох культурах, що символізував родючість, життєву енергію. Різні види дерев несли різну символічну інформацію. Дерево, яке циклічно змінювало листя, означало відновлення життя. Вічнозелене дерево – знак безсмертя. Як заперечення цього глядач стає свідком подвійного вбивства: гине смерека й Олекса. У повісті цю подію описано одним рядком «...Олексу роздушило дерево в лісі...» [3, с. 276]. А у фільмі цей момент становить окремий емоційно значущий епізод. Спеціальну зйомку було здійснено летючою донизу (на тросові) «суб'єктивною» камерою – нібито з ракурсу падаючої смереки, (що на підсвідомому для глядача рівні несе смерть) –

прийом, що вже на першій хвилині метафорично задає фільму тривожний камертон [4, с. 125].

Символічним є кадр в розділі «Полонина», в якому Іван лежить на дарабі, розкинувши руки. Р. Лакатош цю сцену асоціює з розп'яттям. В кадрі простежується емоційне напруження героя, біль, страх від думки про горе. На основі прийому контрасту простежується продовження мотиву трагічності: Іван – на зрубаному дереві, як життя і смерть. А непримітна кінематографічна дрібничка, Іван викидає в ріку смолоскип, стає підтвердженням втрати життя, орієнтиру, світла. Зі смертю Марічки життя Івана втратило сенс.

В розділі «Самотність» відчутні оптимістичні емоції Івана. Режисерським натяком на душевне відновлення чоловіка є епізод, в якому він спинається на дерево і зриває з нього яблуко. Дерево без листя і з одним яблуком – символ життя, живучості, а також спокуси, гріха, після якого – каяття. Сила волі і бажання відновлення Івана спостерігаються через кінематографічний мінімалізм зображення даного символу, який є прямим натяком на приреченість у стосунках з Палагною. Р. Корогодський тлумачить цю розгорнуту метафору як полівалентну. Психологічно Іван наважився змінити власну долю, випробувати себе до кінця. Він тягнеться до яблука як Адам. Звук розкушеного яблука символізує спокусу, яка обернеться фатумом для чоловіка [1, Буття 2:17]. А розкидані яблука в розділі «Різдво» Р. Лакатош порівняв з жінчиною зрадою. Логічним фіналом невірності Палагни є палаюче дерево у розділі «Мольфар». Ворожіння не допомагає жінці стати щасливою, а тому вона шукає утіхи у мольфара Юри. Мовою літературного твору М. Коцюбинський про адюльтер говорить одним реченням: «Так Палагна стала любаскою Юри» [3, с. 307]. Ілюзії жінки розбиваються об реальність, яка не відпускає Іванову душу від спогадів.

Фінальним акордом втрати життєвої сили Палійчука стало зображення в розділі «Смерть Івана» місцини з тліючими пнями. Герой бредє серед кладовища смерек. Тліючі пні та коріння дерев символізують наближення смерті. Ліс є основною локацією щастя і трагедії Івана й Марічки. Амбівалентний символ

дерева – символ життя і смерті, символ надії, життєвого відновлення, спокуси та зради.

Символічними в кінострічці С. Параджанова та повісті М. Коцюбинського є ягоди. У фільмі в епізоді, де Іванко збирає ягоди, глядачеві вони представлені червоного кольору. Письменник про ягоди, які мають діалектну назву афин, вказує у творі одним реченням «... афин запустила своє коріння у глибіню моху, а зверху сипнула росою червоних та синіх ягід» [3, с. 274]. І. Зеленчук в своїх працях про Гуцульщину зазначав, що серед диких ягід на Верховині ростуть чорниці (ягоди темно-синього кольору), які називають афинами [9, с. 262]. А в кінорозділ «Іванко тай Марічка» Параджанов вводить ягоди червоного кольору як режисерський натяк на почуття. Бо цей символ відображено в епізодах за участю Івана та Марічки в різні вікові періоди: підлітковий та юнацький. Між хлопцем та дівчиною дуже рано спалахнула любов, і вони стали коханцями вже в ранньому віці: «Вона давно вже була Іванкова, ще з тринадцяти літ. Що ж в тому дивного було? Пасучи вівці, бачила часто, як цап перчить козу або баран валує вівці, – все було так просто, природно, відколи світ світом, що жадна нечиста думка не засмітила їй серця» [3, с. 281].

Продовжується сюжетна лінія ягід, коли легінь частує дівчину з долоні червоними суницями. Режисер робить акцент на долоні з ягодами, як підтвердження близькості, пристрасті між закоханими. Специфічною особливістю цього епізоду є рухи, ракурси і плани камери (знизу догори, обертається навколо героїв, обличчя зображено крупним планом, що навіть через віття дерев проглядаються радість, щастя, звабливість). Закоханих показано як одне ціле з природою. Вони щасливі. В. Турбін порівняв Івана та Марічку з Адамом та Євою [2, с. 52]. Вони кохаються, цілком віддавшись зову природи. Звертаючись до Біблії, знаходимо «І були вони нагі обоє, Адам та жінка його, і вони не соромились» [1, Буття 2:25]. Режисер делікатно трактував дитячі та молодечі ігри й любові Івана. І письменник, і режисер вбачають не розпусту, а гармонію людини з природою, гармонію почуттів і дій у «первісному» житті гуцулів.

Параджанов був майстром алюзій. Продовжуючи асоціативний ряд ягід, він вводить крупним планом блідо-червоні коралі Палагни, схожі за формою на ягоди. У народознавстві існує думка, що у бідних гуцулок намисто було із засушених ягід, у заможних – з натурального коралу, бурштину. М. Коцюбинський характеризує героїню заможною жінкою: «Його Палагна була з багацького роду. Правда, вона любила пишне лудіння...» [3, с. 297]. А в літературному сценарії І. Чендея: «Прикрашена рясно намистом, коралями...» [6, с. 44-45]. Після одруження Іван, роздягаючи Палагну, розриває її коралі. Таким чином проектує своє ставлення до неї. Камера крупним планом фіксує зляканий погляд жінки. В працях І. Зеленчука про гуцульські вірування, є твердження, що намисто у гуцулок – оберег життя. А отже, рване намисто не віщує добра. Момент грубого зривання коралів з шиї Палагни свідчить про відсутність поваги до Палагни як берегині роду. Цим епізодом режисер доводить думку про відсутність кохання. А введення не існуючого в гуцульській культурі весільного обряду з ярмом свідчить про одруження молодих людей не по любові. Такий союз С. Тримбач назвав не любовним, а під'ярмним [10].

У прозовому творі епізод з коралями відсутній. Режисерський контраст: червоні соковиті ягоди у сцені з Марічкою та блідо-рожеві намистини у формі ягід Палагни несуть різне символічне трактування. З одного боку, щире кохання, пристрась, а з іншого, – зваба, спокуса, за якою приходять каяття.

Режисер креативно та тактовно, через символічні знахідки, специфічну мову, звучання й колористику розкриває стосунки між чоловіком і жінкою. З часом Параджанов напише: «Ми робили фільм про пристрасі, зрозумілі кожній людині, і намагались передати ці пристрасі в слові, в мелодії, у кожній відчутній речі. І, звичайно, в кольорі.» [5, с. 171]. Отже, за законом параджанівського контрасту яскраво – червоні ягоди та блідо-червоні коралі є відображенням кохання і трагедії у парах Іван – Марічка та Іван – Палагна.

Зірка – небесне тіло, але у стрічці зірка логічно поєднуються з символами природи.

Здавна зірка усвідомлювалася як носій чистішої душі, а зі смертю людини її зірка згасала. В Україні в деяких регіонах зафіксовані вірування про те, що в кожного новонародженого з'являється зірка – свічка, яку ставить Бог. Залежно від того, яке життя веде людина, вона сяє яскраво чи тьмяно.

Р. Лакатош характеризував візуальний символ зірки як страж пильнування. На його думку, це небесне світило, яке бореться із силами темряви і водночас є символом недосяжного ідеалу. М. Коцюбинський і С. Параджанов ідентично відображають зірку, починаючи з домовленості між закоханими дивитись на неї. Зірка – символ зв'язку між живими. Кіноепізоди з появою зірки в кадрі доводять, що доки Марічка жива, то зірку зображено яскравою. У фільмі Марічка п'ять разів підіймає очі до неба. Востаннє символ глядач може спостерігати в кадрі перед загибеллю дівчини: зірка гасне зі звуком клацання. Саме звук «вимкнення зірки» підводить до летального вирішення сцени падіння дівчини в річку.

У «Тінях забутих предків» зірка стає символом долі героїв, сяючи в час їхньої розлуки та в сцені загибелі Марічки. Після цього вона зникає з оповіді; тоді ж і починається шлях героя до смерті. Зірка – символ життя і смерті.

Рефрен фрагментарного символу дикої кози є підтвердженням трагічності сюжету протягом всього фільму. У письменницькій уяві Коцюбинського цей символ відсутній. Вівця або коза для гуцула у побуті символізувала благополуччя, достаток, життєву силу. Та домашні вівці у фільмі – звичне явище. В кіноновелі «Іванко та Марічка» легінь покидає свою кохану, бо змушений йти на заробітки. В епізоді прощання глядач не зразу може помітити граційну козу. В розділі «Полонина» тварина з'являється в кадрі після смерті Марічки на її могилі. Іван простягає до неї руки, та вона йде геть. О. Брюховецька вказує на гірську лань як привид Марічки, що символізує недосяжність об'єкта бажання, божевілля від втрати, яку нічим не можна замінити, зазначає, що саме в козу перевтілилась душа Марічки. Поєднання містичного і реального підкреслює трагізм кіноепізоду.

Під час різдвяного дійства Іван побачив на могилі Марічки козу (розділ «Різдво»). Зміна настрою чоловіка доводить, що туга за щасливим минулим не

пройшла. Ця метафора допомагає зрозуміти, що розчавлена душа Івана знайде спокій лише з'єднавшись із загубленою душею Марічки. У фінальному розділі «Смерть Івана» фрагментарно з'являється коза. Вистражданим голосом Івана звучить лейтмотив фільму «А чи будемо ми в парі?». Глядачеві вже зрозуміло, що Іван буде в парі з Марічкою в іншому світі. Окрашене в червоний колір гілля проектує смерть в наступному кадрі.

Список джерел:

1. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської й грецької на українську дослівно наново перекладена / Пер. І. Огієнка 1962 р. – К. : Українське Біблійне Товариство, 2009. – С. 1151.
2. Екранний світ Сергія Параджанова. / Упоряд. Юрій Морозов. – К.: Дух і літера, 2014. – С. 336.
3. Коцюбинський М. М. Подарунок на іменини: Оповідання, новели, повісті: Для серед. та ст. шк. віку / [упоряд. та післямова М.С.Грицюти; Худож. І. Н. Філонов, В. А. Євдокименко, Г. В. Якутович, М.А.Стороженко]. – К. : Веселка, 1989. – С. 335.: іл.
4. Марченко С. М. Феномен фільму «Тіні забутих предків» у контексті розгляду мови повісті й кінокартини / Сергій Марченко // Екранні мистецтва. — 2015. — № 3. — С. 123–129.
5. Параджанов С. Й. Тіні забутих предків: розкадровки / С. Параджанов. Невідомий маєстро / В. Луговський. – К. : Видавничий дім «Академія», 1998. – С. 176.
6. Сергій Параджанов. Злет, трагедія, вічність: Твори, листи, документи архівів, спогади, ст., фот. / Упоряд.: Р. М. Корогодський, С. І. Щербатюк. – Київ: Спалах ЛТД, 1994. – С. 280.
7. Погрібна Л. З. Твори М. Коцюбинського на екрані. – К.: Наукова думка, 1971. – С. 157.
8. Українська усна народна творчість. Навчальний посібник / Лановик М.Б., Лановик З.Б. - К.: Знання-Прес, 2006. – С. 591.
9. Зеленчук Іван. Цінність дикої природи і традиційного гірського господарства гуцулів високогірної частини Верховинщини [Електронний ресурс] / І. Зеленчук // Українознавство. – 2009. – № 2. – С. 260–264. – Режим доступу: <http://archive.nndiuv.org.ua/fulltext.html?id=1640>
10. Спогади. Сергій Параджанов. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
11. https://www.youtube.com/watch?v=gFPf0E7Gf_A

MEDICINE AND PHARMACY

UDC 618

Abdikaziyeva Arailym Erlanovna

Resident, Neurology: including children's neurology

Kazakh Medical University of Continuing Education, Almaty, Kazakhstan

**METHODS OF INTERVENTIONAL TREATMENT OF PAIN SYNDROME
IN DEGENERATIVE-DYSTROPHIC CHANGES OF THE SPINE**

***Abstract.** In this article, the author analyzes the methods of interventional treatment of pain with degenerative-dystrophic changes in the spine. Chronic back pain ranks first in disability. In the vast majority of cases, it is not possible to determine the source of the pain syndrome, and such pain is classified as non-specific back pain. The basis for the formation of pain in degenerative diseases of the spine can be various structures: intervertebral disc, joints, ligaments, muscles, which requires determining the source of pain before treatment. There are several approaches to the treatment of pain: rehabilitation, drug therapy, interventional methods and surgical treatment. The review discusses modern methods of interventional treatment.*

***Key words:** pain syndrome, degerative-dystrophic, spine, intervention methods*

Introduction

Degenerative-dystrophic diseases of the spine are the most common chronic diseases, characterized by progressive degenerative-dystrophic changes in the tissues of the vertebral segments — degradation of the tissues of the intervertebral discs, joints, ligaments, bone tissue of the spine, in severe cases, manifested by severe orthopedic, neurological and visceral disorders and often disability.

Acute back pain of varying intensity is observed in 80-100% of the population. About 40% of patients seek medical help. It is known that after 30 years, one in five people in the world suffers from discogenic radiculitis, which is one of the syndromes of degenerative-dystrophic diseases of the spine. According to the Central Institute of

Traumatology and Orthopedics and the General Directorate of Health Care of Moscow, in the capital for every 1000 adults, there are 122 patients with spinal dysfunction. Among the structural changes in the spine that cause back pain, the following can be distinguished: hernias of the pulpous nucleus; narrow spinal canal; instability due to disk or extra-disk pathology; muscle-tonic or myofascial syndrome [1].

It is no accident that in recent years, both in our country and abroad, numerous symposia and conferences have been held devoted to this problem. Numerous statistics show not only the high incidence of degenerative-dystrophic diseases of the spine, but also the absence of a tendency to decrease the frequency of these diseases. Affecting most people of working age, degenerative-dystrophic diseases of the spine lead to significant labor losses, and often to disability. Of the total number of sick leave issued only by neuropathologists, more than 70% account for various clinical manifestations of degenerative-dystrophic diseases of the spine. Among the causes of temporary disability and disability, this disease still occupies one of the first places. The level of disability among patients with degenerative-dystrophic diseases of the spine is four people per 10 thousand of the population and takes first place in this group of diseases of the musculoskeletal system [2].

The purpose of the research work is to analyze the application of the method of interventional treatment of pain with degenerative-dystrophic changes in the spine.

The problem of preventing the development of degenerative-dystrophic diseases of the spine and eliminating the pain syndrome is becoming more urgent and needs to be addressed both in terms of developing an effective physical rehabilitation program, and in terms of its accessibility for all categories of the population. In the era of total computerization, a sharp transition from physical to mental labor, a decrease in human motor activity occurs. Sedentary work, driving in a car lead to a decrease in muscle tone. Studies have shown that 80% of the time the spine is in a forced bent position [3]. A long stay in this position causes stretching of the flexor muscles of the back and a decrease in their tone. This is one of the main factors, which lead to the occurrence of degenerative-dystrophic diseases of the spine.

Literature review

According to Freynhagen R., Baron R, neuropathic pain syndrome is present in 40–55% of patients with back pain [4]. The reasons for it is the defeat of nociceptive structures directly in the degenerated intervertebral drive more often because of compression of the nervous spine [4]. Initially, this leads to the development of foci of ectopic pathological impulses, peripheral sensitization. Later, the central sensitization - increased sensitivity and excessive activity of neurons of the horn. Symptomatically neuropathic pain syndrome is characterized by “lumbago”, pain radiating to the corresponding dermatoma, burning pains, while nociceptive pain syndrome is manifested by local aching, pulling, throbbing pains in the lumbosacral region without irradiation [4].

From the point of view of Bogduk N, the following types of lower back pain are distinguished: reflex, radicular and axial, or mechanical. Despite the existing classifications, discrepancies remain in the definition of terms such as reflected pain, radicular pain and radiculopathy [5]. Reflected pain is produced by stimulation of the nerve endings of the disc, facet joints, and soft tissues. A possible mechanism for its occurrence is the convergence of nociceptive afferents in second-order neurons in the spinal cord. As a rule, reflected pain is perceived in regions with close segmental innervation. The pain is characterized as dull, aching, sometimes as pressing, the patient experiences difficulties in determining a clear localization of pain. Significantly, the pain is not distributed over the dermis, although it can spread to the feet.

Facet pain syndrome, which is described in the writings of such authors as: Cohen S.P., Huang J.H., Brummett C., Raja S.N., Eubanks J.D., Lee M.J., Cassinelli E. and Ahn N.U., is important. According to the authors, facet pain is called dysfunction of the intervertebral joints and osteoarthritis. Clinically, it is manifested by predominant back pain, pain relief during movement and worse at rest, aggravation during extension and rotation, non-root pain on the back of the thigh (buttocks, groin) [6]. The prevalence of facetogenic pain is about 15% of cases of lower back pain [7]. Facet joint osteoarthrosis occurs in people over 60 years of age. The most frequently involved compounds are L4 – L5 and L5 – S1. Perhaps the changes in the joints are

secondary to the degeneration of the MTD, and the pain syndrome is of a combined nature [8].

In addition to bone-cartilage structures, soft tissue can also be a source of pain. According to M. Solomonow [9], prolonged static or stereotypic dynamic loading causes microdamage to muscles, ligaments, joint capsules, MTD, and degeneration products modulate inflammatory reactions and, as a result, pain. Additionally, in response to a pain stimulus, a reflex muscle spasm develops that physiologically provides protective immobilization of the affected segment.

Another common species is radicular pain, Danilov An. B in his work writes that radicular pain occurs during compression of the sensitive root, and inflammation plays a significant role in the occurrence of pain [10]. Fragments of MTD, subjected to degeneration, produce inflammatory mediators, which are nociceptive substances. With the flow of blood, they can get into the periradicular region, causing inflammation, edema and, as a result, a radicular pain syndrome. Unlike reflected pain, radicular is always distributed over a specific dermatome.

Interventional Therapies

The main objectives of treating patients are to ensure the conditions for a full course of rehabilitation and therapeutic measures, relieve pain, prevent chronic pain and prevent relapse. The criteria for effective treatment is not the complete disappearance of pain, but its reduction by 50% from the initial level. The specialist often deals with the already formed chronic pain syndrome, because an acute episode of pain has a self-limiting course, and such patients rarely visit doctors. There are generally accepted methods of treatment: non-pharmacological therapy (physiotherapeutic measures, etc.); pharmacological therapy; special injection methods (interventional therapies); surgery.

Interventional treatments (local injections and denervation techniques) occupy an important place in the treatment of chronic back pain. Musculoskeletal injections usually include a combination of a local local anesthetic that provides rapid analgesia (confirmation of the source of pain) and a glucocorticosteroid that provides continued anesthesia. Injections can be done in any structure: muscles, joints, root, epidural space,

MTD. Intramuscular injections are the most common intervention. It is common practice to administer drugs to the most painful muscle. In most cases, this manipulation brings relief. This, apparently, affects the rupture of the "vicious circle" [11]. However, the injections themselves cannot provide a long-term effect, and this method must be combined with other treatment methods.

Intradiscal injection of corticosteroids can be used as a diagnostic procedure for determining discogenic pain. The basis for the analgesic effect is a decrease in inflammatory processes in the MTD [11].

Muzin S., Isaac Z., Walker J. disprove the effectiveness of intra-disk injections without showing their clinical significance compared to placebo. However, in neuroimaging studies, where patients were divided into groups prior to the administration of corticosteroids based on changes in the vertebral platelets (changes in the type of Modic), different efficacy of the technique was shown depending on the nature of the detected changes. Thus, more careful selection of patients is required before the intervention. The incidence of side effects, such as discitis and other inflammatory reactions, remains unclear, and therefore the European and American authorities do not recommend this procedure [12].

Epidural injections of local anesthetics and / or corticosteroid drugs are a frequent diagnostic and therapeutic method in patients with radicular pain syndrome caused by MTD hernia and SEC. The administration of glucocorticosteroids as powerful anti-inflammatory agents reduces the synthesis of inflammatory mediators and reduces pain. There are several ways to introduce drugs into the epidural space: transforaminal, translaminar and caudal (sacral). Transforaminal injection is preferred since the drug is delivered directly to the area near the root. Other approaches can be used when transforaminal blockade is impracticable due to anatomical features or in a multilevel, bilateral radicular syndrome. Caudal blockade is also used in patients with chronic lower back pain and associated MTD degeneration. The advantage of translaminar and caudal injections is the ability to perform "blindly" [13] however all types of such interventions should be performed under ultrasound or x-ray navigation.

Epidural administration of corticosteroid drugs to the patient is advisable when conservative therapy was ineffective, and surgical intervention is not possible.

Epidural blockade has a temporary effect (4 weeks) and is possible to relieve pain. A systematic analysis of J. MacVicar [14] showed that 60% of patients noted a 50% reduction in radicular pain over a period of 1 to 2 months, and only 40% within one year. The effectiveness of epidural injections has not been proven in patients with nonspecific back pain without MTD changes. Complications of this procedure are rare: post-puncture syndrome, neurotoxic effect from getting the drug into the subdural space, and infectious complications are possible. A rare but serious adverse effect is spinal stroke [14], caused by trauma to Adamkevich's artery during transforaminal access.

Steroidal anti-inflammatory drugs can also be injected into the facet joint or next to their innervated nerve. Injections of the active substance into the joint or near the medial branch can be considered as two equal in effect procedures [15]. The medial block of the posterior branch of the spinal nerve, however, is more often regarded as a diagnostic procedure performed to verify the source of pain. There is little data on the effectiveness of this intervention in treating patients. Comparison of the efficacy of facet joint blockade by steroids with the administration of a placebo showed no statistically significant differences. Injections performed under ultrasound or X-ray control are more effective, which may indicate a lack of therapeutic effect if the drug is not delivered directly to the target. However, any positive dynamics from the intervention is temporary. Injections of glucocorticosteroids into the joint area can be considered as first-line therapy in the treatment of facet BS. This type of intervention should be used as a diagnostic procedure before performing radiofrequency ablation of the facet joint. The diagnostic unit must be performed twice to eliminate false positive results. The essence of radiofrequency ablation is the destruction of the sensitive nerve fiber and, thus, the reduction of pain. The effectiveness of radiofrequency denervation is well understood and established. This method has proven to be effective both in the short and long term [15]. Intrathecal administration of drugs to reduce pain is used in oncology (morphine, ziconotide), as well as in the treatment of spastic syndrome

(baclofen). In general, intrathecal analgesics can help patients with poorly operated spine syndrome and non-specific back pain, but due to the lack of evidence of proper quality, this procedure is currently not recommended.

Conclusion

Interventional pain treatments, sometimes referred to as “scalpel-free surgery,” are inherently highly accurate, minimally invasive surgeries. They allow you to get a long therapeutic effect even where the use of drugs is ineffective or impossible. Moreover, the small volume of interventions allows patients to easily tolerate them, so hospitalization is not required in the vast majority of cases. The specialists of the Pain Clinic successfully use interventional treatment methods in their practice, relieving patients of chronic pain. With this treatment, drugs are most often injected directly into the pathological focus responsible for the occurrence of pain. Quickly and efficiently, the medical blockade method meets these conditions. Back pain in degenerative-dystrophic diseases of the spine is a socially significant interdisciplinary problem. The value and skillful use of the currently available diverse therapeutic arsenal allows you to effectively help most patients with this pathology. Interventional pain management has firmly taken one of the leading places in the case of chronic pain.

Reference:

1. Hartvigsen J., Hancock M.J. Kongsted A. et al. What low back pain is and why we need to pay attention. *Lancet*, - 2018, - 3(91), pp. 235–247. DOI: 10.1016/S0140- 6736(18)30480-X. PMID: 29573870.
2. Baron R., Binder A., Attal N. et al. Neuropathic low back pain in clinical practice. *Eur J Pain*, - 2016, 20(12), pp. 861–873. DOI: 10.1002/ejp.838. PMID: 26935254.
3. Molinos M., Almeida C.R., Caldeira J. et al. Inflammation in intervertebral disc degeneration and regeneration. *J R Soc Interface*, - 2015, 1(2), pp. 201 - 219. DOI: 10.1098/rsif.2014.1191. PMID: 25673296.
4. Freynhagen R., Baron R., et al. Screening of neuropathic pain components in patients with chronic back pain associated with nerve root compression: a prospective observational pilot study (MIPORT). *Curr Med Res Opin*, - 2006, - 2(2), pp. 529–537. DOI: 10.1185/030079906X89874. PMID: 16574036

5. Bogduk N. On the definitions and physiology of back pain, referred pain, and radicular pain. *Pain*, - 2009, 14(7), pp. 17–19. DOI: 10.1016/j.pain.2009.08.020. PMID: 19762151
6. Cohen S.P., Huang J.H., Brummett C. Facet joint pain – advances in patient selection and treatment. *Nat Rev Rheumatol*, - 2013, 9 (11), pp. 101–116. DOI: 10.1038/nrrheum.2012.198. PMID: 23165358.
7. Cohen S.P., Raja S.N. Pathogenesis, diagnosis, and treatment of lumbar zygapophysial (facet) joint pain. *Anesthesiology*, - 2007, 11(6), pp. 591–614. PMID: 17325518.
8. Eubanks J.D., Lee M.J., Cassinelli E., Ahn N.U. Prevalence of lumbar facet arthrosis and its relationship to age, sex, and race: an anatomic study of cadaveric specimens. *Spine*, - 2017, 32(11), pp. 205–222. DOI: 10.1097/BRS.0b013e318145a3a9
9. Solomonow M., Baratta R.V., Zhou B.-H. Et al. Muscular dysfunction elicited by creep of lumbar viscoelastic tissue. *J Electromyogr Kinesiol*, - 2013, 13(4), pp. 381–396. DOI: 10.1016/S1050-6411(03)00045-2.
10. Danilov An. B. [Pharmacotherapy of neuropathic back pain]. *Nevrologiya i revmatologiya*, - 2011, 9(1), pp. 51–55. (In Russ.)
11. Patel V.B., Wasserman R., Imani F. Interventional therapies for chronic low back pain: a focused review, - 2017, 12(31), pp. 123 – 137
12. Muzin S., Isaac Z., Walker J. The role of intradiscal steroids in the treatment of discogenic low back pain. *Curr Rev Musculoskelet Med*, - 2018, 1(12), pp. 103–107. DOI: 10.1007/s12178-007-9015-y. PMID: 19468881.
13. Khot A., Bowditch M., Powell J., Sharp D. The use of intradiscal steroid therapy for lumbar spinal discogenic pain: a randomized controlled trial, - 2014, 29(8). pp. 833–836. PMID: 15082979.
14. MacVicar J., King W., Landers M.H., Bogduk N. The effectiveness of lumbar transforaminal injection of steroids: a comprehensive review with systematic analysis of the published data. *Pain Med*, - 2013, 14(11), pp. 14–28. DOI: 10.1111/j.1526-4637.2012.01508.x. PMID: 23110347.
15. Fayad F., Lefevre-Colau M.M., Rannou F. et al. Relation of inflammatory modic changes to intradiscal steroid injection outcome in chronic low back pain. *Eur Spine J*, - 2017, 2(16), pp. 925–931. DOI: 10.1007/s00586-006-0301-y. PMID: 17216228.

UDC 616.61-002.17-053.2-07-08

Ахматова Юлдуз Аблакуловна

ассистент кафедры 2-педиатрии, неонатологии и пропедевтики детских болезней
Самаркандский Государственный медицинский институт, Узбекистан

Ахматов Аблокул

кандидат медицинских наук,
доцент кафедры 2-педиатрии, неонатологии и пропедевтики детских болезней
Самаркандский Государственный медицинский институт, Узбекистан

Нажимов Шахбоз Рахимжон угли

резидент магистратуры
кафедры 2-педиатрии, неонатологии и пропедевтики детских болезней
Самаркандский Государственный медицинский институт, Узбекистан

Сирожова Нафиса Анваровна

резидент магистратуры
кафедры 2-педиатрии, неонатологии и пропедевтики детских болезней
Самаркандский Государственный медицинский институт, Узбекистан

**ХРОНИЧЕСКИЙ ТУБУЛОИНТЕРСТИЦИАЛЬНЫЙ НЕФРИТ
(ХТИН) У ДЕТЕЙ НА ФОНЕ УРАТУРИИ:
КЛИНИКО-ЛАБОРАТОРНАЯ И ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ
ХАРАКТЕРИСТИКА.**

Согласно данным литературы от 1,5 да 4,5% из числа всех больных с заболеваниями органов мочевой системы составляют ХТИН, которые в детском возрасте чаще всего связаны с дизметаболическими нарушениями. Уратные повреждение почек среды учтенной почечной патологии составляют 9,9-14%. Клиническая диагностика ХТИН на ранних этапах развития затруднено. Однако

к настоящему времени проведены клинико-морфологические и функциональные параллели, на основе которых обоснованы критерии ранней диагностики ХТИН без применения инвазивных методов.

Целью данной работы является изучение роли дизметаболических нарушений в прогрессировании ХТИН у детей.

Материал и методы. Под нашим наблюдением находились 112 детей в возрасте от 3 до 14 лет из 98 семей, у которых имеет место гиперурикемия, уратурия и ХТИН. Анализ семейного анамнеза показал, что 64,8% родителей страдают патологией почек (первично-хронический нефрит, пиелонефрит, мочекаменная болезнь, хроническая болезнь почек). Отмечена высокая частота в генеалогии таких заболеваний, как мочекаменная болезнь, желчно-каменная болезнь, дизметаболическая нефропатия, подагра, ожирение, остеохондроз и др.). Более чем в половине случаев изученных родословных подобный спектр патологии прослеживается в 2-3 поколениях. При установлении диагноза учитывались уровень мочевой кислоты (МК) в крови более 0,3 ммоль/л, в моче более 3,8+0,26 ммоль/л. У пробандов эти показатели составили соответственно 0367+-0,01 ммоль/л и 6,55+-0,37 ммоль/л. Этому соответствовало повышение активности ксантиноксидазы до 302,6+-28,2 ммоль/л /сек, при норме 110,0+-12,2 ммоль/л/сек. Из 112 детей, у 86 беременность у матерей протекала выраженным поздним токсикозом беременности.

Результаты и обсуждение. Клинически у 42 из 112 патологический мочевой синдром выявлен на фоне интеркуррентных заболеваний, у других при оформлении в школу. У 12 из них в анамнезе имелись данные о цистите, пиелоцистите. Начало заболевания характеризовалось малосимптомностью, отсутствием экстраренальных признаков (отеков, гипертензии). У 78% из них наблюдались многообразные очаги хронической инфекции: тонзиллит, синуситы, отиты, у всех детей наблюдалась дискинезия желчных путей, у 27% ранее аллергические заболевания - астматический бронхит, атопический

дерматит, бронхиальная астма. У 82 из 112 наблюдаемых имелись 5 и более внешних стигм дизэмбриогенеза. Малый диурез наблюдался у 40 детей, с наличием коричневого осадка. Пастозность лица и век по утру отмечалась у 27 детей, положительный симптом Пастернацкого наблюдался у 17 детей с бактериальным ХТИН. У 60 детей (53,6%) отмечалась у тенденции к гипотонии, у 5 детей к гипертензии, у остальных А/Д было нормальным. Микрогематурия наблюдалась 86, у 6 детей краткосрочная макрогематурия (по Нечипоренко от 2000 до 320000 в 1 мл мочи эритроцитов), протеинурия от 0,033 до 1,65 г/л у всех наблюдаемых. Бактериурия более 50000 в 1 мл мочи выявлен у 47 детей, преимущественно за счёт кишечной палочки. У 37 детей наблюдалась гиперхолестеринемия. Клубочковая функция почек оставалась сохранной, кратковременное снижение клиренса эндогенного креатинина наблюдалась у 14 больных. Никтурия наблюдалась у 42 детей, гипо- и изостенурия 24. У всех детей с никтурией (42 детей) имеет место снижение способности мочи к максимальному концентрированию и разведению по данным проб с деградацией и 2 % водной нагрузкой. У всех больных с ХТИН имеет место снижения ацидогенетической и аммионогенетической функции почек. У большинства детей при экстренной урографии (у 48 из 64) имеют место признаки врожденной аномалии развития почек и мочевыводящих путей (бугристый контур почек, обструкция прилоханочного отдела, нефроптоз, удвоения верхних мочевых путей, гипотония мочеточников и др.).

Выводы. Таким образом, при тщательном сопоставлении семейных, анамнестических, лабораторных показателей, клинико - функционального скрининга в настоящее время вполне возможна ранняя диагностика ХТИН, что принципиально важно для эффективной превентивной терапии, профилактики прогрессирования заболевания, наслоения микробно - воспалительного процесса.

Список литературы:

1. Бильченко А.В. Гиперурикемия как фактор риска сердечно-сосудистой заболеваемости и смертности//Русский медицинский журнал. 2009;10; с.46-48.
2. Бугаева Н.В. Диагностика уратной нефропатии у больных с синдромом артериальной гипертензии: Дисс.канд.мед.наук.М.,2012.
3. Донсков А.С., Балкаров И.М., Фаина З.М. и др. Уратное поражение почек и метаболические сдвиги у пациентов с артериальной гипертензией//Тер.архив. 2013; 6; с.53-56.
4. Хлебовец Н.И. Тубулоинтерстициальный нефрит у детей//Журнал Гродненского государственного медицинского университета, №1; 2014; с.94-97.
5. Исмаилова З.А., Юлдашев Б.А., Ахматов А.А. Хронический пиелонефрит у детей на фоне нарушенного обмена мочевой кислоты: особенности анамнеза и клинико-лабораторная характеристика//Doktor axborotnomasi. 2019, №1. с.45-49.

UDC 618.2-071:612.821.3

Богдан Н.В.

студент медичного факультету

Буковинський державний медичний університет, м.Чернівці, Україна

Лаврук М.П.

студент медичного факультету

Буковинський державний медичний університет, м.Чернівці, Україна

Соловей В.М.

студент медичного факультету

Буковинський державний медичний університет, м.Чернівці, Україна

ВПЛИВ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЖІНКИ НА ПЕРЕБІГ ВАГІТНОСТІ

Психоемоційний стан вагітних жінок є унікальним. Він значно відрізняється від звичайного стану жінки. Вагітна набагато гостріше реагує на навколишній світ і є дуже чутливою. У деяких випадках настання вагітності є несподіваною подією і не завжди бажаною, тому прийняття рішення про пролонгацію вагітності може супроводжуватися збільшенням тривоги і занепокоєння, яке збільшується в разі відхилення перебігу вагітності від фізіологічного та при діагностиці вроджених аномалій у плода. При встановленні під час вагітності вродженої вади розвитку (ВВР) центральної нервової системи (ЦНС) у плода спостерігається значний стресовий вплив на організм вагітної жінки зі зміною її психоемоційного стану. Психоемоційний стан жінки відображає психічні, вегетативні і гормональні реакції вагітних в умовах стресу і чинить значний вплив на виношування вагітності і подальше родорозрішення

Мета: провести дослідження причинно-наслідкового зв'язку виникнення акушерських і перинатальних патологій у жінок з порушеннями

психоемоційного стану на основі аналізу літератури вітчизняних та зарубіжних джерел.

Вченими доведено, що сприятливий психологічний стан протягом вагітності є важливим чинником зменшення больових відчуттів та зменшення ймовірності виникнення різноманітних ускладнень під час народження дитини і в післяпологовому періоді (як у матері, так і в дитини). Зважаючи на це, психологія вагітності і пологів є однією із галузей сучасного акушерства, яка активно досліджується. [1,с.1-3]

Розглядаючи взаємозв'язок між індивідуально-психологічними властивостями та характером протікання вагітності, слід зазначити той факт, що певні риси характеру жінки значною мірою обумовлюють процес її успішної адаптації до вагітності та материнства у цілому. Так, на підставі аналізу літературних даних було встановлено, що такі особистісні якості та властивості у жінок як: емоційна неврівноваженість, дратівливість, агресивність, невпевненість у собі, занижена самооцінка, відсутність навичок ефективного спілкування, невирішені комплекси та страхи значною мірою заважають нормальному протіканню вагітності, а також негативно відображаються на процесі формування адекватного материнського поведіння. За даними спеціалізованого експериментального дослідження 60% жінок з різноманітними патологіями вагітності і відхиленнями загальномедичних показників знаходилися в пригніченому психоемоційному стані протягом гестаційного періоду. [2,с.51]

Такі стани мають певну специфіку, що пов'язана з терміном вагітності та психологічним станом жінки до її настання. Найбільш критичними в емоційному плані є перший та третій триместри вагітності. Серед факторів, які також впливають на психоемоційний стан жінки та її готовність до вагітності, пологів і подальшого виховання дитини, є вік жінки, а також наявність у неї досвіду попередньої вагітності та пологів. Вік вагітної до 20 років, наявність у неї несприятливих соціально-побутових умов, нестабільного матеріального стану та

за відсутності надійного партнера характеризується особливою небезпекою виникнення психоемоційного стресу з високим рівнем кортизолу в крові. Такі пацієнтки входять до групи ризику і потребують пильного лікарського спостереження. [3,с.63]

Моніторинг гомеостазу і механізмів адаптації з урахуванням саме психоемоційного стану дозволив встановити основні патогенетичні зрушення у вагітних. При оцінюванні вегетативного балансу у вагітних з урахуванням рівня ситуативної тривожності встановлено пригнічення парасимпатичної регуляції, що сприяє зростанню симпатичного впливу на ритм серця. Так, показники, залежні від впливу парасимпатичної ланки регуляції, знижуються, а залежні від симпатичної ланки регуляції – зростають. Оцінка параметрів кардіоритму матері та плода вказує на нейро-гуморальний вплив у більшості вагітних (92,9 %) та їх плодів (94,6 %). [5,с.92-93]

Частим наслідком порушень нервової регуляції є гестози вагітних. Відомо, що у жінок з вираженим пригніченим емоційним станом частіше спостерігається тяжка форма гестозу, на відміну від жінок з стабільним позитивним настроєм. Аналізуючи причини гестозу та супроводжуючих його афективних розладів у пацієнток цієї групи, необхідно пам'ятати, що будь-яка вагітність, у тому числі й абсолютно нормальна, сама по собі є джерелом більшого або меншого психологічного напруження, внаслідок чого байдужі у минулому елементи середовища і ситуації набувають іншого суб'єктивного значення і стають причиною особистих реакцій.[5,с.132-137]

Крім безпосереднього впливу психологічного стану жінки на протікання всіх фізіологічних процесів в організмі, у тому числі на перебіг вагітності, часто спостерігається і опосередкований вплив стресу. Виявляється він в змінах поведінки вагітної жінки. Наприклад, перебуваючи у стані сильного нервового напруження, жінка може не дотримуватися здорового способу життя: порушує харчовий режим, вживає алкоголь і недозволені препарати, палить – усе це

підвищує ризик народження дитини з малою масою тіла, крім того, підвищує ризик вроджених вад у дитини.[4,с.591-596]

Отже, психологія вагітності набуває особливої актуальності у сучасній медицині через пряму залежність емоційного і фізичного стану жінки. Саме стресові стани під час гестаційного періоду як безпосередньо, так і опосередковано призводять до репродуктивних втрат, ускладнень вагітності та порушення розвитку плода, передчасних пологів, народження дитини з малою вагою, до виникнення психосоматичних та психопатологічних розладів. Тому, запорукою виношування вагітності та подальшого здоров'я матері та дитини є комплексне психологічне, психіатричне, медичне обстеження жінки.

Список літератури:

1. Сюсюка В.Г. «Медико-психологічні аспекти вагітності.Особливості становлення материнської сфери». – Запорізький державний медичний університет МОЗ України, Запоріжжя, 2018.
2. Анчева І.А. «Сучасний погляд на психологічну готовність жінки до материнства» - Одеський національний медичний університет,2017.
3. Сюсюка В.Г. «Клініко-патогенетичні аспекти акушерських і перинатальних ускладнень у жінок з урахуванням психоемоційного стану та їх медико-психологічна корекція.» – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – Запорізький державний медичний університет МОЗ України, Запоріжжя, 2018.
4. Ходаківська О.М. «Проблеми сучасної психології» Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України,2016.
5. Wan-Lin Pan «Mindfullnes-based programme on the psychological heath of pregnant women» - Australin College of Midwives,2018

UDC 614.2

Габорець Ольга Андріївна

асистент кафедри медичної фізики та інформаційних технологій № 2
Донецький національний медичний університет

Мироненко Оксана Василівна

канд. ф.-м. наук, ст. викладач кафедри медичної фізики
та інформаційних технологій № 2
Донецький національний медичний університет

Пишногуб Мирослава Володимирівна

викладач кафедри мовних та гуманітарних дисциплін № 2
Донецький національний медичний університет

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОХОРОНІ ЗДОРОВ'Я

***Анотація.** Все різноманіття мобільних технологій умовно можна розділити на кілька груп: профілактика захворювань, визначення різних діагностичних параметрів, контроль перебігу захворювання та ефективності лікування, консультативна підтримка, телемедицина. Нові технології відкривають перед охороною здоров'я широкі перспективи, можливість вдосконалення якості та доступності медичної допомоги. Однак існують деякі проблеми і протиріччя, пов'язані, зокрема, з недостатнім рівнем участі професійних медиків в розробці додатків, низькою комп'ютерної грамотністю населення і високою вартістю подібних технологій. Проте розвиток медичних мобільних концепцій захоплює нові області, включаючи поява більш складних програм для аналізу діагностичної інформації, залучення нових видів портативних пристроїв і інтеграцію додатків в соціальні мережі. У статті розглянуті основні можливості мобільного медицини, проблеми та перспективи її розвитку.*

***Ключові слова:** мобільне охорону здоров'я, електронна охорона здоров'я, медичні мобільні додатки, мобільні додатки з ведення здорового способу життя і для занять спортом, мобільні діагностичні пристрої, медичні калькулятори, дистанційний моніторинг стану здоров'я.*

Впровадження комп'ютерних технологій в медичну практику ставить безліч непростих питань. Важливою проблемою є широке поширення некоректно складених програм, зокрема консультативних програм, застосування яких пацієнтами може призвести до підвищення числа випадків самолікування з несприятливим результатом.

Причинами такої ситуації є недостатній рівень участі професійних лікарів в розробці додатків і відсутність нормативно-правової бази, що регулює їх створення і поширення. Застосування пацієнтами мобільних додатків має строго регулюватися клініцистом. Потрібно активна просвітницька робота серед населення за рекомендацією практикуючими лікарями тільки перевірених додатків.

Комп'ютерна грамотність клініцистів в даний час є одним з каменів спотикання на шляху «мобілізації» охорони здоров'я, і ця проблема вимагає більш активної участі зацікавлених сторін і, перш за все, держави. Подібні програми вже реалізуються в різних регіонах і приносять позитивні результати

На перший план в стримуванні поширення мобільних технологій в медичній практиці виходять такі проблеми:

- відсутність єдиної інформаційної системи у сфері охорони здоров'я, достатньої технічної бази та фінансових вкладень;
- консервативність і закритість медичного суспільства;
- забезпечення безпеки персональних даних.

Всупереч наявних проблем, розвиток mHealth технологій визнано інноваційним і перспективним. Обсяг ринку мобільного медицини в світі щорічно тільки зростає, а збільшення частки осіб похилого віку, зростання числа хронічних захворювань, значна кількість населених пунктів, що знаходяться у важкодоступних районах, нестача медичного персоналу диктують необхідність використання нових технологій і стратегій в системі охорони здоров'я.

Найбільшу активність в сфері mHealth проявляють перш за все країни з високим рівнем доходу на душу населення. За даними опитування, 72% лікарів

Німеччини, Великобританії і Франції активно використовують мобільні технології у своїй практиці.

Переваги подібних технологій очевидні: з одного боку, вони здатні зробити охорону здоров'я більш доступним, зручним і зрозумілим для пацієнта, з іншого - можуть надати лікаря всебічну технічну та консультативну підтримку, що в кінцевому підсумку призведе до поліпшення якості медичного обслуговування.

Інформаційні технології активно впроваджуються в різні сфери життєдіяльності, включаючи охорону здоров'я, що призводить до кардинальної зміни якості життя людей. Мобільна охорона здоров'я (mHealth) — одне з перспективних, динамічно розвиваючих напрямків електронної охорони здоров'я (eHealth), метою якого є надання мобільних і бездротових технологій для інформаційної підтримки в галузі охорони здоров'я, надання медичних послуг та забезпечення здорового способу життя. Все розмаїття mHealth може бути умовно поділено на 5 основних груп:

- програми (додатки) медичної спрямованості;
- медичні інформаційно-довідкові служби, включаючи екстрені телефонні служби;
- діагностичні пристрої для смартфонів, в тому числі різноманітні носяться пристрої або гаджети (чіпи, пояси, браслети, «розумні» окуляри і т. д.);
- мобільна телемедицина, призначена для дистанційного взаємодії як всередині лікарської спільноти, так і для зв'язку з пацієнтом;
- управління медичними даними, координація робочого процесу установ сфери охорони здоров'я.

Переваги подібних технологій очевидні: з одного боку, вони здатні зробити охорону здоров'я більш доступним, зручним і зрозумілим для пацієнта, з іншого — можуть надати лікаря всебічну технічну та консультативну підтримку, що в кінцевому підсумку призведе до поліпшення якості медичного обслуговування.

Програмні додатки з ведення здорового способу життя і фізичної активності

Програма	Коротка характеристика
<u>Couch to 5K</u>	план тренувань розроблений провідними тренерами, що включають розминку, біг протягом короткого періоду часу, ходьбу, повторення; людські звукові підказки допоможуть вам у кожному тренуванні; доступність плейлиста з музичним програвачем у додатку; журнал тренувань і багато іншого.
<u>Cyclemeter Cycling Running GPS</u>	<p>Доріжка</p> <ul style="list-style-type: none"> • Виключити час зупинки за допомогою автоматичного виявлення зупинки. • Переглядайте карти місцевості та дорожнього руху за допомогою Карт Google. • Запишіть частоту серцевих скорочень, швидкість велосипеда, каденцію велосипеда та потужність велосипеда за допомогою датчиків. • Автоматично записувати погоду. <p>Поїзд</p> <ul style="list-style-type: none"> • Підтримує велоспорт, біг, ходьбу, катання на ковзанах, катання на лижах та багато інших заходів. • Слідкуйте за надзвичайно налаштованими інтервальними тренуваннями, зонами та цілями. • Встановіть повторювані інтервали, інтервали пірамід або тренування з темпом. • Слухайте повідомлення, які тримають вас у зоні. • Проаналізуйте ефективність розбиття, інтервалу та зони. <p>Почуй</p> <ul style="list-style-type: none"> • Виберіть із понад 120 настроюваних повідомлень, включаючи відстань, час, швидкість, висоту та частоту серцевих скорочень. • Слухайте статистику автоматично в інтервали часу або відстані або на вимогу за допомогою пульта дистанційного керування навушниками. • Слухайте коментарі друзів та послідовників у Facebook, Twitter та dailymile.
Digifit Icardio	Монітор серцевого ритму Digifit Icardio, трежер активності та тренувань, як правило, добре сприйнятий людьми, які хочуть вести вкладки про те, як далеко вони бігали чи ходили, швидкість, з якою рухаються, і, звичайно, швидкість, з якою їх серце накачає, роблячи це. Digifit Icardio також може відслідковувати втрату ваги та стежити за прогресом, що досягається в режимі тренувань

Переваги подібних технологій очевидні: з одного боку, вони здатні зробити охорону здоров'я більш доступним, зручним і зрозумілим для пацієнта, з іншого — можуть надати лікаря всебічну технічну та консультативну підтримку, що в кінцевому підсумку призведе до поліпшення якості медичного обслуговування.

В даний час існує більш ніж 100 тис. програмних додатків в області охорони здоров'я, розроблених на платформах Android і iOS. Вони призначені для лікарів, пацієнтів і осіб, що піклуються про своє здоров'я.

Основні напрямки застосування мобільних медичних програм:

- профілактика захворювань і пропаганда здорового способу життя, які включають боротьбу зі шкідливими звичками, інформування населення про можливі фактори ризику та ранніх маркерах розвитку захворювань;
- розрахунок окремих діагностичних показників і фізіологічних параметрів (медичні калькулятори);
- здійснення дистанційного моніторингу стану хворого, контроль ефективності лікування, прихильності й точності виконання пацієнтами лікувальних приписів;
- консультативна (інформаційна) підтримка лікарів і пацієнтів.

Застосування комп'ютерних технологій для профілактики захворювань включає використання різних мобільних додатків з ведення здорового способу життя (wellness), для занять фізкультурою і спортом (fitness) з контролем окремих фізіологічних й антропометричних показників, боротьбі з шкідливими звичками, складання і коригування раціону харчування (табл. 1). Дані програми мають різний ступінь складності і можуть застосовуватися пацієнтом як самостійно, так і при взаємодії з лікарем.

Надлишкова маса тіла, ожиріння стають глобальною проблемою і головним фактором ризику передчасної смерті населення. існує велика кількість додатків для схуднення з високим рівнем ефективності. Мобільні фітнес-додатки дозволяють скласти індивідуальні програми фізичних тренувань з урахуванням впливу на певні групи м'язів, аналізу виконуваної або планованої фізичної

активності і т. п. Вони здатні підтримувати інтерес до виконання регулярних фізичних тренувань. Найбільш популярні додатки для бігу, йоги та лікувальної фізкультури. Досліджень з оцінки ефективності фітнес-додатків вкрай мало. В одному з них було продемонстровано підвищення зацікавленості користувачів в регулярної фізичної активності, а також ефективне зниження маси тіла і окружності талії при використанні спеціального мобільного додатка POWeR Tracker і Інтернетсайт з тематичними матеріалами.

Мобільна охорона здоров'я є одним зі значущих проектів в медицині, який дозволить значно підвищити доступність і якість лікарської допомоги, інформованість суспільства, спростити діагностичні процедури, зменшити фінансові витрати і поліпшити управління системою охорони здоров'я в цілому. В епоху інформатизації медицини система взаємин лікаря і пацієнта зазнає значних змін. У минуле йде патерналістська модель взаємодії, все більшою мірою відносини стають партнерськими, відкритими і рівноправними.

Перспективною виглядає розробка додатків, дозволяють дистанційно проводити складну оцінку діагностичних даних для кращого контролю перебігу хвороби і лікування пацієнтів. Особливої актуальності набуває дистанційна offline-оцінка оцифрованих результатів різних діагностичних досліджень (рентгенограм, комп'ютерних томограм, даних магнітно-резонансної томографії, гістологічного, імуногістохімічного і молекулярного аналізів).

Список джерел:

1. Sahoo P.K. Efficient security mechanisms for mHealth applications using wireless body sensor networks. *Sensors (Basel)* 2012;12(9):12606–33.

UDC 616.831-009.11

Мавлянова Зилола Фархадовна

Кандидат медицинских наук, доцент

Заведующая кафедрой медицинской реабилитации, физиотерапии и спортивной медицины

Самаркандский государственный медицинский институт, Узбекистан

Хусинова Шоира Акбаровна

Кандидат медицинских наук, доцент

Зав.кафедрой общей практики/семейной медицины

Самаркандский государственный медицинский институт, Узбекистан

КЛИНИКО-ЛАБОРАТОРНЫЕ МАРКЕРЫ НУТРИТИВНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТИ У ДЕТЕЙ С ЦЕРЕБРАЛЬНЫМ ПАРАЛИЧОМ

Аннотация. В статье обсуждаются значимость клинико-неврологических и лабораторных параметров, являющихся важным инструментом диагностики недостаточности питания, от которых во многом зависит качество жизни и дальнейшая социализация.

Ключевые слова: детский церебральный паралич, дети, нутритивный статус, клинико-лабораторные маркеры.

Актуальность. По данным Всемирной организации здравоохранения, детский церебральный паралич является основной причиной детской неврологической инвалидности в мире, частота встречаемости его в мире составляет 3-4 случая на 1000 новорожденных. В течение последнего времени количество детей, больных церебральным параличом, увеличилось в мире на 14 %, составляя 17 миллионов больных [Алимова В.С., 2018; Дейнеко В.В., 2017]. Пациенты с детским церебральным параличом составляют группу риска по развитию нутритивной недостаточности, имеющей мультифакториальный генез. Именно поэтому оценка нутритивного статуса представляет собой непростую задачу. В связи с чем подход к решению вопросов оценки

нутритивного статуса у данной категории пациентов должен быть всесторонним и комплексным с учетом не только характеристик соматического здоровья, но и лабораторных маркеров.

Цель исследования: определить наиболее характерные лабораторные показатели нутритивной недостаточности у детей с церебральным параличом в зависимости от формы заболевания.

Материал и методы исследования. Обследовано 65 пациентов с детским церебральным параличом в возрасте от 3 до 15 лет, составивших основную группу и разделенных на 5 подгрупп в зависимости от формы заболевания. Контрольную группу составили 30 здоровых детей, сопоставимых по полу и возрасту с основной группой. В возрастном составе основной группы преобладали дети в возрасте 7-9 лет - 30 человек (46,1%); с 3 до 6 лет - 15 человек (23,1%), 10-15 лет – 20 пациентов (30,8%). В то время как в контрольной группе распределение детей по возрасту выглядело следующим образом: 3-6 лет - 20%, 7-9 лет - 40% и 10-15 лет - 40%. У всех детей было проведено комплексное изучение особенностей нутритивного анамнеза, а также определение абсолютного числа лимфоцитов крови и содержания альбумина.

Результаты и обсуждение. Оценка нутритивной недостаточности проводилась с использованием метода Билбери-Кохен (Bilbery G.L., 1989), включающему изучение следующих показателей: вес и рост ребенка, окружность плеча, измерение толщины кожно-жировой складки над трицепсом, определение абсолютного числа лимфоцитов крови и содержания альбумина. Наряду с оценкой медицинского анамнеза, во всех случаях проводилась глубокая оценка и анализ нутритивного анамнеза.

В соответствии с Международной классификацией болезней 10-го пересмотра в зависимости от формы детского церебрального паралича дети основной группы были разделены на пять подгрупп. 67,7% (44 наблюдения) всех случаев детского церебрального паралича составляли спастические формы, представленные 3 подгруппами: спастический церебральный паралич,

квадриплегия – G 80.0 (I-я подгруппа) – 14 пациентов (21,5%); спастическая дисплегия – G 80.1 (II-я подгруппа) – 15 случаев (23,1%); детская гемиплегия (гемипарез) – G 80.2 диагностирована у 15 больных (III-я подгруппа, 23,1%). В IV-ю подгруппу вошли больные с дискинетическим церебральным параличом (атетоз, хореоатетоз) – G 80.3 (11 наблюдений, 16,9%). В V-ю подгруппу вошли 10 пациентов (15,4%) с различной степенью выраженности статической и динамической атаксии - атактический церебральный паралич (атония) – G 80.4.

Подсчет абсолютного числа лимфоцитов крови является простейшим методом оценки состояния иммунной системы, напрямую и непосредственно зависящей от белково-энергетических возможностей, и позволяющим провести комплексную оценку трофических расстройств. Расчет абсолютного числа лимфоцитов производился по формуле *Абсолютное число лимфоцитов = лимфоциты (%) × количество лейкоцитов ($10^9/л$) / 100*. Результаты трактовались следующим образом: отсутствие нарушений питания ($1,8 \times 10^9/л$) - 0 баллов; легкое нарушение питания ($1,79-1,5 \times 10^9/л$) - 1 балл; умеренное снижение питания ($1,49-0,9 \times 10^9/л$) - 2 балла; выраженное снижение питания (ниже $0,9 \times 10^9/л$) - 3 балла. У детей контрольной группы случаев нутритивной недостаточности ни в одном наблюдении выявлено не было. У детей основной группы в 80 % (52 случая) диагностировано нарушение питания различной степени выраженности, средний балл составил $2 \pm 0,11$. Умеренное и выраженное снижение питания достоверно чаще диагностировано в I-ой подгруппе больных - в 100% наблюдений, средний балл составлял $2 \pm 0,86$.

Альбумин сыворотки крови, являясь основным маркером белкового статуса, оценивался следующим образом: легкое нарушение питания (35-30 г/л) -1 балл; умеренное снижение питания (30-25 г/л) - 2 балла; выраженное снижение питания (ниже 25 г/л) -3 балла. Согласно полученным данным в основной группе больных с детским церебральным параличом также по данному параметру преобладали случаи умеренного нарушения питания с показателями альбумина сыворотки крови в среднем $26 \pm 0,21$ г/л. Выраженное нарушение питания, оцениваемое в 3 балла, диагностировано у 85,7%

пациентов со спастическим церебральным параличом, квадриплегия – G 80.0, альбумин сыворотки крови составлял в среднем $23 \pm 0,11$ г/л.

Таким образом, для определения степени нутритивной недостаточности у детей с детским церебральным параличом должно проводиться комплексное исследование, включающее в себя определение не только клинико-неврологических показателей, но и лабораторных параметров, являющихся важным инструментом диагностики недостаточности питания. Поскольку от того, что ест ребенок и каким образом происходит кормление ребенка с детским церебральным параличом во многом зависит качество его жизни и дальнейшая социализация.

Список источников:

1. Семенова Е.В., Ключкова Е.В., Коршикова-Морозова А.Е., Трухачева А.В., Заблоцкис Е.Ю. Реабилитация детей с ДЦП: обзор современных подходов и помощь. Методическое пособие. - М., Лепта Книга, 2018. – 584 с.
2. Титова О.Н., Строкова Т.В., Таран Н.Н., Павловская Е.В., Матинян И.А. Опыт коррекции пищевого статуса у детей с детским церебральным параличом: клиническое наблюдение // Русский медицинский журнал. - 2019. - №7. - С. 16-21
3. Галеева Р.Р. Оптимизация комплексной профилактики и лечения стоматологических заболеваний у детей с детским церебральным параличом: автореф. дис. канд. мед. наук, Уфа. – 2015. - 24 с.
4. Алимова В.С. Целенаправленная реабилитация детей с церебральным параличом в условиях республиканского центра социальной адаптации детей // Наука и образование сегодня. - 2018. - №4 (27). - С. 76-78
5. Дейнеко В.В. Моделирование прогноза физической реабилитации у детей: дис. ...канд. биол. наук, Санкт-Петербург. - 2017. – 135 с.
6. Mavlyanova Zilola F., Khusinova Shoir A. DIAGNOSTICS PROTEIN AND ENERGY INSUFFICIENCY CEREBRAL PALSI. IV International Scientific and Practical Conference CHALLENGES IN SCIENCE OF NOWADAYS, Washington, May 26-28, 2020. p.234-239

UDC 616-01

Федорова Олена Анатоліївна

канд. мед. наук, асистент кафедри судової медицини та медичного права
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Варуха Катерина Володимирівна

канд. мед. наук, асистент кафедри судової медицини та медичного права
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Мазна Наталія Олександрівна

лікар - судово-медичний експерт
ДУ “Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України”, м. Київ, Україна

Лиман Марина Олександрівна

лікар - судово-медичний експерт
ДУ “Головне бюро судово-медичної експертизи МОЗ України”, м. Київ, Україна

**ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗБІЛЬШЕННЯ АРСЕНАЛУ
ДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛАЦЕНТ
В СУДОВО-МЕДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

Анотація. В практиці судово-медичних експертів нерідкими є випадки експертизи трупів новонароджених з метою встановлення живо- або мертвонародженості. У сьогоденні, вітчизняними визначальними методами встановлення цих станів новонароджених є зовнішнє дослідження трупа, проведення плавальних проб та гістологічне дослідження внутрішніх органів (особливо – тканини легень, пупкового кільця та канатика). Якщо разом з тілом було доставлено й послід, то він також підлягає дослідженню. Проте, його не завжди доставляють разом з тілом. Однак, у закордонних колег, в багатьох країнах світу, дослідження плацент є обов’язковим. В статті викладено вивчення досвіду досліджень плацент в різних країнах.

Ключові слова: мертвонародженість, живонародженість, імітація мертвонародженості, судово-медичне дослідження плаценти.

За даними зарубіжних колег, у всьому світі спостерігається доволі високий рівень мертвонародженості, наприклад, в 2015 році ВООЗ повідомила, що в тому році в світі народилось 2,6 мільйона мертвонароджених дітей, тобто 18,4 мертвонароджених на кожні 1000 новонароджених [1].

За даними Держкомстату, в Україні, в 2018 р. кількість живонароджених становила 335 874 осіб (або 8,7 дітей на 1000 населення), мертвонароджених всього – 1951(0,58%), дітей, померлих протягом перших 6 діб всього - 1020 [2]. Здавалось, малий відсоток мертвонароджених (менше 1) в принципі, не вартий уваги з точки зору статистики. Однак, не з точки зору судово-медичних експертів та правоохоронних органів, оскільки для проведення кримінального провадження важливо довести факт мертвонародженості, а не її імітації. Якщо пологи відбуваються в лікарняному закладі, то тіла мертвонароджених чи новонароджених, померлих під час пологів або протягом перебування в лікарні, досліджуються патологоанатомами. В судово-медичній практиці привід для проведення експертизи найчастіше виникає при підозрі на скоєння дітовбивства.

За даними Головного бюро судово-медичної експертизи України, в 2019 р. було проведено 295 експертиз трупів новонароджених дітей, з яких 230 дітей виявились живонародженими (78%), з яких 106 померло внаслідок насильницької смерті та 65 – мертвонароджених (22%).

Окрім того, в слідчій та судово-медичній практиці іноді трапляються випадки виявлення похованих відокремлених плацент і пуповин. Через це, в подібних випадках питання про мертвонародженість є головним для працівників правоохоронних органів при розслідуванні злочинів по підозрі на скоєння дітовбивства.

Як в Україні, так і в інших країнах світу, є єдиний підхід до таких розслідувань - якщо в результаті експертизи буде встановлено, що дитина

народилась мертвою, а не живою й залишеною без необхідної допомоги та догляду (пасивне дітовбивство), або відбувся викидень, то матір буде звільнено від кримінальної відповідальності.

В зв'язку з цим та рекомендаціями ВООЗ, було розроблено й Інструкцію, в якій у п. п. 1, 2 є визначення цих понять: «1.2. Живонародження - вигнання або вилучення з організму матері плода, який після вигнання/вилучення (незалежно від тривалості вагітності, від того, чи перерізана пуповина і чи відшарувалась плацента) дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів. 1.3. Мертвонародження - вигнання або вилучення з організму матері плода з 22-го повного тижня вагітності (з 154 доби від першого дня останнього нормального менструального циклу) або масою 500 г та більше, який не дихає та не виявляє будь-яких інших ознак життя, таких як серцебиття, пульсація пуповини або певні рухи скелетних м'язів» [3].

У вітчизняних Правилах проведення судово-медичної експертизи трупів новонароджених прописаний алгоритм обов'язкових методів дослідження, який включає ретельне дослідження секційного матеріалу та проведення плавальних проб, судово-гістологічне, рентгенологічне дослідження [4]. Основним методом, який остаточно допомагає прийняти рішення про мертвонародженість, є гістологічний. Однак, і він іноді може виявитись неінформативним, наприклад, у випадку дослідження біоматеріалу, який знаходився на початок дослідження трупа у стадії гнильних змін. Також, для встановлення факту народження живої чи мертвої дитини використовують емісійний спектральний та рентгенологічний аналіз. Однак, через недостатнє фінансування галузі, не всі бюро судово-медичної експертизи оснащені необхідним обладнанням, тому не завжди можуть бути виконаними.

У відомчому Наказі № 6, в п. прописано, що разом з тілом новонародженого необхідно досліджувати пупкове кільце і пупковий канатик та послід, якщо він є. Дослідження плаценти у вітчизняній судово-медичній

практиці значно обмежене від такого у суміжних спеціалістів, оскільки, наприклад, в арсеналі акушер-гінекологів, для встановлення патології плаценти у вагітних існують такі методи досліджень, як: трансвагінальне УЗД, кольорова доплерометрія та магнітно-резонансна томографія без контрастування.

Зазвичай, судово-медичне дослідження плаценти обмежується загальним зовнішнім оглядом і перевіркою її кольору та цілості її часток, й судово-гістологічним дослідженням, під час якого звертають увагу на стан кровонаповнення, стан ворсин, наявність (чи відсутність) інфарктів, петріфікатів, вогнищ запалення, некрозів (Наказ № 6. Спеціальна частина 2.1. Особливості судово-гістологічного дослідження при окремих видах смерті. п. 2.1.10.). За результатами гістологічного дослідження плаценти й підтверджують факт живо- або мертвонародженості. Єдиним недоліком даного методу є тривалий час його виконання.

У сьогоднішній день, за кордоном широко використовують дослідження плаценти та пуповини. Наприклад, на момент пологів детальне початкове / грубе / макроскопічне дослідження пуповини та плаценти рекомендується проводити за всіма протоколами, який повинен проводити лікар, який має досвід обстеження новонародженого та плаценти. Всі протоколи рекомендують збирати зразки пуповини та плаценти з усіх випадків мертвонародженості відразу після пологів.

В США, в багатьох судово-медичних установах не існує єдиних офіційних рекомендацій щодо обов'язкової експертизи плацент, однак, в окремих штатах вони є. Розроблений, навіть, «Практичний посібник з плацентарної експертизи для судових патологів» [5], в якому цілком слушно наголошується: «Плацента - це складний орган інтерфейсу, який може містити підказки причин смерті плода, новонародженого або матері. З цієї причини плацентарне дослідження повинно бути обов'язковою частиною всіх перинатальних або материнських розтинів». А в судово-медичній енциклопедії існує цілий розділ, присвячений дослідженню плацент [6].

В арсеналі судових медиків та суміжних спеціалістів Швеції, Великобританії та США існують методи досліджень плаценти, що базуються на експертизах ДНК, РНК та кристалографічних (в т.ч. й спектрально-кристалографічних) дослідженнях [7, 8].

Кілька років тому, в РФ дослідниками було проведено генетичне дослідження плаценти [9, с. 45, 47]. Метою їх роботи стала оцінка можливості проведення генетичного дослідження плаценти при одноплідній вагітності для встановлення факту материнства. Були запропоновані рекомендації по вилученню, транспортуванню, зберіганню й генетичному дослідженню тканини плаценти. Автори зазначили, що використання даних рекомендацій сприятимуть отриманню достовірних результатів судово-медичних експертиз.

Нажаль, серед вітчизняної спеціальної літератури ми не знайшли подібних досліджень плацент саме для мети встановлення живо- та мертво- народженості.

Висновок. З огляду на вищезазначене, стає вочевидь, що діагностичну судово-медичну базу в Україні необхідно активно збільшувати за рахунок розробки та впровадження нових інформативних, швидких у виконанні методів досліджень плацент хоча б протягом доби), які не вимагатимуть значного фінансування.

Список джерел:

7. Bianca Phillips and Beng Beng Ong. "Was the Infant Born Alive?" A Review of Postmortem Techniques Used to Determine Live Birth In Cases of Suspected Neonaticide. / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6491538/>
8. Демографічний щоденник «Населення України за 2018»/ [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/12/zb_ukr_2018.pdf
9. Наказ МОЗ України «Про затвердження Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості, порядку реєстрації живо- і мертвонароджених» № 179 від 29.03.2006 р./ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-06>
10. Наказ МОЗ України № 6 «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України» 17.01.1995 р./ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0257-95>

11. Mittal N¹, Byard RW^{2,3}, Dahlstrom JE^{4,5}. A practical guide to placental examination for forensic pathologists. / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/31873913>
12. Jason Payne-James, Roger W. Byard. Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine. / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://books.google.com.ua/books?id=gticBAAAQBAJ&pg=PT1961&lpg=PT1961&dq=Forensic+investigation+of+the+placenta&source=bl&ots=tGHSPnflIm&sig=ACfU3U2EVkbeeAoZUnmNiKz18uaH8mD2Fg&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKewiyrfSF8troAhXS-yoKHfitCmUQ6AEwBnoECAsQLg#v=onepage&q=Forensic%20investigation%20of%20the%20placenta&f=false>
13. Jeanot Gauvin,^{1,2} Dmitry Zubakov,¹ Joke van Rhee-Binkhorst,³ Ate Kloosterman,^{2,4} Eric Steegers,³ and Manfred Kayser. Forensic pregnancy diagnostics with placental mRNA markers / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2795858/>
14. Marie-Hélène Le Du, Torgny Stigbrand. Crystal Structure of Alkaline Phosphatase from Human Placenta. / [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/12205103_Crystal_structure_of_alkaline_phosphatase_from_human_placenta_at_18_A_resolution_Implication_for_a_substrate_specificity
15. Абдулина Е.В. Зыков В.В. Мальцев А.Е. Особенности морфологического и генетического исследования плаценты в случае установления материнства // Вестник судебной медицины. — Новосибирск, 2017 — №2. — С. 45-47.

UDC 616-002.91

Хакимова Сохиба Зиядуллоевна

кандидат медицинских наук, доцент, заведующая курсом неврологии и нейрохирургии
факультета последипломного образования
Самаркандский медицинский институт, Узбекистан

Мамурова Ирода Нормуратовна

ассистент курса неврологии и нейрохирургии факультета последипломного образования
Самаркандский медицинский институт, Узбекистан

ОСОБЕННОСТИ АНАМНЕСТИЧЕСКИХ И КЛИНИКО-ДИАГНОСТИЧЕСКИХ ДАННЫХ У БОЛЬНЫХ С НЕЙРОБРУЦЕЛЛЁЗОМ

Аннотация. Несмотря на то, что бруцеллёз является особо опасным, социально значимым эндемическим инфекционным заболеванием, на сегодняшний день имеются очень мало опубликованных научных трудов касательно комплексного лечения, с учётом патогенетики заболевания. Были проанализированы данные 52 пациентов с диагнозом хронического бруцеллёза, сопровождающим болевым синдромом и поражением нервной системы. На основании полученного лечения, все больные были разделены на 3 группы. Динамика лечения оценивалась лабораторными исследованиями, а восприятие боли оценивалась по 10-балльной визуальной аналоговой шкале. Анализ показал что во всех группах отмечалась положительная динамика, но с различным темпом. Лечение должно быть рациональным и комплексным, с учетом неврологической симптоматики, особенностей течения, характера и выраженности болевого синдрома.

Ключевые слова: хронический бруцеллёз, нейробруцеллёз, болевой синдром, лечение

Характеристика пациентов основной группы НБЗ состоит из следующих полученных данных. В основную группу вошли 160 больных с диагнозом хронический нейробруцеллез, из которых 56% женщин и 44% мужчин (Рис.1).

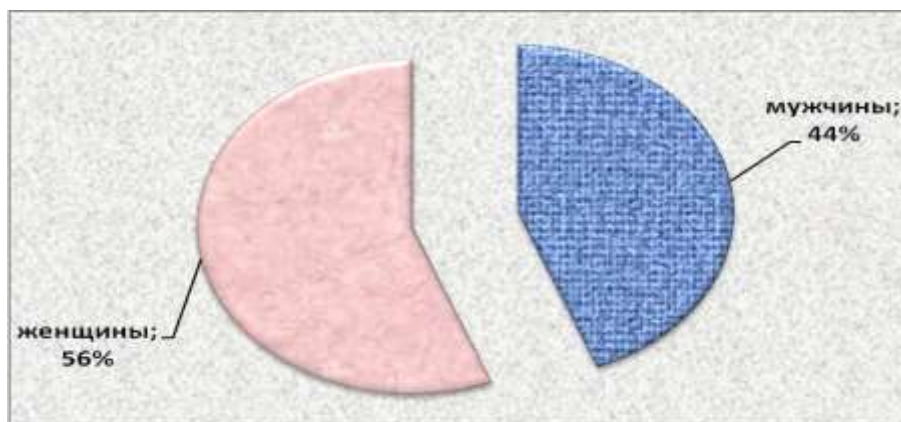

Рис.1. Распределение больных основной группы по полу

Сортирование больных с учетом возраста в основной группе представлено на рисунке 2.

Незначительное преобладание наблюдалось в возрастной группе 21-30 лет и 51-60 лет, далее больные распределились в следующем порядке:

- 10-20 лет – 29;
- 31-40 – 27;
- 41-50 – 26;
- 61-70 – 16.

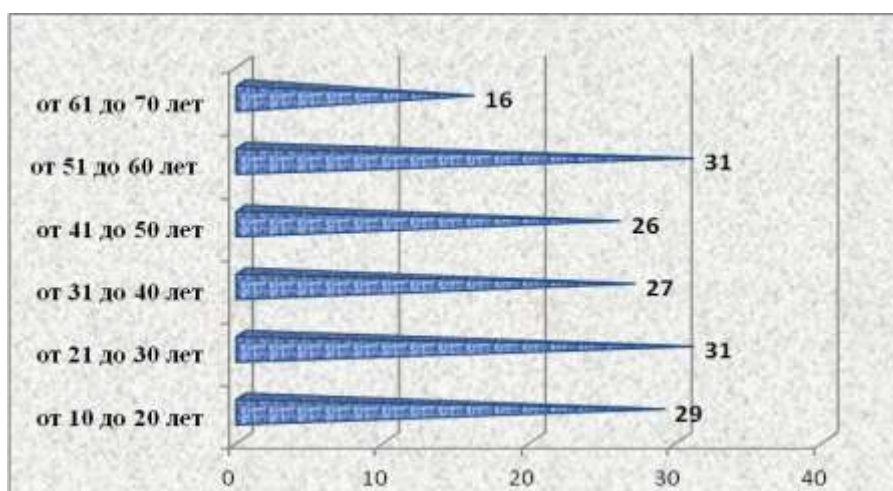

Рис.2. Распределение больных в основной группе по возрасту

Распределение больных основной группы, показало, что 131 (81,8%), были жителями сельской местности, имевшие свое подсобное хозяйство, 29 (18,2%) человек являлись жителями города (рис.3).

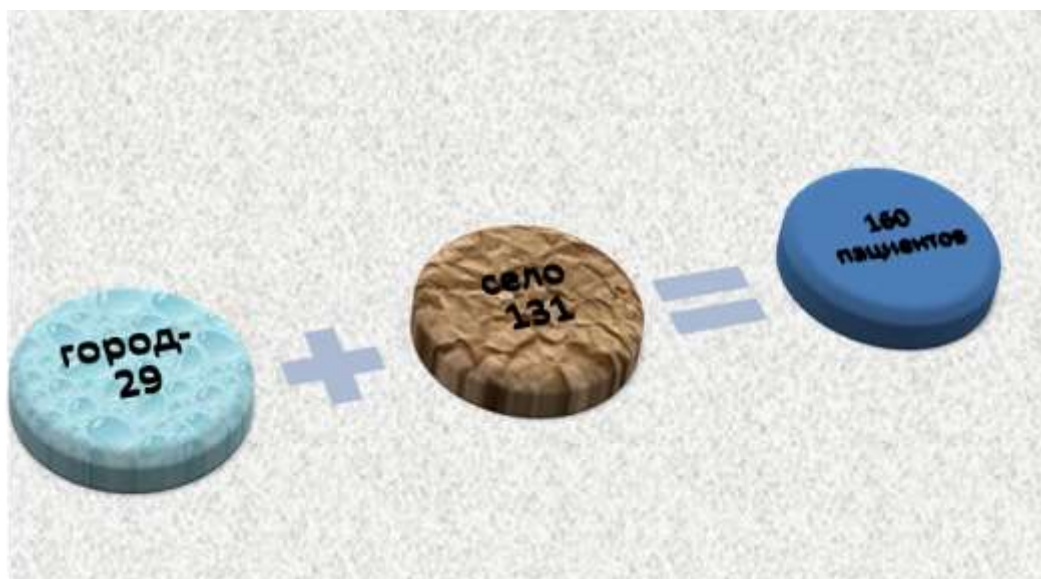

Рис. 3. Распределение больных по месту жительства

В группы сравнения были отобраны больные с диагнозом «Хроническая радикулопатия». В нее вошли 60 пациентов, из которых количество женщин - 35 человек, несколько превалировало над количеством мужчин – 25 (Рис 4).

Рис.4. Распределение больных сравнительной группы по полу в возрасте от 18 до 70 лет (средний возраст составил 42,3года). Распределение больных с учетом возраста в сравнительной группе представлено на рисунке 5.

Как видно по диаграмме преобладание наблюдается в возрастной группе 31-40 лет.

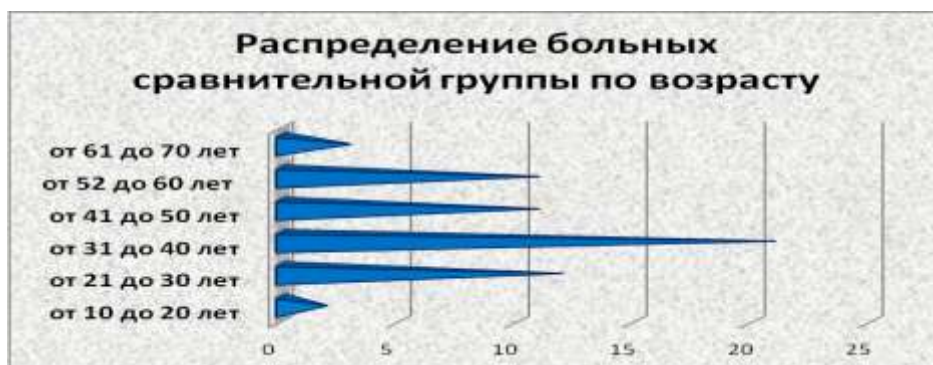

Рис. 5. Распределение больных сравнительной группы по возрасту

Анализируя место жительства, было выявлено, что ненамного преобладало количество больных 31 (51,7%), которые были жителями сельской местности, 29 (48,3%) человек являлись жителями города (Рис.6).

Рис. 6. Распределение больных по месту жительства

Особенности данных анамнеза у исследуемых больных обнаружили следующее. Первым и наиболее значимым этапом в исследовании явилось изучение анамнеза у пациентов основной группы.

Неблагоприятные факторы условий труда для больных с нейробруцеллёзом различаются по уровням, продолжительности воздействия и обусловлены особенностями сельскохозяйственного труда, основными из которых является контакт с условно-патогенной и патогенной микрофлорой, а также содержащие живые клетки и споры микроорганизмов.

Заражение происходило женщинами, как доярками, а мужчины – при

оказании помощи при отёлах, ягнении, при уходе за новорожденным и телятами, ягнятами, больными животными, участии в забое скота, контакте с инфицированным мясом. Нельзя не учитывать и роль алиментарного заражения происходящего при употреблении сырого молока и молочных продуктов (брынза, сыр, каймак, сюзьма, сыворотка), полученных от больных животных. Профессиональный состав был интересен только среди мужчин, так как женщины в основном были домохозяйки и доили коров, а мужчины были работниками в сфере животноводства (табл.1).

Таблица 1.

Профессия, социальная категория		Количество больных	
		Абс.	%
Неработающие 98 (61,2%)	Домохозяйки жен.	63	39,45%
	Без работы муж.	35	21,8%
Пенсионеры		17	10,6%
Студенты		13	8,1%
Учащиеся школы		9	5,6%
Предприниматель		3	1,9%
Служащие		3	1,9%
Уборщица		4	2,5%
Продавщица		3	1,9%
Учитель		2	1,25%
Мясник		2	1,25%
Доярка		2	1,25%
Садовник		2	1,25%
Медсестра		2	1,25%

Наибольшее количество больных выпало на неработающих - 98 (61,2%), их которых: 63 (39,45%) женщин являлись домохозяйками, а 35 (21,8%) мужчин – без работные. Количество пенсионеров и студентов составило по 17 (10,6%) и 13 (8,1%) соответственно, 9 (5,6%) больных оказались учащимися старших классов школы, 4 (2,5%) пациентов работали уборщицами, предприниматели, служащие и продавщицы составили по 3 человека (1,9%), и по 2 человека (1,25%) работали учителем, мясником, дояркой, садовником и мед. сестрой.

Общее состояние больных на момент поступления у больных с ХНБ было удовлетворительным у 31,1%, средней тяжести - 68,9%.

У обследованных больных основной группы нейробруцеллёз протекал в следующей форме: хронический бруцеллёз в стадии обострения – у 5 больных

(4,5%); хронический бруцеллёз с метастатической формой – 56 случаев (50%); хронический бруцеллёз септико-метастатическая форма – 51 пациент (45,5%) (рис.7).

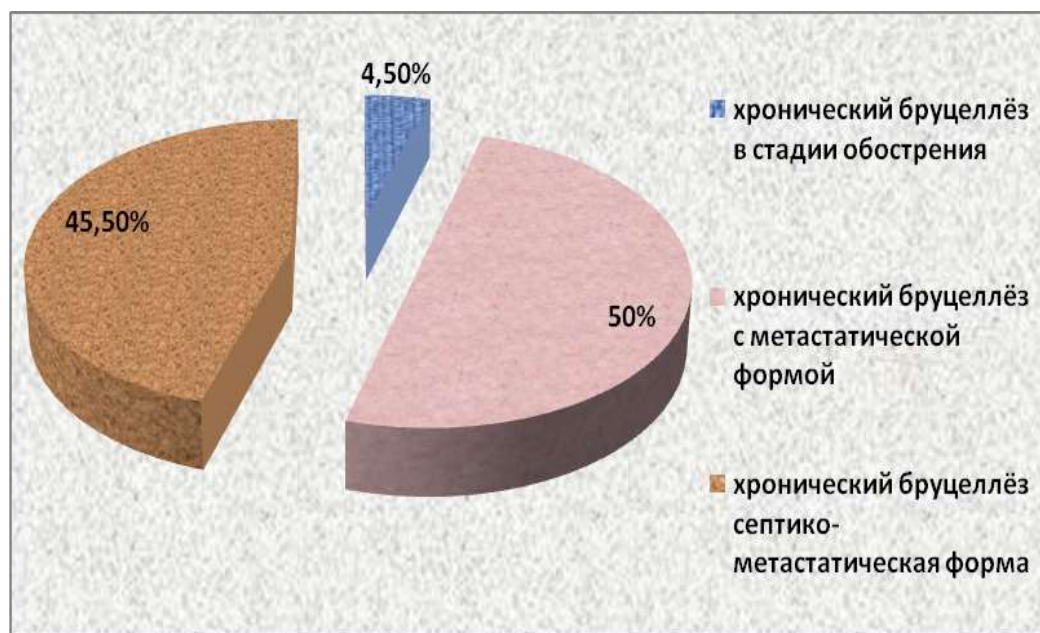

Рис. 7. Формы хронического бруцеллеза

Все исследуемые жаловались на боли в шейном, грудном, либо поясничном отделах позвоночника. Боль беспокоила ежедневно, а длительность болевого синдрома составляла от трех месяцев и более 10 лет. Боль носила чаще всего тупой, ноющий, стягивающий характер в шейном, либо поясничном отделе позвоночника, которая усиливалась при длительной статической нагрузке, либо при нахождении в неудобном положении. Иногда боли иррадиировали в руку или в ногу, а не ловкие движения во сне приводили к пробуждению и поиску антальгической позы.

Основные жалобы больных основной группы были разнообразны: 92% - головная боль, 88% - нарушение сна, 87% - потливость, 84% - снижение аппетита, 78% - парестезии в конечностях, 77% - боли в поясничной области, 76% - лихорадка, 73% - боли в суставах различной продолжительности и интенсивности, 68% - раздражительность, 66% - снижение памяти, 62% - снижение внимания. 61% - чувство жжения в руке или ноге, 58% - снижение мышечной силы руки или ноги (рис.8).

Основными нарушениями при ХНБ в стадии обострения заболевания являлись общемозговая симптоматика – 87%, нарушение функции ЧМН – 45%, двигательные ограничения – 68%, снижение чувствительности – 71%,

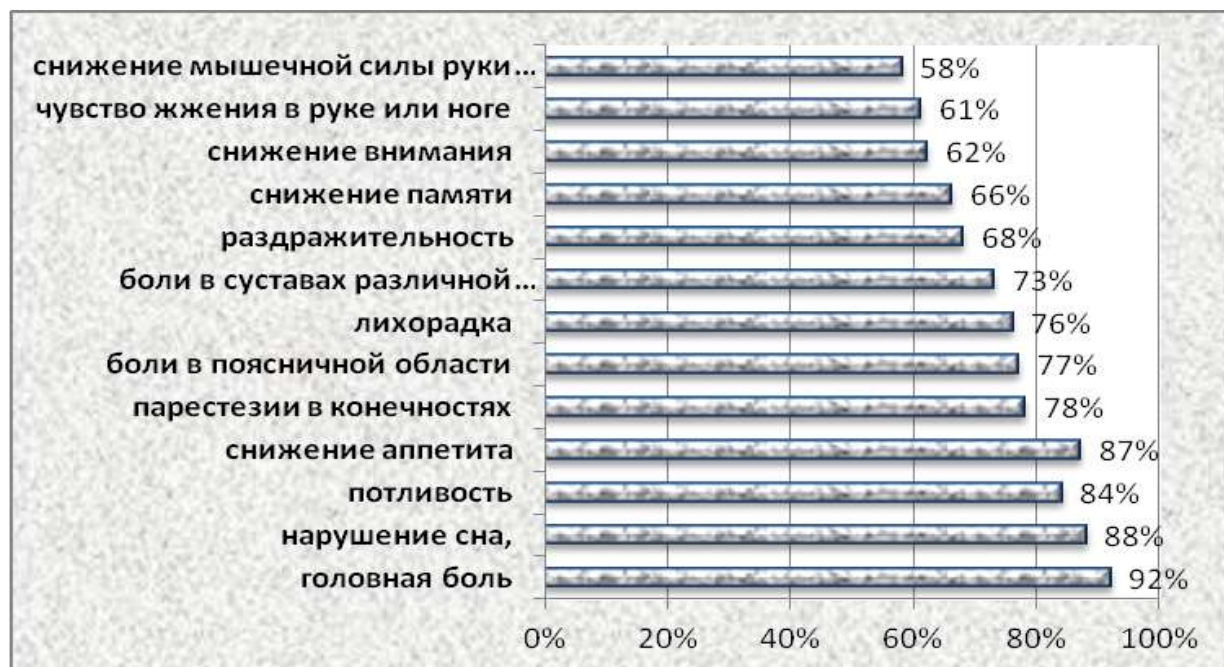

Рис. 8. Основные жалобы больных основной группы

Все больные жаловались на потливость, которая беспокоила постоянно, независимо от температуры, периода заболевания, возраста и времени года. Потливость была у многих умеренная, у некоторых выраженная и имела запах прелого сена.

Таблица 2.

Симптомы	Всего больных (N=160)	
Уровень боли по ВАШ	51+12	
Нейропатический характер болей (по DN4)	36	22.5%
Чувство жжения в руке или ноге	32	20%

Уровень боли по Визуальной аналоговой шкале в среднем составлял 51+12. Преобладание нейропатического характера боли было обнаружено у 36 больных (табл.2).

ЭНМГ исследование было проведено всем больным. Во всех случаях были выявлены изменения, которые свидетельствовали о вовлечении в

патологический процесс как двигательных, так и чувствительных волокон, выражающиеся в: достоверном снижении амплитуды М-ответа, увеличении латентного периода, снижении скорости проведения импульса по двигательным и чувствительным волокнам в зоне поражения. Снижение амплитудных показателей М-ответа при стимуляционной электронейромиографии отмечалось на 30-82%, снижение показателей скорости проведения импульса зарегистрировано было в пределах 18-56%, удлинение латентного периода проведение импульса наблюдалось в 25-60%.

Таким образом, анализ клинических и электронейрофизиологических данных показал, что в патологический процесс были вовлечены как двигательные, так и чувствительные волокна, повреждение периферических нервов носило смешанный тип, то есть аксоно- и миелинопатический характер.

МРТ пострадавшей была проведена 56 (35%) больным, рентгенологическое исследование – 97 (60,6%) больным, костных или органических повреждений, вызывающих компрессию периферического нерва выявлено не было.

Рис. 9. Основные жалобы больных вегетативного характера

Наряду с вышеизложенными жалобами пациентов беспокоило ощущения нехватки воздуха – 104 (65%), и дурнота в многолюдном месте – 94 (58,7%), слезливость 87 (54,4%), дискомфорт в области желудка 72 (44,4%) и повышенная утомляемость 148 (92,5%), а также выраженная вегетативная дисфункция (Рис.9). Так же у большинства пациентов отмечалось напряжение перикраниальных мышц 123 (76,9%).

Анализ данных группы сравнения показал, что общее состояние больных на момент поступления у больных с ХРП было удовлетворительным у 26 (54,2%), средней тяжести - 22 (45,8%). Нарушения сознания у данной категории больных не отмечалось.

У 38 (79,1%) пациентов корешковый синдром был пояснично-крестцовой локализации, 10 (20,9%) больных – шейной локализации. Факторами, провоцирующими последнее обострение болевого синдрома 34 (70,8%) больных являлся подъем тяжестей, либо неадекватная нагрузка на позвоночник, у 9 (18,8%) больного – переохлаждение, 3 (6,2%) больных – сочетание этих факторов, 2 (4,2%) пациентов не удалось выяснить причину заболевания.

Жалобы больных складывались из болей в шейном, грудном или поясничном отделах позвоночника, боли отдающие в область шеи, руки или ноги, ежедневная, а длительность - от 3 месяцев до 10 лет. По характеру боль была тупого или стягивающего вида в шейном либо, поясничном отделе позвоночника, которая могла усиливаться при длительной статической нагрузки или пребывании в неудобном положении, а также при резких движениях, с «прострелами» в руку или ногу по типу ударов током, иногда носили жгучую и мучительную форму.

Статистический анализ жалоб и объективных клинических симптомов представлен на рисунке 10.

Жалобы больных группы с радикулопатиями состояли из: 96% - недомогания, 91% - общей слабости, 87% - ноющие боли в руках\ногах, 65% - головной боли, 95% - боли в шейной\поясничной области, 88% - ограничение движений из-за боли, 68% - бессонницу, 54% - снижение аппетита.

Рис. 10. Основные жалобы больных сравнительной группы

Неврологический осмотр выявил нарушение поверхностной чувствительности в зоне иннервации пораженного дерматома, в виде гипестезии - у 27 (56,2%) пациентов, парестезии – 25 (52,1%) пациентов, гиперестезия – 13 (27,1%) пациентов, аллодиния – 9 (18,7%) больных. Уровень боли по шкале ВАШ составил от 32 до 82 мм, в среднем составлял 55+12.

В основном он расценивался как болевой синдром средней интенсивности – 32-62 мм по ВАШ и наблюдался у 28 (58,3%) пациентов, однако у 20 (41,7%) пациентов боль носила интенсивный характер – 63-82 мм, напоминающая нейропатическую боль.

Двигательные нарушения выявили вялый парез на 2-3 балла по шестибальной шкале в среднем 2,6 + 0,4 балла, снижение мышечной силы у 21 (43,7%) пациентов. При исследовании рефлексов наблюдалось снижение 20 (41,7%) или выпадение 14 (29,1%) сухожильных рефлексов. Так же, у пациентов с пояснично-крестцовой радикулопатией был выявлен

положительный симптом Ласега, больший на стороне с иррадиацией ноги, составивший 35-65 градусов.

Нейровизуализационные исследования у всех пациентов был выявлен остеохондроз позвоночника (склерозирование замыкательных пластинок, развитие задних остеофитов тел позвонков, снижение высоты межпозвонковых пространств, обызвествление задней продольной связки), выравнивание физиологического лордоза; у 20 (41,7%) выявлялись протрузии и грыжи межпозвонковых дисков от 3 до 13 мм, у 9 (18,8%) больных – МР картина состояния после длительного лечения.

ЭНМГ исследование было проведено 38 (79,1%) пациентов, которое свидетельствовало о вовлечении в патологический процесс моторных и сенсорных волокон. Все пациенты предъявляли увеличение латентного периода проведения импульса как по двигательным, так и по чувствительным и волокнам, по сравнению с показателями здоровой конечности. Снижение скорости по чувствительным волокнам оказалось больше, чем по двигательным. При этом жалобы на слабость мышц руки\ноги высказывали только 21 (43,7%) пациентов, а неврологический осмотр выявил парез 3 – 4 балла - у 20 (41,7%) больных. В то же время при проведении ЭНМГ исследования, снижение СПИ по моторным волокнам было выявлено в разной степени у всех пациентов, что говорит о вовлечении в патологический процесс не только чувствительных, но и двигательных волокон.

Итак, поражение сенсорных волокон носило преимущественно демиелинизирующий тип поражения, а моторных – смешанный, о есть - аксонально-демиелинизирующий характер поражения.

Таким образом, сопоставление клинико-диагностических и электрофизиологических показателей, позволило сделать заключение, что в патологический процесс были вовлечены как сенсорные, так и моторные волокна, но клинические проявления парезов встречались только в 39,4% случаев.

Список источников:

1. Donald R. McLean, Neville Russell, M. Yousuf Khan, Neurobrucellosis: Clinical and Therapeutic Features, *Clinical Infectious Diseases*, Volume 15, Issue 4, October 1992, Pages 582–590
2. Solera, J., Martinez-Alfaro, E. & Espinosa, A. Recognition and Optimum Treatment of Brucellosis. *Drugs* 53, 245–256 (1997).
3. Georgios Pappas, Nikolaos Akritidis & Leonidas Christou (2007) Treatment of neurobrucellosis: what is known and what remains to be answered, *Expert Review of Anti-infective Therapy*, 5:6, 983-990
4. Решетников, А. А., Шульдяков, А. А., Андронов, Е. В., & Ляпина, Е. П. (2011). Подходы к лечению хронического неактивного бруцеллеза на основе оценки состояния агрегации тромбоцитов и реологических свойств крови. *Фундаментальные исследования*, 2 (10).
5. Хакимова С.З., Джурабекова А.Т. 2016, Клиническая диагностика и лечение хронического бруцеллеза в реальной практике врача-невролога. *Медицина. Алма Аты* №7, (169) 2016, с.68-72

UDC 616.

Хусинова Шоира Акбаровна

Кандидат медицинских наук, доцент,

Зав.кафедрой Общей практики/семейной медицины

Самаркандский государственный медицинский институт, Узбекистан

Нармухамедова Назира Азизовна

Доктор медицинских наук, доцент кафедры

Общественного здоровья и управления здравоохранением

Ташкентский институт усовершенствования врачей, Узбекистан

РОЛЬ СКРИНИНГА В РАБОТЕ ВРАЧЕЙ ОБЩЕЙ ПРАКТИКИ

***Аннотация.** В статье обсуждаются значимость и результаты внедрения протоколов ПЕН ВОЗ (пакет основных мероприятий по неинфекционным заболеваниям (НИЗ) на уровне первичной медико-санитарной помощи) с проведением скрининга населения старше 40 лет.*

***Ключевые слова:** протоколы ПЕН ВОЗ, скрининг, население старше 40 лет, врач общей практики.*

Актуальность. Скрининговые программы, направленные на раннее выявление факторов риска и ранних симптомов заболеваний должны широко внедряться в практику врачей первичного звена здравоохранения (ПЗЗ). Однако пациенты без признаков заболевания и при отсутствии боли редко обращаются к врачу для рутинного осмотра. Ежегодные профилактические осмотры населения с привлечением узких специалистов повышают нагрузку медицинского персонала в несколько раз и подвергаются сомнению целесообразности их применения в широком масштабе ввиду их затратной эффективности и формального подхода при проведении. С другой стороны, в настоящее время основное бремя заболеваний и преждевременная смертность от них ложится на неинфекционные заболевания (НИЗ), частота которых

увеличивается, начиная с молодого возраста, особенно среди мужчин, которые обращаются к врачу только при развитии осложнений. Для снижения показателей заболеваемости и смертности от НИЗ Всемирной организацией здравоохранения (ВОЗ) было предложено внедрение протоколов ПЕН ВОЗ (пакет основных мероприятий по НИЗ на уровне первичной медико-санитарной помощи) с проведением скрининга населения старше 40 лет.

Целью данного исследования явилось внедрение протоколов ПЕН ВОЗ (пакет основных мероприятий по неинфекционным заболеваниям (НИЗ) на уровне первичной медико-санитарной помощи) с проведением скрининга населения старше 40 лет.

Материалы и методы. Начиная с июня 2019 г. в нашей стране внедряются клинические протоколы ПЕН ВОЗ. Для этого протоколы были адаптированы местными специалистами при поддержке ВОЗ, тиражированы в рамках реализации проекта «Здоровье-3» Всемирного Банка и разосланы во все медицинские учреждения ПЗЗ. Кроме этого, были подготовлены областные и районные тренеры из числа координаторов районных медицинских объединений и терапевтов центральных районных многопрофильных поликлиник для последующего обучения врачей общей практики районов. Аналогично были подготовлены областные и районные тренеры из числа главных, старших и ведущих медсестер регионов для последующего обучения патронажных медсестер сельских врачебных пунктов, сельских, городских семейных и районных многопрофильных поликлиник.

Полученные результаты. В результате внедрения протоколов, из прикрепленного населения были составлены списки лиц 40 лет и старше, ранее не обращавших в поликлинику, и отдельно списки пациентов, состоящих на диспансерном учете по различным заболеваниям. Разработан план поочередного приглашения в поликлинику, где врачи и медсестры, работая в команде проводили расспрос жалоб и анамнеза и заполняли карту «Индивидуальный план наблюдения за пациентом». Врачи расспрашивали о наличии боли в области

сердца, одышке при физической нагрузке или в покое, онемении или слабости конечностей, похудении в последнее время, сильной жажды, учащения мочеиспускания, отёчности лица, стоп, наличие крови в моче. Расспрашивали о вредных привычках (употреблении табачных изделий, алкоголя), физической активности или наличии тяжелой физической нагрузки, употреблении фруктов и овощей. Уделяли внимание перенесенным заболеваниям пациентов или их кровных родственников, а именно: артериальная гипертензия, стенокардия, инфаркт миокарда, транзиторная ишемическая атака, инсульт, сахарный диабет, заболевания почек.

Далее медсестры проводили обследование пациентов: измерение АД, окружности талии, роста, веса, вычисление ИМТ, подсчет частоты дыхания и пульса. Они выписывали направление на лабораторное обследование: глюкоза крови натощак и через 2 часа после еды, общий холестерин, белок в моче, общий анализ крови, ЭКГ, консультация окулиста для офтальмоскопии.

При получении результатов анализов врач определял сердечно-сосудистый риск и дальнейшую тактику ведения по снижению риска в течении года. Как показал мониторинг внедрения протоколов, на прием к врачу по вызову пришли лишь четверть приглашенных лиц, остальные мотивировали отказ занятостью работой. Из пришедших на осмотр пациентов большинство не уделяют должного внимания своему здоровью, не знают о наличии у них факторов риска, которые могут вызвать заболевание и не собираются менять свои привычки и соблюдать здоровый образ жизни.

Заключение. Следовательно, необходимо повышать медицинскую грамотность населения, менять стереотипы легкомысленного поведения и отношения к своему здоровью. Для этого широко привлекать средства массовой информации: газеты, журналы, радио, телевидение; персонал медицинских учреждений ПЗЗ, преподавателей образовательных учреждений, сотрудников различных организаций и фондов. Проведение широкомасштабных мероприятий

в целом по стране принесет плоды по внедрению здорового образа жизни среди населения.

Список источников:

1. Нармухамедова Н.А. и др. Адаптированные клинические протоколы ВОЗ по неинфекционным заболеваниям для первичного звена здравоохранения. Ташкент, 2014.
2. Р.Д.Курбанов. Руководство по клинической кардиологии. Раздел: Диагностика и лечение артериальной гипертонии, 2007
3. Результаты обучения интегрированному ведению артериальной гипертонии и сахарного диабета с целью профилактики инфаркта миокарда, инсульта и заболеваний почек. Материалы Конгресса кардиологов и терапевтов стран Азии и СНГ «Актуальные проблемы сердечно-сосудистых и соматических заболеваний», г.Душанбе (Таджикистан), 26-27 апреля 2019г., стр.445
4. Диагностика сердечно-сосудистых заболеваний по результатам исследования «STEPS». Материалы Конгресса кардиологов и терапевтов стран Азии и СНГ «Актуальные проблемы сердечно-сосудистых и соматических заболеваний», г.Душанбе (Таджикистан), 26-27 апреля 2019г., стр.284-285
5. Результаты внедрения клинического протокола по интегрированному ведению больных с артериальной гипертонией и сахарным диабетом в первичном звене здравоохранения. Международный научно-практический журнал «Здоровье, демография, экология финно-угорских народов», № 4, 2018 г. Ижевск, Российская Федерация. – С. 66-68.
6. Результаты оценки качества диагностики и лечения больных сахарным диабетом 2-типа в условиях первичного звена медико-санитарной помощи. Ж: Achievements of Clinical and Experimental Medicine, Scientific and Practical journal, 2 (30)/2017, 134-137 p.
7. World Health Organization. Package of Essential Noncommunicable (PEN) disease interventions for primary health care in low-resource settings, Geneva, 2014.
8. World Health Organization. Global status report on noncommunicable diseases. Geneva, 2011.

UDC 911.5:504.54 (476)

Кривошеева А.Е.

Методист вводных уроков

онлайн школа английского языка SkyEng, г. Киев Украина

**КЛАССИФИКАЦИЯ ВИДОВ НЕГАТИВНОГО ВЛИЯНИЯ,
ПРИЧИНЯЕМОГО НЕДРАМ ПРИ ОСВОЕНИИ ГЕОРЕСУРСОВ**

Аннотация. В результате анализа многочисленных случаев негативного влияния на недра при добыче полезных ископаемых разработана классификация, отражающая виды, источники и причины негативного влияния на недра при освоении георесурсов, а также предложен комплекс мероприятий по их предотвращению.

Ключевые слова: безопасное освоение георесурсов, негативное влияние, аварийная ситуация, разработка полезных ископаемых.

Недра Земли являются важным источником роста благосостояния и обороноспособности нашей страны, особенно в последнее время, характеризующееся повышением интенсивности и масштабов освоения георесурсов [4]. Вместе с тем в горнодобывающем секторе наметился ряд проблем, основными из которых являются: истощение сырьевой базы, усложнение горногеологических и климатических условий разработки месторождений, отставание прироста разведанных запасов от темпов их извлечения; неблагоприятный географический фактор, размещение подготовленных запасов в удаленных и труднодоступных регионах страны; низкий технический уровень многих горных предприятий, устаревание технологий; недостаток инвестиционных ресурсов, несовершенство

налогообложения недропользователей; неблагоприятные экологические воздействия, оказываемые горными работами, в том числе загрязнение атмосферы, подземных и поверхностных водных объектов и др.

При освоении недр в зону влияния горных работ попадает большое количество объектов, составляющих важные ресурсы горнодобывающих регионов. К этим ресурсам относятся реки, озера, леса, инженерные сооружения, коммуникации и другие природные и искусственные объекты, в связи с чем освоение недр должно производиться с учетом того, как оно влияет на состояние указанных объектов.

Решение или хотя бы снижение негативных последствий перечисленных и других проблем минерально-сырьевого комплекса направлено на повышение эффективного и безопасного управления освоением недр, геотехнологические и экологические аспекты сохранения недр с использованием нормативно-технических и правовых документов. Недостаточно обоснованное, неупорядоченное освоение недр нередко ведет к тяжелым негативным последствиям и большим убыткам. Пример тому - затопление шахты «Западная - Капитальная» в Ростовской области, что привело к потере вскрытых и подготовленных к выемке запасов угля не только на этой шахте, но и на соседних шахтах им. Ленина и «Комсомолец», которые пришлось закрыть, т.к. они были гидравлически связаны с затопленной шахтой.

В результате, помимо прямых убытков, был нанесен огромный социальный ущерб населению города Новошахтинска, поскольку эти шахты являлись градообразующими, и другого производства в городе нет [3]. Примерно по таким же причинам были затоплены первый и третий Березниковские рудники, разрабатывающие Верхнекамское месторождение калийномагниевого сырья, что привело к большим потерям ценного минерального сырья (Верхнекамское месторождение, является одним из самых крупных залежей калийно-магниевого сырья в мире и единственным в стране освоенным

месторождением). Затопление рудников сопровождалось образованием на земной поверхности крупных провалов, представляющих угрозу для жилой застройки, электростанции, газо- и теплопроводам, железной дороге и другим объектам [3]. Образовавшийся и развивающийся провал вблизи единственной железнодорожной ветки, связывающей Соликамско-Березниковский промышленный узел с Транссибом, может привести к прекращению отгрузки добываемой продукции соседнего предприятия ОАО «Сильвенит» из-за полного прекращения железнодорожного сообщения.

Характерной чертой многих горнодобывающих регионов России является экологическая напряженность, которая оказывает существенное влияние на их экономическое и социальное развитие. Амбивалентное влияние: с одной стороны, экологические ограничения и уже во многих случаях рассматриваются с позиции реального разрыва в жизни как таковой, с другой стороны, эти ограничения стали четко обозначенными границами обеспечения общества ресурсами глубины.

Доступного научного резерва недостаточно для достижения экологически безопасного состояния окружающей среды. Это не позволяет конструктивно понимать и оценивать природу и механизм формирования экологических эффектов внутреннего развития, развития и решения. Существующая правовая база не была отражена в составе воздействий на окружающую среду, увеличивая масштаб и темпы увеличения их интенсивности, а также степени опасности для окружающей среды. Методическое и информативное предоставление решений экологических проблем фрагментарно, а сами проблемы в большинстве своем имеют лишь локальную значительную постановку, а не соответствующий системный характер воздействия на окружающую среду. Разработал критерии оценки экологической безопасности освоения полезных ископаемых. Отсутствует экологический мониторинг [2].

Помимо перечисленных, существует ряд других причин, в том числе личных, но для каждой из них есть одна реальная причина. Это предполагает отсутствие баланса между темпами, территориальными и геологическими пропорциями, способами и технологиями дизайна интерьера, с одной стороны, и возможностями природной среды для саморазвития и сохранения состояния стабильности, с другой. В то же время этот дисбаланс возникает практически повсеместно и на всех уровнях шкалы: от глобального до частного и до домашнего использования.

Отрасли промышленности, учиться, высокое качество в целом, характер экономического роста, когда потребление основных производственных ресурсов, в том числе внутренних ресурсов, происходит по мере увеличения производства или опережающего [4].

На протяжении десятилетий модернизация дизайна интерьера была успешной с точки зрения интенсивного развития сложного характера экономического роста. С увеличением добычи и переработки минерального сырья использование материальных благ и энергетических ресурсов в конечном итоге привело к известным неблагоприятным воздействиям на окружающую среду, за исключением естественных нарушений и природных ресурсов.

За период 1976-1990 гг. площадь российских земель, пострадавших от добычи полезных ископаемых, прокладки трубопроводов, проведения геологоразведочных и других работ, составляла 1,57 млн. га, в среднем около 100 000 в год. га. Выделение земель и надлежащее преобразование водного баланса, изменение ландшафтной структуры, биоразнообразия и биологической продуктивности экосистем, несомненно, имеет большое экономическое значение в районах с активным использованием плодородных почв, качеством лесов, лугов и других экономически ценных природных ресурсов. С экологической точки зрения любое изменение состояния экосистем должно

вызывать обеспокоенность, что отрицательно сказывается на качестве природной среды по всей стране [1].

Выбросы вредных веществ предприятиями энергетической и металлургической промышленности во многом определяются качеством полезных ископаемых, влияющих на разделение продуктов сгорания или плавки от компаний, добывающих полезные ископаемые.

Предприятия, удаляющие кишки и непосредственно собирающие и перерабатывающие свою продукцию, характеризуются значительными объемами сброса вредных веществ в воду.

Электроэнергетикой потребление пресной воды составляет около 2/3 объема потребляемой воды во всей российской промышленности; нефтяная промышленность - 806,7 млн. м³; черная и цветная металлургия - в соответствии с 1822 и 1196,2 млн. м³.

Учитывая корректировку годовых выбросов и сбросов промышленных загрязняющих веществ в поверхностные воды, из-за сокращения объемов производства можно констатировать, что положение дел и воздействие на окружающую среду остаются практически постоянными, несмотря на положительные изменения для отдельных предприятий.

Поддерживает небольшую долю возобновляемых земель в целом в нарушенных районах; в среднем по России это около 34%.

Влияющий фактор существенно влияет на экологическое состояние территорий, где он создается внутри, следует предполагать степень полноты и комплексности управления и использования минерально-сырьевого сырья. Да, 11,5% угля теряется в стране; рудная кислота - 25,3%; свинцово-цинковый - 9,2%; вольфрамомолибденовой - 14%; оловянной - 7%; калийные соли - 61%; апатитовая руда - 6,4%; фосфат руды - 6,7%.

Потери ценных компонентов при переработке минерального сырья в большинстве видов и крупных и составляют (в%): для железа - 26,1; медь - 18,3;

цинк - 19,4; никель - 13,9; вольфрам - 35; молибден - 23,6; олово - 37,5; оксид калия - 27; оксид фосфора из апатитовой руды - 12; то же самое с фосфорной рудой - 30,5; сложный комплекс железных руд - 40,6.

Использование полезных ископаемых и пустых пород, полученных в результате добычи, не может считаться значительным вообще. Да, он не превышал 47,6% на предприятиях ОАО "Фирма" Росуголь", а в горнодобывающей промышленности только 17,2%. Очень характерно для оценки состояния дел с внутренней охраной и рациональным использованием полезных ископаемых следует рассматривать как финансовое обеспечение. Для этих целей выделяются инвестиционные расходы в размере 36,7 млрд. Зл., что составляет всего 1,7% от общего объема инвестиций в этом направлении для России [1].

Оценивая и сравнивая, с одной стороны, масштабы воздействия бизнес-операций на окружающую среду, внутренности недр и объем работы, необходимой для экологического образования для улучшения горнодобывающих регионов, а с другой стороны, финансовые возможности, следует констатировать, что основы фактического управления защитой предпринимательской деятельности в нашей стране явно недостаточны.

Эта ситуация также осложняется совершенно недостаточным участием горнодобывающих предприятий в решении экологических проблем. Да, доля расходов на надлежащее состояние охраны труда в производственных затратах горнодобывающих предприятий обычно не превышает нескольких процентов, обычно не более 5% [3].

Предоставленная информация будет более надежной оценкой, если учесть наиболее важные факторы риска для окружающей среды, которые отличают разработку минеральных ресурсов. Это включает, прежде всего, гибкость воздействия горного производства на кишки, когда полезные элементы интерьера похожи на рабочие элементы, и в то же время кишки - на среду, в

которой выполняются горные работы. В этих случаях полностью восстановить естественное состояние интерьеров и их природные свойства в районах развития невозможно.

Другие необратимые изменения в природных объектах и природных ресурсах часто носят характер ограничений, которые инициируют увеличение ресурсов добычи горных продуктов, что, в свою очередь, способствует экологическим проблемам и увеличивает экологический ущерб.

Результаты анализа экологического состояния разработки полезных ископаемых в России требуют признания того, что в стране на самом деле ситуация опасная, а в некоторых районах катастрофическая в результате экологической ситуации. По-прежнему сохраняется тенденция интенсивного загрязнения природной среды различными отходами производства, нарушения ее состояния и экологически опасного истощения природных ресурсов. Фактор защиты окружающей среды превращается в фактор генетической записи основы нашего общества и здоровья населения, обеспечения государственной безопасности, социальной и экономической стабильности. Однако решение экологических проблем освоения минеральных ресурсов в настоящее время состоит не только в том, чтобы найти соответствующие ответы различных представителей биоты на изменение физических условий существования, но и понять эволюцию различных биологических существ и установить критические пределы искусственные взаимодействия на них, что само по себе чрезвычайно важно. Экологические проблемы стали очень важными для общества, и их решение возможно только в форме экологически безопасной организации жизни населения горнодобывающих регионов.

Представленные в этой работе случаи негативного влияния на недра, как и множество проанализированных нами других аварийных ситуаций, приводят к выводу, что в первую очередь, негативному воздействию подвержены источники водоснабжения (в силу особых свойств воды). Это требует особого внимания

специалистов при освоении недр вблизи водных объектов, тем более учитывая тот факт, что водные ресурсы на территории нашей страны (несмотря на общее достаточное их количество) распределены неравномерно.

Список источников:

1. Арифжанова М., Аюпова М., Усманова Г. Некоторые аспекты оценки состояния экологической безопасности нефтегазовых объектов // под общ. ред. д-ра техн. наук, проф. О.В. Савенок. – Краснодар: Издательский Дом – Юг, 2017. – Т.4: Проектирование, сооружение и эксплуатация систем трубопроводного транспорта. Химическая технология и экология в нефтяной и газовой промышленности. – С. 95–96.
2. Днепровская В.П., Ященко И.Г., Перемитина Т.О. Комплексное исследование техногенной нагрузки с использованием спутниковых и наземных данных // Краснодар: Издательский Дом – Юг, 2017. – Т.4: Проектирование, сооружение и эксплуатация систем трубопроводного транспорта. Химическая технология и экология в нефтяной и газовой промышленности. – С. 134–142.
3. Кусов Г.В. Современные тенденции в развитии общественных отношений в сфере недропользования в России // Булатовские чтения: Материалы I Международной научнопрактической конференции (31 марта 2017 года) в 5 томах: сборник статей / под общ. ред. д-ра техн. наук, проф. О.В. Савенок. – Краснодар: Издательский Дом – Юг, 2017. – Т. 5: Электрооборудование в нефтегазовой отрасли. Гуманитарные науки. – С. 209–212.
4. Черп О.М., Виниченко В.Н., Хотулёва М.В. Экологическая оценка и экологическая экспертиза – М.: Эколайн, 2000. – 196 с. 14. Правовые аспекты экологической экспертизы проектов в Российской Федерации. – URL : http://knowledge.allbest.ru/ecology/3c0a65625a3ad68b4d53b88421306c27_0.html

UDC 911.5:504.54 (476)

Подус Д.Е.

студент 3 курса

Таврической академии КФУ имени В.И. Вернадского

ВЛИЯНИЕ АТОМНЫХ ЭЛЕКТРОСТАНЦИЙ (АЭС) НА ОКРУЖАЮЩУЮ СРЕДУ И СПЕЦИФИКА ГЕО- ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ОЦЕНКИ ИХ ВОЗДЕЙСТВИЯ

Аннотация. Данная тема крайне актуальна в наше время, потому что загрязнение среды обитания вредно отражается на здоровье людей, приносит значительные убытки народному хозяйству. Последнее время обстановка ухудшилась настолько, что некоторые районы объявлены районами экологического бедствия. Однако атомная электроэнергия является одной из самых безопасных в мире, с небольшим относительно других электростанций количеством выбросом, но на атомной электростанции необходим больший контроль и обеспечение безопасности на данном предприятии должен быть в разы выше, чем на остальных станциях, добывающих энергию, потому что при взрыве АЭС, выбрасывается более 300 различных радионуклидов период полураспада которых длится от 17 минут до 16 млн. лет. Следовательно, нужно обеспечить должный уровень безопасности, чтобы предупредить техногенные катастрофы, аналогичные взрыву ЧАЭС и взрыву АЭС «Фукусима-1».

Ключевые слова: атомная электроэнергия, электростанция, энергия, радионуклид.

Одним из источников экологического воздействия арктики является текущая топливно-энергетическая система региона (РТ РС). Объекты РУТ имеют как сфероидальные, так и текущие зоны дислокации сред, что позволяет рассматривать их в органической связи с окружающей средой.

Несмотря на высокую надежность в работе компонентов RTD, все еще существует вероятность отказа. Кроме того, ежедневно происходит серьезное воздействие на окружающую среду в процессе его функционирования и создается возможность кумулятивного воздействия на организм. Поэтому вопрос обучения человека тому, как загрязнять окружающую среду региона компонентами топливно-энергетической системы, оказывается актуальным.

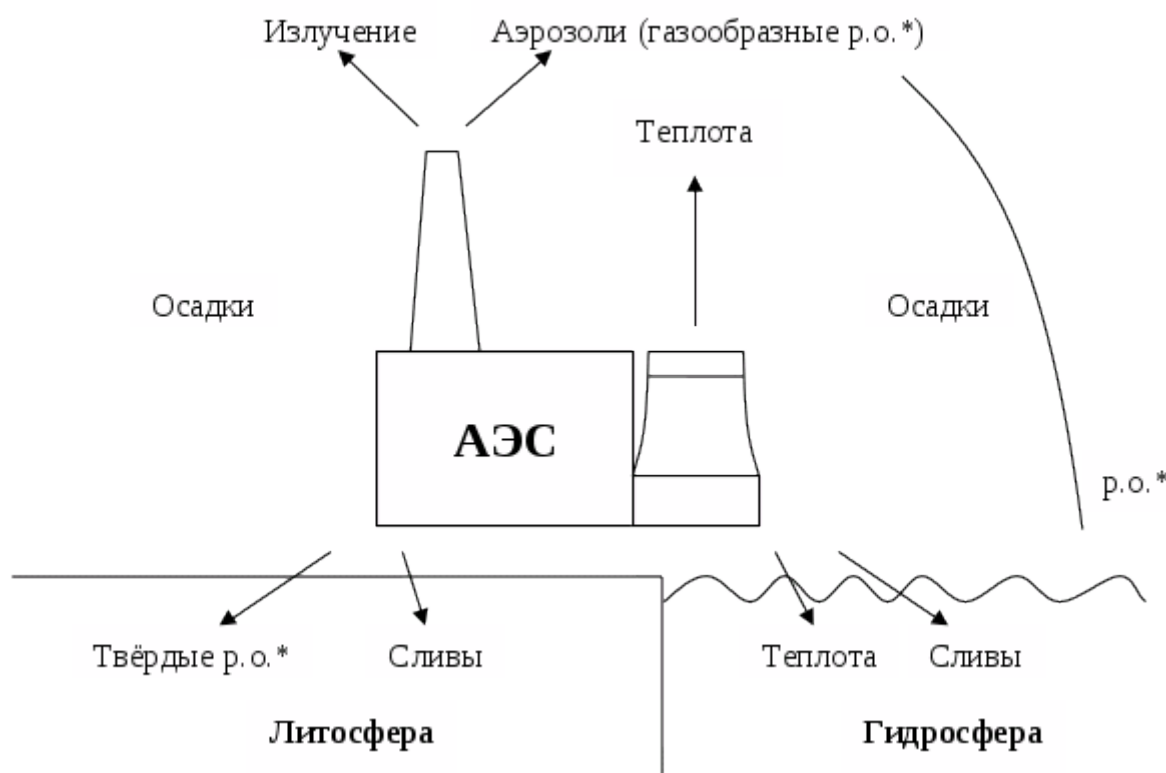

Рис.1. Влияние атомных электростанций (АЭС) на окружающую среду

Выбросы в атмосферу при строительстве атомной АЭС определяются в основном деятельностью, связанной со строительными работами, связанными с созданием различных инженерных сооружений в области полевых объектов, зданий, энергоблоков, трансформаторной станции, комплекса вспомогательных услуг [1]. Дорожная сетевая система, линия, водоподводящих и водоканалов, а также транспорт и др. Особенно значительное влияние на природные комплексы на этапе строительства имеет место при создании земляных работ для зданий и

сооружений, а также при строительстве различных типов линейной инфраструктуры - дорог, дамб, каналов.

Воздействие на почву, растительность, животный мир района расположения АЭС при строительстве АЭС проявляется в виде трансформации земель, небольшого загрязнения воздуха и воды, почвы и других компонентов экосистемы. В частности, произойдет полное сокращение растительности в месте строительства и использование складских площадей для строительных материалов и технологий, на подъездных дорожках, прокладках линий электропередач и т.д.

Следует отметить, что эти изменения в природной среде происходят только в рамках строительства энергетического комплекса. Площадь этих строительных площадок составляет десятые доли процента от контролируемой площади. Вышеуказанные изменения не принесут разрушительных тенденций в экосистемах, прилегающих к границам распространения [1].

Действия, ограничивающие негативное воздействие на окружающую среду на этапе строительства АЭС [2]:

- разработка строительных карьеров;
- пылеподавление;
- увлажнение открытых складов и дорог летом;
- установка локальной вентиляции и очистки выбросов;
- разработка оптимальной схемы движения транспорта;
- регулирование двигателей и механизмов транспортных средств для достижения нормативных коэффициентов выбросов;
- рациональное хранение строительных материалов.

Эксплуатация атомной АЭС Основными факторами потенциального воздействия атомной АЭС на окружающую среду во время ее эксплуатации являются: излучение, тепло, химия (сброс воды, содержащей физиологический солевой раствор, в выходной канал действующей атомной АЭС и сброс соли от выбросов СОЖ). Существует также небольшое воздействие электромагнитного

излучения, шума (в основном от транспорта), выбросов в атмосферу загрязняющих веществ от вспомогательных зданий и сооружений, которые не распространяются за пределы территории атомной АЭС [3].

Воздействие электромагнитного излучения при эксплуатации атомной АЭС снижается за счет следующих мер:

- забор высокого напряжения, предотвращающий доступ посторонних лиц;
- организация кольцевых маршрутов для контроля оборудования и маршрутов на рабочие места, обеспечивающие безопасность персонала;
- экранирование участков трассы и рабочих мест, напряженность электрического поля которых превышает нормированные значения;
- ограничение продолжительности пребывания персонала в зонах с высокими электрическими и магнитными полями в соответствии с требованиями нормативной документации (НД).

Во время работы АЭС радионуклиды попадают в окружающую среду за счет выброса загрязняющих веществ отработанным воздухом из зданий станции через системы высокой вентиляции (высотой более 100 м) [4].

Газы и аэрозоли, которые содержат микрочастицы твердых веществ и микрочеточных жидкостей, образуются во время работы АЭС, они должны пройти очистку. Перед выбросом в атмосферу скорость затвора сначала подвергается снижению активности за счет расщепления нестабильных радиоактивных изотопов, удаляется в специально разработанном аэрозоле и высушивается в желтых фильтрах, а для освобождения от радиоактивных загрязнений - в нитчатых фильтрах. Эти мероприятия снижают радиоактивность газовых выбросов в сотни раз (эффективность очистки - более 99%). В конце концов, небольшое количество инертных радиоактивных газов ксенона, криптона, аргона и очень небольшое количество йода-131 и цезия-137 остаются в воздухе [3].

Процесс вытеснения газов из помещений АЭС обязательно сопровождается дозиметрическим контролем содержания радионуклидов в удаляемом воздухе,

контроль работы вентиляционных систем и эффективность фильтров. Вентилируемые каминные дымоходы смешиваются таким образом, смешиваются с большим количеством воздуха, они плавают на очень большой поверхности. Рассеянные радионуклиды не увеличивают радиоактивность, которую вы можете видеть. Критерий допустимости выброса радиоактивных газов и аэрозолей атомных электростанций в атмосферу не превышает расчетный расчет уровня вторичных и средних допустимых выбросов радионуклидов в окружающую среду, требуемый санитарными правилами и радиологическими правилами.

Существуют нормативные значения общей активности воздуха, которые удаляются при вентиляции атомной АЭС. Они установлены в «Санитарных принципах проектирования и эксплуатации атомных электростанций».

Соблюдение предельных значений выбросов, установленных в настоящих правилах, гарантирует, что доза облучения населения за счет выбросов газов атомными электростанциями при нормальной эксплуатации не будет превышать 0,01 мсв в год - это «минимально допустимый нижний предел» «ниже которого влияние радиации на население не признается вообще».

Для постоянного контроля за выбросами газа, независимо от количества энергоблоков, работающих на АЭС, устанавливаются контрольные уровни выбросов за день, месяц, год. Выбросы могут увеличиваться до допустимых, но только на короткое время, и при дальнейшей эксплуатации они должны быть ограничены таким образом, чтобы общее значение за квартал года оставалось на уровне допустимых выбросов. Следует отметить, что даже во время эксплуатации АЭС с максимально допустимыми выбросами в течение года уровень дополнительного облучения населения, проживающего вблизи атомной АЭС, будет ниже фонового. Почти 40-летний опыт эксплуатации реакторов ВВЭР на атомных электростанциях в России и за рубежом показывает, что на практике радиоактивность выбросов газообразного аэрозоля в среднем в сотни раз ниже допустимой [3].

Таким образом, доля АЭС в нормальных режимах работы при загрязнении атмосферного воздуха остается незначительной по сравнению со всеми отраслями экономики. Выбросы загрязняющих веществ в атмосферу атомными электростанциями не превышают допустимых значений и значительно ниже пределов, установленных природоохранными органами. Интересно сравнить воздействие на окружающую среду атомных и тепловых электростанций с одинаковой мощностью. Поскольку природные радионуклиды естественного происхождения обязательно присутствуют в органическом топливе, сжигаемом на тепло АЭС, действие ТЭС, хотя и незначительно, но выше, чем на атомных электростанциях, с дозами облучения на человека - всего почти в 3 раза Больше. Кроме того, ТЭС выделяет гораздо больше углекислого газа и химических загрязнителей.

Воздействие градирен АЭС на окружающую среду. Атомная электростанция вырабатывает огромное количество тепловой энергии, но только около трети ее превращается в электроэнергию (эффективность современных атомных электростанций составляет (34-36%).

Около 2/3 теплой энергии необходимо утилизировать. Для удаления избыточного тепла используются естественные водоемы, находящиеся вблизи АЭС, а также пруды-охладители и градирни.

Для энергоблоков ВВЭР-1200, строящихся по российскому проекту АЭС2006, на площадке АЭС предусматривается оборотная система охлаждения с башенными испарительными градирнями. Градирня – это башня, в которой происходит охлаждение воды. Вода подается в нее на определенную высоту и в виде струй стекает вниз, охлаждаясь по пути за счет испарения. В нижней части градирни она собирается и откачивается циркуляционными насосами к конденсаторам турбин [2]. Холодный воздух поступает через окно ниже уровня воды и, двигаясь ей навстречу, нагревается за счет частичного испарения воды. Нагретый воздух выбрасывается в атмосферу через верх градирни, создавая естественную тягу. Поэтому тепловое влияние АЭС на микроклимат и

атмосферные процессы происходит за счет выбросов тепла и влаги из башенных испарительных градирен, что оказывает некоторое воздействие на климатические характеристики площадки.

Основной механизм влияния факела градирни заключается в значительном увеличении вертикальных пульсаций скорости ветра в зоне теплового выброса градирни и, как следствие этого, более интенсивном рассеивании примеси (в вертикальном направлении) при ее распространении вблизи факела. По оценкам, наличие градирен не окажет значительного влияния на тепловой режим региона. Следует отметить, что проблема утилизации тепла существует и на тепловых электростанциях, где так же для этих целей используются аналогичные градирни. Опыт применения градирен, подобных тем, что предусмотрены на площадке Ленинградской АЭС-2 (именно такой проект АЭС будет реализован в Беларуси), на многочисленных ТЭС, Нововоронежской АЭС, Калининской АЭС, Ровенской АЭС, Армянской АЭС, показывает, что эксплуатация градирен не оказывает значимого воздействия на окружающую среду. К примеру, вблизи градирен, используемых на АЭС Франции, возделывают виноград и занимаются овощеводством и животноводством.

Список источников:

1. Гуреев В.М., Мисбахов Р.Ш., Гумеров И.Ф. Улучшение экологических и экономических характеристик газопоршневого двигателя КАМАЗ 820.20.200 в составе электросиловой установки АП100С-Т400-1Р. // Энергетика Татарстана. – 2009. - № 2. – С. 26-30
2. Мисбахов Р.Ш., Мизонов В.Е. Моделирование теплопроводности в составной области с фазовыми переходами. //Вестник Ивановского государственного энергетического университета. 2015. № 4. С. 39-43.
3. Шуина Е.А., Мизонов В.Е., Мисбахов Р.Ш. Влияние поперечной неоднородности потока газа на кривую разделения гравитационного классификатора. // Вестник Ивановского государственного энергетического университета. 2015. № 5. С. 60-63.
4. <https://www.atomic-energy.ru/technology/40756>

AGROTECHNOLOGIES AND AGRICULTURAL INDUSTRY

UDC 632

Мельник Вікторія Олександрівна

аспірантка факультету агрономії та лісівництва

Вінницький національний аграрний університет, Україна

АСПЕКТИ ВІДБОРУ ПРОБ У ЯБЛУНЕВОМУ САДУ ДЛЯ АНАЛІЗУ

***Анотація.** Описано методику відбору проб ґрунту у яблуневому саду залежно від завдань досліджень. Зразок для аналізу ґрунту повинен показувати середній стан саду, який досліджується. Для достовірних результатів у подальшому відборі проб ґрунтів з яблуневого саду слід враховувати не лише «варіацію між садами», але і «варіацію в середині саду».*

***Ключові слова:** яблуневий сад, відбір проб, аналіз ґрунту, ґрунт.*

Яблуня – одна з основних плодкових культур України вже протягом багатьох століть, площі вирощування якої постійно зростають. За сучасних способів ведення садівництва важливою умовою крім отримання високих врожаїв стає екологічність виробленої продукції та збереження земельних ресурсів з відповідним рівнем родючості з забезпеченням належного екологічного стану ґрунтів.

Для забезпечення високої продуктивності насаджень яблуні впродовж багаторічних періодів їх вирощування на одному місці потрібно дуже ретельно і відповідально підходити до питання вибору площі під закладання яблуневого саду і постійного догляду за ґрунтом у насадженнях. Тому аналіз ґрунту у яблуневому саду має дуже важливе значення для досліджень. Але правильність методики відбору проб ґрунту для хімічного аналізу і техніка його проведення є найважливішою умовою достовірності отриманих даних. Існує мало інформації, що стосується стратегій відбору проб для саду, в той час як відповідна інформація може впливати на точність наступних результатів досліджень. У

цьому сенсі потрібно знати більше інформації щодо вибірок проб в яблуневих садах.

При відборі проб ґрунту у саду для агрохімічного аналізу необхідно дотримуватися вимог ДСТУ 4287:2004 Якість ґрунту. Відбирання проб [1].

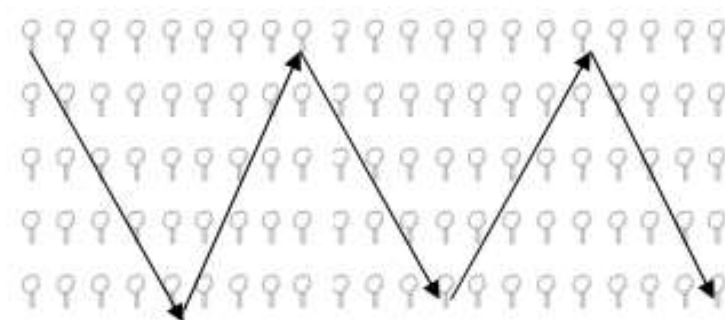
Перед відбором проб ґрунтів необхідно провести детальний огляд саду, на якому передбачається проводити відбір. Методика відбору проб ґрунту для аналізу залежить від мети проведення досліджень ґрунту у яблуневому саду. Зразок для аналізу ґрунту повинен показувати середній стан саду, який досліджується.

Особливості відбору зразків ґрунту також залежать від виду земельної ділянки, тому в саду проби для ґрунтового аналізу відбираються на глибину 1 м по горизонтах 0 – 20 см, 20 – 40 см і т. д. [2]. Щоб результати аналізу відображали об'єктивну картину, точкові проби не можна відбирати в безпосередній близькості від доріг, складів з добривами, на ділянках, де стан дерев різко відрізняється від решти території ділянки (в кращу або гіршу сторону). У межах кожної елементарної ділянки відбір точкових проб для аналізу проводиться рівномірно через рівні інтервали. У яблуневому саду проби потрібно відбирати у рядах яблунь.

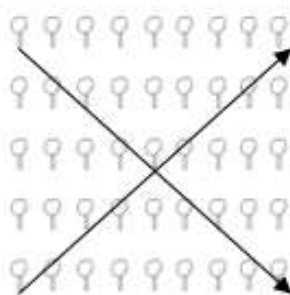
Розміри елементарних ділянок для відбору проб ґрунту відрізняються в залежності від природної зони і виду сільськогосподарських угідь, а також площі ділянки. Площа елементарної ділянки яблуневому саду, для ділянок більше 30 га у зоні Лісостепу, Полісся та Закарпаття становить 3 га, у Степу – 5 га. Для саду площею до 30 га у зоні Лісостепу, Полісся площа елементарної ділянки становить 2 га, у Степу – 3 га, на Закарпатті – 1 га [2].

Змішаний зразок складається приблизно з 20 – 30 індивідуальних ґрунтових проб, взятих рівномірно по всій площі саду, що обстежується. Ця ділянка повинна знаходитись в межах однієї ґрунтової відміни і мати однорідний рельєф.

Відбирання індивідуальних проб залежить від конфігурації саду. Якщо воно довге і вузьке, проби беруться по середній лінії вздовж рядів саду або зигзагом через певну відстань. При формі саду, близькій до квадрата, індивідуальні проби беруть в точках розміщення по діагоналях у рядах дерев (Рис. 1).

За довгої конфігурації саду

За конфігурації близькій до квадрата

Рис. 1. Маршрути відбору проб у яблуневому саду

На схилі землях відбір проводиться у верхній, середній і нижній частинах ділянки. Ґрунт відбирається за допомогою ручного бура чи лопати, відповідно до вибраного маршруту. Якщо проба відбирається лопатою, потрібно на весь штик зняти шар ґрунту, а потім відібрати 2 – 3 см по всій глибині орного шару. Порції ґрунту з точкових проб поміщають в тару (відро). Після закінчення маршруту об'єднану пробу ґрунту у відрі добре перемішують, уникаючи розсіпання, видаляють рослинні рештки, каміння, розминають великі грудки землі, але ні в якому разі не можна їх відкидати [3].

З одержаної маси формують середню пробу вагою близько 500 г вологого

грунту, поміщають її у пакет та заповнюють акт відбору і роблять відповідні позначення на карті. Необхідно слідкувати, щоб номер зразка збігався з позначенням кварталу саду на карті, щоб надалі мати можливість правильно перенести отримані результати в натуру. У загальному випадку відбір проб ґрунту для плодкових дерев отримують з двох глибин 0 – 20 і 20 – 40 см. Перед взяттям точкової проби верхній шар ґрунту, що містить рослинні рештки (0 – 3 см, 0 – 5 см, залежно від ґрунту і типу насаджень) попередньо знімають і відкидають.

Об'єднану пробу складають не менше, ніж з 10 – 20 точкових проб. Точкові проби відбирають з одного пробного майданчика методом «конверта». Для визначення елементного складу, в тому числі і важких металів зразки відбирають пошарово з глибини 0 – 5 та 5 – 20 см вагою не більше 200 г кожна інструментом, що не містить металів. Інструмент для відбору повинен бути очищений від іржі. Не слід використовувати оцинковані відра, мідні вироби, емальовані тази, пофарбовані інструменти, що можуть містити важкі метали.

Для визначення важких металів проби ґрунту відбирають у поліетиленові пакети чи полотняні мішечки. Для визначення пестицидів у саду забороняється використання поліетиленового посуду, гумових та поліетиленових пробок.

Крім того важливо вкластися в терміни для здачі зразків для аналізу у лабораторію. Так, для визначення вмісту залишків пестицидів методом хроматомас спектрометрії та визначення вологості ґрунту в садах зразки необхідно доставити в лабораторію за 24 години. Для визначення агрохімічних показників та вмісту макро-, мезомікроелементів спектральним методом зразки можна доставити до лабораторії у термін до одного місяця [3].

Для забезпечення точності вибірки ґрунту в регіональних обстеженнях, ґрунтові проби, які збирають з різних місць саду об'єднують для отримання складеного зразка. Об'єднану пробу поміщають у мішечок або коробку, обов'язково забезпечивши ярликом-етикеткою. На ньому обов'язково має бути

зазначено: назва організації, місце розташування саду, квартал саду, номер проби, дату відбору, виконавця, який проводить хімічний аналіз ґрунту.

Для забезпечення сталого виробництва високоякісних плодів кількісна оцінка вмісту важких металів у саду має важливе значення. Тому при відборі плодів варто враховувати положення яблук як по висоті так і ширині крони. Яблуня має велику крону, тому різні кількості осаду металевих бризок між місцями назовні крони та місцями біля стовбура дерева. Структура крони дерев впливає на початкове відкладення отрутохімікатів та утримання пестицидів. Оскільки фунгіциди безпосередньо розпорошуються на кроні яблуні, і відтоки виникають із обприскувачів, концентрація важких металів в ґрунті саду може змінюватися по-різному в залежності від відстані від стовбура. Яблука, зібрані з деревних відсіків, що стоять перед обприскувачем, мають вищі пестицидні залишки, ніж яблука у внутрішніх положеннях. Це ж стосується і листя яблунь. Листя і плоди у верхній та зовнішній зонах крони дерева отримують більше відкладів важких металів, ніж у внутрішніх зонах крони. Крім того, найвищий рівень залишків органофосфатів спостерігався в яблуках, заготовлених із середньої висоти яблунь [4].

Тому, внаслідок великої розбіжності концентрацій дерев у саду, у майбутніх дослідженнях комплексним зразкам слід приділяти більше уваги, і блокування відсіків буде корисним у майбутніх проектах відбору проб.

Оскільки важкі метали, зокрема мідь сильно пов'язується з глиною та органічними речовинами, очікується, що значна частина його накопичиться в поверхневому шарі ґрунту.

Розподіл міді в ґрунтах фруктових садів є досить неоднорідним, створюючи «гарячі точки» підвищеної загальної концентрації міді в ґрунті під яблунею. Тому важливо визнати, що існує всередині варіації саду. Зазвичай загальна концентрація міді в ґрунтах яблуневого саду має тенденцію до збільшення із збільшенням історії використання фунгіцидів, тому при відборі проб варто врахувати вік яблунь у саду.

Зразки ґрунту у саду відбирають під стовбуром дерева, з половини відстані між стовбуром та крапельною лінією, навісом крапельної лінії, відповідно до різних за віком насаджень дерев. Кожен зразок ґрунту об'єднується підпробами і збирається у повтореннях (Рис. 2).

Рис. 2. Короткий виклад відбору проб для яблуневих садів [4]

На засвоєння рослинами важких металів ґрунту впливають місцеві властивості ґрунту, такі як рН, органічні речовини та біодоступність важких металів. Крім того, поглинання та накопичення важких металів у листі чи плодах відбувається не лише від поглинання їх з ґрунту, а й із відкладеннями фунгіцидів.

Для відбору ґрунту з фруктового саду рекомендується, щоб проби ґрунту, проаналізовані для кожного саду, були складовими підпроб, зібраних у всьому саду з однаковим віком посадки дерев, а також слід враховувати впливи ґрунтового шару. Крім того, для вдосконалення схем збору яблук необхідне блокування різних відсіків крони яблуні.

Для достовірних результатів у подальшому відборі проб ґрунтів з саду слід враховувати не лише «варіацію між садами», але і «варіацію в середині саду».

Достовірність результатів хімічного аналізу ґрунту у яблуневому саду безпосередньо залежить від ретельності взяття проб. Підходити до складання аналітичної проби потрібно дуже відповідально. Інакше під загрозою опиниться достовірність отриманих результатів.

Список джерел:

1. *Якість ґрунту. Відбирання проб. ДСТУ 4287:2004.* (2004). Київ. Держспоживстандарт України.
2. Лабораторія УкрХімАналіз. *Відбір проб ґрунту для хімічного аналізу* (2018). Відновлено з <https://himanaliz.ua/uk/vidbir-prob-gruntu-dlya-khimichnogo-analiza/>.
3. Інститут здоров'я рослин. *Інструкції з відбору проб.* (2018). Відновлено з <https://ukravit.ua/uk/lab/>.
4. Wang Q., Liu J., Liu Q. (2014) Contamination of apple orchard soils and fruit trees with copper-based fungicides: sampling aspects. *Environ Monit Assess*, (187(1):4121), 1–6.

RADIO ENGINEERING, ELECTRONICS AND ELECTRICAL ENGINEERING

UDC 872

H. E. Eshquvatov

Ulugh Beg Astronomical Institute, Astronomicheskaya 33, Tashkent 100052,
Tashkent Chemical Technological Institute, 32 Navoi Avenue, Tashkent, Uzbekistan

M. A. Tulametov

Tashkent Chemical Technological Institute, 32 Navoi Avenue, Tashkent, Uzbekistan

A. A. Haydarov

Tashkent Chemical Technological Institute, 32 Navoi Avenue, Tashkent, Uzbekistan

R. R. Usarov

Tashkent Chemical Technological Institute, 32 Navoi Avenue, Tashkent, Uzbekistan

**ESTIMATION OF S4 INDEX AND TOTAL ELECTRON CONTENT OVER
MAIDANTAL GPS STATION ON APRIL 4, 2020**

The Total Electron Content and Ionospheric scintillation index measurements were performed using the Maidantal GPS station. The receiver system was installed and operated at Maidantal station in Uzbekistan. In passing through the ionosphere, radio signals sometimes show rapid phase and amplitude variations that are called ionospheric scintillation. These fluctuations are caused by large electron density gradients along the ray path of the signal. Severe amplitude fading and strong phase scintillation affect the reliability of GPS navigational systems and satellite communications. Therefore, it is desirable to obtain further understanding of ionospheric scintillation and its effects on GPS by means of a receiver capable of performing in such conditions. The amplitude scintillation is monitored by computing the S4 index, which is defined as the standard deviation of the received signal power normalized to the average signal power. It is calculated for each 60 second period on a 50 Hz sampling rate. The S4 index is computed over 60-second intervals and stored in the Ionospheric Scintillation Monitor Receiver data log along with the phase

measurements [5-8]. This is referred to as the total S4 (or S4T). The normalized S4 index, including the effects of ambient noise, is defined as follows:

$$S_{4r} = \sqrt{\frac{\langle P^2 \rangle - \langle P \rangle^2}{\langle P \rangle^2}} \quad (1)$$

The amplitude measurements are then filtered using a Low Pass Filter (LPF) and the effects of ambient noise are removed from the S4. This is achieved by estimating the average signal-to-noise ratio over the 60-second interval. For this study the equivalent vertical TEC was used. Vertical TEC is defined as the electron content in a vertical column of unit cross-sectional area from the sub-ionospheric point at the ground to the satellite. A TEC unit is defined as 1×10^{16} electron m^{-2} . Vertical TEC can be written as:

$$\int_0^h N dh = \cos \chi_m \int_0^s N ds \quad (2)$$

$$\text{Vertical TEC} = \cos \chi_m \times \text{slant TEC} \quad (3)$$

where χ_m is the zenith angle in the ionosphere of the satellite relative to an observer. N (number of electrons per m^{-3}) is defined as the ionospheric electron density at an assumed height of 400 km, H is the height of the satellite, and S is the slant range from the satellite to the ground observer [2], [3]. Ionospheric TEC values, used to study the global distribution and variation of TEC, can be calculated through the inversion of phase and pseudo-range data received from ionosphere GPS-TEC/scintillation monitors³. In this calculation, since the TEC value is the integral value of the number of free electrons per unit area of a cross-section tube between a GPS receiver and a satellite, the ionospheric vertical TEC (VTEC) needs to be calculated to reflect the ionospheric electron density in the vertical direction of a sub-satellite point [1], [4]. Based on these data, we drew figures 1, 2, 3, 4 to show the ionospheric TEC and S4 index on April 4 from the Maidantal GPS station. PRN is the series number of satellite (from 1 to 12), which means Pseudo Random Noise of the GPS satellite.

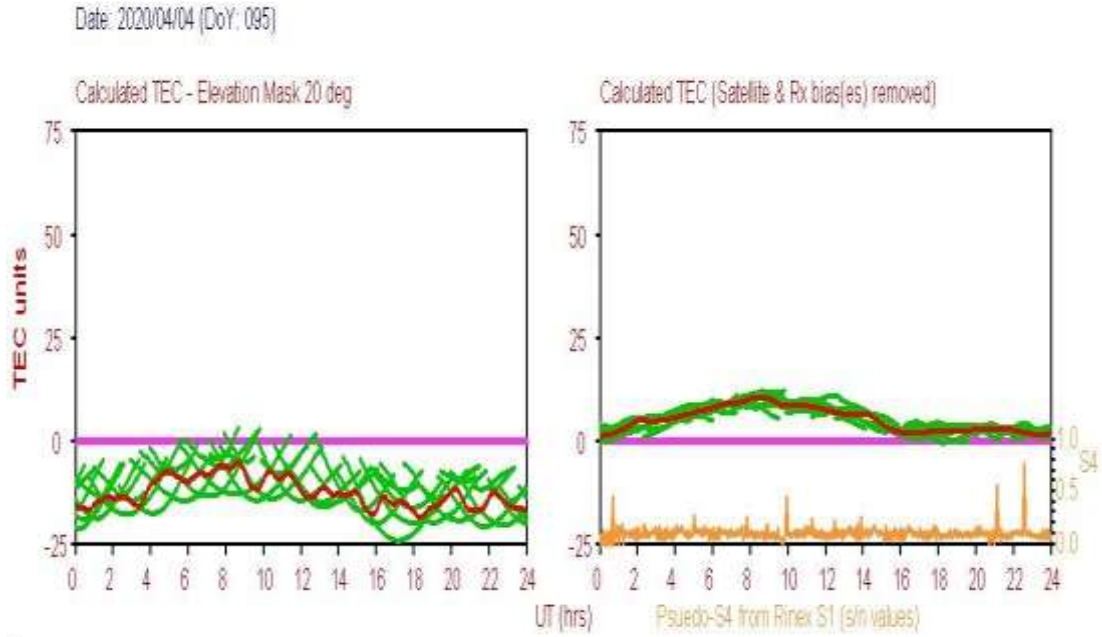

Figure 1. Diurnal variation of S4 and TEC on April 4th, 2020

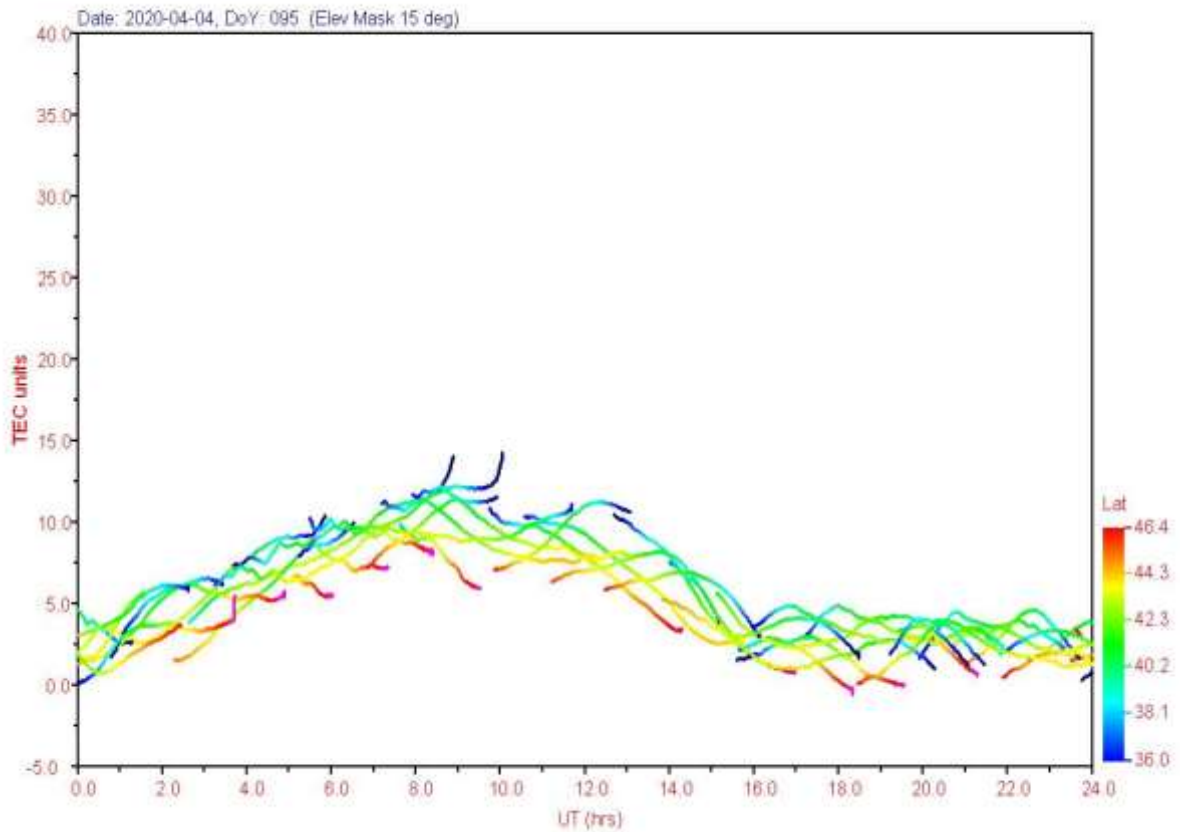

Figure 2. Diurnal variation Total Electron Content on April 4th, 2020

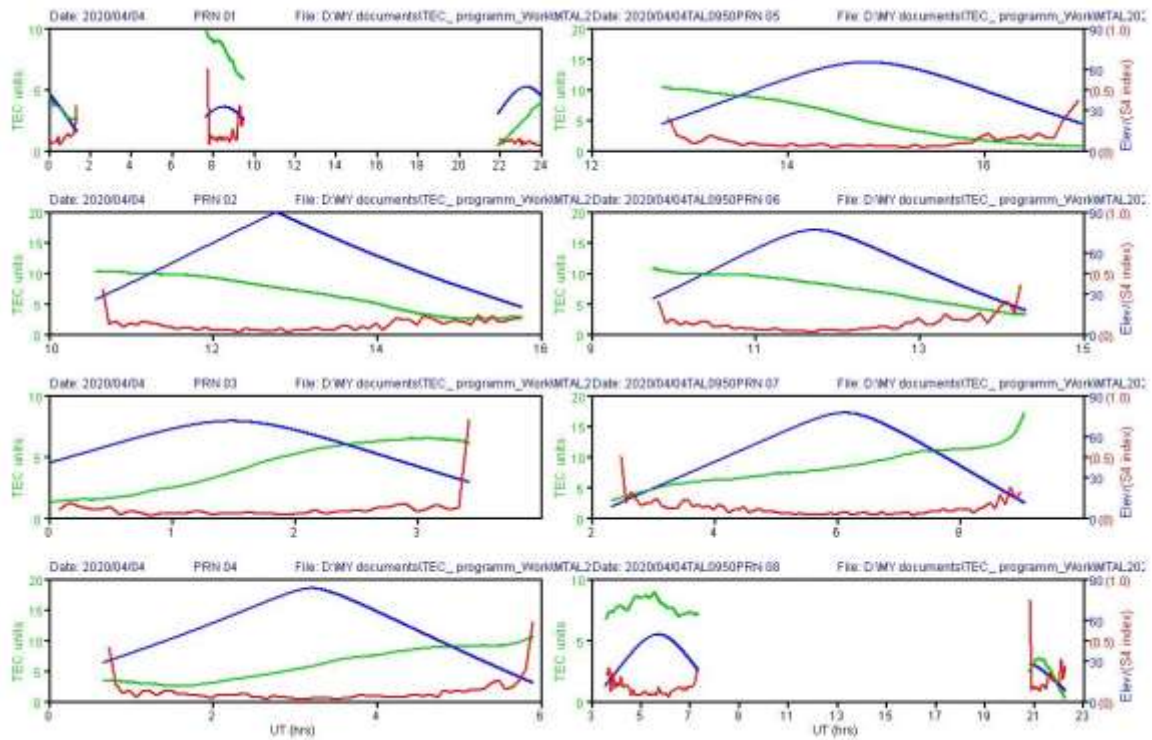

Figure 3. Ionospheric TEC and scintillation index (PRN 1-4) at the Maidantal GPS station on April 4, 2020.

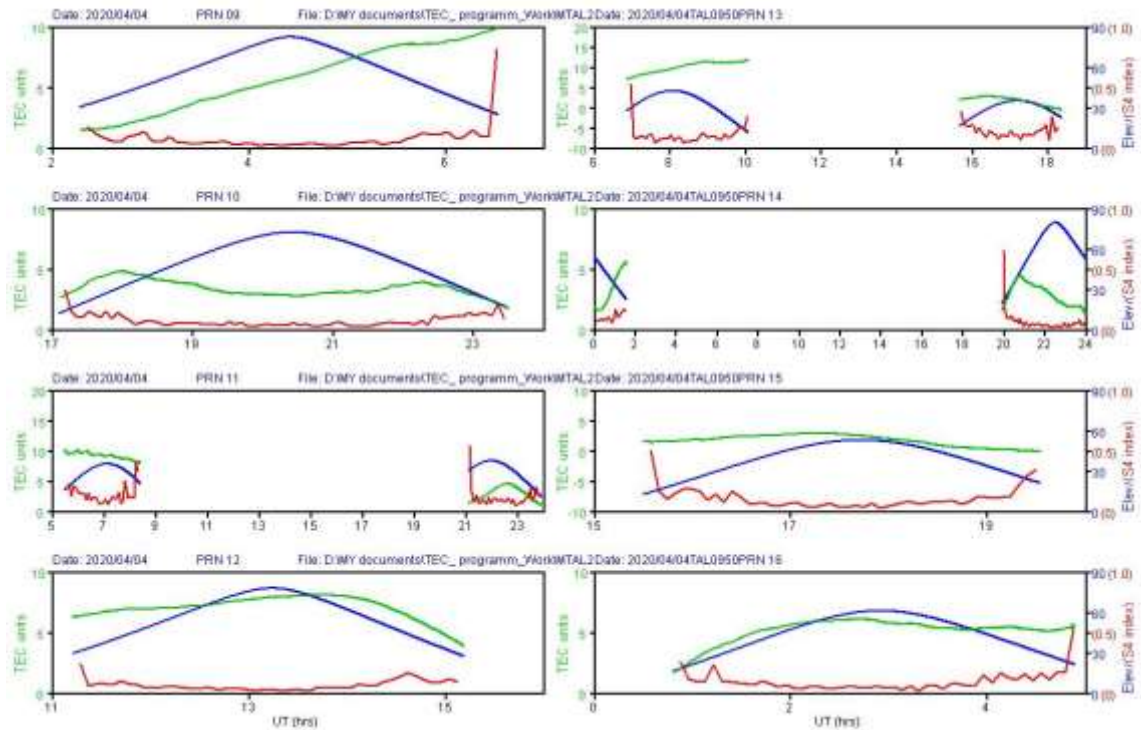

Figure 4. Ionospheric TEC and scintillation index (PRN 9-12) at the Maidantal GPS station on April 4, 2020.

References:

1. S.R. Tojiev, Y.A. Tillaev, B.J. Ahmedov, H.E. Eshkuvatov, Ionospheric anomalies of local earthquakes detected by GPS TEC measurements using data from Tashkent and Kitab stations *Adv. Space Research*, (2013), Vol.52, pp.1146-1154.
2. Van Dierendonck, A. J., John Klobuchar and Quyen Hua, Ionospheric Scintillation, Monitoring Using Commercial Single Frequency C/A Code Receivers, *Proceedings of ION GPS-93, Salt Lake City, UT, September 1993*.
3. Van Dierendonck, A. J., Fenton, P., and Klobuchar, J., Commercial Ionospheric Scintillation Monitoring Receiver Development and Test Results. *Proc. of ION 52nd Annual meeting. The institute of Navigation, Cambridge, June 1996*.
4. Cai C, Gao J & Li Z. Monitoring seasonal variations of ionospheric TEC using GPS measurements. *Journal of Wuhan University: Information Science* 31 (2006): 451 – 453.
5. Van Dierendonck, A. J., Klobuchar, J., and Fenton, P., Measuring Ionospheric Scintillation Using GPS Receivers. *Proc. of KIS-97, Banff, Alberta, June p103, 1997*.
6. Zhang D & Xiao Z. A method of calculating TEC with GPS data and its application to the ionospheric disturbance. *Chinese Journal of Geophysics* 43 (2000): 451 – 458.
7. Hu L, Ning B, Li G et al. Multi-instruments observation of low latitude ionospheric irregularities response to Oct 2010 storm. *Chinese Journal of Geophysics* 56 (2013). DOI: 10.6038/cig20130201.
8. Shang S, Shi J, Kintner P et al. Response of Hainan GPS ionospheric scintillations to the different strong geomagnetic storm conditions. *Advances in Space Research* 41 (2008): 579 – 586.

INFORMATION AND WEB TECHNOLOGIES

UDC: 004.8:61

Hlushenkov Dmytro Mykhailovich2nd year student

Kharkiv National University of Radioelectronics, Ukraine

Chernonos Mariia Maksymivna2nd year student

Kharkiv National University of Radioelectronics, Ukraine

**APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE
IN THE HEALTH CARE SYSTEM**

In recent years, artificial intelligence (AI) has started to gain momentum, and deep learning (DL) technologies have significantly simplified the work of specialists in many areas. Of course, one of the most important applications of AI is in the field of health and medicine. And it should be noted that Artificial Intelligence in this specific area has two main branches, which are physical and virtual. Physical AI focuses mainly on the robotics and especially on the ‘nanorobots’, however, virtual AI in medicine uses deep learning methods for making predictions and giving a guidance for medical specialists. Advances in image analysis make it possible to use deep learning technologies to analyze computed tomography images, magnetic resonance images and X-ray images. For instance, HeartFlow technology uses this capability to build a 3D heart model for each patient.

Statistics show that it takes approximately 12 years from the start of pre-clinical trials for drug approval and patient treatment. Only 0.1% of candidates get into clinical trials and only 20% of this number get approved [1, 18]. Artificial intelligence algorithms can solve this problem, thus speeding up the drug development process. For instance, AI could be used in the initial screening of drug compounds to prognosticate success in compound activity and interaction.

Due to the misuse and overuse of antibiotics, there is a rapid growth of antibiotic-resistant bacteria around the world [2]. Unfortunately, scientists are not able to produce

enough new antibiotics. Nevertheless, artificial intelligence and machine learning (AI) technologies can help overcome the crisis. Recently, scientists have managed to train a deep learning neural network that can predict which molecules have antibacterial activity [3]. The results are quite impressive and it is possible that the various algorithms of the ML will help in the development of new antibiotics.

Artificial intelligence can also play a supplementary role in medicine. The treatment practices that doctors follow tend to become outdated. New methodologies, new research, and new drugs are emerging. A 2004 study found that, based on 341 journals, about 7,000 articles are published each month and that physicians need about 627.5 per month to evaluate these articles [4]. Surely, medicine is an area where you need to constantly maintain the level of domain knowledge, as well as be aware of relevant treatment practices. On the contrary, with such a massive flow of new knowledge, it is almost impossible to study all the necessary materials. Therefore, this is also an area, where AI can help the doctors by analyzing all the sources and choosing the most applicable ones using Machine Learning algorithms such as support vector machine algorithm. In perspective, this would speed up the learning process of specialists and decrease the amount of irrelevant information, processed by them.

Consequently, this thesis has shown the swift development of the useful interaction between AI and medicine. And the results that are presented by now indicate that this interaction will be even more stable and beneficial for both fields.

References:

1. Brayne, S., McKellar, S., and Tzafestas, K. 2018. Artificial intelligence in the life sciences & patent analytics: market developments and intellectual property landscape.
2. Ventola CL. 2015. The antibiotic resistance crisis: part 1: causes and threats. P T 40:277–283
3. Stokes, J. M.; Yang, K.; Swanson, K.; Jin, W.; Cubillos-Ruiz, A.; Donghia, N. M.; MacNair, C. R.; French, S.; Carfrae, L. A.; Bloom-Ackerman, Z.; Tran, V. M.; Chiappino-Pepe, A.; Badran, A. H.; Andrews, I. W.; Chory, E. J.; Church, G. M.; Brown, E. D.; Jaakkola, T. S.; Barzilay, R.; Collins, J. J. A Deep Learning Approach to Antibiotic Discovery. *Cell* 2020, 180 (4), 688-702.e13.
4. Alper BS, Hand JA, Elliott SG, et al. How much effort is needed to keep up with the literature relevant for primary care? *J Med Libr Assoc.* 2004;92:429-437

Prokopchuk Danyil Volodymyrovych

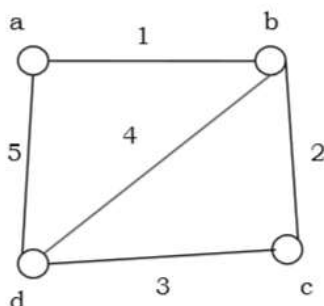
First-year student

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

PRACTICAL APPLICATIONS OF GRAPH ALGORITHMS

Graph theory represents one of the most widely used and vital areas in computer science and software engineering. Graphs are used in such areas as economy, physics, biology(for DNA analysis), mathematics, and others.

A graph is such a data structure, which consists of nodes connected by edges [1]. There are lots of different kinds of graphs like partite and bipartite, directed and undirected, weighted and unweighted, cyclic and acyclic, complete, and full. Other types of graphs are trees and forests. A tree is an acyclic connected graph. A forest is a disconnected graph, which consists of trees. Here you can see the example of an undirected cyclic weighted graph (Fig. 1).

Fig. 1. Undirected weighted cyclic graph

In computer science, a graph representation is a way to represent the flow of computations made by computers.

There exist various real-life problems that can be solved using graph algorithms. I will describe some of them below.

The shortest path algorithm is used the most often. It can be implemented when we need to find the shortest way between N points. This algorithm is widely used in computer games, where an enemy has to reach a player in the fastest route, map

services to find the shortest path between points to use less amount of fuel. In map services like Google maps, intersections of roads are vertices of a graph, and drives are used to be edges between these vertices.

Minimal spanning tree algorithm is used to connect all the nodes of a graph so that every node can be reached from another node. Consider some communications stations for the Internet and various connections between them with different total lengths. Minimal spanning tree algorithm can connect all the stations with cables in the cheapest way.

Chinese postman problem-solving algorithm can be used to find the shortest way for garbage collectors, snow removal vehicles. Consider a set of streets, where each street must be visited to collect garbage. This algorithm determines the cheapest path to collect garbage from all streets, visiting them once or more [2].

An optimal graph coloring algorithm can find the chromatic number of a given graph. The chromatic number is a number of colors in which the graph can be colored in a way where no two adjacent nodes are colored with the same color. This algorithm can even solve sudoku problems where every empty cell represents a node, and there is an edge between two vertices if and only if they are in the same row or column or square block. Also, it can be used to solve lots of scheduling problems. Imagine you want to make an exam schedule for a school. You have a set of students and school subjects, where any of the subjects can have common students. Graph coloring algorithms can determine an optimal schedule for exams, where no two exams at the same time have no common students [3].

Graph median algorithm can be applied to find an optimal market location so that the sum of distances from cities(nodes) to the store is the least.

References:

1. Applications of Graph Data Structure. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/applications-of-graph-data-structure/>
2. Practical applications of Graph Algorithms. URL: http://www.graph-magics.com/practic_use.php
3. Graph coloring. URL: <https://www.geeksforgeeks.org/graph-coloring-applications/>

UDC 004.9

Tisheninova Varvara Oleksandrovna

First year student

Kharkiv National University of Radio and Electronics, Ukraine

SOCIAL CRISIS AND ITS IMPACT ON INFORMATION TECHNOLOGIES

When the world is aggravated in society, it is commonly called a social crisis. It usually affects all areas of life, and information technology(IT) is no exception. Unfortunately, it often happens that IT suffers the most, since minor fluctuations in all areas of public life, particularly politics and economics, provoke destructive changes in it. What kind of problems does this industry face in a social crisis?

Before moving on to listing issues, it is necessary to define what the field of IT is. IT or information technology refers to the development, maintenance, and use of computer software, systems, and networks, the processing, and dissemination of data [1]. Almost everything in the modern world has some connections with IT.

It is becoming increasingly difficult to resist the crisis to the information technology sector every year, as each time, more and more problems arise, and as a result, more and more players leave the play. Therefore, if leaders do not respond in time and adequately to the issues that are provoked by the social crisis, the enormous sphere may collapse.

The first problem is that the solvency of industry customers is rapidly falling in times of crisis [2]. Because of this, financial difficulties arise for the company, which leads to a reduction in production costs and investment in developing projects. The development of the company will be impossible without the necessary financing. All previous achievements will be lost against competitors. This will affect the company's image and revenues, which may fall and provoke a further deterioration in the financial situation.

The second affected aspect would be work resources. As soon as there are some changes in the economic situation, companies must promptly take measures to change their personnel policy. Salaries, the staff of office workers, and expenses for

advanced training of employees are reduced [3]. Transitions to an outsourced work format may also occur. As in any other field, due to such processes, some workers leave their jobs on their own, which provokes an influx of freelancers.

The third will be the level of development of the sphere. The industry will have to move to a less progressive stage of technological progress to survive the crisis [4]. The companies' goal will not be to create an innovative product but to implement only specific applied and financially recouped projects. Anything that does not fall under these criteria will be terminated or suspended. Returning to the previous level after such a rollback will be difficult and expensive.

A possible consequence may be the uneven development of the sphere on a global scale. If the social crisis is local, its impact will be the lagging of the IT-sphere of the affected region from the global level of development. It will happen because information technologies under very favorable conditions are developing very rapidly. This will entail a loss of position in the stock market and a shift of forces in some regions of the IT sector, which may not do without crowding out some affected companies.

To summarize, the social crisis has a tangible impact on the IT sector and creates several significant problems. Without a timely response to them, there are risks of inhibition of one of the components of the technological progress of the modern world. This will have an impact on all areas of society.

References:

1. What is information technology or IT? Definition and examples. Market Business News. <https://marketbusinessnews.com/financial-glossary/information-technology/>. Published 2020. Accessed June 1, 2020.
2. В США начался коллапс на рынке ИТ-услуг. CNews.ru. https://www.cnews.ru/news/top/v_ssha_nachalsya_kollaps_na_rynke_ituslug. Published 2020. Accessed June 1, 2020.
3. Урезание зарплат и увольнения: у ИТ-шников тоже кризис. Что происходит в отрасли. LIGA. <https://tech.liga.net/technology/article/urezanie-zarplat-i-uvolneniya-na-kakie-mery-idut-it-kompanii-chtoby-perejit-krizis>. Published 2020. Accessed June 2, 2020.
4. Срединные информационные технологии как путь выхода из кризиса. Habr.com. <https://habr.com/ru/post/502554/>. Published 2020. Accessed June 3, 2020.

UDC 004.9

Trypilka Andriy Volodymyrovych

First-year student

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

WHICH IS THE MOST IMPORTANT AND NEW TECHNOLOGY FOR SOLVING PROBLEMS OF THE WORLD?

There are so many technologies nowadays, both in use and being developed. They have already solved many huge and everyday problems, but what is the technology that is “the one to rule them all”?

The first thing that came to my mind is the Internet. It is hard to argue that the Internet is one of the best inventions. This invention is so widely used. According to statistics [1], there are currently over 4.33 billion active internet users worldwide, and almost 57 percent of the entire world’s population has internet access. It has brought many features to our everyday life. Let's consider some of them.

The Internet has taken communication to the next level, as it allows us to keep in touch with anybody we want continually. There so many ways to communicate via Internet, such as emailing, chatting, and using social networks. Without all of this, which was made possible by the Internet, wouldn’t exist. As a result, we wouldn’t be able to exchange opinions and communicate with anybody from another part of the world. Moreover, we wouldn’t be able to keep in touch with our relatives at any moment we want.

Also, it provides us with so much information. You can learn anything you want with Internet. Simple googling with give thousands of relevant results. Furthermore, Internet made online-schools or online-universities possible. For instance, there are online learning platforms, such as Coursera or edX, that provide opportunities for people from different parts of the world to enroll in a course or gain a specialization or even a degree. You can educate yourself from anywhere, and it doesn’t matter if there

are or aren't any of those facilities in your region. I decided to provide two graphs to show how grows the number of courses (Fig. 1) and subjects' distribution provided by such resources (Fig. 2).

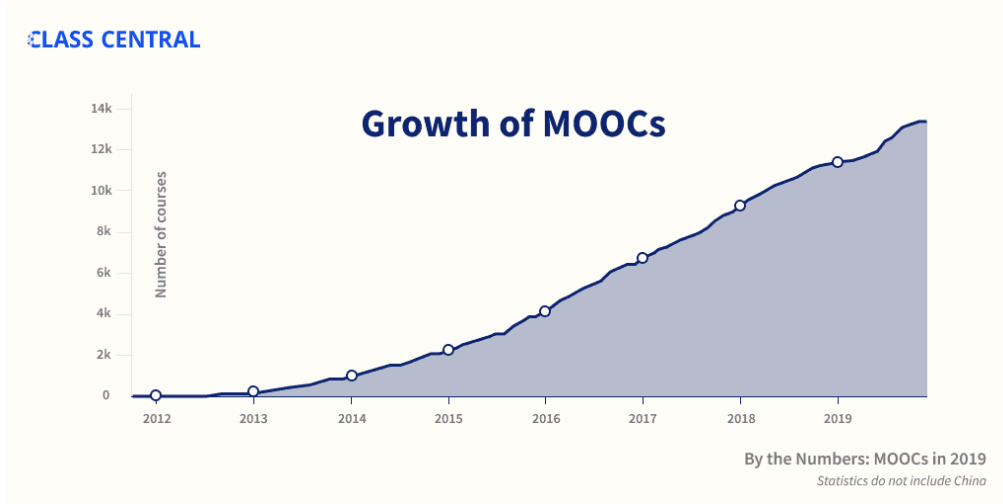

Fig. 1. The growth of number of online-courses [2]

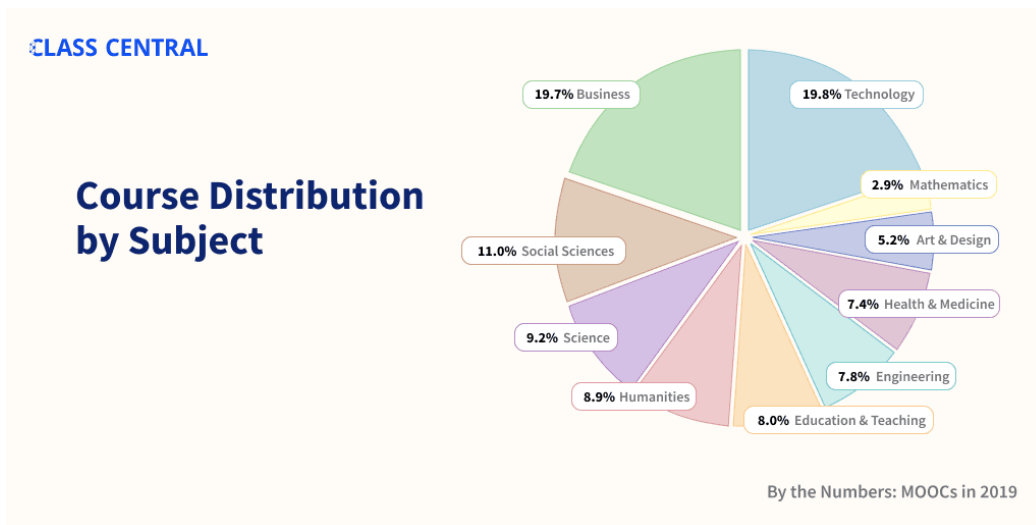

Fig. 2. Course distribution by subject [2]

The amount and variety of materials are astonishing. Of course, it demands from you much self-discipline, but that's not the topic of this essay.

Not only online-studying was brought to us by Internet but also freelance working. Now many kinds of work can be done anywhere. Armed with a laptop, Wi-

Fi, and needed skills, online freelancers can find work around the corner and across the globe. From designers to creative writers and editors, coders and game developers, researchers, data analysts, teachers, and many other specialists are marketing their services, making no less than usual workers or even more. Amount of freelancers grows every day, and you can see yourself that there are freelancers almost everywhere (Fig. 3).

Fig. 3. General overview of the number of freelancers [3]

To sum up, Internet has brought many good things to our nowadays life and solved many problems. I mentioned only a few most important, in my opinion, the problems it has solved. I hope this essay gave you something to think about.

References:

1. Lin, Ying. 2020. "10 Internet Statistics Every Marketer Should Know In 2020 [Infographic]". *Oberlo*. <https://www.oberlo.com/blog/internet-statistics>.
2. Dhawal, Shah. 2019. "By The Numbers: Moocss In 2019". *Classcentral*. <https://www.classcentral.com/report/mooc-stats-2019/>.
3. "Global Internet Freelance Market Overview For 2018". 2018. *Analytics Help*. <https://analyticshelp.io/blog/global-internet-freelance-market-overview-2018/>.

UDC 681.324:623.618(06)

Калачова Вероніка Валеріївна

кандидат технічних наук, доцент,

старший науковий співробітник наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Дзеверін Ігор Григорович

кандидат військових наук, доцент, начальник наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Крук Богдан Миронович

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник

науково-дослідного відділу наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Закіров Замір Забірович

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

науково-дослідного відділу наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Третяк Дар'я Вячеславівна

курсант 1 курсу інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна

МОДЕЛЮВАННЯ ІЄРАРХІЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛОГІСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. виконано моделювання ієрархічної структури логістичної інформаційної системи.

Ключові слова: логістична інформаційна система, ієрархічна структура, моделювання

Принцип ієрархічної побудови моделі дозволяє сформувати моделі різних рівнів абстрагування і деталізації в рамках фіксованих уявлень. При цьому кожен рівень ієрархії, який має право прийняття рішення, має власні цілі, які в загальному випадку не збігаються з інтересами всієї системи. Навіть часткова розбіжність загальносистемних і приватних інтересів призводить до протиріччя між цілим і його частинами [1-3].

Транспортні системи мають, як правило, багаторівневу ієрархічну структуру, яка характеризується розподілом множини складових на підмножини різних рівнів з притаманними їм властивостями цілісності, наділеною ступенем саморегулювання і багатоступінчастої підпорядкованості одних рівнів іншим.

Класичним прикладом ієрархічної структури вважається організаційна структура управління промисловим підприємством (рис. 1). Така структура зазвичай містить кілька ієрархічних рівнів. На вищому рівні ієрархії, який має назву фокус, концентруються глобальні ідеї розвитку підприємства. Цей рівень призначений для вирішення генеральних завдань планування, економічного прогнозування, регулювання запасів та інших завдань організаційного управління. На першому рівні ієрархії складаються довгострокові плани, а на другому - здійснюється розробка короткострокових календарних планів роботи кожного з підрозділів, а також збір і обробка інформації необхідної для управління технологічними процесами та окремими агрегатами [4-7].

Реальна логістична система містить кілька типів ієрархічних структур (адміністративні, топологічні, потокові, функціональні). Така полієрархічна структура поряд з вертикальними взаємозв'язками містить горизонтальні взаємозв'язки між виробничими підрозділами послідовної обробки сировини, випуску і реалізації готової продукції (рис. 2).

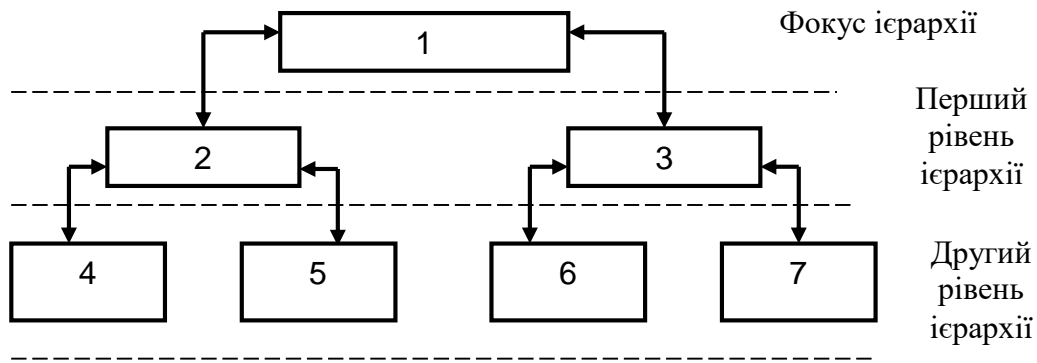

Рис. 1 Багаторівнева ієрархічна структура логістичної інформаційної системи

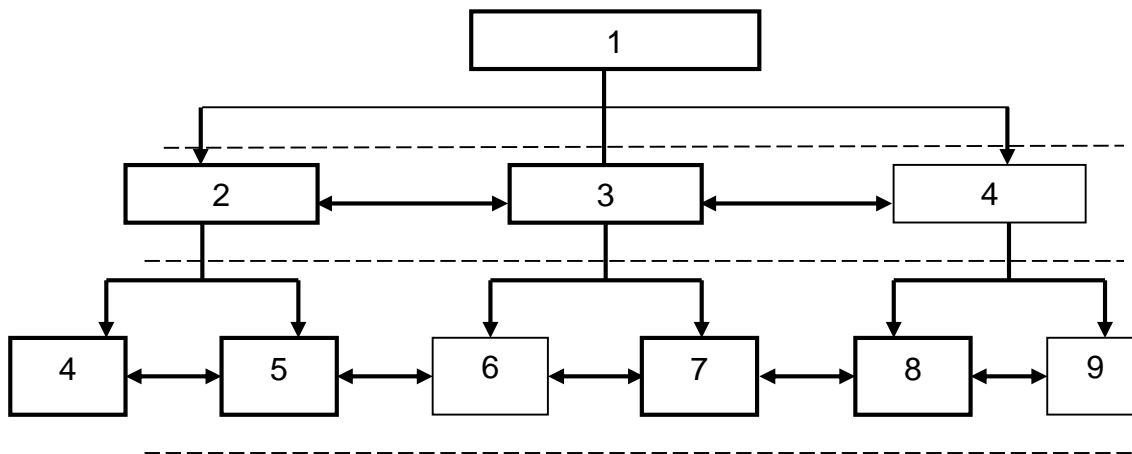

Рис. 2. Поліієрархічна структура логістичної інформаційної системи

При використанні ієрархічних структур досягається узгодженість локального і централізованого управління. Частина прав і обов'язків делегується (наділяється) нижче розташованим рівнями, які можуть мати власні інтереси, що не збігаються з інтересами глобального критерію. Для ліквідації таких розбіжностей використовуються методи і засоби економічного стимулювання.

При розробці ієрархічної системи моделей прийняття багатокритеріальних рішень необхідно на кожному рівні встановити мету і визначити вагові коефіцієнти пріоритетів окремих цілей, розташовуючи їх в порядку переваги. Сукупність локальних цілей і відповідних їм альтернатив прийнятих рішень прийнято представляти у вигляді ієрархії (дерева) мети і ієрархії (дерева)

альтернатив, які на практиці в багатьох випадках відповідають ієрархії організаційної структури, що моделюється.

Подання цілей починається з верхнього рівня (фокуса ієрархії), далі вони послідовно розширюються, основним принципом розширення цілей є повнота: кожна мета верхнього рівня повинна бути представлена у вигляді підцілей наступного рівня вичерпним чином, тобто так, щоб об'єднання понять підцілей повністю визначало поняття вихідної мети.

Формування ієрархічної структури здійснюється методом декомпозиції, в основу якого закладено принцип оптимальної структурованості з дотриманням наступних вимог:

- кожен рівень ієрархії повинен бути доступним для огляду і зрозумілим без детального знання нижніх рівнів; елемент верхнього рівня повинен мати можливість викликати елемент нижнього рівня і повинен утворювати з ним єдине ціле;

- зв'язки між елементами одного і того ж рівня ієрархії повинні бути мінімальними; зв'язку між елементами різних рівнів ієрархії повинні бути достатніми, щоб повністю виконувати повноваження, надані вище розташованим рівнем;

- елемент нижнього рівня після закінчення роботи повертає управління елементу, який його викликав і передає йому інформацію про результати роботи; не повинно бути зв'язків між елементами через один або кілька рівнів ієрархії.

У процесі декомпозиції логістична інформаційна система (ЛІС) ділиться на підсистеми, завдання і більш дрібні компоненти. Вертикальна декомпозиція системи здійснюється по виробничим підрозділам, а горизонтальна декомпозиція - по функціям організаційного управління.

Ієрархічна організаційно-функціональна структура ЛІС може бути представлена кортежем:

$$S_{ЛИС} = \langle S_{op}, S_{np}, S_{ит}, S_{ал} \rangle, \quad (1)$$

де S_{op} - організаційна структура, що встановлює зв'язок між різними функціями управління і видами діяльності в рамках даної системи; S_{np} - виробничо-технологічна структура, яка відображає склад і взаємозв'язки ділянок і інших підрозділів в циклі виробництва; $S_{ит}$ - інформаційно-технічна структура, яка відображає розміщення і порядок роботи засобів збору, передачі та обробки інформації; $S_{ал}$ - алгоритмічна структура, яка відображає моделі задач та шляхи їх вирішення.

Виробнича структура S_{np} будується за технологічним принципом, відображаючи послідовність перетворення матеріальних ресурсів в готову продукцію. Один з варіантів S_{np} має вигляд

$$S_{np} = \langle S_{mтс}, S_{оп}, S_{сб} \rangle, \quad (2)$$

де $S_{mтс}$, $S_{оп}$, $S_{сб}$ - структура відповідно матеріально-технічного постачання, основного виробництва і збуту продукції.

Організаційна структура S_{op} відображає склад і підпорядкованість між керівними органами ЛІС, її підрозділами, ділянками виробництва і посадовими особами в процесі прийняття рішення. Закріплюючи функції за підрозділами апарату управління, S_{op} є багаторівневою і може бути представлена співвідношенням

$$S_{op} = \langle S_{пл}, S_{ок}, S_{oy} \rangle, \quad (3)$$

де $S_{пл}$, $S_{ок}$, S_{oy} - структура відповідно виробничого планування, оперативного контролю та оперативного управління.

Інформаційно-технічна структура S_{IT} призначена для своєчасного, повного і якісного забезпечення інформацією посадових осіб і технічних засобів, що беруть участь у прийнятті рішень, може бути представлена співвідношенням

$$S_{IT} = \langle S_{спд}, S_{ивс}, S_{тсу} \rangle, \quad (4)$$

де $S_{спд}$, $S_{ивс}$, $S_{тсу}$ - структура відповідно системи збору, передачі і переробки даних, інформаційно-обчислювальної мережі та технічних засобів управління.

Алгоритмічну структуру $S_{ал}$, яка відображатиме математичний опис завдання і шляхи її вирішення, представимо співвідношенням

$$S_{ал} = \langle S_{кр}, S_{мд}, S_{мо}, S_{ао}, S_{по} \rangle, \quad (5)$$

де $S_{кр}$, $S_{мд}$, $S_{мо}$, $S_{ао}$, $S_{по}$ - структура відповідно критеріїв ефективності вирішуваних завдань, математичних моделей, математичного, алгоритмічного та програмного забезпечення.

З множини допустимих структур функціонування ЛІС належить вибрати найбільш бажаних за сукупністю техніко-економічних показників. Обрана структура повинна бути економічною, надійною, забезпечувати ефективне управління виробництвом в реальному масштабі часу з мінімальними витратами, виключати необґрунтовану багатоступенчатість управління. Зміна виробничої структури вимагає досконалості організаційної, інформаційно-технічної та алгоритмічної структур.

Процедура синтезу інтегрованої структури функціонування ЛІС включає в себе наступні етапи:

1) декомпозиція загального критерію ефективності по виробничих підрозділах

$$Q_1(x) = \langle Q_{мтс}(x), Q_{оп}(x), Q_{сб}(x) \rangle, \quad (6)$$

і основних функцій управління

$$Q_2(x) = \langle Q_{пл}(x), Q_{ок}(x), Q_{оу}(x) \rangle, \quad (7)$$

в результаті якої отримуємо матрицю критеріїв

$$Q_{12}(x) = \left\langle \begin{array}{l} \langle Q_{мтс.пл}(x), Q_{мтс.ок}(x), Q_{мтс.оу}(x) \rangle \\ \langle Q_{оп.пл}(x), Q_{оп.ок}(x), Q_{оп.оу}(x) \rangle \\ \langle Q_{сб.пл}(x), Q_{сб.ок}(x), Q_{сб.оу}(x) \rangle \end{array} \right\rangle, \quad (8)$$

де $Q_{мтс}(x)$, $Q_{оп}(x)$, $Q_{сб}(x)$ - критерії ефективності функціонування підрозділів матеріально-технічного постачання, основного виробництва і збуту продукції; $Q_{пл}(x)$, $Q_{ок}(x)$, $Q_{оу}(x)$ - критерії ефективності планування, оперативного контролю та оперативного управління; $Q_{мтс\ пл}(x)$, ..., $Q_{сб\ оу}(x)$ - критерії ефективності виконання певних функцій управління конкретними виробничими підрозділами;

2) формування завдань організаційного управління по локальним критеріям в обраному класі математичних моделей;

3) вирішення локальних оптимізаційних завдань з подальшою координацією одержуваних результатів і агрегуванням інформації.

Список джерел:

1. Коломійцев О.В., Рябуха Ю.М., Калачова В.В., Третяк В.Ф. Аналіз методів і процедур шкального оцінювання в задачах прийняття рішень при проектуванні і супроводженні розподілених автоматизованих інформаційних систем. *International Forum: Problems and Scientific Solutions: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference (April 26-28, 2020)*, Melbourne, Australia: CSIRO Publishing House, 2020. pp. 21-27. URL: <https://www.interconf.top/documents/2020.04.26-28.pdf>
2. Калачова, В., Сумцов, Д. і Третяк В. (2003) "Многокритериальный синтез логистических систем методом анализа иерархии", *Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті*. – № 2 – с. 37-41.
3. Пономаренко В.С., Голубничий Д.Ю., Третяк В.Ф. *Цілочисельне програмування в економіці*. – Харків: Вид. ХНУ, 2005. – 204 с.
4. Калачова В., Третяк, В і Третяк, О. (2003) "Оценивание согласованности экспертных

мнений в задачах принятия проектных решений". Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті. № 6. – с. 11-13.

5. Альошин, Г., Коломійцев, О. і Третьяк, В. (2020) «Особенности оптимального синтеза многошкальных информационно-измеряемых систем», Збірник наукових праць ЛОГОС, с. 81-84. doi: 10.36074/24.04.2020.v2.23
6. Калачова, В., Сумцов, Д. і Третьяк В. (2003) "Многокритериальный выбор проекта логистической информационной системы". Системы обработки информации. № 1(29), С. 97-100.
7. Третьяк В.Ф., Пашнева А.А. Оптимізація структури сховища даних у вузлах інформаційної мережі хмарного середовища // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2017. – №. 4 (44). – С. 122-128.

Кузнєцов Олександр Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-5915-8107

кандидат технічних наук, доцент, професор кафедри

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Карлов Володимир Дмитрович

ORCID ID: 0000-0002-1043-684X

доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Коломійцев Олексій Володимирович

ORCID ID: 0000-0001-8228-8404

Заслужений винахідник України

доктор технічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри

Національний технічний університет "Харківський політехнічний університет", Україна

Третяк Вячеслав Федорович

ORCID ID: 0000-0003-2599-8834

кандидат технічних наук, доцент, провідний науковий співробітник

наукового центру Повітряних Сил

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

Карлов Антон Дмитрович

ORCID ID: 0000-0002-0812-7052

начальник групи міжнародного військового співробітництва

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОПТИМАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ПОХИЛОЇ ДАЛЬНОСТІ ДО ОБ'ЄКТУ В КОГЕРЕНТНО-ІМПУЛЬСНІЙ РАДІОЛОКАЦІЙНІЙ СТАНЦІЇ

Анотація. врахування статистичних характеристик флуктуацій фаз радіоімпульсів прийнятої пачки дозволяє визначити шляхи покращення якості

виявлення радіолокаційного сигналу та підвищення точності вимірювання координат об'єкта радіолокаційного спостереження в когерентно-імпульсній радіолокаційній станції (РЛС).

Ключові слова: оптимальне вимірювання, флуктуації фаз радіоімпульсів, похила дальність, когерентно-імпульсна радіолокаційна станція.

Високоточне вимірювання похилої дальності до об'єкту є необхідною умовою щодо забезпечення його якісного радіолокаційного спостереження та стійкого супроводження. Точність вимірювання похилої дальності в основному визначається шириною спектра зондувального сигналу радіолокаційною станцією, і як слід, обумовлена вибором його параметрів та закону модуляції [1].

Забезпечення необхідної дальності радіолокаційного спостереження пов'язано з отриманням якомога більшого відношення сигнал-шум, що обумовлює використання когерентної пачки радіоімпульсів в якості зондувального сигналу РЛС.

Умови поширення й відбиття даного радіолокаційного сигналу призводять до викривлення його структури та погіршення можливостей РЛС. Такими умовами можна вважати: флуктуації коефіцієнта заломлення тропосфери внаслідок змін температури, тиску та вологості; інтерференцію сигналів відбитих від об'єкту та земної (морської) поверхні; шуми дальності внаслідок складної форми об'єкта [1, 2]. Фазові спотворення радіоімпульсів прийнятої пачки РЛС призводять до появи флуктуаційних похибок вимірювання дальності, що свідчить про необхідність пошуку шляхів їх врахування. Забезпечення необхідної стійкості радіолокаційного спостереження складних об'єктів пов'язане з максимумом відношення сигнал-шум, яке визначає необхідну дальності дії РЛС, якість радіолокаційного виявлення та точність вимірювання їхніх координат. Це досягається когерентним накопиченням пачки прийнятих радіоімпульсів.

Однією з основних характеристик РЛС є максимальна дальність виявлення

об'єкта, яка визначається за наступним виразом:

$$r_{\max} = 4 \sqrt{\frac{EG\sigma_{\text{цср}}A_{\text{еф}}}{(4\pi)^2 E_{\text{прmin}}(D,F)}}, \quad (1)$$

E – енергія зондувального радіолокаційного сигналу;

G – коефіцієнт підсилення передавальної антени;

$\sigma_{\text{цср}}$ – середня ефективна площа розсіювання об'єкту;

$A_{\text{еф}}$ – ефективна площа приймальної антени;

$E_{\text{прmin}}$ – мінімальна енергія прийнятого сигналу, яка необхідна для вирішення задачі радіолокаційного спостереження;

D – умовна ймовірність правильного виявлення;

F – умовна ймовірність хибної тривоги.

При виявленні сигналу на фоні білого шуму зі спектральною густиною потужності N_0 значення $E_{\text{прmin}}(D,F)$ можливо визначити як:

$$E_{\text{прmin}}(D,F) = q^2 N_0 / 2 = K_p(D,F) N_0, \quad (2)$$

$K_p(D,F) = q^2 / 2$ – коефіцієнт розрізнення;

q^2 – відношення сигнал-шум за потужністю.

Використання в якості зондувального сигналу РЛС пачки радіоімпульсів обумовлює необхідність коригування величини $E_{\text{прmin}}(D,F)$ через зміну коефіцієнта розрізнення $K_p(D,F)$, який визначається для обраної статистичної моделі сигналу за заданими значеннями показників якості виявлення – умовної ймовірності правильного виявлення D та умовної ймовірності хибної тривоги F .

Для моделі сигналу з випадковими амплітудою і початковою фазою умовна ймовірність правильного виявлення описується наступним виразом:

$$D = F \frac{1}{1+q^2/2}, \quad (3)$$

і залежить тільки від відношення сигнал-шум (параметра виявлення).

За результатами проведених розрахунків виявлено, що для забезпечення стійкого радіолокаційного спостереження, значення відношення сигнал-шум за потужністю повинні досягати декілька сотень, що може бути досягнуто завдяки когерентному накопиченню послідовності прийнятих радіоімпульсів.

Таким чином, для підвищення умовної ймовірності правильного виявлення сигналу необхідно збільшувати відношення сигнал-шум за рахунок використання когерентної пачки з більшою кількістю радіоімпульсів. При обробці когерентної пачки з n радіоімпульсів, коефіцієнт розрізнення $K_{p_1}(D, F)$ одного імпульсу в пачці, можливо визначити як:

$$K_{p_1}(D, F), [\text{дБ}] = K_p(D, F), [\text{дБ}] - 10 \lg n. \quad (4)$$

Отже, когерентна обробка пачки n радіоімпульсів дозволяє зменшити коефіцієнт розрізнення одного радіоімпульсу згідно виразу (4) з метою забезпечення заданої умовної ймовірності правильного виявлення при фіксованому значенні умовної ймовірності хибної тривоги.

Виграш V в дальності виявлення об'єкту r_n при використанні когерентної пачки з n радіоімпульсів у порівнянні з дальністю виявлення при використанні поодинокого радіоімпульсу r_1 з урахуванням виразів (1, 2, 4) можливо визначити за відношенням:

$$V = \frac{r_n}{r_1} = \sqrt[4]{\frac{EG\sigma_{\text{цсеп}} A_{\text{еф}}}{(4\pi)^2 K_{p_1} N_0}} / \sqrt[4]{\frac{EG\sigma_{\text{цсеп}} A_{\text{еф}}}{(4\pi)^2 K_p N_0}} = \sqrt[4]{\frac{K_p}{K_{p_1}}}. \quad (5)$$

За результатами проведених розрахунків виявлено, що когерентне накопичення прийнятих радіоімпульсів дозволяє суттєво збільшити умовну ймовірність правильного виявлення сигналу та покращити якість радіолокаційного спостереження. За час спостереження об'єкту когерентно

може бути оброблена лише частина із загальної кількості прийнятих радіоімпульсів внаслідок впливу реальних умов їх поширення і відбиття.

Оцінювання дальності до об'єкта здійснюється за виразом [1]:

$$r = \frac{c}{2} t_3, \quad (6)$$

t_3 – час запізнення прийнятого сигналу відносно зондувального;

$c = 3 \cdot 10^8$ м/с – швидкість поширення радіохвиль у вільному просторі.

Час запізнення можливо оцінити як аргумент максимуму натурального логарифму відношення правдоподібності $\ell(t_3)$:

$$\hat{t}_3 = \arg \max \ln \ell(t_3). \quad (7)$$

При прийомі когерентного сигналу з випадковою рівномірно розподіленою початковою фазою і випадковою, розподіленою за законом Релея, амплітудою на фоні некорельованого шуму, відношення правдоподібності має вигляд [3]:

$$\ell = \frac{1}{1 + \frac{q^2}{2}} \exp \frac{\frac{q^4}{4}}{1 + \frac{q^2}{2}} \rho^2, \quad (8)$$

ρ – нормована функція розузгодження (ФР) спостережуваного і очікуваного радіосигналів.

В умовах регулярного вимірювання ($q^2 \gg 1$) вираз (8) можна записати:

$$\ell \approx \frac{2}{q^2} \exp \frac{q^2 \rho^2}{2}. \quad (9)$$

Розглядається пачка, яка має n радіоімпульсів з випадковою амплітудою та початковою фазою. До фаз радіоімпульсів пачки додаються флуктуаційні складові φ_i ($i = 1, 2, \dots, n$), які обумовлені наведеними вище умовами його поширення та відбиття.

Нормовану ФР когерентної пачки радіоімпульсів, яка входить у склад

відношення правдоподібності (9), можна описати співвідношенням [1]:

$$\rho(\tau, F) = \left| \sum_{i=-n+1}^{n-1} \frac{\sin(\pi F T (n - |i|))}{n \sin \pi F T} \dot{\rho}(\tau + i \cdot T, F) e^{-j\pi i F T} \right|, \quad (10)$$

$\tau = t_3 - t_{3,c}$ – розузгодження за часом запізнення очікуваного t_3 та спостережуваного $t_{3,c}$ сигналів;

$F = F_d - F_{d,c}$ – розузгодження за доплерівською частотою очікуваного F_d та спостережуваного $F_{d,c}$ сигналів;

$\dot{\rho}(\tau + i \cdot T, F)$ – комплексна ФР поодинокого прямокутного радіоімпульсу;

T – період слідування радіоімпульсів пачки.

Переріз даної ФР площиною $F = 0$ описується виразом:

$$\rho(\tau) = \frac{1}{n} \left| \sum_{i=0}^{n-1} \dot{\rho}_i(\tau + i \cdot T) \right|. \quad (11)$$

В виразі (11) комплексна ФР поодинокого прямокутного радіоімпульсу тривалістю τ_i за наявності флуктуацій його фази має наступний вигляд:

$$\dot{\rho}(\tau + i \cdot T) = \left(1 - \frac{|\tau + i \cdot T|}{\tau_i} \right) e^{j[\Phi_i + \varphi_i + \Omega_0(\tau + i \cdot T)]}, \quad (12)$$

Φ_i – фаза i -го радіоімпульсу пачки;

φ_i – флуктуаційна складова фази i -го радіоімпульсу пачки;

$\Omega_0 = 2\pi f_0$;

f_0 – несуча частота.

Квадрат даної нормованої ФР можна представити у вигляді:

$$\rho^2(\tau) = \frac{1}{n^2} \left| \sum_{i=0}^{n-1} \zeta_i \exp[j \cdot x(\tau)] \right|^2, \quad (13)$$

$$\zeta_i = \left(1 - \frac{|\tau + i \cdot T|}{\tau_i} \right);$$

$$x(\tau) = \Phi_i + \varphi_i + \Omega_0(\tau + i \cdot T).$$

Знаходження модуля комплексного числа та узяття його квадрату дозволяє привести вираз (13) до наступного вигляду:

$$\rho^2(\tau) = \frac{1}{n^2} \left[\sum_{i=0}^{n-1} \zeta_i \cos x_i(\tau) \right]^2 + \left[\sum_{i=0}^{n-1} \zeta_i \sin x_i(\tau) \right]^2. \quad (14)$$

Враховуючи властивість квадрата суми $\left(\sum_{i=1}^n x_i \right)^2 = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n x_i x_j$, вираз (14)

можна представити у вигляді:

$$\begin{aligned} \rho^2(\Omega) &= \frac{1}{n^2} \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \zeta_i \zeta_j [\cos x_i(\tau) \cos x_j(\tau) + \sin x_i(\tau) \sin x_j(\tau)] = \\ &= \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \zeta_i \zeta_j \cos[x_i(\tau) - x_j(\tau)]. \end{aligned} \quad (15)$$

При малому розузгодженні спостережуваних та очікуваних значень початкових фаз радіоімпульсів пачки у виразі (15) знаходиться косинус малого аргументу, для якого можна застосувати властивість $\cos x \approx 1 - \frac{1}{2}x^2$, з урахуванням якої вираз (15) приймає вигляд:

$$\rho^2(\tau) = \frac{1}{n^2} \sum_{i=0}^{n-1} \sum_{j=0}^{n-1} \zeta_i \zeta_j \cdot M_{ij}, \quad (16)$$

$$M_{ij} = 1 - \frac{1}{2} [(\Phi_i + \varphi_i - \Phi_j - \varphi_j) + \Omega_0 T(i - j)]^2.$$

Вираз (16) можна записати через різницю фаз радіоімпульсів пачки в наступному вигляді [3]:

$$\rho^2(\tau) = \frac{1}{n^2} \left\{ \left(\sum_{i=0}^{n-1} \zeta_i \right)^2 - \sum_{k=0}^{n-2} \sum_{j=k+1}^{n-1} \zeta_k \zeta_j [(\Delta\Phi_{(j-k)} + \Delta\varphi_{(j-k)})^2 + \right. \\ \left. - 2 \sum_{k=0}^{n-2} \sum_{j=k+1}^{n-1} \zeta_k \zeta_j (j-k) [(\Delta\Phi_{(j-k)} + \Delta\varphi_{(j-k)})] - 2 \sum_{k=0}^{n-2} \sum_{j=k+1}^{n-1} \zeta_k \zeta_j (j-k)^2 \right\}, \quad (17)$$

$\Delta\Phi$ – різниця фаз прийнятих радіоімпульсів пачки;

$\Delta\varphi$ – різниця флукуаційних складових фаз прийнятих радіоімпульсів.

Вираз (17) дозволяє отримати відношення правдоподібності (9) за наявності фазових флукуацій радіоімпульсів прийнятої пачки, що викликає необхідність переходу до усередненого відношення правдоподібності:

$$\bar{\ell} = \int_{\vec{\varphi}} \ell(\vec{\varphi}) p(\vec{\varphi}) d\vec{\varphi}, \quad (18)$$

$\ell(\vec{\varphi})$ – відношення правдоподібності (9) з урахуванням (17) для пачки за наявності фазових флукуацій її радіоімпульсів;

$\vec{\varphi} = \|\varphi_i\|$, ($i = 1, 2, \dots, n$) – вектор-стовпець значень флукуаційних складових початкових фаз радіоімпульсів пачки;

$p(\vec{\varphi})$ – щільність ймовірності вектора-стовпця $\vec{\varphi}$;

$$d\vec{\varphi} = (d\varphi_1 d\varphi_2 \dots d\varphi_n)^T.$$

Згідно (7), час запізнення оцінюється, як аргумент максимуму натурального логарифму усередненого відношення правдоподібності (18):

$$\hat{t}_3 = \arg \max \ln \bar{\ell}(t_3). \quad (19)$$

Наявність у виразі (17) випадкових складових різниць фаз радіоімпульсів

пачки свідчить про необхідність переходу до усередненого відношення правдоподібності вигляду:

$$\bar{\ell} = \int_{(\Delta\vec{\phi})} \ell(\Delta\vec{\phi})p(\Delta\vec{\phi})d\Delta\vec{\phi}, \quad (20)$$

$\Delta\vec{\phi} = \|\Delta\phi_k\|$ – вектор-стовпець значень випадкових складових різниць фаз радіоімпульсів пачки;

$p(\Delta\vec{\phi})$ – закон розподілу їх щільності ймовірності;

$$d\Delta\vec{\phi} = d\Delta\phi_1 d\Delta\phi_2 \dots d\Delta\phi_m.$$

Вважається, що фазові флуктуації радіоімпульсів прийнятої пачки розподілені за нормальним законом з нульовим середнім, а кореляційна матриця фазових флуктуацій має наступний вигляд:

$$K_\phi = \|\sigma_\phi^2 a^{|i-j|}\| \quad i, j \in 1, 2, \dots, n, \quad (21)$$

σ_ϕ^2 – дисперсія фазових флуктуацій;

a – коефіцієнт кореляції фазових флуктуацій сусідніх імпульсів пачки;

i та j – номери радіоімпульсів пачки.

Закон розподілу фазових флуктуацій можливо описати як:

$$p(\vec{\phi}) = (2\pi)^{-\frac{n}{2}} |K_\phi|^{-\frac{1}{2}} \exp\left(-\frac{1}{2} \vec{\phi}^T K_\phi^{-1} \vec{\phi}\right). \quad (22)$$

Щільність ймовірності $p(\Delta\vec{\phi})$, при $m \geq 2$, з (22) можливо визначити [3]:

$$p(\Delta\vec{\phi}) = \frac{\sqrt{1+a}}{(2\sqrt{2\pi}\sigma_\phi)^m (1-a^2)^{m/2}} \times \exp\left\{-\frac{1}{4\sigma_\phi^2(1-a^2)} [\Delta\phi_m^2 + (1+a+a^2)\Delta\phi_1^2 + (1+a^2) \sum_{k=2}^{m-1} \Delta\phi_k^2 - 2a \sum_{k=1}^{m-1} \Delta\phi_k \Delta\phi_{k+1}] \right\}, \quad (23)$$

m – кількість пар радіоімпульсів, що симетричні відносно центру пачки.

Таким чином, застосування виразів (9), (17) та (23) дозволяє перейти до усередненого відношення правдоподібності (20) та оцінити час запізнення \hat{t}_s (19) і, за виразом (6), визначити дальність до об'єкту з врахуванням флуктуацій фаз радіоімпульсів прийнятої пачки.

Врахування статистичних характеристик фазових флуктуацій дозволяє покращити якість виявлення радіолокаційного сигналу та підвищити точність вимірювання його інформативних параметрів.

Список джерел:

1. Радиоэлектронные системы. Основы построения и теория / Под. ред. Я.Д. Ширмана. – М.: З.А.О. «МАКВИС», 1998. – 828 с.
2. Радіоелектронні системи: навч. посібник / Ю.М. Сєдишев, В.І. Карпенко, Д.В. Атаманський та ін. – Х: ХУПС, 2010. – 418 с.
3. Карлов В.Д., Кузнєцов О.Л., Артеменко А.М., Карлов А.Д. Постановка задачі оптимального вимірювання дальності до цілі в когерентно-імпульсній РЛС при врахуванні фазових спотворень радіолокаційного сигналу // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2019. – №. 3 (55). – С. 31-37.
4. Herasimov S., Tymochko O., Kolomiitsev O., Aloshin G., Kriukov O., Morozov O., Alekseyev V. Formation Analysis Of Multi-Frequency Signals Of Laser Information Measuring System // «EUREKA: Physics and Engineering», Number 5, 2019. P. 19-28. – DOI: 10.21303/2461-4262.2019.00984.

ARCHITECTURE, CONSTRUCTION AND DESIGN

UDC 747.012.1/747.023/747.017.4

Хом'як Лідія Василівна

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна

Лукашук Богдан Юрійович

Аспірант
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Україна

**ЕСТЕТИЧНИЙ ПОГЛЯД НА СУЧАСНИЙ ПІДХІД
МАТЕРІАЛІЗНАВСТВА В ПРЕДМЕТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

В основному тесті даної статті ми розглянемо функціонал дизайну у сфері розвитку сучасних тенденції та формувань. А саме, здебільшого ми розглянемо формоутворення сучасної естетичної думки у функціональному предметному середовищі та зокрема матеріальну частину. Проведемо аналіз та порівняння основних напрямів розвитку концепції утворення предметного середовища на емоційному естетичному рівні.

Наша ціль та мета в нашому дописі полягає в тому щоб забезпечити повний аналіз та аналітичну частину дослідження, та впровадження отриманих результатів у комплексу робочу систему дизайнерського аспекту оформлення предметного середовища індивідуального житлового приміщення. Перегляд останніх експериментів та досліджень допоможе нам у вивченні нашого питання, це потрібно для того щоб визначити цінність нового функціоналу дослідження об'єкту.

Для того щоб вивчити систему потрібно розібрати її деталі, на формування художнього етичного погляду впливає дуже багато факторів, також варто розуміти хто веде оцінку досліджуваного об'єкта, чи це проєктант, чи це реалізатор, чи це замовник, погляди можуть відрізнятися, тому дані про естетичність та функціональність дослідження предметного середовища може

дати різні результати. Тому, попри демократичність дизайну, його орієнтацію на масового споживача, вплив продуктів дизайну на формування естетичних якостей особистості приводить до різних напрямів у здійсненні процесів естетизації особистості. [1 с.37].

В основній частині ми розглядаємо матеріальну складову, та як саме ця функція впливає на естетику середовища. А саме, які останні сучасні технології присутні на ринку будівництва, їх матеріальна складова, які технології використовуються для виробництва, які рішення вже впроваджуються в дизайн інтер'єру, їх взаємовплив. Якщо раніше, багато років тому, всі будівельні матеріали були натуральними, то зараз їх доповнила маса штучно створених матеріалів для будівництва та оздоблення. І, якщо ще недавно вважалося, що натуральні матеріали краще штучних за визначенням, то зараз з цим можна посперечатися. [2].

Технології виробництва і сучасні технології пов'язані між собою, і несуть спільний функціонал, відіграють важливу роль у ергономічному рішенні предметного середовища. Впровадження сучасних технологій може «відштовхнути» людину якщо замінюються матеріали предметного природнього оточення, їх взаємозв'язок та взаємовплив, використання еко-матеріалів. Заміна повністю всіх предметів інтер'єру на такі ж, проте не природнього походження може спричинити у людини «десинхронізацію».

Висновок. Аналізуючи перші дослідження по нашій темі, ми вже можемо в першу чергу проглядати проблематику матеріалознавства та матеріальної частина як предмету об'єктів предметного середовища оформлення дизайну інтер'єру у житлових приміщеннях. Визначення функціональності предметного оточення та формування естетичного сприйняття відповідно спостерігача.

Список джерел:

1. Руденченко А.А. // Теоретичні і методичні засади навчання етнодизайну студентів у вищих мистецьких навчальних закладах // нац.пед. ун-т ім. Драгоманова М. П. // Київ, 2017.- 427с.
2. Remontvdome https://remontvdome.com.ua/novi-tehnologiyi-v-suchasnomu-dizayni-intereru_lrus-p4-i690.html

MILITARY AFFAIRS AND NATIONAL SECURITY

UDC 323:327+329.73(477+438+470+571)

Денисюк Василь Іванович

кандидат історичних наук, доцент кафедри національної безпеки
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Шваб Анатолій Георгійович

доктор історичних наук, професор кафедри національної безпеки
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Микитюк Ігор Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри національної безпеки
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

**ІСТОРИЧНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**

***Анотація.** У статті досліджено роль історичної політики у сфері національної безпеки на прикладах України, Польщі та Російської Федерації. На основі аналізу окремих заходів проаналізовано головні проблеми «ментальних мап» та «війн пам'яті» цих держав.*

***Ключові слова:** «ментальна мапа», «війна пам'яті», історична пам'ять, національна безпека.*

Забезпечення національної безпеки має комплексний характер і включає в себе технологічні, технічні, гуманітарні та інші аспекти функціонування держави і суспільства. В умовах інформаційного суспільства все важливішими стають саме технологічні та технічні складові. Однак ігнорування гуманітарних елементів проблеми неодмінно призводить до порушення повноцінного забезпечення національної безпеки.

До вищезгаданих гуманітарних складових можна віднести національну самоідентифікацію, соціальні очікування, а також історичну національну пам'ять. Існують досить відмінні підходи до визначення поняття «історична пам'ять». Один з основоположників досліджень колективної пам'яті Хальбвакс М. історичною пам'яттю бачив вид колективної пам'яті, що бачить минуле лише в скороченій та схематичній формі [8, с. 55–57]. За Л. Репіною історична пам'ять – це сукупність знань та масових уявлень соціуму про спільне минуле, один з вимірів індивідуальної та колективної пам'яті [6, с. 35–37]. І. Колесник вважає цей тип пам'яті трансформованою та переробленою інформацією, яка може змінюватися після того, як увійшла до «бази даних» (архіву) пам'яті [2, с. 19–20].

Незважаючи на дещо різне трактування цього поняття, історична пам'ять вважається одним з видів колективної пам'яті. Її формування визначається переважно комплексом спланованих і організованих (переважно державою та її інституціями або принаймні допущених державою), рідше спонтанних заходів і процесів. До XIX ст. події, явища і процеси, що формували історичну пам'ять окремих соціальних та етнічних спільнот, відбувалися переважно стихійно і без чіткого планування державною владою. Однак у XIX і особливо XX ст. ситуація принципово змінилася. Цей бурхливий період позначений, окрім іншого, двома важливими змінами: 1) подальшим поширенням національних держав як форми об'єднання людських груп, 2) появою нових видів соціальної комунікації і значним розширенням їх використання у побутовому житті, що кардинально урізноманітнило інструментарій та полегшило здійснення інформаційного впливу.

Національні держави потребували та досі потребують міцного фундаменту у вигляді національної ідеї, яка, переважно, ґрунтується на історичній пам'яті. У свою чергу, конструювання історичної пам'яті відбувається як об'єктивний процес взаємодії людської спільноти, що зазнає впливу (сприяння або спротив) з боку державної влади.

Значне місце в історичній пам'яті посідає поняття «місця пам'яті». Одним з основоположників вчень про історичну пам'ять є французький дослідник П. Нора [5, с. 17]. У модерну епоху концептуально важливим для формування та трансформації історичної національної пам'яті є значення засобів масової інформації та шкільної історії. Варто погодитися з баченням відомого французького науковця першої половини ХХ ст. М. Хальбвакса, за яким історична пам'ять, як і будь-який інший вид пам'яті, є реконструкцією, що видозмінює сприйняття фактів відповідно до тієї або іншої системи уявлень, здійснюючи впізнання, локалізацію та інші мисленнєві операції [8, с. 56, 151–153]. Відповідно, держава може впливати на сприйняття історичних фактів, явищ та процесів для досягнення цілей, в першу чергу у сфері національної безпеки. У першу чергу, це здійснюється з допомогою державної політики у сфері історії (історичної політики).

Загалом, можна умовно виділити 2 взаємопов'язані функції історичної політики як засобу реалізації цілей національної безпеки:

- 1) націєтворча – історична політика як засіб для формування/трансформації національної ідеї;
- 2) владна – історична політика як засіб обґрунтування владних повноважень певних державних інституцій або державотворчих традицій.

Національна ідея, що тісно пов'язана з поняттям історичної місії нації, постійно зазнає впливу з боку зовнішніх факторів. Нові виклики перед державою формують потребу здійснювати гнучку історичну політику. Подекуди це може призводити навіть до поступових змін у національній ідеї.

Владну функцію історичної політики вперше чітко сформулював М. Хальбвакс. Він писав про те, як пам'ять (спираючись на неї) використовували для обґрунтування владних повноважень певними людьми чи інституціями. М. Хальбвакс наводив приклад такої функції, маючи на увазі, очевидно, створення нових державних інституцій у Франції у XVI–XVII ст. [8, с. 267]. Разом з тим, цю функцію можна побачити і в історії інших країн. Наведемо

приклад, коли українські владні інституції після розпаду СРСР отримали легалізацію не тільки за рахунок історичного спадку УРСР, але й завдяки передачі владних повноважень від президента Української Народної Республіки в екзилі М. Плав'юка у 1992 р. та визнанні України правонаступницею УНР [7].

Важливим інструментом здійснення історичної політики є категорія «ментальних мап», завдяки якому відбувається сприйняття певних територій, географічних об'єктів в історичному аспекті [5, с. 25–27]. Як вдало підмітила І. Колесник, просторово-історичні категорії, що позначають регіон або країну (на кшталт «Передня Азія», «Центрально-Східна Європа», «Франція», «Сербія») найчастіше є не реальними територіями з чіткими географічними межами, а лише ментальними конвенціями. Поняття «ментальна мапа» означає не територію, а сукупність уявлень про неї [3, с. 26].

Сфера історичної пам'яті українців часто була об'єктом агресії чи невизнання, що призводило до «меморіальних війн» («війн пам'яті»). В останні десятиріччя у масовій свідомості, політичній сфері та професійному історіописанні відбувається актуалізація проблем «близького минулого» (найчастіше мова йде про проблеми ХХ ст.) [2, с. 174]. Якщо в країнах Західної і Центральної Європи такі проблеми, як франко-німецький і польсько-німецький конфлікт, отримали переосмислення за відомим підходом «Прощаємо і просимо прощення!», то в деяких державах Східної Європи можна констатувати подальше широкое використання історичних проблем в політичному дискурсі при свідомо або несвідомо некомпетентному псевдонауковому підході, що тільки загострює ситуацію.

Важливим елементом історичної політики є «уведення» національного історичного нарративу в загальносвітовий або регіональний контекст. Це цілком закономірний процес, що, з одного боку, необхідний для обґрунтування нарративу, з іншого, – для віднайдення свого місця (і його захисту) в системі морально-етичних та історичних координат. У першу чергу, мова йде про

визначення спільного бачення та спірних тем між історичними нарративами різних націй.

У контексті визначення кордону між національними «ментальними мапами» напруженими залишаються відносини України зі своїми двома близькими сусідами: Росією та Польщею. Російська імперія має давню традицію і багатий досвід асиміляції «ментальних мап» інших націй та держав. Це відбувається, в першу чергу, шляхом нав'язування понять для позначення окремих територій, що маю свою історичну приналежність. Можна навести приклади асиміляції Новгородської республіки, степових держав кочівників. Яскравим прикладом такої політики можна вважати заходи щодо «переназивання» тієї частини Польщі, що входила до складу Російської імперії (у XIX ст. послідовно нав'язувалися такі поняття, як «Царство Польське», пізніше – «Варшавське Герцогство» та «Привіслянський край»).

Україна протягом століть була об'єктом систематичної політики Росії, спрямованої на ліквідацію суб'єктності власної ідентичності, уведення до «великоросійського» проекту. У цьому відношенні можна навести ключові поняття у сфері «ментальної мапи»: «Малоросія» (по відношенню до Лівобережної або усієї України в другій половині XVII – на початку XX ст.), «Південно-Західний край» (Правобережна Україна наприкінці XVIII – на початку XX ст.), «Новоросія» (Південна Україна наприкінці XVIII – на початку XX ст.). Оскільки у результаті ці регіони не стали частиною «великоросійського» проекту російський історик О. Міллер оцінив результати національної політики як невдачу [4, с. 4].

Польща довгий час претендувала на включення Правобережної України до своєї «ментальної мапи», що тісно пов'язано з концепцією так званих «кресів». Навіть у сучасний період трапляються неоднозначні в дипломатичному аспекті ситуації, коли польська сторона намагається включати окремі непольські географічні міста (місця) до своєї «ментальної мапи». Показовим у цьому відношенні є спроби Польщі відобразити львівський цвинтар Орлят та

вільнюську Остру браму на паспортах, як це трапилося в 2017 р. Це обґрунтовувалося тим, що Львів та Вільно були важливою частиною польської історії. Однак такий крок викликав жорстку реакцію не тільки України та Литви, але й внутрішню критику з боку багатьох експертів та преси [10]. У результаті, це забезпечило відступ Польщі у цьому питанні.

Окрім цього, сьогодні елементами української «ментальної мапи», на які інші держави так або інакше претендують чи намагаються увести в орбіту своїх національних «ментальних мап», є Крим, Донбас, Буковина, Закарпаття.

Досить часто історична політика в країні здійснюється через окрему державну інституцію. В Україні таку роль відіграє Український інститут національної пам'яті (УІНП). У сфері його діяльності перебувають організаційна, координаційна, інформаційна та видавнича робота у сфері історичної політики. Тим не менше, він має відносно низький рівень можливостей. Відповідно до звітної документації УІНП, у 2016 р. фінансування інституту склало близько 14,5 млн грн., 2017 р. – майже 27 млн грн., 2018 р. – близько 55,5 млн грн., 2019 р. – 116 млн грн. [1], що свідчить про значне зростання фінансових можливостей УІНП в останні роки. Однак, такий бюджет не виглядає великим у порівнянні з інституціями, що виконують подібні функції в інших державах. Для порівняння, Польський інститут пам'яті мав бюджет в 2019 р. у розмірі 342,1 млн злотих (не менше 2 103 млн грн.) [9, s. 349].

Висновки. Історична політика є однією з важливих складових системи забезпечення національної безпеки. Вона є дієвим інструментом у контексті націєтворення та надання владних повноважень. Одним з головних елементів історичної політики, яку може здійснювати держава для захисту національних інтересів, є «ментальна мапа». Завдяки включенню до «ментальної мапи» певних історичних символів (постатей, подій, явищ, процесів, образів) може формуватися ментальна конструкція, що полегшує сприйняття громадянами категорій держави та нації. Історична політика держав фокусується переважно

на історії ХХ ст. через «близькість» цього періоду та значний емоційний потенціал її використання.

Список джерел:

1. Звіти Українського інституту національної пам'яті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity>.
2. Колесник І. Історична пам'ять та історіографія: архетипи взаємодії // Історія – ментальність – ідентичність. – Вип. IV: Історична пам'ять українців і поляків у період формування національної свідомості в ХІХ – першій половині ХХ століття / За ред. Л. Зашкільняка, Й. Пісулінської, П. Серженги. – Львів: ПАІС, 2011. – С. 54-64.
3. Колесник І. Історична пам'ять: аналітична модель / І. Колесник // Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. – Випуск 4. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – С. 19-30.
4. Миллер А. Ф. Украинский вопрос в политике властей и русаком общественном мнении (вторая половина ХІХ в.). – СПб : Изд-во «Алетейя», 2000. – 260 с.
5. Нора П. Между памятью и историей. Проблематика мест памяти / П. Нора ; пер. с фр. Д. Хапаевой // Франция – память. – СПб.: Издательство С.-Петербур. университета, 1999. – С. 17-50.
6. Репина Л. Историческая память и современная историография / Л. Репина // Новая и новейшая история. – 2004. – № 5. – С. 35–45.
7. 25 років тому Україна стала правонаступницею УНР [Електронний ресурс]. Повідомлення «Укрінформ» від 22.08.2017. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2290483-25-rokiv-tomu-ukraina-stala-pravonastupniceu-unr.html>.
8. Хальбвакс М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс; пер. с фр. и вступительная статья С. Н. Зенкина – М.: Новое издательство, 2007. – 348 с.
9. Informacje o działalności IPN w okresie 1 stycznia 2019 r. – 31 grudnia 2019 r. – Режим доступу: <https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/informacje-o-dzialalnosc/96366,w-okresie-1-stycznia-2019-r-31-grudnia-2019-r.html>.
10. Olszewski M. Wileńska Ostra Brama i lwowski cmentarza Orłąt na polskich paszportach? Może Niemcy powinni mieć Breslau, Danzig i Elbing? [Електронний ресурс]. – 11 sierpnia 2017. – Режим доступу: <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,22220968,wilenska-ostra-brama-i-lwowski-cmentarza-orlat-na-polskich.html>.

SCIENTIFIC EDITION

BN 978-4-272009-22

9 784272 009220

**Proceedings of the 4th International Scientific and
Practical Conference**

**SCIENTIFIC HORIZON IN THE CONTEXT OF SOCIAL
CRISES**

**TOKYO, JAPAN
6-8.06.2020**

InterConf
Scientific Publishing Center